DAGBOEK
VAN
MUYLWIJK

VOLLEDIGE UITGAVE
ONDER VERANTWOORDELIJKHEID
VAN DEN SCHRIJVER

VOORWOORD VAN Mr. ROEL HOUWINK

EERSTE DEEL

UITGAVE IN EIGEN BEHEER
GIRO 199907 — ARNHEM — POSTBOX 24

Prijs . . . . f 2.50
Franco per post f 2.85

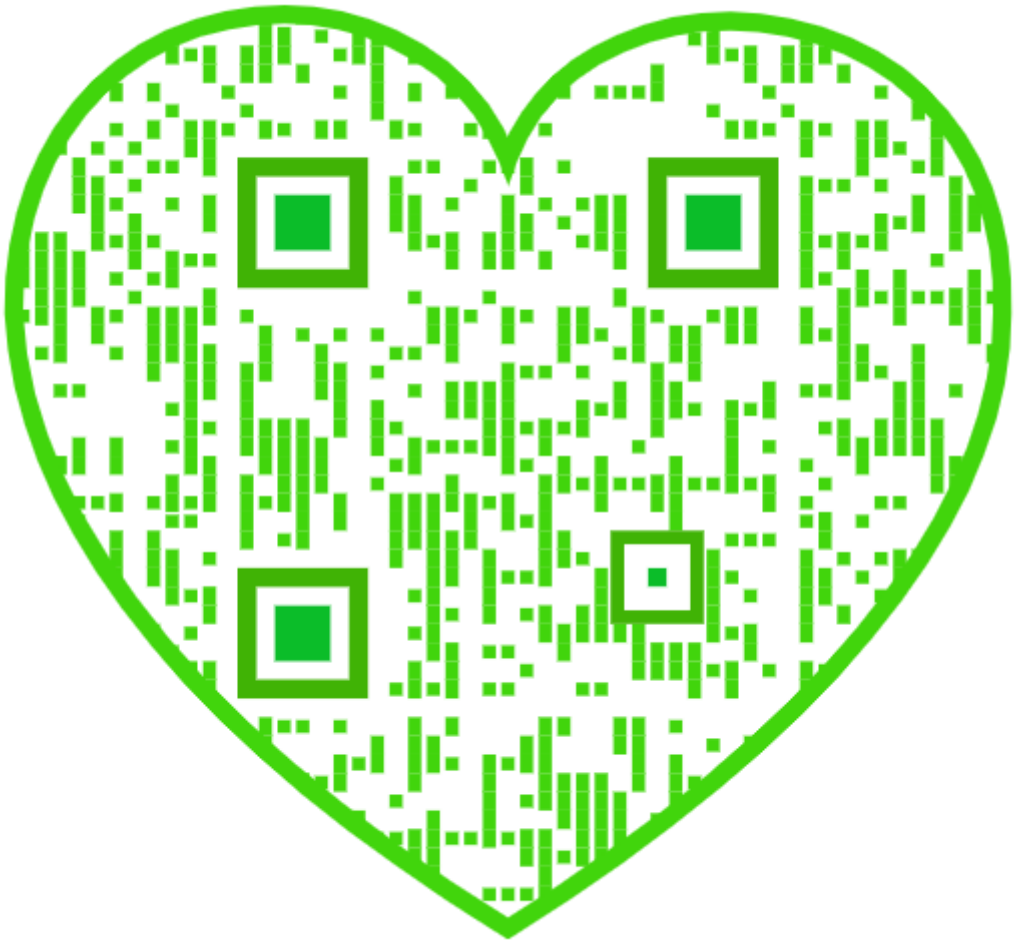

DAGBOEK
VAN
MUYLWIJK

VOLLEDIGE UITGAVE
ONDER VERANTWOORDELIJKHEID
VAN DEN SCHRIJVER

VOORWOORD VAN Mr. ROEL HOUWINK

EERSTE DEEL

1932
UITGAVE IN EIGEN BEHEER

DAGBOEK VAN MUYLWIJK

BEKNOPT OVERZICHT VAN DEN INHOUD.

HET EERSTE DEEL (zooeven verschenen) bevat:

Aan den vooravond van mijn gevangenneming. Arrestatie en opsluiting. Verhoor voor de politie en den Rechter-commissaris. Aanvankelijke ontkenning. Confrontatie met het slachtoffer. Acht dagen van innerlijken strijd. Beproeving. Bekentenis. Behandeling van de zaak voor den Rechter van Instructie. Begin van het psychiatrisch onderzoek.

DE VOLGENDE DEELEN zullen o. m. inhouden:

Vervolg van het psychiatrisch onderzoek, in verband hiermede: jeugd- en levensherinneringen. Verblijf in Londen, terugkeer naar Holland. De jaren na de daad. Onder het zwaard van Damocles. Het objectief gevolg van het kwade. De onmiddellijke gevolgen. De misdaad als oorzaak en gevolg. De hoop als levensbehoud.

Het geheimzinnig verraad. Moeilijk te ontrafelen complicaties als gevolg daarvan. Voortzetting van de behandeling voor den Rechter-commissaris en van het psychiatrisch onderzoek. Onbevredigend einde van beide. Voorbereiding ter verdediging.

Voor de Amsterdamsche Rechtbank. Onverwachte verwikkelingen. Een chaos van verdachtmakingen. Het eindeloos zoeken naar de voor de hand liggende waarheid. Felle strijd tusschen rechtbank en verdediging. Een alles overtreffend medisch onderzoek. Een zee van anonyme brieven.

Requisitoir van den Officier van Justitie. Eisch twintig jaar. Een hardnekkig pleidooi van den verdediger van vier dagen. Veroordeeld tot zes jaren vrijheidsstraf. Voornemen tot het

aanteekenen van hooger beroep. De reden waarom. Hoffelijke behandeling voor het Amsterdamsch Gerechtshof. Eisch van den Procureur-Generaal gelijk aan de veroordeeling door de Rechtbank. Arrest: vier jaar. De aanvrage en behandeling van Cassatie. De reden der afwijzing.

Naar en in de gevangenis. De gevolgen doen zich gelden zonder vorm van proces. Huwelijksontbinding. Ontzetting uit de ouderlijke macht. In vrijheid. Door de politie uit de woning van mijn voormalige echtgenoote verwijderd, terwijl de kinderen op mijn knie gezeten waren. Terug in de maatschappij, weliswaar als een zwervend, gestraft misdadiger, doch door velen weder de hand toegestoken en onderdak verleend.

N.B. In het boek zijn alle officieele bescheiden, courantenverslagen, beschouwingen en foto's, op de zaak betrekking hebbend, voorzoover zij ter beschikking van den schrijver stonden, opgenomen.

HET DAGBOEK VAN MUYLWIJK.

Ongetwijfeld zullen zeer velen zich nog den vermeenden moord herinneren op den makelaar Busch in een garage aan den Overtoom. De zaak bleef geruimen tijd onopgehelderd. Verraad lichtte ten slotte den sluier van het geheim. Muylwijk werd als „dader" aangewezen. In de cel kwam hij na een langdurigen innerlijken strijd tot bekentenis Busch te hebben gedood, zij het niet met voorbedachten rade en onder zeer bijzondere, hem ontlastende omstandigheden, zooals later bij het gerechtelijk onderzoek gebleken is.

Sensationeele verhalen, zooals meestal bij dergelijke gebeurtenissen, verschenen in de couranten en leverden ongevraagd hun luguber commentaar op leven en daden van den „moordenaar". Waarheid mengde zich met verdichtsel tot een onuitwarbare kluwen. Daarachter stond de mensch Muylwijk, schuldig weliswaar aan doodslag en veroordeeld; maar ook: weerloos, vertrapt, ten prooi aan de laagste driften van de gemakkelijk thuiszittenden, voor wie het leven nog deuren en vensters had en een dak; die niet uitgestooten waren op „de straten zonder einde".

In dezen mensch Muylwijk is toen, in de uren zijner zwartste ellende, een plan gegroeid — een in veler oogen misschien dwaas en onmogelijk plan —, doch dat hem gered heeft van den ondergang, dat hem bevrijd heeft, schakel na schakel, van de ketenen, die hem bonden aan zijn vreeselijke daad. Dit plan was zijn dagboek, het dagboek van zijn leven, waarin gansch zijn bestaan van zijn jeugd af tot op den huidigen dag onverschoond zou staan opgeteekend; *niet* voor zich zelf als een ijdele, misplaatste glorie: als een soort martelaarskroon, maar voor zijn nabestaanden, opdat zij weten zouden, hoe hij tot deze daad in zijn leven gekomen is; en voor ons allen, menschen als hij, blootstaand aan gelijke gevaren en verleidingen, opdat wij ons spiegelen zouden aan zijn lot. Maar niet hierom alleen, doch ook, opdat wij, kinderen der beschaving, zouden leeren begrijpen, hoezeer een mensch aan deze beschaving, die toch in zekeren zin onze moeder is, heeft moeten lijden. Want wat wij, met onze wel georganiseerde maatschappij, met onze humane rechtspraak, met ons sociaal gevoel en onze psychologische belangstelling, onze mede-menschen aandoen — nu eens onwetend en gedachteloos, dan weer met boos opzet en tegen beter weten in als door den duivel bezeten —, begrijpen wij eerst wanneer wij vernemen, haarfijn en onverbloemd, wat dezen mensch door hen werd aangedaan!

Wie eenmaal in dit werk, dat als een oerwoud is van menschelijk leed, doordrong en gegrepen werd door den hartstochtelijk naar klaarheid en gerechtigheid strevenden geest, die eruit spreekt, zal tot een eerbiedige bewondering komen voor den zedelijken moed van den schrijver, die niets en niemand — zichzelf wel het allerminst! — heeft gespaard, opdat men

eenmaal ten volle en als het ware ten voeten uit aanschouwen zoude, wat de meesten onzer niet anders kennen dan uit de journalistieke tweedehand. Want wij moeten dit weten: wij mogen ons niet inslaap laten wiegen door de aangename prikkels, die ons door ons geloof aan vooruitgang en toenemende humaniseering van onze maatschappelijke ordening en haar rechts- en strafstelsel worden toegediend. Wij moeten weten, dat de mensch daarachter dezelfde blijft, geneigd ten kwade weliswaar, doch daarnaast hunkerend naar liefde ook in de grootste verlorenheid. En waar deze liefde van mensch tot mensch ontbreekt, baten ook de meest verstrekkende sociale en humane maatregelen niet. Daar blijft de mensch den mensch een wolf, of hij een ambtsgewaad draagt of gevangeniskleeren, of hij op de hoogste of op de laagste sport van de maatschappelijke ladder staat.

De sensatie, die deze publicatie wel onvermijdelijk met zich brengen zal, moge gecompenseerd worden door de volstrekt zuivere bedoelingen van den schrijver, die slechts door de buitengewone tijdsomstandigheden gedwongen werd tot een uitgave in eigen beheer over te gaan, nadat onderhandelingen met meerdere groote uitgevers op grond van de omvangrijkheid van het materiaal tot geen resultaat vermochten te leiden.

De lectuur van Muylwijk's geschriften laat den lezer niet los, al voert zij hem langs paden, die hij uit zichzelf misschien nimmer zou gewaagd hebben te betreden. En toch zou men niet als motto boven dit boek kunnen schrijven, wat staat boven den ingang van Dante's „Hel": „Gij die hier binnentreedt, laat alle hope varen". Want naast de hel van menschelijk lijden, die deze vele bladzijden bevatten, houden zij tevens de geschiedenis in van een ziele-loutering zoo aangrijpend, dat men ze slechts met toegeschroefde keel lezen kan.

Het zal niet vaak ter wereld gebeuren, dat een mensch door zulk een kracht bewogen wordt uiting te geven aan al wat zijn bestaan van het pril bewustzijns begin af betrof, als hier het geval is. Hoe heeft deze ambachtsman, met geringe taalkundige ontwikkeling, door een betrekkelijk langdurig verblijf buitenlands daarenboven nog gehandicapt, moeten worstelen met de taal om haar passend te maken voor hetgeen hem op de lippen brandde! Zijn werk draagt van dien strijd — en van den innerlijken gloed, die soms de woorden tot op hun huid verteerd heeft — overal de sporen. Het is geen „letterkunde", waarmede men hier te maken krijgt. Naar een schoonen vorm heeft Muylwijk gelukkig nergens gestreefd. Op leven en dood vechtend met den daemon, die hem te vernietigen trachtte, heeft hij neergeschreven, wat hem wedervoer. Talrijke documenten staven de realiteit van het gebeuren, noodigen tot vergelijking, tot vergewissing van wat ongerijmd of „overdreven" schijnen mocht.

Doch men leze zelf. Wij moeten dit weten: wat wij elkander aandoen als rechters en berechten, als journalisten en „belangstellenden", wanneer ons de liefde ontbreekt. Dit boek is een gericht over allen, een aanklacht tegen velen en de klacht van een die tevergeefs naar deze liefde heeft uitgezien.

ROEL HOUWINK.

PURMER, Donderdag, 1 Januari 1925.

AAN DEN VOORAVOND VAN NEGENTIEN-VIJF-EN-TWINTIG.

De klokken vingen aan te luiden, de eerste slagen van het middernachtelijk uur waren gevallen, negentien-honderd-vier-en-twintig had afgedaan en een nieuw jaar was ingetreden.

Van mijn oude gewoonte, om op Oudejaarsavond naar de Kerk te gaan, van welke gelegenheid ik inderdaad de laatste jaren, — daar dan toch bijna een ieder ging en het als uitzondering van mij niet zoo in 't oog liep — gebruik maakte, was ik *ditmaal* ook afgeweken.

Waarom ik dezen Oudejaarsavond had verzuimd, wijl de ondervinding mij toch zoo menigmaal bewezen had, dat een dergelijk plechtig kerkuur mij, mijn bedrukt, bezwaard en belast leven een weinig zou hebben verlicht, kon ik mij zelf niet verklaren, geen naderen uitleg daar van geven.

De laatste dagen waren zoo troosteloos, zoo donker en somber, met niet het minste teeken van leven, zonder een straal van hoop, zonder een schijn van uitzicht op zonniger dagen.

Dat uurtje in de kerk, zou mij ditmaal — overdacht ik, om het gevoel van spijt te onderdrukken — toch ook mijn bezwaard gemoed niet hebben kunnen verlichten, nòch mijn beladen ziel, mijn bedrukt hart ontlasten. Dat uurtje zou mij niet alleen de lieflijkste beelden voor oogen, de schoonste tafereelen voor den geest gesteld hebben — maar ook zou het mijn gedachten tot hartbrekende herinneringen, tot pijnlijke tooneelen hebben geleid.

Ik wilde mij onttrekken aan al die herinneringen, tot mijzelf komen, rustig overleggen om een oplossing te vinden in verband met mijn toestand, de benarde omstandigheden, waarin ik mij bevond, waarbij toch niemand, geen Mensch ter wereld mij zou kunnen helpen, noch mij daaromtrent vrij zou kunnen pleiten; en niet alles nog zwaarder maken!

Maar helaas, het was een valsch onttrekken, een onmogelijk tot zichzelf komen, een eeuwigdurende strijd, in plaats van rustig overleggen.

Aan een oplossing was niet te denken, tot een vrijmaking niet te komen! Ik gevoelde mij afhankelijk van mijn toestand, „dependent" van Menschen en omstandigheden, ondergeschikt aan het onwaarschijnlijkste materiaal.

Mijn dwaling door de daad te erkennen en alle pijnlijke gevolgen te aanvaarden, om mij op die wijze uiterlijk en innerlijk onafhankelijk te kunnen stellen, „independent" van individu en situatie, mijn schuld aan den Dood....

Terwijl ik zoo met mijzelve streed, kwam mijn Vrouw de kamer binnen, feliciteerde me, en vroeg mij nog even mee te gaan Nieuw-jaar wenschen bij onze Buren.

De Kinderen waren te bed gegaan en mijn Vrouw en ik hadden het Oude jaar met ons tweeën al pratende over en terugdenkende aan het verloop van negentien-honderd-vier-en-twintig ten einde gebracht.

Werkelijk, zonder overdrijving, het waren dan ook *triestige December dagen* geweest, die wij weer achter den rug hadden en wat zou negentien-honderd-vijf-en-twintig ons brengen, hadden wij — terwijl ons beiden instinctief een gesmoorde zucht ontging — ons afgevraagd.

Met het onderhandsche werk was het de laatste maanden allerellendigst tegengeloopen, van alle plannen voor die en gene gemaakt kwam niets tot stand; geld was er niet meer, ook was er niets, totaal niets meer, wat wij als onderpand, voor een zeker krediet konden beleenen om geld te verkrijgen. Vrienden en Kennissen hadden niets te missen, want zij stonden òf voor betaling van belasting, òf konden maar juist aan hun verplichtingen tegenover hun Huisheer, jegens hun Kleermaker voldoen. Familieleden, waaronder rijke, oude Tantes, Vrienden, waaronder goed gesitueerde, die van ouds-

her in ons huis welkom waren geweest en meermalen als Huisgenooten, terwijl onze tenten waren opgeslagen te Zandvoort, Oosterbeek of wel in de Egmonden, onze gastvrijheid, zelfs wel voor weken, maanden verpleging hadden genoten, Menschen, die ik in financieele moeilijkheden vriendschappelijk had bijgestaan, ontvingen mij op den drempel hunner deur, op de mat, of een weinig verder, in de vestibule, maar waren volgens hun stellige verzekering en hun erkentelijke spijt niet in staat ons ook maar met een weinig behulpzaam te zijn.

O, wat was de *Sint-Nicolaasavond* — wijl ik den ganschen dag tevergeefs geprobeerd had hier of daar toch een kleinigheid los te krijgen — een verzoeking geweest mij aan het een of ander te vergrijpen; ten slotte, hoewel wat laat, was het Mr. Alfred Levy geweest, die ons ter elfder ure aan wat contanten had geholpen, zoodat ik in staat was, een kleinigheid voor de kinderen, doch bovenal de zoo onontbeerlijke levensmiddelen ten behoeve van ons gezin te koopen.

Met den Verjaardag mijner Vrouw, half December, was het onze beste Buurman, die ons bijstond, maar behalve deze, was er dan ook niemand, die kwam feliciteeren, of ons ook maar een lettertje deed toekomen, terwijl vroeger deze verjaardag gevierd werd met Familie, Vrienden en Kennissen, waarvan een ieder, hetzij door het schenken van een of ander aandenken, cadeau of bloemen, hetzij door spel of zang, speeches of voordrachten het zijne bijdroeg tot verhooging van de feeststemming. Deze verjaardag was thans eenzaam, droevig, ja bijna stilzwijgend voorbij gegaan.

Met de *Kerstmis* was het een goed oud Vriend van wijlen mijn Schoonvader uit het „Purmerland" geweest, die ons aan het einde dezer feestdagen gelukkig maakte met een vijftig Gulden, zoodat wij ook dien avond wat voor de Kinderen konden koopen, ons Gezin van het noodige konden voorzien.

De uitspraak d.d. 30 December l.l. van den Kantonrechter te Hilversum, inzake het benoemen van een Curator over mijn Schoonmoeder in verband met het beheer harer goederen, was allertreurigst van stapel geloopen, en wel zoo, dat juist een Vriend, een Handelsrelatie van mijn Zwager benoemd

werd voor een zoo'n belangrijke taak en bovendien zedelijke positie. Allerdroevigst stemde dat ons!

Dan het slechte vooruitzicht werk te verkrijgen, de moeilijkheden mij tegen al den laster te verdedigen, de gedachte, dat mijn Vijanden, aan wie ik al zooveel te wijten had, mijn lugubere misdaad van voor jaren her, vandaag of morgen wel eens aan het licht zouden kunnen brengen, en ik mijn Vrouw, mijn Kinderen eenzaam en verlaten hier in de ver afgelegen Purmer, zonder geld, zonder brood zou moeten achterlaten. O, o, o, allerellendigst, bedroevend en betreurenswaardig stond ik er voor!

Toch gaf ik, hoe somber, triestig en duister het vooruitzicht ook was, gevolg aan het verzoek van mijn Vrouw, om bij onze Buren Nieuw-jaar, een voorspoedig 1925, te gaan wenschen.

Het was een kille, donkere, gure nacht. Ook het weer stemde ons mismoedig en neerslachtig. Zwijgend liepen we langs den stillen, verlaten Wester-Purmerweg, huiverend van de koude, bevangen door koortsachtige rillingen.

Het vroolijke gezelschap, de hartelijke ontvangst, het gemoedelijk samenzijn met deze familie onder elkander, fleurde ons een weinig op, bracht ons in een betere stemming.

Voorts deden ons een glaasje warme punch, versche oliebollen en een welgemeende wederzijdsche Nieuw-jaars-groet hoewel slechts voor een oogenblik, de beslommeringen van het leven, de zorgen van den dag vergeten.

Op den terugweg naar huis, kwam van achter de aldaar liggende boerderijen, de door ons bewoonde „Witte Villa" en de daarbij behoorende dito garage, omgeven door wat klein boomgewas, een rij iepen-veeren, wat vruchtboompjes en eenige sparren, in verband met al het gebeurde, ons in haar geheel synthetisch mysterieus, als een spookachtig schijnsel voor de oogen te staan.

De „Witte Villa" namelijk, de eenige in de zoo groote Purmer, was gebouwd door en voor mijn Schoonmoeder, maar gedurende den tijd, dat zij haar bewoonde, had zich zooveel droevig leed, tusschen Moeder en Zoons afgespeeld, dat zij tenslotte de villa was gaan verlaten en er op een andere plaats een was gaan koopen.

Toen wij ons weer in onze woning bevonden, was het mij nog niet mogelijk te gaan slapen. Die treurige en droevige gedachten waren niet weg te denken, hetgeen in mijn leven had plaats gehad was niet weg te vagen, noch minder was het mij mogelijk, hoe genotvol ook een zoete sluimering kan zijn, door droomen en slapen verandering in mijn toestand te brengen, want bij slechts maar even ontwaken, stonden de omstandigheden in al haar schrikwekkende werkelijkheid mij weer voor oogen, mijn toestand mij in de meest vreesvervullende gedaante voor het aangezicht.

En in mijn toestand verandering of verlichting te brengen door weenen, was mij evenmin mogelijk; juister nog was het mij niet mogelijk te wéénen, want mijn hart was verbitterd, als 't ware versteend, in ieder geval van wege het jarenlange leed, verhard. En waarom zou ik weenen, of wel wat viel er te weenen? Ware dit mij mogelijk geweest, ik zou niet geweend hebben, om mijn verloren eer, noch om mijn zonden, maar wellicht om mijn diepe smart en ellende.

Dat ik een groot zondaar was, dat wist ik, en dat ik door iedereen werd aangezien voor een groot zondaar, dat wist ik ook, maar dàt wist geen mensch, dat ik mijn leven had verwoest, geofferd, om anderen, mijn naastbestaanden, mijn Familie voor schande te bewaren, voor vingerwijzingen te behoeden. Het was me een gruwel, dat ik moest leven, had te vertoeven in een poel van jammer en ellende, daarin met al mijn energie had moeten denken, moeten prakkizeeren, had moeten werken. O, wanneer toch deze Naastbestaanden alles en alles hadden geweten, zij zouden niet getracht hebben mij dieper en dieper te doen zinken, noch zouden zij mij verder en verder van het pad des vredes, den weg der zaligheid hebben geleid. Doch bijna allen hebben eraan meegeholpen, bewust of onbewust, er het hunne toe bijgedragen mij in 't verderf te storten, mij het loon eener levenspositie en het brood voor mijn Gezin te ontnemen.

O, als ik het geweten had, dat ik er toch niemand mee had gespaard, niemand voor schande mee had bewaard, het ware eenvoudiger geweest en zeker tienmaal verstandiger, hals over kop het water in... en... alle leed zou geleden zijn,

mijn smart teniet gedaan, en mijn zonden voor de wereld in straf omgezet haar werk hebben verricht.

Doch het scheen mij toe, dat er nog een „*leven*" was, dat ik nog kon leven — hoe ellendig de toestand ook was — al was het dan alleen maar voor mijn aangebeden Vrouw, mijn lieve Kinderen, die aan alles onschuldig, voor niets verantwoordelijk waren. Voor hen zou ik mij vernederen, mij laten beleedigen, als er maar brood op tafel, het strikt noodzakelijke in onze woning kwam!

En zoo in den geest, nam mij een en ander, terwijl ik al maar dacht, al maar prakkizeerde, den daarop volgenden dag, twee Januari, opnieuw in beslag en ging ik er wederom al vroeg op uit: op de fiets naar Purmerend, naar Amsterdam, nu eens hier, soms eens daar, dan weer naar de Arbeidsbeurs. Elken dag door regen en wind, door mist en door sneeuw, zelden verzuimde ik.

Elken avond echter kwam ik met dezelfde teleurstelling, met dezelfde mismoedigheid thuis, mijn Vrouw tòch maar opbeurend, toesprekend, moed inprentend: dat het met een paar dagen wel zou lukken aan den arbeid, bij een of anderen bouw aan het werk te gaan, dat het beslist niet lang zou duren, of ik zou in staat zijn voor een geregeld huishoudgeld, direct voor de hoog noodige kleeding te zorgen.

En elken dag opnieuw deed ik mij bij mijn thuiskomst zoo vroolijk mogelijk voor, quasi in opgewekte stemming tegenover mijn zorgzame Vrouw, schijnbaar in goede luim voor mijn spelende Kinderen; doch dat alles was onder een masker van schijn, terwijl ik dag aan dag door zware zorgen en ellende, niet te overleven verdriet, als ware dit rechtstreeks vanwege het *Objectief Gevolg* van mijn misdaad, achtervolgd werd; bovendien gepijnigd, door het schrikbeeld van armoede, dat mij voor oogen stond.

De eene dag voor, de andere na was het bij het opstaan: hoe aan werk, hoe aan geld te komen; hoe aan brood en het meerdere noodige, hetgeen nu eenmaal onmisbaar is voor een huisgezin met Kinderen? Zoowel aan de Arbeidsbeurs te Amsterdam, als op een in aanbouw zijnd belangrijk werk te Purmerend, smeekte ik als 't ware, mij toch aan arbeid, onverschillig aan welk soort werk ook te willen helpen;

ik had mijn hoofd, mijn handen, mijn gereedschap, ik was bereid voor alles, om desnoods onder een *pseudoniem*, onder een anderen, onder een verdichten naam het werk aan te vatten, àls er maar wat verdiend, mij het toekomende loon betaald zou kunnen worden en er op die wijze het een en ander voor mijn Gezin, in mijn woning zou belanden.

Doch het ging niet, het lukte niet, het mocht zoo niet zijn!

Overal, waar ook maar vroegere bekenden waren te vinden, klopte ik aan, vroeg naar den Patroon, verzocht beleefd, bijaldien er geen werk voor me was, mij dan toch aan wat geld te willen helpen; echter zonder resultaat!

Toen ik op een dag door de Leidschestraat liep, viel mijn oog op de Firma Groen & Co, hoek Keizersgracht, en ik besloot den Heer de Jong of den Heer Groen, dien ik van vroeger in zaken kende, te vragen mij aan wat geld te willen helpen. In den winkel gekomen dorst ik echter mijn armzaligen toestand niet bekend te maken; vervolgens schoot mij, bij de gedachte, dat ik al zooveel bot had gevangen, intuïtief een mogelijkheid te binnen om geld te maken en zoo vroeg ik naar een barometer of kijker.

„Het is voor een vriend," vertelde ik een weinig angstig, bevreesd voor achterdocht, nu inmiddels mijn besluit vaststond om zekere *minderwaardige praktijken*, die ik overdacht bij het vragen naar deze instrumenten, ten uitvoer te brengen. De Heeren lieten mij een kijker zien van tachtig gulden; ik kon hem krijgen voor vijftig. Ik kocht, kreeg en nam het instrument op krediet, begaf er mij mee naar de Bank van Leening, deponeerde het aldaar als onderpand, waarop ik drie zilveren Guldens en een briefje van Tien ontving; alzoo was er geld, gelegenheid te koopen, kwam er brood op tafel voor mijn Gezin.

Inderdaad, bedroevend, betreurenswaardig was de toestand, waren de omstandigheden, waarin ik mij bevond, geworden. Minderwaardig! Beklagenswaardig!

Bij mijn thuiskomst kwamen de kinderen, welke zoo geen twintig, dan toch zeker wel een tienmaal op den uitkijk hadden gestaan, evenals de vele voorafgaande avonden, mij op een drafje tegemoet en in mijn armen loopen, onderzochten mijn zakken, openden mijn koffertje, ontbonden met

nieuwsgierige opgewondenheid mijn pakjes van den bagagedrager der fiets en vroegen opgetogen: Wat Papa allemaal wel voor heerlijks uit de stad Amsterdam had meegebracht en of dat allemaal voor direct te eten was, want ze hadden zoo'n honger. Onnoodig te omschrijven hoe ik mijzelf voor een ellendeling uitschold, daar het brood op de wijze als omschreven verkregen, op zulk een corrupte manier door mij toegeëigend geworden was.

Maar de kinderen vielen mij om den hals, kusten me, dankten Papa, holden naar Mammie, vertelden wat ik had meegebracht: aardappelen, vleesch, brood etc. En... we hadden te eten.

Dat was meer dan ik verduren, mijn ziel verdragen kon! Dat was niet te verantwoorden, in gedachte niet te slikken. Neen, dat was niet langer uit te houden, en allerlei booze plannen, voortvloeiend uit een stijgend wraakgevoel, gepaard gaande met een alles overweldigenden, ontzettenden haat jegens mijn Vijanden, jegens het geheele stelsel van samenleving, kwamen in mij op, groeiden als 't ware aan en stonden mij als uitvoerbaar in daden slechts voor enkele seconden voor den geest, om dan door een zeker gevoel van vrees, min of meer als een waarschuwende beklemming, even snel teniet te worden gedaan, als tot een schaduw te vervagen en in den smeltkroes van mijn gemoed weer op te lossen.

Maar de tijd snelde voort, stelde zijn levenseischen; de wereld als van ouds-her draaide en wist van geen erbarming. En overal waar ik liep of waar ik kwam, was het geld; geld, daar draaide alles om, dat was de spil, daar draaide de Aardbol, het heele wereldsche gedoe om.

Wanneer is het U mogelijk dit te betalen, wanneer dat? Thans toch moet ik het hebben, anders... Of..., bij mijn thuiskomst lag er een exploot, een dagvaarding klaar, stond er de Deurwaarder van de Belastingen te wachten.

O, mijn lieve, waar wel moest het heen? Waar toch ter wereld zou het eind te vinden zijn?

En opnieuw, inderdaad opnieuw prakkizeerde ik er over om een eind te maken aan al de ellende, een einde aan die eeuwigdurende kwellingen, aan mijn veelbewogen leven. Maar hoe en op welke wijze, onder welke voorwendselen in verband met mijn Gezin, met mijn Vrouws familie?

Misschien, als ik tenslotte daartoe overga, tot de daad kom van de hand ook aan mijn eigen leven te slaan, dat mijn Vrouw, mijn Kinderen alsdan geholpen zullen worden. Misschien, als ik alsnog mijn leven op „*die*" wijze offer, dat dan haar Broers, haar Moeder zullen helpen? Zoo overdacht ik, twee, drie dagen later, nadat ik op dergelijke, minderwaardige wijze geld verkregen, en over tal van bruggen, door de Amsterdamsche straten, door stegen en langs grachten in den namiddag van een regenachtigen dag tot op de Handelskade mijn weg gevonden had.

Ik staarde naar de booten, hoorde het leven van de in werking zijnde kranen, het geriktik van kettingen over de schijven der lieren, en zag het „business"-leven, met al die kameraadjes der werktuigen en die vele Menschen-handen van gelijke beteekenis, als iets synthetisch scheppends, als iets geweldigd, grootsch, maar tevens als was dit om mijn eigen nietswaardig bestaan te tarten, mij daarmede in 't aangezicht te slaan; en ik vervolgde mijn weg als een gebroken man, machteloos, kreunend om de teleurstelling van mijn leven, kwijnend door het te kort doen van mijn Gezin.

De regen striemde op mij neer, raakte mijn oogen, droop uit mijn snor, druppel voor druppel, terwijl ik mij voetje voor voetje voortbewoog, al schuifelend in mijn dikken ulster met kraag omhoog, al peinzend, verterende van smart, al prakkizeerend, strompelend langs de bedrijvige Y-kade. Hoe ik dezen havenkant uit verzeild was geraakt, ik weet het niet, maar het was of een of andere overzeesche boot mij aantrok!

Daar ik geen geld had, om ook maar hier of daar iets te gaan gebruiken en uit te rusten, zette ik mij, moe van het sjacheren, afgemat van het mijmeren, op een paar aan de kade opgestapelde kisten neer. In elkaar gedoken alsof ik op iets wachtte, aanschouwende het gedoe der haven, overdacht ik maar weer opnieuw mijn toestand. De kou verstijfde mijn armen; al mijn ledematen voelden pijnlijk aan en in mijn gemoed was het nacht. Ik wist niet meer hoe laat het was; onwillekeurig echter gevoelde ik, dat ik moest opstappen, instinctief nam ik waar, dat ik had te verrijzen, maar het was de vrees naar huis, met niets naar mijn Gezin te gaan, die me belette overeind te komen.

Inmiddels liep het tegen den avond, was het donker geworden, en ik dacht er over mij van mijn zetel, van de kist, waarop ik zat, te laten tuimelen, mij van den walkant te laten glijden, om op deze wijze, de haven in, een eind aan mijn toestand, mijn benarde omstandigheden te maken. Slechts een kleine beweging en...

„O, God," liet ik mij als een bede, maar tegelijk als een stil verwijt ontvallen, „indien dit dan inderdaad Uw wil is, geef mij de kracht, den moed om deze daad te volbrengen! Geef mij... stel mij... toch niet langer... Uw..."

Een plotseling visioen, het beeld van mijn zorgzame Vrouw, de Kinderen liefkoozend aan haar zijde, als opgedoemd uit het golvend water, stond daar plotseling strakomlijnd en levendig voor mijn oogen.

O, gij Satan der Boozen! Waarheen wilt gij mij leiden, waarheen mij voeren? Waartoe mij...?

Als door een magneet, aangetrokken door de kracht der liefde tot mijn Gezin sprong ik op, baande mij een weg door het, in verband met het verlaten der kantoren, werkplaatsen en magazijnen, inmiddels drukker geworden verkeer, om mijn gestald rijwiel op te halen en mijn weg op huis aan te vervolgen, naar hen, die ik boven alles liefhad.

In woeste snelheid peddelde ik, als achtervolgd door een of ander monster, worstelend met mijn ziel, als in een strijd op leven en dood, door de verschillende Meren en Polders op de Purmer, de woonplaats mijner Geliefde aan.

„O, mijn lieve, alles, maar dàt van zooeven niet!"

Onderweg nog in de gelegenheid op krediet wat levensmiddelen aan te schaffen, kwam ik als naar gewoonte der laatste maanden, met dezelfde teleurstelling, hetzelfde resultaat, met dezelfde aanmoedigende woorden thuis.

Weer goed en wel bij de mijnen, kon ik mij niet begrijpen, hoe ik aan een dergelijk ontzettend voornemen, zulk een schrikkelijk plan, als voor slechts enkele uren terug bij mij opgekomen was, ook maar een oogenblik had kunnen denken, hoe ik daar ook maar slechts een seconde in den geest mee had kunnen spelen. Maar het wàs zoo, het viel niet te loochenen, niet te ontkennen, het betrof de waarheid!

En toch, toch — niettegenstaande de magneet der liefde

tot mijn Gezin, in weerwil de passies der wraak jegens mijn Vijanden — trachtte ik het moeilijkste te doen, wat een Mensch kan doen: mijzelf te zien, te luisteren naar het vonnis, niet van anderen met een bekrompen oordeel, noch naar dat van de Menschelijke Wet uit een oogpunt van schuld en straf, maar vanwege het oordeel van mijn eigen geweten het resultaat van de juiste gevolgtrekkingen en consequenties, in verband met mijn worstelen, terwijl ik tevens ondanks alles den bij tijden niet alleen treurigen en bedroevenden, maar ook tegelijk bewonderenswaardigen strijd, waarin ik voortdurend heen en weer geslingerd werd observeerde, en dezen waarnam als een worsteling tusschen twee tegenover elkander gestelde machtige gevoelens, het redeneerend verstand en het sprekend hart en in het midden de wakende ziel, de ziel als ware deze de directe Goddelijke Wet, bijwijze van een getrouw, niettemin streng schildwacht, als de deur van het leven; en ik kwam, vanwege dat oordeel van mijn geweten, tot dat onophoudelijke knagende gevoel, gepaard aan een onafscheidelijke smart, dat mij reeds van het begin der gebeurtenis af vervolgd, als het ware gemarteld had, tot de overtuiging: dat het mijn plicht was dood te zijn; dat het gevoel in leven te zijn, misplaatst, onwaardig was, onwaardig, waar zooveel mijner lotgenooten het laatste offer gebracht hadden; een oordeel, dat nog werd versterkt door mijn zakelijke teleurstellingen in de laatste jaren en de bittere ontgoochelingen, die deze gebracht hadden.

En bovendien het gevoel, dat ik reeds lang zekeren, door mij verworven rang in de Maatschappij had verloren in weerwil van mijn prestaties en ondanks mijn capaciteiten drukte zwaar op mij, pijnigde mijn hersenen, liet mij dag noch nacht met rust, bewees mij het feit als onherroepelijk onherstelbaar, bewees mij het verleden, dat van mij terugweek, stoffig en onwerkelijk, onvergankelijk, onvergeeflijk, onbarmhartig en zonder genade!

Want inderdaad wat had ik al niet te verduren, — na de misdaad te hebben begaan —, te ondervinden gehad? Verachting, hoon en smaad! Oordeel! Gezins-armoede en zelfgebrek, alle mogelijke vernedering en schande.

Was het wonder, dat mijn gedachten in die richting verwijlden?

Vrijdag, 9 Januari 1925.

IN WEERWIL MIJNER POGINGEN HET JUISTE EN VOLKOMEN BEGRIP VAN DEN TOESTAND TE ONTGAAN, DRONGEN ZICH ONWILLEKEURIG, ALSOF PLICHT DIT VEREISCHTE, VOORZORGS-MAATREGELEN OP DEN VOORGROND.

Zooals gezegd, de tijd snelde voort, stelde haar levens-eischen, de wereld als van oudsher draaide en wist van geen erbarming. En zoo waren er weer ruim acht dagen voorbij gegaan, dagen, die ik terecht als donkere bladzijden in mijn levensboek kan aanteekenen.

Ook vandaag had ik mij, met vele mijner bewijzen van capaciteit, onverschillig voor welken arbeid, hetzij hoofd- of handwerk, „it does n't matter in which branch", bij tien-tallen firma's aangeboden, doch zonder succes, zonder een schijn van hoop.

Moe en afgemat kwam ik weer thuis.

Of er iets dreigends op handen was, wist ik niet, maar dat er vandaag of morgen iets moest gebeuren, dat was zeker; dáárvan was ik mij bewust, dat het komen kon, dat het komen zou!

Derhalve besloot ik dien avond, inzake de financieele aan-gelegenheden van mijn Vrouw's Moeder, Mr. Ds. Riepsma — door den Kantonrechter te Hilversum als toeziend Curator over mijn Schoonmoeder benoemd — een bezoek te brengen.

Gevolggevende aan mijn besluit, toog ik op weg de Purmer door naar Edam, alwaar genoemde Meester en Dominee woonde, trof Zijn Eerwaarde thuis, besprak met Z.Ed. den chaos der financieele en materieele aangelegenheden van

Moeder met haar Zoons, daarbij overleggende de noodige afschriften der origineele stukken, als bewijzen voor hetgeen er was geschied. Ik vroeg Mr. Ds. Riepsma advies omtrent de afgifte en overlegging van deze zeer waardevolle, origineele stukken, waaronder kasboek en meerdere belangrijke bescheiden, aan den, door den Kantonrechter te Hilversum, benoemden Curator, den Vriend en Handels-relatie van mijn Zwagers.

Mr. Ds. Riepsma adviseerde mij de stukken betreffende de besproken zaken te copieeren, en indien nog geen afschrift van het kasboek bestond, ook daarvan er een te maken, alles te waarmerken en deze inderdaad zeer belangrijke bescheiden gezamenlijk in tegenwoordigheid van een Notaris aan den benoemden Curator te overleggen.

Ik beloofde zulks te doen, bedankte mijn Raadsman in deze zaak en ving mijn weg door de Purmer, over de inmiddels, in verband met een lichten mist, een min of meer waterigen, neervallenden damp, glibberige, niet gemakkelijk berijbaar geworden straatwegen, op huis aan.

Het was een stikdonkere avond en herhaaldelijk slipte ik met mijn rijwiel, zoodanig, dat ik zoo nu en dan met den modderigen straatweg kennis maakte en ik tenslotte, halverwege den Oosterweg, in verband met de steeds toenemende gladheid, gedwongen werd af te stappen, en naast m'n fiets den weg op huis aan te vervolgen.

Ik hoorde den wind ruischen door de kale heesters, soms een weinig gieren langs de lage dakgoten, bijna krijschend de vleugels der wit geschilderde boeiengen van de boerderijen beklimmend, en als het symbool van den ondergang, voor mij het zinnebeeld der misdaad, klonk het klagerig gekef van de waakhonden zacht op van de verlaten erven.

Tusschen de boomrompen door schemerde hier en daar het licht van de ramen der woningen en stallen, en in de verte gleed het zwakroode licht van de stoomtram, opweg naar de Hoogte Kadijk en terug naar de stad Edam. Het getink en gerink van de bel sterkte aan en verstierf in de verte, terwijl het licht vervaagde, dan verdween.

Hierin zocht ik afleiding voor mijn kwellende gedachten, voor mijn overpeinzend gemoed, verstrooiïng voor mijn geest,

die zich altijd weer keerde tot overwegingen van mijn omstandigheden, overdenkingen van mijn toestand, overwegende dat den een of anderen dag mij het masker zal worden afgerukt en mijn Gezin bovendien nog in verdrukking zal komen, want het was onmogelijk de wolk, die over me hing, te doen verdwijnen.

En inderdaad, het was mij de laatste dagen droef te moede, hoewel ik met alle kracht pogingen in het werk stelde, mij subjectief inspande om het juiste en volkomen begrip van mijn toestand, die mij niet los liet, te ontgaan; niettegenstaande dat alles drongen er zich onwillekeurig, alsof plicht dit vereischte, voorzorgsmaatregelen in verband met enkele dringende aangelegenheden, zooals in zake mijner Schoonmoeder, op den voorgrond.

Deze drukten mij het meest, en het zou mij aangenaam geweest zijn, als ik dergelijke zorgen, die, indien zij terzijde geschoven werden, mijn Vrouw en mij in onzen toestand met algeheelen en onvermijdelijken ondergang dreigden, van mij af had kunnen schudden, ze had kunnen ontvlieden, maar dat was, nu ik eenmaal in 't schuitje zat, niet mogelijk.

Het was laat geworden eer ik mijn woning bereikte, doch ik gevoelde mij gerust, wàt er ook gebeuren mocht, nu ook deze ingewikkelde, voor velen zoo'n gecompliceerde zaak, besproken was.

Nog op dit late uur besprak ik met mijn Echtgenoote, hetgeen door Mr. Ds. Riepsma was geadviseerd en zoo was ook deze dag, deze dag waarop ik mij, bewust of onbewust, aan den vooravond van een zeer bijzonderen dag bevond, voorbij...

Zaterdag, 10 Januari 1925.

GEEN MYSTICUS IN VOORGEVOELENS EN VOORSPELLINGEN, VOELDE IK NIETTEMIN DEZEN DAG AAN, ALS ZIJNDE DE DAG, DIE, NAAR IK MIJ REEDS LANG BEWUST WAS, TE KOMEN HAD, KOMEN MOEST, ZOOALS DE MYSTIEK DER VOORZIENIGHEID DIT VEREISCHTE.

Bijtijds in den morgen was ik — met het denkbeeld voor oogen: wéér een dag om te probeeren — erop uit gegaan, had hier en daar aangeklopt, hetzij om werk of steun, maar alles was tevergeefs, mijn pogingen bleven zonder ook maar het geringste resultaat.

Vóór dat ik ditmaal op huis aan was gekeerd, had ik een uurtje in „Het Heerenlogement" te Purmerend, bij een kop koffie, alle daar aanwezige Couranten van den dag doorgezien. Iets dat mij — daar ik maar zeldzaam voor iets anders dan voor zakelijke aangelegenheden van een café te Purmerend gebruik maakte — nooit te voren had aangetrokken, bovendien had ik, hoewel gelijk aan het hierboven vermelde, geen Mysticus in voorgevoelens en voorspellingen, inderdaad het gevoel, dat er op den dag van vandaag iets te gebeuren, iets waarvan ik mij al lang bewust was, te voltrekken stond.

Ook had ik vóór het van-huis-gaan dezen morgen, eveneens vanwege een onverklaarbaar voorgevoel, acht gegeven op mijn papieren, deze geordend en in de diverse genummerde mappen gerangschikt.

Met het naar huis gaan in den namiddag had ik mij, daar ik den vorigen dag nog wat aan goederen bij elkander had

gescharreld en verkocht, nog een en ander aan levensmiddelen voor den Zondag kunnen verschaffen, doch overigens was er geld noch eten in mijn woning. Misschien voldoende tot en met Maandag; doch dat was niet eens zeker! De zorgen daaromtrent benauwden mij het meest.

Vermoeid van het sjacheren, mismoedig over de teleurstellingen van den dag viel ik, terwijl mijn Vrouw zich aan tafel zette om het avondeten klaar te maken, in mijn stoel naast de snorrende kachel.

Zonder veel drukte, terwijl de Kinderen in het niet bewoonde Zomerhuis aan het spelen waren, wijdde ik uit over het tegenloopen van zaken, de moeilijkheden om werk te krijgen en de gewaande reden — in hoofdzaak de laster — waarom er totaal niets tot stand kwam.

Ik wenschte mij, gaf ik mijn Echtgenoote te kennen, toch maar weer in 't Buitenland, daar was tenminste brood, daar was geluk, daar werd mijn werken op prijs gesteld. Daarover ontspon zich tusschen m'n Echtgenoote en mij een uitvoerig gesprek; doch van een dergelijk plan kon, vanwege den nood, die het toppunt had bereikt, natuurlijk niets komen, daar was eigenlijk in dezen toestand en omstandigheden geen denken aan.

Intusschen zagen wij door de ramen, over de Purmervelden, de zon in het verre Westen ondergaan; diepe duisternis heerschte allengs in de kamer, donkere schaduwen groeiden aan en vereenigden zich met den aankomenden nacht.

De Kinderen, door het donker worden in hun spel gestoord, waren zachtjes in de villa gekomen en zaten stilzwijgend in een hoekje van de huiskamer. Mammie draaide het licht aan, was, terwijl mijn oudste dochtertje de behulpzame hand bood, inmiddels met het eten klaar gekomen en dischte het avondmaal op, dat door ons met elkander zonder veel woorden werd genuttigd en in gedrukte stemming, bijna zwijgend, eindigde.

Mammie was en zelfs de kinderen waren opmerkelijk stil, en ik zelf gevoelde mij onder den indruk eener nabijzijnde gebeurtenis.

De tafel werd afgeruimd en als naar gewoonte plaatste ik mij in een hoekje opzij van den schoorsteen met de beide

jongste kinderen naast mij, ofwel zoo nu en dan eens op de knie; maar dezen avond staarden zij mij zonder een woord of vraag strak aan, als wilden zij mijn gedrukte stemming niet verstoren.

Kortom, een voorgevoel van naderend onheil scheen zich van allen meester gemaakt te hebben en het duurde niet lang of het werd bewaarheid. Ik zelf vroeg mij af: of nú het verheven oogenblik, van welks noodwendige komst ik mij allang bewust was, als zoo iets van door de *mystiek der voorzienigheid*, niet was aangebroken, het oogenblik dat komen moest, dat komen kon, waaromtrent vergissing niet mogelijk, verkeerde opvatting niet denkbaar, misverstand uitgesloten was.

Ik had al jaren een voorgevoel, dat mij sedert het bedrijven van mijn misdaad was bijgebleven — die tien jaren als „Man wandered astray" althans —, dat God, die in verzoeking brengt, die bij dwalen vernedert, het in zijn raadsbesluiten, als door de Mystiek der Voorzienigheid, noodig oordeelde mijn nietigheid tegenover de Maatschappij neer te drukken tot de minderwaardigste nederigheid, die ter Wereld bestaat; daardoor had ik al dien tijd geleefd in de vrees, dát mij den een of anderen dag, zooals gezegd, het masker zou worden afgerukt, en dat ik, behalve hetgeen ik reeds had meegemaakt, nog veel te verduren zou hebben.

Niet dat ik voor mij persoonlijk vrees koesterde, maar mijn zorg-, mijn bedachtzaamheid voor anderen, mijn Geliefden, voor wie ik mij verantwoordelijk gevoelde, ter bescherming aangesteld wist, jegens wie ik plichten had, die veroorzaakte in hoofdzaak de vrees.

Maar zooals gezegd, de waarheid liet zich niet lang wachten. Circa twintig minuten, wellicht een half uur nadat de maaltijd was afgeloopen, en ik, daar de Kinderen intusschen hun eigen spel hadden gevonden, de courant — door mijn oudste Zoontje op de fiets van uit de stad Purmerend gehaald — zou gaan lezen, kwam mijn Vrouw van uit de keuken de kamer binnen.

„Papa, twee Heeren," uitte zij zich met een bedenkelijk gezicht. „Heeren, die zij niet kende," gaf ze mij op mijn vraag „wat voor Heeren?" ten antwoord.

Schrik beving mij. Ik sidderde, doch alras maakte toorn plaats voor den schrik. „De ongelukkige zal mij verraden hebben," was de eenige en eerste gedachte, die ik mij nauwelijks weerhield in woorden lucht te geven, en zenuwachtig, daar wij de laatste jaren zelden of ooit bezoek kregen, stond ik op om naar hen toe, op weg naar de voordeur te gaan.

Reeds begon ik door het zoo even aangehaald drukkend voorgevoel, dat mij den geheelen namiddag beheerscht had, in deze mededeeling inderdaad iets onheilspellends te bespeuren, in die weinige woorden iets dreigends, alsof er iets bijzonders stond te gebeuren.

De bezoekers moeten mijn Vrouw wel op den voet zijn gevolgd, want nauwelijks had ik gezegd: „Ik kom," of ik zag hen tot mijn verbazing reeds in de vestibule voor de geopende kamerdeur staan en constateerde, terwijl ik een vluchtigen, automatischen groet met hen wisselde, dat ik tegenover twee, ook voor mij onbekende Heeren stond. Zooals deze de woonkamer een weinig verder binnengetreden, ja vrijwel binnengedrongen, waren, vertelden zij mij, dat zij als Rechercheurs van de Politie, gezonden door het Openbaar Ministerie, kwamen.

Dadelijk bij deze mededeeling gevoelde ik mij als 't ware omringd door deze geheime Agenten, die gereed schenen om mij bij het geringste verzet, bijvoorbeeld vanwege een inmiddels verrezen verontwaardiging over de brutaliteit waarmede zij mijn huis waren binnen gekomen, te arresteeren en in boeien te slaan. Dit echter moest voorkomen worden!

Een daarop volgend verzoek, op een min of meer bevelenden toon: Of ik maar mee naar het Politie-Bureau te Purmerend wilde gaan, bracht mij in een ontzettende agitatie van verontrusting en gemoedsbeweging en stelde mij, hoe kalm ik mij ook voordeed, terwijl ik wel een honderdtal gedachten en vraagstukken betreffende mijn zaak tegelijk in mijn brein overwoog, in een positie van ontsteltenis, geschoktheid en beroering.

Ik beefde van opwinding, toen zij op mijn vraag: „Waarvoor?" antwoordden: „Het is een dringende zaak van het grootste gewicht, volgens mededeeling van den Commissaris van Politie." Het kookte, het gistte binnen in mij, het bruiste

daar inwendig. Dat verraad, waarvoor de angst mij al zooveel jaren kwelde, juist nu, nu er totaal niets geen geld, geen goed, geen brood, niets, niets meer in huis was.

O, die ellendeling van een hondsvot, die Judas, door wien ik mij al die jaren als een, vanwege mijn misdaad minderwaardige, als een ezelsveulen, een zotkop, als een dok-brugdwaas had laten beetnemen, laten behandelen en thans door hem verraden, door hem...

Bijna raakte ik bij deze opwellingen van streek, voor een moment dacht ik mijn schijnbare kalmte tegenover de Rechercheurs te verliezen. Ik wendde mij om, ging haast merkbaar wankelend door de vestibule om mijn jas en hoed te halen naar de voorhal, alwaar ze mij achtervolgden. Beide stonden in de deuropening, de scheiding tusschen vestibule en hal en terwijl ik het licht aanschakelde, trof mijn oog opnieuw hun blik en bleef ik als in gedachten even staan, alsof ik naar iets luisterde.

Een seconde stond ik zoo, onbeweeglijk, ademloos, terwijl mij het bloed in de aderen stokte, onder den indruk van die twee gezichten. Eén seconde slechts, doch een waaraan geen eind scheen te komen. Ik was als verlamd. Een gevoel van angst en afkeer tegelijk, had mij bevangen. Even leunde ik tegen de teak-houten voordeur en trachtte op adem te komen, poogde de voorwerpen om me heen met mijn blik vast te houden om zoo mijn evenwicht terug te winnen. Maar de nevel week niet, de hal en de vestibule bleven draaien.

„Waar ben ik, waar toch bevind ik mij?" vroeg ik mijzelf af. Doch plotseling werd ik mezelf weer meester, schoot mijn jas aan, zette mijn hoed op, verliet de hal tusschen de twee Rechercheurs door naar de vestibule, waar mijn Vrouw mij tegemoet kwam loopen. Haar gelaat zag bleek van schrik, haar oogen strak en gespannen en merkbaar bevangen vroeg zij mij: „Wat dit toch nu weer was, dit onverwacht bezoek van deze Heeren en mijn meemoeten naar het Politie-bureau mocht zijn?"

„Och," antwoordde ik haar met een nonchalant gebaar, daar er intusschen gedachten bij mij op waren gekomen, dat het ook wel kon zijn, dat het de zaak van den ongelukkigen

Heer v. d. Stijl betrof, in verband waarmee ik reeds veel vroeger beschuldigd en in 't verhoor genomen was, doch waaraan ik schuld noch deel had: „Och, het zal wel weer den laster over het geval in den Haag, ofwel over dat in den trein met den Heer Wijsman betreffen."

Ook liet ik mij te gelijk daaromtrent tegenover de Rechercheurs uit, doch die namen daar weinig of geen notitie van, maar observeerden mij stilzwijgend.

Om mijn ulster een weinig te verlichten, haalde ik uit mijn zakken eenige bescheiden, waaronder referentie's en teekeningen, die ik bij mijn pogingen tot 't verkrijgen van arbeid in den loop van den dag had gebruikt, en overhandigde die aan mijn Vrouw, waaraan beide Rechercheurs bijzondere aandacht schonken, daarvan stilzwijgend notitie namen.

Heel luchtig wenschte ik dan mijn Vrouw, die er zeer ontdaan uitzag, goeden avond, gaf haar een kus en zeide in een extase van exaltatie: „Nu Mammie, tot straks! Ik ben weer gauw terug! Dag Jongens!" riep ik ook tot mijn Kinderen, die, niets vermoedende, druk aan 't spelen waren, waarop allen tegelijk een: „Dag Papa, Dag!" lieten hooren.

Mijn Vrouw adviseerde me, terwijl wij aanstalten maakten te vertrekken, de fiets mee te nemen, doch de Rechercheurs maakten de opmerking: Dat dit niet ging, wijl zij met een auto, niet geschikt voor het bergen van een fiets, waren gekomen, doch beloofden mijn Vrouw: zij zouden mij wel weer even terugbrengen, wat mijn Echtgenoote geruststelde, min of meer tot kalmte scheen te stemmen, doch wat mij meer te denken gaf.

Zwijgend liep ik met hen mee. Het speeksel in mijn mond was opgedroogd. Een ongekend gevoel van vrees, niet te vergelijken bij al het voorafgegane, had mij bevangen en mijn tanden klapperden.

Even over de brug der Purmer-Tocht, die zich eenige schreden verwijderd van de poort der villa bevindt, stond in den duisteren avond de bewuste auto duidelijk zichtbaar door de uitgeworpen lichtstralen van haar groote, vernikkelde lantaarns, als met oogen van een of ander fantastisch insect, aan den kant in het gras te wachten. Behalve den Chauffeur

trof ik een derden Politie-man, deze echter in uniform, aan.

Min of meer bekomen van mijn agitatie door het korte loopje naar de auto, een weinig opgefrischt door de kille avondlucht, bovendien min of meer oplevend tengevolge van het contrast der duisternis in de omgeving en de helder verlichte limousine, probeerde ik mijzelf moed in te spreken en ving aan met een zekere onverschilligheid den wagen te betreden en mij van een plaats te voorzien. Ook de Rechercheurs stapten in, de Politie-agent wipte op de bank naast den Chauffeur en de auto reed weg in de richting Purmerend.

In minder dan geen tijd in het Politie-Bureau der stad Purmerend beland, werd mij aldaar door de twee Rechercheurs onverwachts gelast alles uit mijn zakken te halen, wat zich daar maar in bevond, waaraan ik — hoewel dit niet veel omvatte —, onwillig gehoor gaf. Daarna doorzochten zij, wat ik niet zonder tegenstribbelen toeliet, mijn kleeding en wel in hoofdzaak om te zien of ik geen wapens of andere bijzonderheden verborgen had, waarop zij mij zonder commentaar verklaarden, dat ik met hen mee, zonder nadere uitlegging of toelichting te kennen gaven, dat ik met hen in de auto naar Amsterdam had te gaan.

Ik gevoelde mij door dit onderzoek, en dit plotseling bevel, onder de beschaming en vernedering van mijn toestand als verpletterd en vroeg thans min of meer optredend: „Maar vertel mij eerst eens, waarvoor en waarom? Vanwaar dit geheimzinnig gedoe?"

„Dat weten wij niet, daaromtrent zijn wij niet op de hoogte," ontving ik, terwijl beide Rechercheurs de schouders omhoog haalden, kortweg ten antwoord, en zij vervolgden: „Wij hebben alleen de bevelen, ontvangen van uit Amsterdam, op te volgen!"

„Waarom dat dan niet in de Purmer gezegd? Dit is toch geen manier van handelen, geen wijze van doen! Dan had ik toch behoorlijk van mijn gezin afscheid kunnen nemen, mijn Kinderen vanwege het nu langer uitblijven, wel te rusten kunnen zeggen! Hoe bezorgd moeten zij zich nu wel over mijn langer uitblijven maken! Dit is zeker geen wijze van handelen, geen manier van optreden!"

Ik had dit den Politie-beambten te kennen gegeven in een

stijgende drift, doch de Rechercheurs, geheel in hun rol van niets-weten, luisterden zwijgend en bleven mij het antwoord schuldig. Bevelend echter verzochten zij mij naar buiten te treden, en in de auto te stappen.

Natuurlijk begon ik den ernst der zaak meer en meer te overwegen en speet het mij, dat ik zoo luchtig van mijn Echtgenoote had afscheid genomen en er heelemaal niet aan gedacht had mijn Kinderen behoorlijk wel te rusten te zeggen, iets wat ik nooit verzuimde; en nu was ik zoo koud, voor wie weet hoe lang, zonder ze in mijn armen te sluiten uit huis gegaan; en wie weet waar wel naar toe? Dat deed me pijnlijk aan en ik was tegenover de Politie in verband met dit verzuim vanwege de misleiding, niets te spreken; ging tenslotte gevolg gevende aan het bevel, onder een heftig protest en niet zoo zonder meer naar buiten.

Ik stapte juist bijtijds in de auto, want een menigte toeschouwers begon een kringetje te vormen rondom mij en de Rechercheurs, zich blijkbaar amuseerend met mijn boosheid jegens de Politiebeambten, daar ik door die misleiding inderdaad tot heftigheid en in drift geraakte.

De Rechercheurs volgden mij en plaatsten zich in den wagen, gelijk zij dat van uit de Purmer op weg naar Purmerend gedaan hadden: de een naast, de ander tegenover mij, waarop de auto verdween vanuit de bijeengehoopte menschenmenigte.

„De Justitie beschikt blijkbaar reeds over een belangrijk spoor," prevelde ik, onhoorbaar door het gesnor der auto. „Welk Spoor?" „En wat zal er gebeuren als het graf ontdekt wordt, of misschien reeds ontdekt is?" Natuurlijk de betonplaat opgenomen, het graf geopend en de kist ontsloten. De identiteit van mijn slachtoffer reeds vastgesteld en ik zelf op weg om met de stoffelijke overblijfselen geconfronteerd te worden. Bij die gedachten voer mij een rilling door de leden.

Met een matigen gang tuften wij door Purmerend op de grenzen der hoofdstad aan en kwamen op den straatweg, die zich parallel beweegt met het Noord-Hollandsch Kanaal richting Ilpendam. Hier gaf de Chauffeur de auto haar maximum snelheid. In duizelingwekkende vaart snorden wij

de boomen en huizen voorbij, door dorpen en gehuchten, langs slooten en over bruggen.

En waren wij, zooals gezegd van uit de villa, welke slechts enkele minuten van de Purmer Kerk verwijderd lag, terwijl deze laatste vrijwel een uur gaans te voet van het Politiebureau te Purmerend zijn pilaren had, in minder dan geen tijd met de auto daar op het Bureau ter plaatse geweest, zoo was dit omdat ik, niettegenstaande de voorafgaande voorgevoelens, mij niettemin plotseling overvallen zag en ik mijn toestand nog niet ten volle beseffen kon en in dit geval objectief alle kracht had in te spannen om het juiste en volkomen begrip van mijn nieuwen toestand meester te worden.

Ik was dan ook, ondanks de mystieke waarschuwing, vanwege het plotseling verschijnen der Rechercheurs, den oploop van het Publiek bij het in- en uitstappen der auto te Purmerend, de zonderlinge behandeling op het Bureau door deze Politie-beambten, nu en dan niet geheel, zoo het mij voorkwam, bij mijn positieven, bij tijden min of meer „out of my senses" wat men op z'n Hollandsch zou noemen „de kluts kwijt".

Maar nu met vermeld tempo in de automobiel op weg naar Amsterdam, zoo kwam ik in de gelegenheid een weinig orde te brengen in mijn gedachten-chaos, en kregen deze een meer en meer geregeld verloop en namen een vrij wat beteren en vasteren vorm aan, kwamen op een meer stabiele basis te staan.

Dàt is een feit, ik had er geen oogenblik aan gedacht, en dacht er ook nu niet aan, mij te verzetten, te vechten of te trachten mijn Noodlot te ontloopen, evenals ik nu niet bezig was het begrip van mijn Toestand te ontgaan. Waarschijnlijk zou het vruchteloos geweest zijn en ongetwijfeld was het beter zoo; onvoorzien of wel voorzien, het was niet anders. En bovendien, ik wist, — mijn Mannetjes maar even aanziend — dat ik in handen van deze twee Rechercheurs even goed gevangen zat alsof de deur van een der vele cellen op het Politie-Bureau of in het Huis van Bewaring, waarover ik wel eens had hooren spreken, achter mij gesloten was. Maar dan ook, de geringste poging tot vlucht zou het bewijs van mijn schuld aan de Politie geleverd hebben. Dit besef, al moge het ook voor de wereld getuigen van

zoo iets als een soort *mystiek-ironie*, dat dit mij in mijn toestand dusdanig moest treffen, was in ieder geval zoo zeker en onaantastbaar, dat het mij meehielp mijn oogenblikkelijke dogmatische onbevangenheid en mijn tegenwoordigheid van geest geheel te herkrijgen.

Ik begon mijn gedachten te concentreeren om en rond het feit, en hetgeen het mij daaromtrent te denken gaf, te overwegen, dat, indien ik ditmaal inderdaad voor den dood van Busch, voor het geval met hem mij voor negen à tien jaren overkomen, op weg was en ik door mijn vijanden met medewerking van den man, die met het geheim op de hoogte was, verraden was geworden, ik niets zou nalaten om te trachten, hen op de een of andere wijze zelf schuldig te doen verklaren.

Niet dat ik, overdacht ik, mijzelf daarmee vrij zou kunnen spreken, of vrij zou kunnen maken, doch degeen, die zich aan het verraad schuldig had gemaakt, dit had gepleegd, moest toch ook en wat van zelf sprak, meer van de zaak weten. Dat zou toch ook het oordeel van de Justitie, de gedachte van de Politie moeten zijn. Het kon dan ook niet anders zijn of het was „de Kort", mijn vroegere Metselaar, de eenige man, aan wien ik het gebeurde van mijn leven had bekend, de eenige man, die het geheim met zich droeg, die de zaak thans op een of andere geheimzinnige wijze, voor wat geld, aan mijn Vijanden wel had overgedragen, wellicht aan mijn grootsten Vijand, die vervolgens mogelijk op zijn beurt de zaak bij de Justitie aanhangig had gemaakt. Mijn lot toch, hing al jaren van dezen Man af. Maar nu vanwege het verraad mijn dwaling door de daad te erkennen, de waarheid, die wellicht nu bekend is, mede te deelen, zou gelijken op de schuldbekentenis van een aangeklaagde, die geen uitweg meer weet; bovendien een bekentenis tegenover de Justitie, zou mij voor het leven brandmerken, door de herinnering aan de nederlaag, voor altoos een stempel op mij zetten.

Op mijn herhaald vragen aan de Rechercheurs, waarom het nu eigenlijk ging, wisten zij van niets, waaraan ik natuurlijk geen geloof hechtte en probeerde met nu eens over verschillende banale onderwerpen, dan weer betreffende den ernst der zaak waarom het toch wel ging een gesprek aan

te knoopen, iets uit te lokken, waaraan ik houvast zou kunnen hebben, dat voor mij als „cramp-iron" zou kunnen dienen, doch dat lukte bij deze plichtsgetrouwe Ambtenaren niet, zij bleven zwijgen als hing hun eigen leven ervan af.

Zelf dacht ik er ook maar over verder te zwijgen; wellicht de beste tactiek; maar ja, zwijgen, stilzwijgen lijkt op zich zelf ook wel een houding van erkenning van schuld aannemen, dat zou zijn stil verdacht, zwijgend beschuldigd worden, door de mijmering over de zaak, de herinnering aan het drama. Neen, mond houden was onmogelijk en redde niet eens den schijn; mij verdedigen tegen alles, tegen de Mystiek der Voorzienigheid, dat was de eenige uitweg. Maar hoe? Mij te laten gaan om bij tijd en gelegenheid een woord uit te lokken; maar dan?

Intusschen snorde de auto door. Ik zat dan als een gevangene, zooals gezegd, met één Ambtenaar van de Politie naast en één voor me.

In diep gepeins verzonken, liet ik het hoofd op de borst zakken en stelde mij de vraag: Wie meer behalve „de Kort" iets wisten, althans kònden weten van het mysterie in de garage aan den Overtoom en mij in verband konden brengen met de indertijd voor de Wereld zoo plotselinge verdwijning van den Koopman Busch, welke verdwijning sedert 1915, nu tien jaar geleden, voor de Amsterdamsche Politie een raadsel is gebleven. Er was slechts een enkele...

En dat was „de Kort", die... o, die... door wien ik verkocht en verraden was, verraden, geleverd in de hand van mijn bittersten vijand. Maar bij alles, àls hij het gepleegd heeft, als hij zich daaraan schuldig gemaakt heeft, zoo zal hij ervaren, dat mij nog de macht der wraak gebleven is, dat er te eeniger tijd wel gelegenheid zal zijn revanche te nemen; rust nog duur zou ik hebben eer ik den verrader vertreden, verpletterd had onder den voet...

Met een kort gesmoord gebrom, als ware dit om mijn gedachten kracht bij te zetten, verzette ik mij een weinig op mijn zitplaats. De Rechercheurs echter, die die kleine beweging van mij als gevangene in hun macht verkeerd uitlegden, voelden aan het portier van den wagen en inspecteerden of het venster wel gesloten, en quasi of de deur nog wel op het nachtslot zat, want het tochtte zoo!! Een bittere glimlach

overtoog mijn gelaat, met een nauw verholen schouderophalen beantwoordde ik hun opmerking...

Er was maar één Man ter Wereld, die het geheim van mijn leven kende. Een en ander had ik hem zelf geopenbaard en het overige wist hij uit eigen kennis. Ik kon het door mij vermoede verraad niet slikken, niet slikken, dat „de Kort" hier de hand in het spel had. „De Kort", die toch niet een van de slechtsten was. Had hij mij niet van mijn rheumatische pijnen genezen? Toch haatte ik dien man. De gedachte aan zijn gemeene zaak met Wisse en Schopman deed mij zieden van verontwaardiging, de gedachte aan zijn verhouding tot hen deed me rillen van walging; de gedachte aan z'n wrevel jegens mij, toen ik hem kenbaar maakte, dat ik geen geld had, deed mij stikken van woede. Het was een aaneenschakeling van vloekwaardige omstandigheden, waarin, flitste het mij plotseling als een donderstraal door het brein, een geheimzinnige macht, doch niet God, als door de Mystiek van de Voorzienigheid, maar de Demon, als door de Mystiek van het Toeval, de hand had; want hing inderdaad niet al jaren mijn lot van dezen man af? In ieder geval, de eerste schakel was gesmeed door „de Kort". „De Kort" had de zee van leed uitgestort, niet alleen over mijn hoofd, maar ook, zij het dan onwetend, over de hoofden van mijn Vrouw en Kinderen. Bij hem was door zijn Mystiek spel een krachtige schakel ontstaan, die mij een wond in het lichaam had gedrukt, een wond, waarin het blind spel van het Toeval bloed had kunnen bereiken door met opzettelijke wreedheid mij de van staal gesmede schakel naar binnen, in 't vleesch te drijven, om als 't wezen moest het hart te doorboren. Dat was niet weg te vagen, niet te vergeten, noch te vergeven!

Er was echter nog iets anders, iets gecompliceerders. Mij schoten ook de brieven op het verzonken eikenhouten plankje als geheime bergplaats van een zeker brandkastje te binnen, wat mij tot meer verzachtende gedachten omtrent een beschuldiging aangaande het verraad en jegens den Metselaar stemde; en ik vroeg mij af: „Zou het dan tòch mogelijk geweest zijn, dat door middel van „de Kort"'s brief met het daarin aangegeven plattegrondje, bij wijze van situatie, de plaats van het graf ontdekt geworden is? Zouden dan toch

die brieven van den Metselaar, en meerdere documenten betreffende deze en andere zaken, door Schopman gevonden en door hem vanuit een oogpunt van wraak benuttigd zijn geworden? Ja, daar was de inbraak van Schopman door de winkels van Van Berkel's Patent in mijn beneden-kantoortje; de plotselinge verdwijning van mijn sleutels daaruit; het vele geschrijf op aandringen van hem in de couranten; het werd tenslotte een mengelmoes van gedachten, waar het eind van zoek raakte, en waaraan ook nu geen houvast te bekomen, geen uitgangspunt te vinden was.

In ieder geval, overwoog ik, wanneer mijn misdaad is ontdekt geworden, het verraad door mijn vijanden is gepleegd, zoo zullen zij de gevolgen hebben af te wachten, want het zou mij onmogelijk zijn mij onbetuigd te laten, mij niet op hen te wreken, te wreken door hen, indien het ditmaal werkelijk tot verraad gekomen is, zelf schuldig, onderling aan de zaak debet te verklaren. Wreken zou ik mij alsdan, wreken met de wraak der Gerechtigheid, dat hadden ze verdiend met al de kunstgrepen, hun zoogenaamd beschaafde zeden, op zulke geraffineerde wijzen in 't verborgen op mij toegepast. Mij wreken jegens een ieder en allen schuldig aan mijn ondergang; geen uitgezonderd!

O, ik haatte al die menschen, die schuld aan mijn mislukt leven hadden, tot mijn ondergang hadden bijgedragen; die de schuld van zooveel ellende in het maatschappelijk leven waren; die niet alleen mij, maar ook mijn aangebeden Vrouw en honderden van mijn gegoede Relaties meegesleept hadden in een atmosfeer van intrige en oneenigheid.

Er begon een haat in mij te ontstaan, een haat, als nog nooit te voren gekend, een wilde haat, die mij de Rechercheurs in 't gelaat deed schouwen met woeste blikken, met in mijn oogen dreigende bliksemflitsen, met bijna merkbare gebaren in hun richting. Die haat, overwoog ik intusschen, zou het mij mogelijk maken die innerlijke vrees te dragen, dien uiterlijken strijd te voeren. Thans moest ik mij voorstellen mij te bevinden in de eerste gevechtslinie; met dien haat jegens mijn vijanden gevoelde ik mij tegen alles opgewassen, reeds er op voorbereid den aanval te trotseeren, mij van iedere beschuldiging vrij te pleiten.

Andermaal, als 't ware opspringend van mijn zetel, vroeg ik den Rechercheurs: Waarom het nu eigenlijk ging? „Ik zou zeggen, dat moesten de Heeren toch weten, daaromtrent is toch uw kennis niet te loochenen!"

„Geloof ons toch, mijnheer Muylwijk, wij doen en weten niet meer dan ons is opgedragen. Dan ons van uit Amsterdam is bevolen!"

Als machtelooze schipbreukeling moest ik mij dan laten meesleuren op de golven van het gebeuren, zonder dat ik de richting kende, de richting waarin ik ging, waarheen ik werd gevoerd, zonder te weten naar welk oord ik werd gedreven, waar ik zou landen. Met angstige oogen, met starende blikken spiedde ik het raampje uit den donkeren nacht in. Maar de gebeurtenis van dien bewusten avond kwam mij sterker en sterker voor oogen te staan, zonder dat ik in staat was de gevolgen daarvan te voorspellen, of de eruit voortvloeiende gevaren te berekenen.

Uit de diepte der duistere nachtstilte, van tusschen de geheimzinnige donkerte der boomen, kwam mij, onder het rijden, een tot dusver verborgen, ongeweten leven tegemoet, een mij tot nu toe ongekend gebleven phase van strijd in het uitzicht.

De schaduwen van den naderkomenden nacht verrezen in den gezichtskring vol van geheimzinnige herinneringen, fluisterende verhalen, verhalen in een taal, die mij alleen te verstaan, te overwegen gaf wat er gebeurd was, verhalen, die, al waren ze angstig vanwege den strijd-nabij, evenzoo fluisterend verdwenen in den mysterie-vollen avond, geheimzinnig, als waren zij het mysterie-zelf.

Het was een vreemde reis, die mij op den laten Zaterdagavond ten deel viel. Het zwijgen, het immer stilzwijgen van beide Rechercheurs, deed ondragelijke voorgevoelens over het komende gebeuren bij mij ontstaan, mij een nabije ontgoocheling met onheilspellende gevolgen voorzien. En hoewel niet lichamelijk benauwend, deed de atmosfeer, die in de coupé zweefde, mij bijna stikken. Geen wind, geen storm kon dien druk wegvagen.

Vandaar ook zat ik stil, doodstil in een hoek van den wagen, met mijn hoofd nu in mijn handen gesteund, onbe-

weeglijk, al maar uit 't raampje starend, steeds peinzend, de crisis al dichter bijkomende met een snelheid van wellicht vijftig tot zestig mijl per uur. En hoe dichter en dichter wij Amsterdam naderden, des te ernstiger liet de zaak, des te serieuser haar karakter zich voor mij aanzien. Maar des te vaster en vaster, des te stabieler werd het voorbereidingsplan mij ook nu onschuldig voor te doen.

Was er in de Purmer op een gemoedelijke wijze direct met mij over een mogelijke ontdekking van het stoffelijk overschot van Busch gesproken, had men mij daar op kalme wijze den ernst der zaak, het gewicht betreffende mijn persoon daaromtrent onder 't oog gebracht, ik geloof — de treurige omstandigheden en de benarde toestand, waarin ik mij al reeds maanden bevond, in aanmerking genomen —, dat ik geen oogenblik geweifeld had, onmiddellijk mijn misdaad te bekennen, mijn dwaling te openbaren; doch het martelend stilzwijgen der Rechercheurs, het alleen-zijn met mijn gedachten in deze atmosfeer der auto, het pijnlijk mijmeren over de zaak, de lange rit, die mij tijd gaf, zij het dan ook in een extase van opwinding, kalm over het gebeurde na te denken, daarbij zoo nu en dan de heftige opwellingen van vroeger beleefde, emotioneele strijdgevoelens, die uit deze mijmerij voortvloeiden, èn de daardoor ontstaande, stijgende haat, deden mij besluiten, wàt er ook mocht plaatsvinden, mij zeker voorloopig onschuldig te blijven voordoen.

Inmiddels hadden we de Tolhuisboot bereikt, waarna we al spoedig, na de overvaring van het „Y", in het geregelde straten-verkeer der Amstel-Stad waren beland, alwaar de auto zich een weg baande door het drukke Zaterdagavondgedoe dier stad, naar het Politie-Bureau in de Spinhuissteeg.

Aldaar op een voor mij onbekende binnenplaats aangekomen, had ik de Rechercheurs te volgen, of juister vóór te gaan door den ingang van een reeds openstaande deur, voorts een trap omhoog, daarna een flinke breede gang door en kwam ik tenslotte, onder voortdurend geleide, bijna gestuwd, op een Bureau, waar eenige Agenten van Politie aanwezig waren, kortom

Op het bewuste Politie-Bureau te Amsterdam, in de Spinhuissteeg.

Na een wederzijdsch groeten en een fluisterend gesprek tusschen Agenten en Rechercheurs onderling, maakten we rechtsomkeert, om aan het andere eind der gang een soort van Rechtszaal, waarin banken, binnen te treden.

Op het punt te informeeren, wien ik in verband met deze bijzondere manier van optreden te spreken kon krijgen, hoorde ik ineens een stem: „Pardon, Mijnheer! Wilt U maar, hetgeen U bij U heeft hier op deze tafel deponeeren en U van Uw kleeren ontdoen?"

Een Heer, zonder uniform, dus in burger, schijnbaar ook van de Politie, kwam het zaaltje binnen, groette beleefd, en antwoordde op mijn vraag: „Waarom?": „Iedereen is verplicht dit alhier te doen."

„Maar wat beteekent dit? Ik zie niet in waarom dit noodig is," vroeg ik op geërgerden toon. „Mijn kleeren zijn reeds onderzocht in Purmerend en ik zie het nut er niet van in om met deze formaliteiten opnieuw te worden lastig gevallen. Vertel me liever waarom het gaat."

„Het spijt me mijnheer, maar onze bevelen zijn strikt en wij mogen niet nalaten iemand, zoo ook U, grondig te visiteeren."

Ik kende genoeg van de Bureaucratie om te weten dat het absoluut onmogelijk was te weigeren of te protesteeren. De Persoon was uiterst beleefd, zelfs eerbiedig, maar bij het eerste teeken van weerstand zou hij mogelijk de hulp der Rechercheurs inroepen en mij zonder aarzelen ontkleeden, waarbij ik dan noodgedwongen zou moeten helpen.

Met een zucht van ongeduld in mijn lot berustend, liep ik, ontdaan van mijn boven-kleederen en deze aan de Politie overlatend, heen en weer. Ik wist, dat ik mij niet beangst behoefde te maken voor het meest nauwkeurig onderzoek, waar dan ook.

Al spoedig na dat doorsnuffelen ontving ik mijn kleeren, behalve ulster, hoed, bretels, boord en das, weer terug om me er opnieuw van te voorzien.

Andermaal wilde ik wat vragen, doch de gelegenheid werd mij ontnomen door het bevel mij, onder geleide der Rechercheurs, naar den Chef de bureau te begeven, alwaar ik met naam en toenaam, geboorte-plaats en beroep, datum en adres werd ingeschreven.

Ook aan dezen Mijnheer vroeg ik: Wat dat allemaal te beteekenen, wel te beduiden mocht hebben; „waarom dit geheimzinnig gedoe?" Doch noch de Chef de bureau, noch de daar aanwezige meerdere Heeren gaven op mijn vraag een rechtstreeksch antwoord: Ik moest geduld hebben en had af te wachten!

Wellicht om aan het pijnlijke der situatie, ook voor deze Heeren, die op mijn herhaald vragen niets konden of wisten mede te deelen, te ontkomen, ving de Chef de bureau, die bezig was, nadat hij mijn adres, etc. had opgeschreven, een lijstje te maken van hetgeen ik bij mij had, een gesprek aan, met te vertellen: dat het nu ongeveer twintig jaar geleden was, dat hij kennis met mij gemaakt had en wel tengevolge van een bezoek van mijn oudsten Broer op het Politie-Bureau aan den Amsteldijk, welke Broer indertijd op informatie uit was en hem de vraag had gesteld, waar ik mij zoo ongeveer op een of ander bouwwerk op den Amsteldijk kon bevinden.

Die inlichtingen, zooals Mijnheer vertelde, had hij mijn Broer verstrekt, waren mijn Broer van dienst geweest en op de terugreis van den Amsteldijk de stad in, was mijn Broer, die de Politie in 't voorbijgaan even het resultaat wilde mededeelen van het vinden van het adres en zijn dank voor het opgeven daarvan uitspreken, met mij op het Bureau geweest, alwaar mijn Broer mij aan hem, den Chef de bureau, had voorgesteld. Of ik mij dat nog kon herinneren?

Of het nu juist deze Chef de Bureau was, die ik voor twintig jaren terug daar ontmoet, en die mijn Broer op den Amsteldijk te woord gestaan had, kon ik mij niet meer herinneren, maar wel dat ik aldaar met mijn Broer en naar aanleiding van 't geen Mijnheer vertelde op 't Bureau was geweest.

Na een dergelijke mededeeling aan den Chef de bureau, in 't minst niet gestemd dat gesprek voort te zetten, op deze reeds lang gepasseerde zaak dieper in te gaan, vroeg ik met meer klem dan voorheen naar den Commissaris of wien dan ook, die mij inlichtingen omtrent mijn hier zijn zou kunnen geven. Maar ook dit verzoek bleef zonder resultaat. Ik werd naar de Politie-wacht geleid, alwaar mij aan een bijzet tafeltje een stoel werd aangewezen en ik tegenover een schraal Persoon,

in schamele kleeding, oogenschijnlijk een vreemdeling, bezig een in 't Duitsch geschreven boek te lezen, kwam te zitten.

Schoon de tocht met de auto van uit de Purmer naar hier, het Politie-Bureau, mij niet kon vermoeid hebben, zoo viel ik toch mat en lusteloos, loom, als door groote vermoeienis als 't ware uitgeput, op den mij toegewezen stoel.

In mijn onmiddellijke nabijheid waren een vijf à zes Rechercheurs van Politie aan een groote tafel gezeteld, waarvan de één met een pijp, de ander met een sigaar of sigaret al luierend zat te dampen, terwijl er zoo nu en dan met een komenden of gaanden Collega-Beambte een banaal gesprek werd gevoerd. Was dit niet het geval, of juister had iets dergelijks niet plaats, zoo bleef een ieder der Beambten al zwijgend, al rookend, steady-aan dampend, zonder de geringste beweging, voor zich uit staren en heerschte er over het geheel een doodsche, voor mij beklemmende stilte.

In den wand tegenover den ingang van dit Bureau, wellicht beter genoemd: „De Wacht der Politie", bevonden zich enkele gepantserde, zwaar gegrendelde deuren, met in het midden een ingebouwde opening, voorzien van ijzer-luikje. Ik veronderstelde, doch wist het niet zeker, dat de zoo even omschreven deuren die der welbekende bewaarcellen waren.

Al spoedig werd het mij duidelijk, dat deze deuren inderdaad celdeuren, cachotdeuren waren, want den Vreemdeling aan de bijzet tafel tegenover me gezeten, werd gelast zich in zijn cel, althans in een der cachotten te begeven. Hij gaf, na eerst nog even uitgeleid te zijn geweest, daar gevolg aan, waarbij één der cellen voor hem geopend en achter hem gegrendeld werd. Bij de gedachte, dat ik hetzelfde lot zou hebben te ondergaan, voer mij een huivering door de leden en een zucht, dien ik trachtte in te houden, maar die mij benauwde, ontsnapte me.

Mijn ellende en smart der laatste jaren hadden mij te zeer verhard om in tranen verlichting te kunnen vinden over het figuur, dat ik als Vader tegenover mijn Gezin sloeg door dit lot, of wel in hartstochtelijke uitbarstingen van woede zekere voldoening te verkrijgen jegens mijn Vijanden. Desalniettemin trok het mij aan. Strak en kil van de kou bleef ik langen tijd voor mij uitstaren, nu en dan bij mijzelven herhalend: „Gevangen!

Weggevoerd van Mammie en de Kinderen; zij nu op zichzelven aangewezen. Hoe lang? O, mijn Lieve; o, lot des levens, hoe lang?" Het eene oogenblik was ik vol deernis, het volgende moment vervuld van haat en ik smachtte, met bij tijden de bede op de lippen, naar wraak, naar gelegenheid deze te kunnen nemen, al ware dit ook ten koste van mijn ziel.

Het uur echter kwam, het uur, waarop ik eveneens in één der cellen achter slot en grendel werd gezet; zonder dat men zich aan mijn protest stoorde, zonder op mijn herhaald vragen ook maar iets wijzer, of omtrent mijn arrestatie iets zekerder geworden te zijn, had ik één der cachotten betreden. Ik had mij er in den letterlijken zin des woords, op de daar aanwezige stroomatras bij neer te leggen, eenvoudig te wachten op de dingen, die te gebeuren stonden.

De zware deur achter mij werd dicht geduwd, de scharnieren knarsten; de grendels erop geschoven deden hun werk en de schoot van het slot vond zijn weg in den stijl der deur.

Nauwelijks echter was dit gebeurd, nauwelijks was in de holklinkende ruimte der cel de echo van het geschuif der grendels verdwenen en constateerde ik, dat ik mij alleen bevond, of ik was bijna in tranen uitgebarsten; maar dan, als ware dit vanwege de Macht der Duisternis in Persoon, het opstandige jegens „The Enemy to the Mareh of Intellect", schoten mij als een bliksemstraal de blikken van de twee Rechercheurs bij hun komst op de Villa in de Purmer, als waren zij de Vertegenwoordigers mijner Vijanden, vol afschuw te binnen; blikken, waardoor mij de zegenvierende lach, het triompheerende relief mijner Vijanden voor 't aangezicht, in al hun kleur en beeld, voor den geest, mij slaande met ontzetting, voor oogen kwam te staan. Weer was het of alles om mij heen draaide, of de muren der cel zich bewogen, mijn vijanden zich in een cirkeldans om mij heen bevonden; echter niet lang, neen, de armen over de borst gekruist, het gelaat op de deur gevestigd, knarste ik met de tanden, rees er een razende begeerte naar wraak, een toomelooze vernielzucht in mij op en verdoemenis-verwenschingen jegens hen, die mij deze kool gestoofd hadden.

Ten prooi aan bittere verwijten en ontgoocheling, zelfs aan spijt, dat ik mij zoo willoos had laten meenemen, ving

ik aan de cel, slechts een paar passen diep, op en neer te loopen, deze aandachtig op te nemen.

Deze, verlicht door een onmiddellijk tegen het plafond aangebracht electrisch lampje, was voorzien van een ijzeren ledikant, waarop een stroomatras en molton deken. Meer niet! Dat was alles wat mijn verblijf inhield. Een paar getraliede venster-ruitjes, hoog boven den vloer, gezet in ijzer, een weinig geopend, verschaften mij lucht, misschien bij dag het noodige licht, maar van het eerste zoo weinig, dat reeds na een half uur opsluiting, mij het verblijf in deze enge ruimte tamelijk benauwd werd en ik, wederom na een bombardement op de deur en nadat het hoofd van een der Politie-Beambten inmiddels voor het opengemaakt ijzerluikje verschenen was, informeerde, of het nu niet mogelijk was den Commissaris te spreken. „U begrijpt," bracht ik hem kort, met nog meer klem, en dringend onder 't oog, „dat ik toch wel eens zou willen weten om welke reden, met wat voor doel de Politie mij hier in deze enge, benauwde ruimte gevangen houdt, waarom ik achter slot en grendel ben opgesloten. Dat is toch zoo zonder meer geen doen! Onverantwoordelijk!"

De Beambte zou doen wat hij kon, beloofde hij mij, doch ik moest geduld hebben. Hij kon er ook niets aan doen. Het beste zou zijn, dat ik mij maar voor vanavond ter ruste begaf!

Drie uur lang had ik in de cel, waarin het licht was uitgeschakeld geworden, doch zoo nu en dan door den Nachtwacht, dien ik heen en weer hoorde loopen voor de deur, waarschijnlijk vanwege de noodige contrôle weer werd ingeschakeld, doorgebracht, steeds terugdenkend over mijn toestand, over het verloop van zaken in de verschenen jaren, over de omstandigheden, die mij geleidelijk tot dit lot hadden gevoerd. Hoe ik met Busch — want ik twijfelde geen oogenblik meer, of de vondst van diens stoffelijke overblijfselen was de oorzaak, dat ik uit huis gehaald en gevangen genomen was — in relatie was geraakt, vervolgens door hem met de Familie Pot in kennis en tot zaken gekomen was; zijn bedingingen, mijn faillissement, zijn voorwaarden, mijn homologatie, zijn dreigementen, zijn afpersingen, de ruzie's met hem, tengevolge waarvan het feit plaats had, de strijd hem

te begraven, de voortdurende nastrijd, de ontdekking van het graf door „De Kort", de dreigementen van „De Kort", en dan hoe alles de laatste jaren tegengeloopen was, de aanhoudende, langdurige processen; hoe ik aan al die Vijanden, hoe aan al die schulden was gekomen; hoe er niets, totaal niets meer tot stand kwam; hoe ik tot armoede, kortom in een dergelijken toestand was gebracht, dat ik innerlijk jegens elk sentiment was verhard, verhard in mijn doen en laten jegens allen en een ieder, verhard in de dagelijksche toeneming van ellende en tenslotte nu nog meer verhard vanwege het door mijn Vijanden laaghartig, verraderlijk spel met de Politie, waardoor ik overgeleverd was en de gevangenis in moest, te verhard om ook maar tot eenige toenadering of tot een bekentenis van schuld te komen.

Hoe langer ik mij met een dergelijken terugblik, waarbij ik het zelf-onderzoek niet achterwege liet, bezig hield en al naar ik een en ander op den voorgrond zette, in 't bijzonder omtrent het eene gevolg na het andere volgende op het feit, des te banger werd het mij, zoodanig, dat het mij soms benauwde, dat mij nu en dan een beklemmende vrees beving; doch, bij de gedachte aan hen, die de schuld, de oorzaak waren van al die gevolgen, verdween de vrees, dat beklemd gevoel, even snel als het bij tijden opkwam, maakte plaats voor passies van wraak, hartstocht van haat, die mij dwongen te denken, dwongen geraffineerd te denken, die mij aanspoorden tot den strijd, aanwakkerden straks den aanval te trotseeren, mij er des te standvastiger op voor te bereiden mij van iedere beschuldiging vrij te pleiten. Ik zwoer daarbij, als ware dit om alle gevoel van beklemming en vrees voor eens en altijd den kop in te drukken, de laatste troef uit te zullen spelen, mij op mijn Vijanden te wreken, en hen zoo mogelijk zelf voor alles te laten opdraaien.

Hoe toch wel zouden mijn Vijanden lachen, zichzelven vermaken, als ze mij als moordenaar achter de tralies wisten! Neen, dan maar liever voor het oog van de Menschen onschuldig de gevangenis in; voor de Wereld in een zekeren schijn van schuld, als 't moest levenslang, achter de tralies gezet, dan mijzelf schuldig, als Moordenaar van mijn slachtoffer, te verklaren! Dan moesten mijn Vijanden ook maar

eens de proef doorstaan, de proef van verdacht te worden in deze zaken. Het was maar alleen „De Kort", die van het feit afwist, die met de gebeurtenis op de hoogte was, niemand anders! Niemand anders kon er van weten! Althans niet betreffende de toedracht van het gebeurde. Alzoo moest „De Kort" het allereerst maar de gevolgen ondervinden en die zou dan wel op zijn beurt optreden jegens diegenen, die hij het had medegedeeld. En wanneer „de Kort" zou blijven volhouden, dat ik het hem zus en zoo had verteld..., goed..., dan moest „De Kort" dat maar doen, maar niemand zou geloof, noch ook maar eenig vertrouwen of eenige waarde aan zijn verklaringen hechten. Immers vanwege zijn jarenlang geheimzinnig gedoe zou de leugen er dik opliggen; tenslotte het verraad in welken vorm ook, moest de Politie wel op een dwaalspoor brengen!

Zacht werd het ijzeren luikje in de deur geopend, het licht werd aangeschakeld en een der Rechercheurs deelde mij door de opening mede, dat, niettegenstaande het middernachtelijk uur, de Commissaris van Politie was gearriveerd, zoodat ik nog heden kon worden gehoord. Of ik mij maar voor een onderhoud gereed wilde maken!

Of het er nu bij mij in hoofdzaak om ging aan die voortdurende, folterende spanning van onzekerheid, twijfel en hoop, dat de zaak toch nog iets anders mocht betreffen, een einde te zien, ik weet het niet; maar zeker weet ik, dat ik den Rechercheur met ware gevoelens van dank te kennen gaf: „Wat gaarne," en ik terstond, in zooverre het mij mogelijk was, het denken aan het verleden staakte, het verleden als 't ware uitschakelde en al mijn gedachten, ingeval het inderdaad het graf van Busch betrof, op een eventueele verdediging van onschuld instelde, kortom op het komende onderhoud concentreerde, overpeinsde hoe en op welke wijze en met welke middelen het mij mogelijk zou zijn, mij met succes op mijn Vijanden te wreken, hun geraffineerd handelen jegens mijn eigen dwaling te vergelden; want te wreken hàd ik mij, *moest* ik mij, dat kòn niet anders, dat zou niet anders, dat was beslist!

Door twee Beambten werd ik een kwartier, twintig minuten na het bericht, dan eindelijk naar het Kabinet van en

geleid. Even werd het mij benauwd om het hart, dacht ik het besef van mijn persoonlijkheid te verliezen, het begrip van mijn toestand te ontgaan, doch dat viel mee; ik bleef mijzelf, niettegenstaande ik worstelde om mijn toestand meester te blijven, in weerwil van het feit, dat ik twijfelde of ik mijzelf wel was bij het binnentreden.

Maar, als gezegd, het viel mee, en eenmaal in het Kabinet, stelde ik mij al direct in gevechtspositie en ving aan, na den Commissaris te hebben gegroet, mijn beklag in te dienen, mijn verontwaardiging over de Rechercheurs uit te spreken, mijn ergernis over deze Beambten te kennen te geven, over het feit dat zij mij zonder eenige mededeeling hadden gelast mee naar Amsterdam te gaan, zij mij als 't ware uit huis hadden gelokt, als ging het er maar even om, dat ik mij mee had te begeven naar het Politie-Bureau te Purmerend, en dat ik daardoor, wat zich natuurlijk liet indenken, mijn Vrouw in ongerustheid had gebracht, geen afscheid van mijn Kinderen had kunnen nemen, kortom dat een en ander niet alleen zeer onaangenaam was voor mij persoonlijk, doch ook een stoornis in mijn Gezin moest hebben veroorzaakt, en dit vanwege het zonderling gedoe der Rechercheurs wel in ontsteltenis moest verkeeren.

Het moet den Politie-Magistraat wel opgevallen zijn, dat er, in weerwil van mijn stout voor den dag komen, iets angstigs in mijn stem, trouwens in mijn geheele wezen lag, toen ik met dezelfde stoutheid min of meer heftig, voortging op het zwijgen van den Commissaris: „En nu mij zonder eenig bericht aan mijn Vrouw, zonder opgaaf van reden, zonder eenig motief, zonder de geringste aanwijzing, in een cel op te sluiten, dat is toch geen manier van optreden, geen wijze van handelen!"

De Commissaris van Politie, een flink, gezet persoon van middelbaren leeftijd, niet groot, maar met een streng, hoewel zoo op het oog goedhartig uiterlijk, gelastte den Rechercheurs zich te verwijderen, bood mij een stoel aan, maakte bedaard en kalm de opmerking, dat het hem speet, dat hij het jammer vond, zelfs verschrikkelijk, maar dat de zaak, waarom het ging, ernstig was, daarom was hij dan ook nog expres naar

het Bureau gekomen; en wat de wijze van vertrek uit mijn Gezin betrof, hij-zelf had daar geen schuld aan, zou echter zoo spoedig als het mogelijk was door een of anderen Bode laten weten, dat ik, in verband met een belangrijke zaak, verplicht was hier te Amsterdam te blijven. „En aangezien de zaak, waarover het gaat, al zeer ernstig is, is het dan ook beslist noodzakelijk, dat U zich hier bevindt, om, waar het noodig is, de Politie van inlichtingen te voorzien, ten dienste te zijn."

De Commissaris had met zóóveel ontroering en gloed gesproken, met zooveel ernst en nadruk in zijn stem en er lag, ondanks alles, zoo iets hartelijks in zijn toon, dat mij alle lust tot tegenspraak verging, hij zelfs mijn boosheid uit den weg had gepraat. En bij zijn laatste woorden, dat ik de Politie van inlichtingen had te voorzien, ten dienste moest zijn, waarbij de Commissaris mij een sigaar presenteerde, die ik dankbaar, min of meer schroomvallig, eenigszins beschaamd aannam en opstak, gevoelde ik mij wel gedwongen mijn vijandige houding te laten varen. Een en ander verlichtte mijn vrees, verminderde mijn strijd; ik kreeg zelfs even berouw over mijn optreden bij het binnenkomen en gevoelde mij persoonlijk onbillijk jegens dezen Magistraat. Doch ik was zeker in mijn voornemen, vastbesloten mij, indien het over mijn misdaad van voor jaren her aan den Overtoom zou gaan, het deze inderdaad zou betreffen, niet door mijn gevoel te laten leiden, ook niet vanwege de Menschelijke stem, of vanwege de innerlijke stem, die eerbied gebood jegens het gezag, tegenover de Overheid, eerbied gelastte als een zekeren plicht.

Die plicht moest ik immer nog erkennen, hoe diep ik ook was gezonken, hoe verhard ook tegenover de stem van het mededoogen, hoezeer ik mij verplicht gevoelde het recht te beschermen van hen, voor wie ik mij verantwoordelijk wist, en het onrecht, dat mij, zoowel als mijn Gezin, ten bate van mijn Vijanden, was aangedaan, te bestrijden, wilde ik mijzelf nog niet dieper, als het lot dit reeds gedaan had, te gronde richten.

Ik ben overtuigd, dat zekere instincten in het algemeen niet kunnen gerechtvaardigd worden, en dat deze in verband

met de gedachte aan verdediging tot geheel andere vergelijkingen kunnen leiden dan ik hier te kennen geef. Men zal echter moeten toegeven, dat een strijd op deze wijze kàn uitbreken, een strijd, die het den Menschen, zelfs den meest verharden en verstokten Misdadiger moeilijk, zoo niet onmogelijk maakt tot een klaar zedelijk oordeel te geraken. Aldus ging het mij, want, als gezegd, bijaldien het verhoor mijn misdaad zou betreffen, zoo had ik den Commissaris daar voor mij bij al zijn edele bedoelingen te bedriegen. Daarover zou ik mij moeten schamen, had ik „to feel ashemed", doch het wàs mij niet meer mogelijk mij daarover te schamen, ik zou mij in verband met dien ontzettenden haat jegens mijn Vijanden niet meer kunnen schamen, alleen en alleen uit oorzaak van dien innerlijk gewortelden haat, die de plaats van eerbied en achting had ingenomen, die de plaats van „hoogachting" had vervangen. En zoo klonk mijn stem tegenover den Commissaris nog alles behalve vriendelijk, toen ik min of meer onverschillig vroeg: Wat dan toch wel mijn persoon met die belangrijke zaak had uit te staan? „Inderdaad, U wekt mijn belangstelling op."

Nadat de sigaar door een vlammetje van den Magistraat persoonlijk in vuur was gezet, vervolgde de Commissaris, na zich een houding aan zijn bureau gegeven te hebben: „Ik heb U reeds gezegd, Mijnheer Muylwijk, dat het gaat over een ernstige, ja zeer ernstige zaak; een vreeselijke ontdekking is er door de Politie gedaan, en een, waarover U ons, alvorens wij daarmede verder gaan, mogelijk eenige inlichtingen kunt verstrekken."

„Och," sprak ik, meer om mij eveneens een houding te geven, juister een houding te veinzen, dan werkelijk gemeend: „Och, indien dit mogelijk is, waarom niet?" en ik vervolgde, mij inspannend geen emotie te verraden: „Het is niet de eerste keer, dat mij door de Politie om inlichtingen wordt verzocht."

„Nu dan," steldè de Commissaris de vraag, mij doordringend aanziend, als lag het in de bedoeling van den Magistraat de zaak thans los van de waarheid prijs te geven, om op die wijze de zaak los te krijgen, de waarheid te ontdekken: „Nu dan, U is eigenaar geweest van eenige per-

ceelen alhier te Amsterdam, en heeft de gebouwen, bekend als „Huize Vondel" gelegen aan den Overtoom Nos. 21, 23 en 25, gedeeltelijk verbouwd en vernieuwd, niet waar?"

„Ja Mijnheer de Commissaris," antwoordde ik, mijn gedempten toon en bedrukte stem, waarvan ik zelf schrok, waarnemende, nu ik bij het hooren noemen van de gebouwen aan den Overtoom de hoop, dat mijn arrestatie andere gevallen mocht betreffen, wel uit kon schakelen, en vervolgde, mijzelf moed inprentend, aansporend te spreken op helderder toon en met opgewekter stem: „Het is bijna alles nieuw geworden; veel is er van de vroegere gebouwen, zooals die door mij gekocht zijn, niet overgebleven!"

„Welaan," begon de Commissaris opnieuw, „de Koopman Busch, geen onbekende voor U, die een negen à tien jaren geleden geheimzinnig verdween, en van wien en in verband met wien geen spoor ontdekt werd sedert dat tijdstip, noch ook maar een teeken van leven aan dezen of gene bekend geworden is, is op den dag van zijn plotselinge verdwijning het laatst bij U op het kantoor geweest! Is dat niet zoo?"

De naam Busch was gesproken: de ernstige, zeer ernstige zaak betrof hem, hem, mijn Slachtoffer. De diepte, waaruit ik, bij het aanhooren van dien naam, bij de gewaarwording, bij dat besef, dat het inderdaad mijn misdaad van 1915 betrof, mijn adem moest putten, om mijn, als 't ware saamgeknepen longen van versche lucht te voorzien, was onmetelijk. En niet zonder als 't ware een brok in mijn keel weg te slikken, antwoordde ik: „Ja, Mijnheer de Commissaris!" En hoe ik het kon, dat weet ik niet, maar terwijl het bloed mij heftig door de aderen joeg, had ik de tegenwoordigheid van geest te informeeren: „En is er thans werkelijk een spoor ontdekt geworden, inderdaad omtrent Busch iets vernomen?"

„Ja, Mijnheer Muylwijk! Doch... als... het zoo is," ging de Commissaris langzaam verder, mij daarbij met vorschende blik aanziend. „Als... het... zoo is, dan ziet het er voor U niet al te best uit. Gunstig voor U is het, in verband met het gevonden spoor en wijl er al voor jaren een verdenking op U rust, in geen geval. U moet namelijk weten, dat ik mij zelf al een geruimen tijd belast heb met het onderzoek

naar de verdwijning van den Heer Busch en ons is nu de plaats medegedeeld, waar zijn lijk zoo ongeveer begraven moet liggen."

Had ik de woorden van den Commissaris: „Als het zoo is, dan ziet het er voor U niet al te best uit; gunstig voor U is het, in verband met het gevonden spoor en wijl er al jaren een verdenking op U rust in geen geval" met zoo iets als een nauw verholen schouderophalen aangehoord, bij deze laatste, slechts enkele lettergrepen: „Ons is nu de plaats medegedeeld" had ik mij bijna minachtend laten ontvallen: „Zoo, dan ben ik verraden, wellicht verkocht door den ellendeling!" maar de Commissaris vervolgde juist bijtijds: „De plaats dan, welke ons is bericht geworden, is onder den vloer van de garage, achter de U vroeger toebehoorende perceelen Overtoom, en na een grondig onderzoek aldaar is gebleken, dat er inderdaad iets van dien aard onder den vloer verborgen ligt."

„Maar dat is verschrikkelijk!" viel ik, als verwonderd, tegenover den Commissaris uit, maar meer in woede ontstoken over het verraad, dan onder den indruk van den ernst der zaak of wel het lugubere van de ontdekking. „Dat is vreeselijk! En is dit nu een werkelijk feit, inderdaad waar, Mijnheer de Commissaris?"

De Magistraat antwoordde daar niet op, wendde zijn strak gespannen blik van mijn gelaat af, nam een stuk papier en ving aan de achterruimte der garage in plan te brengen, doch stelde, na eenige hoofdlijnen op het papier te hebben aangebracht, mij de ondernomen situatie-teekening ter hand, om het verdere aan mij over te laten, daar ik de ligging van een en ander aldaar — zoo veronderstelde de Commissaris — wel beter zou kennen.

Ik gaf, echter niet zonder aarzelen, gevolg aan zijn verzoek en teekende de open ruimte van de garage met de zich aldaar bevindende kolommen en wat maar meer ten dienste mocht zijn, waarna de Commissaris mij vroeg, ook de aldaar aanwezige rioleering, in verbinding met de daar aangesloten stalputten, in lijn op het teekeningetje aan te geven.

Ook daar gaf ik gevolg aan, teekende dit als gevraagd, maar hoe echter, ik weet het niet. Ik huiverde; de volle

beteekenis van de zaak, die ik tot nu toe wel niet onbezorgd en zoo eenvoudig van mij had afgezet, maar die toch nimmer als ernst ter sprake was gekomen, werd me op een gegeven moment eerst recht duidelijk, als doodsch, treurig, akelig! En om de zaak zelf werd het mij angstig te moede. Maar ik teekende, ik deed het, het lukte en bij nader inzien, gaf het mij ondertusschen tijd met mijzelf te rade te gaan voor ik verder behoefde te antwoorden of te spreken.

Ik had het gevoel, dat de Commissaris heel goed bespeurde, dat er bij mij van binnen een vrees was, buiten een strijd plaats had, een worsteling als 't ware, dat er in mijn brein iets gaande was, dat des Magistraat's plannen dreigde tegen te werken. Merkbaar haastig, „decided", besloot de Heer Pateer dan ook mijn denken af te leiden en begon dus weer te spreken:

„U moet dan weten, Mijnheer Muylwijk, dat wij achter in de garage, daar bij dat tweede stalputje, dat U zoo juist op de teekening heeft aangebracht, langs de rioleering, onder een zware betonplaat ook inderdaad iets van dien aard in een kist ontdekt hebben, dat de inhoud der kist het stoffelijk overschot van een Mensch is gebleken te zijn, kortom dat de ontdekte kist volgens de verkregen inlichtingen vermoedelijk het stoffelijk overschot van den verdwenen Heer Busch bevat."

„Nu is de vraag, Mijnheer Muylwijk," vervolgde de Commissaris, en bij het stellen van deze vraag was het, alsof de Magistraat met al zijn Overheidsgestrengheid, met zijn strak gevestigden blik, mij in het hart wilde lezen, dit wilde doorgronden. „Wat kunt U ons omtrent die vondst der aldaar aanwezige kist, alvorens wij verder gaan met het graafwerk, mededeelen?"

Even flitste het door mijn brein: „Pas op, nu moet ik voorzichtig zijn," een wijle aarzelde ik, doch dan plotseling herhaalde ik, schijnbaar opgewonden, ontsteld over de ontdekking: „Maar Mijnheer de Commissaris, wat U mij daar vertelt is verschrikkelijk! Vreeselijk! Aan den eenen kant ben ik blij dat er een spoor omtrent de verdwijning van Busch in uitzicht is, aan den anderen kant stemt het mij droef, indien daar werkelijk het stoffelijk overschot van Busch

begraven ligt; ik herhaal, ik vind het vreeselijk te hooren... te weten van de aanwezigheid van Busch' lijk daar in de garage!"

„Maar wat kunt U," viel de Commissaris min of meer ongeduldig in, „wat kunt U ons aangaande het daar toch niet thuis behoorend stoffelijk overschot, zoo niet van Busch, dan toch van een ander, vertellen? U was toch tijdens de verdwijning van Busch de eigenaar dier perceelen, U woonde daar, U had daar Uw kantoor, Uw magazijnen en werkplaatsen, kortom het geheele beheer, dus het kan niet anders of U moet daar toch wel wat van weten!"

„Neen, mijnheer de Commissaris," antwoordde ik kort en bondig, „neen, het is niet aan mij daaromtrent eenige inlichtingen te verstrekken. Ik zou echter denken, dat dengenen, die U, of de Justitie de mededeeling hebben gedaan, toch ook met en over de aanwezigheid van hetgeen er wordt verondersteld aldaar begraven te liggen, iets bekend moeten zijn. Die zullen dan toch, volgens mijn meening, daar meer van weten, dan slechts een enkele aanwijzing der plaats."

Wel sprak ik nog geen onwaarheid; het was niet aan mij eenige inlichtingen te dezer zake te verstrekken, maar ik zag, dat ik op deze manier een rechtstreeksche vraag niet kon blijven ontwijken. Doch de Commissaris liet mij geen tijd; zijn oogen waren nu eenmaal en bleven op mij gevestigd met een doordringendheid, die tot de minste trilling op mijn gelaat bespiedde, en hij veronderstelde: „dat een zeker iemand onwillekeurig op de hoogte gekomen van het verborgene daar onder den vloer — dit medegedeeld kon hebben om zijn geweten daardoor te ontlasten, of dat een ander — door louter toeval op de hoogte gekomen van het mysterie aldaar in de garage — dit aan de Justitie kon hebben medegedeeld om aan zijn gemoed, vanwege een zeker plichtsgevoel, of wel uit vijandschap jegens den een of ander, lucht te geven."

„U zegt, Mijnheer de Commissaris," antwoordde ik nu min of meer heftig, want dat „uit vijandschap" deed mij tandenknarsen, het in mijn gemoed wederom oplaaien van passies van haat, deed de trekken van geveinsde ontsteltenis en verwondering op mijn gelaat veranderen tot een harde, bijna vertoornde uitdrukking: „U zegt, dat vermoedelijk het

stoffelijk overschot van Busch achter in de garage bij het stalputje in een kist begraven ligt. Dit is de Justitie medegedeeld, door U onderzocht en wáár gebleken. Thans gaat mij een licht op; mag ik U deze vraag doen: „Heeft U reeds den Metselaar en den Opperman, die ten tijde van de verdwijning bij mij in dienst waren, daaromtrent gehoord? Deze Werklieden hebben eenige dagen na de vermissing van Busch in de garage, aan die zoo pas geteekende rioleering gewerkt. Ook hebben ze eenig metselwerk verricht, o.a. voor het bouwen van een schoorsteen, privaten etc. en zulks in verband met de verhuring van die achterruimte aan een zekere Combinatie tot het fabriceeren van zeep. Daarbij drongen ze er bij mij op aan, een en ander 's nachts af te mogen maken, waar ik oorspronkelijk nog tegen was."

Op deze vraag: of de Commissaris den Metselaar en den Opperman reeds had gehoord en die ik stelde om er achter te komen of „De Kort" het verraad had gepleegd, vroeg de Magistraat: „Of ik daarmee deze Werklieden van een of ander misdrijf beschuldigen wilde?" waarop ik antwoordde:

„O, neen, Mijnheer de Commissaris! Ik zeg niet dat ik ze van een of ander beschuldig, doch de mogelijkheid is niet uitgesloten dat zij er daardoor wat van weten en de Justitie wellicht meer van dienst kunnen zijn."

„Ik heb die Menschen, die U daar opnoemt niet gehoord," ontkende de Commissaris min of meer tot mijn verwondering en de gedachte kwam in mij op, dat ik mij omtrent het verraad door „De Kort" vergist kon hebben, „maar, maar, vervolgde de Commissaris, ik zal dit beslist doen, want langs de rioleering bij het putje is een muurtje gemetseld en gelijk met den aldaar aanwezigen tegelvloer is een vierkant betonvlak, bij wijze van een grafzerk, ter dikte van een twaalf à vijftien centimeter, ter grootte van ruim één meter in quadraat gemaakt of wel zooals men 't in 't bouwvak noemt „gestort". Ik twijfel dan ook niet of de Werklieden, o.a. de Metselaar met zijn Opperman, die dat gemaakt hebben, zullen ook van hetgeen daaronder verborgen ligt, wel weten; doch dat neemt niet weg, Mijnheer Muylwijk, dat die Menschen toch allereerst onder Uw leiding hun werk verrichtten, en ten tweede, dat U de eenige was, die daar in de gebouwen tijdens de verdwijning van Busch

woonde en dat Uw kantoren, zoowel als Uw woning onmiddellijk aan de garage gelegen waren en door niemand anders dan zonder Uw voorkennis te betreden, dat U in ieder geval er van op de hoogte moet zijn; er toch zeker van weten moet!"

„Ik kan natuurlijk best begrijpen," trachtte ik deze wetenschap een weinig bestendiger te ontveinzen, „dat U om die reden mij het allereerst aanspreekt, doch ik begin meer en meer te veronderstellen, dat toch de Metselaar de Kort, ook in verband met het muurtje waarvan U spreekt, mèt zijn Opperman daar zeer zeker van moet weten. Dan daarbij, waar U daar al zoo even sprak van een zeker iemand, die het mysterie zou hebben kunnen medegedeeld uit „vijandschap" jegens den een of den ander, moet ik opmerken, dat zij toch, de Metselaar en Opperman en vele mijner Werklieden, eenigen tijd onder toezicht van Busch hebben gewerkt en er zoo nu en dan wel eens woorden gevallen zijn, ook wel eens incidenten ontstaan, zoodat er veel vijandschap tusschen Busch en de Werklieden onderling is verwekt geworden. Dan toch ook kunnen die Werklieden wel op een of andere wijze door Busch' aanhangers, die hem tijdens zijn ketting- en smokkelhandel bij tientallen achtervolgden, zijn omgekocht en misschien hebben zij er dáárom zoo op aangedrongen des nachts te arbeiden, het werk z.g.n. af te maken. Ik zeg andermaal, niet dat ik deze Menschen van een of ander beschuldig, of kan beschuldigen, maar de mogelijkheid is niet uitgesloten, zij U in verband met deze ontdekking en omtrent de toedracht van het gebeurde inlichtingen kunnen verstrekken."

Ik zeide dit met gewone bedaardheid, maar de Commissaris merkte naar het mij voorkwam toch, dat ik niet zoo kalm was als ik mij voordeed. Ons beider oogen ontmoetten, immer nog strak en gespannen, elkander en ik kreeg het gevoel, dat hierin dezelfde gedachte stond te lezen. De waarschuwing bij den aanvang door den Commissaris geuit: „Als het zoo is, dan ziet het er voor U niet al te best uit," en die ik met een schouderophalen beantwoord had, dook als een dreigend spooksel op. Niettemin waagde ik nog, toen de Commissaris zweeg, een poging om wat meer van het verraad te weten

te komen en vroeg: „Maar wat toch wel, mijnheer de Commissaris, heeft degene, die de Justitie op het spoor van Busch heeft gebracht en nu met zijn graf op de hoogte heeft gesteld, daarover medegedeeld? Daar zal toch wel reeds een onderzoek naar gedaan zijn? Daaromtrent..."

Mijn verhoor werd onderbroken door het binnentreden van een der Rechercheurs, die den Magistraat mededeelde, dat er een mijnheer zus en zoo, die een dringend onderhoud vroeg, in de wachtkamer zat te wachten.

Op die mededeeling had ik mij met den Rechercheur te verwijderen om mij voor enkele minuten in de gang op te houden. Aldaar stond een tweede Rechercheur ons op te wachten en, na eerst mijn sigaar — waarvan ik tijdens het onderhoud vergeten had gebruik te maken — opnieuw te hebben aangestoken, liep ik tusschen hen in met gekruiste armen de breede, gemetselde gang op en neer, overdacht het verhoor, overwoog de vragen en antwoorden van en aan den Commissaris.

In verband met het verraad, door wien dat ook mocht geweest zijn, moesten mijn Vijanden ook maar eens de gevolgen ondervinden. In ieder geval zouden ze toch ook aan een uitvoerig verhoor worden onderworpen, te meer daar mijn ontkennen door niemand als leugen bewezen kon worden en zooal „De Kort" het verraad mocht hebben gepleegd, kwam ik dit toch zeker te weten. Maar daar scheen de Commissaris nog geen wetenschap van te hebben, nog geen kennis van te dragen, dus mogelijk wist hij ook niets over de toedracht der zaak. Eén ding echter was een feit, het graf was ontdekt en mijn rol van geveinsde onschuld was daardoor natuurlijk des te zwaarder geworden en de strijd zou er niet minder om zijn.

Maar komaan, de eerste aanval had plaats gehad! Thans veronderstelde ik, was ik in de eerste gevechtspauze! Met het begin, overdacht ik, had ik mij, naar ik meende, vrij goed gehouden! Ook met het vervolg, de voortzetting, zou ik mij niet van mijn stuk laten brengen! In verband hiermee vroeg ik mij af, waar ik nu toch zoo plotseling de zekerheid vandaan had gekregen op een dergelijken, gemakkelijken conversatie-toon te spreken? Zou ik al reeds niet in een

zekeren overmoed te veel, reeds meer gezegd hebben dan goed was? Doch „Voila": „het begin was er". Nu geen vrees, die beklemming den kop ingedrukt, met frisschen moed den strijd ondernomen, den strijd tegen alles en jegens allen. Maar vanwaar plotseling nog weer dat benauwd, dat bedrukt gevoel? Dat gevoel als van een zware loomheid? Was dat een soort...?

„U kunt weer naar binnen gaan, Mijnheer," zeide de Rechercheur, op een wenk van een zijner collega's en tegelijk werd ik wederom door de deur het Kabinet ingeleid.

Toen ik, nog steeds door bovengenoemde loomheid bevangen, als 't ware naar mijn stoel zweefde, moest ik onwillekeurig in de richting van den Commissaris zien en bemerkte opnieuw zijn blik; een strenge, waarnemende blik; een onverholen blik van des Magistraats oogen trof mij ook nu. O, ik vermoedde wel, bevroedde zoo ongeveer wat dien blik beteekende: achterdocht, inquisitie en wantrouwen, bij iederen oogopslag leesbaar, merkbaar, drongen op den voorgrond, terwijl in mij vrees en strijd streden om den voorrang.

„U sprak er daarstraks over," ving de Commissaris, zonder mij in de gelegenheid te stellen op mijn laatste vraag terug te komen, opnieuw het verhoor aan, „dat Busch bij U in betrekking is geweest. Van en tot wanneer was dat?"

„Als ik mij niet vergis, dan, Mijnheer de Commissaris, is dat geweest in den loop van 1914, tot eenige maanden of weken voor zijn verdwijning in 1915."

„Voorts sprak U," vervolgde de Magistraat, „van vijandschap tusschen Busch en het Werkvolk onderling. In welk opzicht? En waarmede was hij in samenwerking met de Arbeiders bij U op Uw werken belast?"

„Busch was belast met zekere contrôle over het werk en hield, behalve zoo nu en dan ook op de Werklieden, het meest toezicht op het materiaal. En wat de vijandschap betreft, deze ontstond in hoofdzaak, doordat Busch zich tegenover de Werklieden niet sympathiek gedroeg, soms zeer onverschillig was, meermalen tegen hen vloekte, tijdens mijn afwezigheid, met het gevolg dat de Werklieden zich daarover bij mij beklaagden, maar ik herhaal, zonder deze Menschen te willen ten laste leggen, juister nog dit te „kunnen" doen,

dat „zij" het zijn, die zich ten opzichte van Busch aan eenig misdrijf hebben schuldig gemaakt, dat ik meen zulks toch te moeten vermelden."

„U sprak daar straks, het is niet de eerste keer, dat ik door de Politie om inlichtingen wordt verzocht; is U al meer in verhoor genomen in verband met de verdwijning van Busch?"

„Ja, Mijnheer de Commissaris, ik ben een- of tweemaal in 1915 door de Politie van Amsterdam daaromtrent gehoord, ook nog eenige jaren geleden door den Commissaris, den Heer van Zanten, van het Bureau Leidsche Plein."

„En wist U, dat er verdenking betreffende de vermissing van Busch op U rustte?"

„Uit de couranten-berichten heb ik destijds wel meermalen de conclusie getrokken, dat er werd verondersteld, dat ik meer moest weten omtrent de verdwijning van Busch."

„Blijft U bij Uw verklaringen, bij de inlichtingen in 1915 afgelegd aan de Politie verstrekt?"

„Ja, Mijnheer, daar blijf ik bij."

„Herinnert U zich die nog?"

„Mij geheel herinneren doe ik deze niet meer, doch successievelijk zullen ze mij wel te binnen schieten!"

„Herinnert U zich, dat Busch den avond van de verdwijning in 1915 ten Uwen kantore is geweest?"

„Ja, Mijnheer de Commissaris, dat herinner ik mij zeer goed. Hij kwam toen, wat hij wel meer deed, even aanloopen."

„Hoe laat was dat?"

„Ongeveer zes à zeven uur."

„Waar was toen Uw kantoor in „Huize Vondel"?"

„Op No. 25 van die perceelen „Huize Vondel", en wel in het voorgedeelte boven den ingang der garage en onder mijn woning."

„Is Busch toen lang bij U gebleven? en hoorde U hem weggaan?"

„Ja, Mijnheer, doch zijn verblijf bij mij is niet zoo lang geweest; ik herinner mij, dat kort na zijn binnentreden, terwijl ik even van een zekere gelegenheid moest gebruik maken, de telefoonschel overging en dat Busch, die inmiddels den oproep had beantwoord, mij daarop mededeelde, dat hij

op staanden voet te vertrekken had. „Muylwijk," zei hij, „ik ben getelefoneerd, ik moet direct weg," althans ongeveer gelijkluidende woorden; hij riep mij die toe, waarop ik hem terstond de trap af hoorde gaan; vervolgens nam ik waar, dat hij zich de gang door naar de straat begaf, terwijl ik even daarna de zware teakhouten buitendeur dreunend in 't nachtslot hoorde vallen.

Dit laatste vertelde ik den Commissaris met klem, met zekeren nadruk in mijn toon, in verband met een lawaai dat, hoewel juist niet door de deur naar de straat, inderdaad door een andere deur dien avond, omstreeks dien tijd, tijdens het gebeuren was veroorzaakt, en waardoor mijn Echtgenoote tezamen met een Schoonzuster, toen bij ons te logeeren, in hun rustig samen-zijn opgeschrikt waren geworden en over welke bijzonderheid zij bij hun verhoor door de Politie hadden gesproken.

„Dus," vervolgde de Commissaris, „de Heer Busch is onverwachts vertrokken. En U?... Waarheen en tot wien heeft U zich na dit vertrek begeven?"

„Hoewel niet direct, meen ik toch dat ik kort daarna naar boven ben gegaan, alwaar ik in mijn woning als gewoonlijk mijn Vrouw en dien avond ook mijn Schoonzuster — die meermalen bij ons te logeeren was — in de huiskamer aantrof."

„En Uw Kinderen?"

„Die sliepen reeds."

„Is Uw Schoonzuster dien avond gebleven; ik bedoel of zij des nachts is blijven logeeren?"

„Ja, Mijnheer de Commissaris."

„Waren er nog andere personen, hetzij in Uw kantoor of in Uw woning dien avond?"

„Neen, Mijnheer! Er was niemand anders dien avond bij mij aan huis, noch in de gebouwen, noch op het kantoor."

„Met welk doel is die ruimte daar achterin de perceelen gebouwd? Ik meen de groote zaal, die achter Uw toenmalige woning gelegen is."

„Eigenlijk voor garage; aangezien daar echter, in verband met den oorlog en het feit, dat er vrijwel geen autohandel was, geen gebruik van gemaakt kon worden, werd deze

ruimte in die dagen tijdens de verdwijning van Busch, ingericht voor een zeepfabriek, althans een gelegenheid tot het fabriceeren van zeep."

„Is die ruimte nog vóór of eerst ná de verdwijning van Busch aan bedoelde Combinatie verhuurd?"

„Dat is slechts een paar dagen na de vermissing van Busch geweest. Het huurcontract zou kunnen uitwijzen, of dit einde October, òf begin November is geweest; zeker weet ik, de huur is ingegaan op 1 November 1915."

„De vloer, zooals die daar nu nog is, was die toen reeds met steenen geplaveid?"

„Ja, Mijnheer de Commissaris! Maar met betontegels, zooals die daar vermoedelijk nog liggen."

„En werd daar in die ruimte iederen dag gewerkt, ook den dag volgende op dien, waarop Busch voor het laatst op Uw kantoor is geweest?"

„Ja Mijnheer, iederen dag."

„Dus ook op den dag na het laatste bezoek van Busch bij U?"

„Ja Mijnheer, ook dien dag."

„En den avond van Busch' bezoek ten Uwen kantore, waren toen de Werklieden uit de zaal, of waar zij zich ook aan het werk mochten bevinden, reeds vertrokken?"

„Ja, Mijnheer! Hun werktijd liep tot circa vijf uur. Bij uitzondering wel eens een uurtje later, maar dien avond toch niet."

„Hoe is Busch binnen gekomen; heeft U hem zelf binnen gelaten?"

„Neen Mijnheer. Dat was niet noodig. Busch was in het bezit van een sleutel der straatdeur van perceel 25 en ging meermalen bij mij in en uit. Ook wel zonder dat ik thuis was, zoodat ik zulks niet altijd wist."

„En de Werklieden, hoe kwamen die binnen?"

„Ook door diezelfde deur naar en van hun werk en ook de Voorman had een sleutel in zijn bezit."

„De rioleering daar in de garage, lag die daar tijdens de verdwijning van Busch?"

„Ja, Mijnheer de Commissaris; maar als ik mij goed herinner, moest deze, naar ik meen, in verband met de ver-

huring aan de Combinatie voor Zeepfabricatie worden herzien, en is mede in verband met den aanleg van waterleidingbuizen, hier en daar de tegelvloer opgenomen in de garage, in den grond gegraven en vervolgens weer een en ander dichtgemaakt, zoo ook de vloer hersteld, nadat de leidingen waren gelegd."

„En is daaraan ook een nacht gewerkt door de meergenoemde Metselaar en Opperman?"

„Ja, Mijnheer de Commissaris, en naar ik meen ook meerdere nachten!"

„Door dezelfde bedoelde Werklieden, die daaraan ook overdag bezig waren? En was dat tijdens of na de verdwijning?"

„Ja Mijnheer! Dit was eenige dagen na het tijdstip, waarop Busch verdwenen is, dus omstreeks dien tijd."

„U sprak daar zooeven van „wellicht ook meerdere nachten"; hoeveel nachten zijn er voorzoover U weet inderdaad gewerkt?"

„Dat weet ik niet meer precies, doch zeker weet ik van één nacht."

„Was die eene nacht, de nacht volgende op den avond, waarop Busch bij U is geweest, dus tijdens de verdwijning of daarna?"

„Dit is enkele dagen ná de verdwijning geweest, want het stond in verband met de verhuring van de garage!"

„En de datum van dien nacht?"

„Dien weet ik niet precies!"

„Jammer, dat U dit niet precies meer weet!"

„Och, het is niet onmogelijk, dat ik thuis nog aanteekeningen daaromtrent kan vinden als dit een punt van gewicht uitmaakt, wellicht berusten er bij de Rijksverzekeringsbank nog loonlijsten, waaruit de datum van het nachtwerk zou kunnen blijken. Wanneer een en ander in daggeld is geschied, moet dit inderdaad het geval zijn, maar het is ook mogelijk dat een gedeelte van de door de Werklieden aldaar verrichte werkzaamheden in aangenomen werk is geschied. In het laatste geval zou het moeilijk te controleeren zijn."

„Blijft U pertinent beweren, dat U omtrent het gebeuren van de verdwijning van Busch niet op de hoogte is en ook

verder niets van de zaak afweet? Kortom, ontkent U ten stelligste, dat U zich aan doodslag, of aan moord op hem hebt schuldig gemaakt?"

„Ja, Mijnheer de Commissaris! Niets daaromtrent. Ik gevoel mij verrast, verbaasd, over hetgeen ik betreffende de verdwijning van U te hooren kreeg, totaal overrompeld. Verwonderlijk, Busch daar begraven te weten; en dat al jaren lang!"

„En wie zou, naar Uw veronderstelling, zich dan wel aan iets dergelijks hebben schuldig gemaakt?"

„Dat weet ik niet."

„Wie zijn de Menschen, destijds bij U aan 't werk, die zich bij U over Busch' optreden beklaagden?"

„De namen dezer Personen weet ik mij niet alle te herinneren, doch ik meen zeker te weten, dat de Timmermansvoorman, H. J. Eeltjes, die hier in de stad woont, doch wiens adres mij onbekend is, één der klagers was; ik blijf echter beweren, dat, daar deze Werklieden steeds behoorlijk hun plichten tegenover mij zijn nagekomen en zij te goeder naam en faam bekend staan, ik ze niet ook maar voor het geringste verdenk in deze zaak, of hen ook maar met het minste, geringste betreffende een of ander misdrijf in verband zou kunnen brengen; maar, zooals gezegd, heb ik gemeend zulks toch te moeten vermelden!"

„Kan U zich nog andere bijzonderheden herinneren?"

„Neen, Mijnheer de Commissaris; meer weet ik mij niet te herinneren!"

„Al eens veroordeeld voor een of andere zaak of schuldig aan dit of dat verklaard?"

„Neen, nimmer, Mijnheer de Commissaris!"

„Dan zal ik van hetgeen besproken is, rapport maken en het in een proces-verbaal vastleggen. Uw naam en toenaam zijn?"

„Muylwijk Marcelis."

„Geboren? En wanneer?"

„Te Capelle a. d. IJsel, den 19den Februari 1882."

„Van beroep, Architect-Bouwkundige en wonende te Purmer, gemeente Purmerend, aan den Westerweg, die desgevraagd verklaarde:

. . . . . .

Alzoo ving de Commissaris van Politie aan het Proces-Verbaal, betreffende het verhoor in deze zaak, eigenhandig neer te schrijven.

Onnoodig te zeggen, dat de leugen, in zooverre het het kritieke punt betrof, er dik op lag. Inwendig speet het mij, deze leugenachtige mededeelingen en huichelachtige verklaringen tegenover den Magistraat, als Vertegenwoordiger der Overheid, te hebben afgelegd, daar ik in 't algemeen de voorkeur geef aan, en ook aan de noodzakelijkheid geloof van een zekere openhartigheid en waarheidsliefde jegens de Menschen met wie men in zaken te doen heeft, die echter in mij al jaren, in verband met de teleurstelling van het leven en thans zeker tengevolge van de plotselinge ontgoocheling in verband met mijn toestand, om zoo te zeggen geknakt en gebroken waren geworden, en over boord waren geslagen, zonder dat ik het gemis ervan meer voelde. En toch, tòch haatte ik de leugen, doch tenslotte ging het erom mijn eer te redden, mijn Familie alsnog te sparen en mijn Gezin niet nog meer te doen lijden, en bovendien mij op mijn geraffineerd te werk gaande Vijanden te wreken. Neen, nu niet zwak of kleinzielig zijn. Nu niet lafhartig handelen! Ik mocht er niet aan denken de waarheid te zeggen. Dat zou inderdaad tè kleingeestig, te naïef kinderlijk zijn! Dan zouden mijn Vijanden lachen, mij bespotten, mij in stilte en in alle geheimzinnigheid vertrappen. Dan hadden ze tenslotte de macht in handen, konden zij zich fijn als brave jongens tegenover de Heeren Overheid voordoen, zich tegenover mij als misdadiger in postuur zetten. Neen, nooit en nooit! Waarom zou ik mij vernederen, mij zelf alsnog tegenover de Wereld verlagen, mij straks als Moordenaar tegenover die vraatzuchtige en gelddorstige wolven stellen, tegenover hen, die met al hun roekelooze practijken mij ten ondergang hadden gedoemd, zelfs mijn Vrouw en Kinderen het bróód ontnomen hadden.

Neen, nooit en nimmer! Te wreken had ik mij op hen; nu of later! Te wreken op de Macht der Duisternis, „The Enemy to the Mareh of Intellect".

Thans begreep ik het pas goed, het was de passie van wraak, de macht van den haat, den haat jegens mijn Vijanden, die mij tot handelen, tot strijden, tot verdediging van mijn

zaak dreven; die maakten mij sterk, die gaven mij den moed, de kracht om op dergelijken conversatie-toon te spreken, dat was aan geen twijfel onderhevig, dat was, ondanks de leugen, de waarheid; in weerwil van het gehuichel, de Macht van het Recht.

Vroeger wist ik zeer goed, dat ik alleen door de Waarheid bekend te maken, door op een zuivere basis het onrecht te bestrijden, mij tegen het gewroet van mijn Vijanden kon verdedigen en dat het recht zou zegevieren; dat ik hen tot beschaming bracht, wanneer ik ze realiteit gaf, zonder eenige onthulling, meer nog dan wanneer ik hen aan de kaak stelde in al hun laagheid, in al hun huichelarij, met al hun kunstgrepen en bedrog. Maar dit laatste juist vermocht ik niet te doen. Nooit en nimmer in mijn leven had ik dergelijke middelen gebruikt om mij in den strijd des levens staande te houden en ik zou het ook nu niet doen, en dàt was het hem juist, wat mij met zulk een haat tegenover mijn Vijanden bezielde, dat zij mij als 't ware dwongen om dezelfde minderwaardige en laffe middelen, als zij aanwendden, tot mijn verdediging, als een soort vrijpleiting te gebruiken, middelen, waarmede ik de laatste jaren was behandeld, overvallen geworden, en thans verrast, in weerwil van de ernstigste voorgevoelens, tòch nog overrompeld was geworden. En inderdaad, het zou er bij tijden toe gekomen zijn, dat ik dezelfde kunstgrepen en zeden, als door hen in 't verborgen toegepast, ging bezigen, dat ik soortgelijke...

„Nu, Mijnheer Muylwijk, in zoover het proces-verbaal dan," sprak de Commissaris, waardoor ik uit mijn overpeinzingen opschrikte. „Aldus, U blijft erbij, dat U er verder niets van weet?"

„Neen, Mijnheer de Commissaris, neen!" gaf ik den Magistraat beslist en zeker te kennen en vervolgde: „Wanneer het zoo is, als U veronderstelt, n.l. dat Busch' lijk daar in de garage verborgen ligt, dan heb ik daar schuld noch deel aan."

„Dan verzoek ik U te luisteren naar hetgeen te dezer zake op schrift gesteld is," de Commissaris las:

> Heden den 10en Januari 1925 Compereerde voor mij ondergeteekende Eduardus Jacobus Pateer, Commissaris van Politie der Gemeente Amsterdam de aangehoudende Marcelis Muylwijk, ge-

boren te Capelle a/d IJsel den 19en Februari 1882, van beroep architect bouwkundige wonende te Purmer gemeente Purmerend a/d Westerweg die desgevraagd verklaarde:

Ik ben de zoon van Jan (overleden) en van Maria van der Does; ik ben nog nimmer veroordeeld;

uit courantenberichten heb ik destijds wel vernomen dat ik wel meer moest weten van de verdwijning van Contant Busch naar ik meen in het jaar 1915;

in verband met deze verdwijning ben ik een of tweemaal door de Politie van Amsterdam daaromtrent gehoord;

ik blijf bij mijne verklaringen destijds door mij afgelegd, die ik mij thans niet meer geheel herinner doch mij successievelijk wel te binnen zullen schieten;

wel herinner ik mij dat Busch, die zeer dikwijls ten mijnen kantore kwam in perceel Overtoom No. 25, waarboven mijne woning gelegen was, op zekeren avond in 1915 te ongeveer 6 à 7 uur even kwam aanloopen, zooals hij wel meer deed;

ik moest direct na zijn binnentreden even gebruik maken van het privaat en toen ik mij daar bevond hoorde ik, naar ik meende de telefoonschel;

even daarna kwam Busch nabij de deur van mijn privaat en zeide: „Muylwijk, ik word getelefoneerd, ik moet *direct* weg," althans ongeveer gelijkluidende woorden;

ik hoorde hem daarna de trap afgaan en even daarna de zware buitendeur dichtslaan;

na gebruik gemaakt te hebben van het privaat ben ik naar boven gegaan, naar mijne huiskamer, waarin mijne vrouw en kinderen waren, welke laatste reeds sliepen terwijl mijne schoonzuster Christina Schröder, thans huisvrouw van Simon de Ridder, wonende Noorder Ypolder 8 te Amsterdam, op visite was en dien nacht ook is gebleven;

voor zoover ik weet waren er geen andere personen op dat oogenblik in mijn woning;

de groote zaal achter mijne toenmalige woning gelegen was gebouwd voor garage doch werd toen ingericht voor eene zeepfabriek;

de vloer was reeds geplaveid met betonsteenen zooals die er nu nog liggen vermoedelijk;

er werd iederen dag daarin gewerkt, dus ook den dag volgende op dien waarop Busch voor het laatst op mijn kantoor was geweest;

ik meen mij nog te herinneren dat op den avond toen Busch ten mijnen kantore kwam, de werklieden uit die zaal reeds vertrokken waren;

Busch was in 't bezit van een sleutel der straatdeur van perceel 25 en kwam en ging meermalen bij mij in en uit zonder ik zulks altijd wist;

ook de werklieden gingen door diezelfde deur naar en van hun werk;

ik blijf pertinent beweren dat ik van de verdwijning van Busch verder niets afweet en ontken ten stelligste dat ik mij aan doodslag of moord op hem heb schuldig gemaakt;

wie zulks eventueel wel zou hebben gedaan weet ik ook niet;

ik herinner mij thans nog wel, dat de rioleering welke in voornoemde zaal moest worden herzien, zoomede het opnieuw leggen

der vloertegels van mij was aangenomen door den metselaar J. de Kort, destijds wonende naar ik meen aan de Borgerstraat, nummer mij thans onbekend en een opperman genaamd Schaders, Schraders of althans een dergelijke naam;

waar deze woonde weet ik niet meer;

deze beide lieden hebben meerdere nachten daaraan gewerkt, terwijl zij overdag ook daarmede bezig waren;

dit was omstreeks het tijdstip dat Busch verdwenen is, doch weet ik niet meer of zulks ook één of meer nachten na diens verdwijning was;

het is niet onmogelijk dat ik thuis nog aanteekeningen daaromtrent kan vinden; want het is ook mogelijk dat een gedeelte van de door hun aldaar verrichte werkzaamheden „in daggeld" is verricht;

wellicht berusten bij de Rijksverzekeringsbank nog loonlijsten waaruit daaromtrent iets zou kunnen blijken;

vóór dien tijd had Busch bij mij eene betrekking, tot eenige weken vóór zijne verdwijning;

hij was belast met het toezicht op het materiaal en op de werklieden en heeft zich in dien tijd niet sympathiek tegenover hen gedragen;

hij was soms zeer onverschillig en vloekte meermalen tegen hen;

ik herinner mij nog wel sommige werklieden zich bij mij over zijn optreden beklaagden, de namen dezer personen weet ik mij niet alle te herinneren, doch ik meen zeker te weten dat een timmermansvoorman H. J. Eeltjes, wonende te dezer stede, adres mij onbekend één dezer klagers was;

zonder deze menschen te willen ten laste leggen, dat zij het zijn die zich ten opzichte van Busch aan eenig misdrijf hebben schuldig gemaakt meen ik zulks toch te moeten vermelden;

andere bijzonderheden weet ik mij thans niet meer te herinneren.

Zoodan, na een kleine verandering en bijvoeging vroeg de Magistraat, de Heer Pateer mij, bij volharding het document te teekenen, waaraan ik stilzwijgend gevolg gaf.

Ik had geen bezwaar!

Waarom ook? Scrupules had ik niet; als gezegd, was mijn zekere waarheidsliefde immers reeds lang over boord geslagen! Zoo dan teekende ik, na de verklaring van 1915, opnieuw de eerste, bij proces verbaal opgemaakte en leugenachtige verklaring om mij van schuld vrij te pleiten, om opnieuw een poging te doen mij onschuldig tegenover de Wereld te stellen, om mij onschuldig te *blijven* voordoen in zake den dood van den Man, waaronder ik reeds negen à tien jaren gebukt had geloopen, en tengevolge waarvan nu eerst de grootste ellende zou gaan beginnen, nu, na al die jaren van strijd, van dobberen tusschen de hoop, dat de

zaak geheim mocht blijven, en de vrees voor een eventueele bekentenis, die een eind zou maken aan de vele kwellingen, aan de jaren van kommernis en zorgen, die reeds als een straf voorafgegaan, mij ten deel gevallen waren.

De Commissaris belde. De Rechercheur trad met zijn gewone eerbiedige en plechtige buiging binnen en bleef voor den Magistraat staan, als 't ware in de houding van een slaaf, die op de bevelen van zijn meester wacht. Het was misschien een geluk voor me, dat mijn rol van onschuldige het mij mogelijk maakte de oogen op een zeker stukje meubel, op den grond, quasi in gedachten op een of ander voorwerp te vestigen, daar de scherpe blik, waarmede de Commissaris mij gedurende eenigen tijd, alvorens zijn orders aan den Rechercheur te geven, in stilte beschouwde, moeilijk te doorstaan zou geweest zijn, indien ik dien vol had ontmoet.

„Ga, Rechercheur!" sprak de Commissaris eindelijk, opstaande en ons tot aan de deur volgend. „Ga met Mijnheer Muylwijk naar zijn cel in de Wacht."

„Morgen," vervolgde de Commissaris nu rechtstreeks tot mij, „zult U ter confrontatie bij het alsdan geopende graf aanwezig zijn, om vervolgens een en ander op de plaats des onheils in oogenschouw te nemen. Voor bericht naar de Purmer zal ik zorgdragen!"

De woorden van: „Ik dank U, Mijnheer de Commissaris," stokten mij in de keel, de gedachte, op eens weer, aan mijn Gezin in de Purmer, deed mij het hart ineen krimpen. Ik had moeite mij op de been te houden. En hoewel de obsessie, die mij al die uren zoowel in de auto als in de cel in haar macht had gehad, mij nu had verlaten, zoo zag ik nu zooveel te duidelijker het objectieve van mijn misdaad.

Bovendien, de gedachte: „ik ben ontdekt, ik ben zonder twijfel ontdekt en doorgrond door dien Commissaris," beteekende voor mij het begin van het einde. „Ontdekt, ontdekt, doorgrond," weerklonk het herhaaldelijk suizend in mijn brein, terwijl ik, met neergeslagen blikken en gekruiste armen den haastigen tred van den Rechercheur naar de cel in de Wacht volgde. „Ontdekt!" Evenwel werd deze gedachte onderdrukt, wijl ik niet had kunnen bespeuren, dat de toorn of minachting van den Commissaris jegens mij groot was.

Indien ik mij niet vergiste in 's Magistraats optreden, en zijn wijze van verhoor begreep, en voorzeker was het mogelijk zijn onderzoek verkeerd uit te leggen, dan had de Commissaris mij een edele kans gegeven om mijn eer te handhaven, mij op den Verrader te wreken, op den Verrader door wiens schuld ik in de strikken van het al reeds verwarde net van intriges was gevangen, maar waaruit wellicht nog te ontkomen, te ontsnappen was.

„O gij haat, trouw hebt gij Uw meester gediend, trouw als waart gij de slaaf zijner passies; en zeer duur, zoo mogelijk ten koste zijner Vijanden, zal hij het hem aangedane leed wreken, ter vergelding met hen verrekenen. Dat verzeker ik U!"

Ik trad andermaal de Wacht binnen, begaf mij weder in de cel mijner gevangenis om in de duisternis van den nacht op de aldaar aanwezige stroomatras te trachten den slaap der wrake te bemachtigen, wellicht van vergelding te droomen tot de morgen zou zijn aangebroken.

Andermaal sloegen de grendels der gepantserde deur over en, terwijl de stappen van den Schildwacht als mokerslagen op den grond hamerden, mij zoowaar als een bespotting mijner Vijanden in de ooren klonken, overdacht ik, dat het er toch maar van komen moest, dat ik mij maar op de legerstede moest werpen. Zoodan strekte ik mij moe en afgemat, mijn gedachten dof en „verschwommen", in mijn volle lengte op de matras uit.

Aan slapen was, evenals in den nacht, nu tien jaar geleden, volgende op den avond van het gebeuren, niet te denken, noch was het mij mogelijk mijzelf ook maar een oogenblikje daartoe te suggereeren.

En als zouden wellicht mijn droomen het geheim van de garage aan de Politie kunnen ontsluieren, zoo werd aanhoudend, zoo ongeveer om het kwartier of half uur, het luikje in de deur opengemaakt en even daarna het licht aangeschakeld, waarop zich het hoofd van een of ander Rechercheur liet zien. Dat gaf op zichzelf al gezichten om over te denken, om vreemd over te denken.

Maar buiten de werkelijkheid om, was er een ware worstelpartij in mij ontstaan, een worstelpartij als, zoo dit mogelijk ware, rechtstreeks met supernatuurlijke machten, een wor-

stelpartij waar het eind van zoek was; een hardnekkige strijd, alsof het ging om leven of dood, een strijd met een duistere macht, die zich in een visioen als een afschuwwekkende gedaante liet zien, als onverzoenlijk, onmeedoogend en zonder genade, een gedaante, die zich als met ijzeren greep aan mijn persoon vastklemde.

„Morgen zult U ter confrontatie, bij het alsdan geopende graf aanwezig zijn om vervolgens een en ander op de plaats des onheils in oogenschouw te nemen," suisden de woorden van den Commissaris, bijna tot hallucinatie geworden, mij tot waanzinnig wordens toe in de ooren.

Er kon geen zwaardere straf zijn, dan naar het stoffelijk overschot van mijn Slachtoffer gebracht te worden, naar de plaats, waar ik eens den strijd had doorworsteld van den Man te begraven. En vanwege de gedachte dááraan, was die worstelpartij ontstaan, een hardnekkige, volhardende, innerlijke strijd, een worstelen, waar inderdaad geen eind aan scheen te komen. Ieder oogenblik schrikte ik op, door een herhaald of nieuw visioen, waarbij ik meermalen mijn handen wrong, krampachtig gevouwen en ik in 't zwart-donker van den nacht, stamelende klanken, zonder eenigen samenhang, liet hooren.

Van uit mijn oogen stegen steeds nieuwe visioenen, ik zag ze vlammend omhoog rijzen, doch weer tot de Wereld teruggedrongen worden, wanneer een zekere vrees mij bevangen had, om ten slotte, naar gelang een ontzettende haat zich van mij meester maakte, te verdwijnen. Visioenen uit het leven gegrepen, tafereelen uit het verleden, die overrompelden, klaar en duidelijk, scherp en tartend, uitdagend mij voor den geest verschenen; gezichten en fantomen die mij, als ware dit ter voorbereiding, in zekeren zin reeds meesleurden uit den nacht van het niets naar het kamp van den Vijand.

En naarmate de nacht verstreek, de supernatuurlijke machten haar taak vervulden, werd mij het objectieve van mijn misdaad meer en meer duidelijk en begon ik te vermoeden, dat dit als gevolg der tragedie, zich om de zaak bewegend, zijn oorsprong vond in de consequenties der geschiedenis.

Zondag, 12 Januari 1925.

HET OBJECTIEF GEVOLG DER MISDAAD. DE MENSCH SCHIJNT TE MOETEN BOETEN VOOR WAT HIJ HEEFT MISDREVEN; ONGETWIJFELD, AFGESCHEIDEN VAN HET INNERLIJK BESEF VAN DWALEN, VAN BEGANE DWAASHEDEN, VAN DE ERKENNING VAN SCHULD, IS DIT MERKBAAR DE TRAGEDIE DER STRAF; ALS VAN EEN OBJECTIEVE WET VAN UITERLIJKEN AARD BEWEEGT ZIJ — DE TRAGEDIE — ZICH OM DE ZAAK, OM HET DRAMA OP ZICHZELF, OF WAT DAN OOK, ALS DE „DIRECT CONSEQUENCE".

Pas tegen den morgen, toen de gezichten, de visioenen en fantomen mij waren ontvloden, was ik in staat een oogenblikje den slaap te vatten en mij aan een onwillekeurige sluimering over te geven.

Wakker geworden overdacht ik ze, overwoog ik wat dit allemaal te beteekenen, te beduiden had, en zag bij dieper doordenken wel in, dat ik nog een leven vol strijd, met veel moeielijkheden voor mij had, dat ik, om mijn leugen vol te kunnen houden, mij een weg had te banen door een poel van modder en ellende, dat dit mij, als objectief gevolg, als kruis was opgelegd; dat ik niettemin verdacht, vervolgd en niet begrepen zou worden; dat ik een strijd te voeren zou hebben tegen tal van vooroordeelen, tegen duistere machten, o. a. die van den „Enemy to the Mareh of Intellect". Doch ik gevoelde mij, tengevolge van mijn haat, als gezegd, de slaaf van mijn passies, van den Demon der vloekwaardigheid en als zoodanig ruimschoots opgewassen

tegen mijn Vijanden, tegen de bandelooze massa. Allen zou ik ze trotseeren!

Maar, komaan, voorbij was dan die duistere nacht; een flauwe schemer drong door het getraliede venster naar binnen, het was tijd om op te staan. De dag was daar, de dag met nieuwe verwachtingen, met onvoorziene gevolgen, als het onweerstreefbare objectieve mijner misdaad.

Ik sprong het bed uit, juister, van mijn stroomatras af. Het korte oogenblikje slaap had mij verkwikt. Ik vergiste me echter als ik gedacht had mij met wat water, met zeep en de noodige toiletartikelen te kunnen verfrisschen.

Bescheiden klopte ik op de deur der cel; kreeg evenwel geen gehoor; herhaalde dit wat luider, klopte aanmerkelijk harder, doch zonder succes. Eindelijk, eerst na een bombardement op de gepantserde deur, met de vuist, werd het luikje opengedaan en kon ik den dienstdoenden Beambte om iets ter verfrissching, om althans wat water, om mij te wasschen, vragen.

Daar zou ik te gelegener tijd aan geholpen of wel toe in staat gesteld worden.

Het ijzeren luikje werd dicht geklapt en de sleutel met een knarsend, piepend geluid omgedraaid. Gedurende eenige seconden stond ik met mijn oogen op de deur gericht, gedachtenloos, haast wezenloos te staren.

De holle ruimte van de cel was nog bijna donker; het hoog aangebrachte venster was voorzien van ijzeren staven en keek waarschijnlijk uit op een of andere binnenplaats, wellicht op de Spinhuissteeg-muren, want het licht dat het doorliet, als gezegd een flauwe schemer, was bleek en weifelend.

Huiverend begon ik, voor zoover de enge ruimte mij dit toeliet, heen en weer te loopen; de kilte der cel drong door mijn kleederen. Een diepe minachting voor alles maakte zich van mij meester; stilte en rust vielen in mijn ziel; ik was ervan overtuigd, dat ik voorloopig gevangen was, gevangen in de macht mijner Vijanden. Mijn schreden door de cel, misschien tengevolge van den bijzonder woeligen nacht, begonnen te wankelen en ik zette mij voorover gebogen op de stroomatras mijner slaapstee.

In die houding wachtte ik, bleef ik een poosje zitten, al

peinzend over hetgeen wellicht gebeuren ging, of wat kómen kòn, kómen zou; maar er kwam niets of niemand; mijn minachting nam toe; de minachting voor de zeden en toestanden, zooals die waren en zooals die, ingesteld door den z.g.n. Beschaafde-Mensch, altijd wel blijven zouden; een verachting rees in mij op voor de Wereld, voor de Menschen, zooals die mij, een gewoon Burger-Man hadden behandeld, aangegrepen en neergedrukt, hadden geleid naar dat dierlijke, dat leelijke, armzalige einde van gevangene, ontrukt aan alles wat mij lief en dierbaar was, mij hadden beroofd van alles wat er aan schoons en edels in mij was geweest, aan verhevens en schitterends.

Een stuk brood, een kop koffie, eindelijk dan, werden mij door het luikje overhandigd; het waschwater zou nog komen. Ik voorzag mij van een hompje door het brood te breken en dronk een slokje uit het mij ter hand gestelde bakje, doch liet een en ander verder onaangeroerd. Begrijpelijkerwijs vlogen mijn gedachten naar de Purmer, verwijlden deze bij mijn Gezin. Ik dacht dan ook aan mijn Vrouw, die zich, vanwege hetgeen er wellicht te gebeuren stond, in een toestand van angst zou bevinden over mijn wegblijven; aan mijn Kinderen, die ik nu geen „goeden morgen" kon zeggen; ik dacht aan de altoos zoo gezellige ontbijt-tafel omringd door de Mijnen, en hoe die het thans, juist op den Zondagmorgen, wel zouden stellen, zonder hun Papa, die zich nu alleen in een cel, voorzien van een gepantserde deur, een raam met ijzeren-tralies, in vernederenden toestand, aan een ontbijt, bestaande uit een hard stuk brood en een bitteren kop koffie bevond; hun Papa, die zich bezig hield met gedachten over hetgeen de dag hem zou brengen, in verband het feit hem voor tien jaar overkomen, een feit, dat zich nu eerst in al zijn schrikwekkende werkelijkheid, als objectief gevolg zou laten gelden, hem als zoodanig opnieuw voor oogen zou komen!

Bij die gedachten, aan de tragedie der straf als het objectief gevolg mijner misdaad, die ook aan mijn Gezin voltrokken zou worden, had ik kunnen weenen, had ik het kunnen uitschreeuwen, maar dat mocht niet zijn, dat mocht niet plaats hebben, trouwens dat zou niet „kunnen" plaats

hebben, want als al gezegd, mijn hart was al jaren verhard en mijn heele wezen, als 't ware in opstand, in rebellie tegen een onnatuurlijke macht, in tegen alles en jegens allen. Dan daarbij, thans mocht ik zeker niet kleinzielig of kleingeestig zijn; immers ik stond vandaag voor het feit, dat ik ter confrontatie geleid zou worden en ik zou wel al mijn krachten noodig hebben. Een weenen, daarover, een uitschreeuwen om alles, zou een verlies voor mij beteekenen, een overwinning voor mijn Vijanden! En dat moest ten koste van alles voorkomen worden, als gezegd, als het moest, ten koste mijner ziel!

Reeds toch, in weerwil van den woeligen en onstuimigen nacht, had ik er mij op voorbereid ook *dit* te doorstaan, al wat mij ten laste gelegd, voor oogen gesteld zou worden, te trotseeren! Het kon toch niet luguberder, niet doodscher, treuriger en akeliger worden dan wat ik, als voorproef, in den verschenen nacht in deze zoo benauwde cel tot stikkens toe aan mijn lichaam had ondervonden, met de ziel meegemaakt en doorstaan had!

En wat voor bezwaar kon ik ertegen hebben, of wel, wat zou het objectief gevolg mij eventueel als bezwaar kunnen vóórwerpen, aanrekenen, bij het aanschouwen van het dramatisch gevolg? Voelde ik mij niet reeds vanwege de voorbereiding sterk voor wanneer het noodig mocht blijken, niet in 't minst meer vatbaar voor verslapping? En zou ik, zelfs als mijn Vijanden, in hun functie van Verraders, daar al zouden zijn, ondanks alles wel verloren wezen? Zou ik in weerwil van mijn schuld niet heel goed verder kunnen spelen en die ellendelingen hun prooi kunnen laten ontgaan?

Snel achter elkaar deed ik mijzelf deze vragen, en iedere zenuw in mij spande zich om te maken, dat ik ontkomen zou aan de vernedering van in handen mijner Vijanden te vallen en daardoor tevens, wat natuurlijk van zelf sprak, als Moordenaar uit de handen van de Justitie blijven.

Vooral nu, nu na de verlaging, de vernedering van mijn leugen tegenover den Commissaris, vanwege mijn herhaalde uitvluchten, nu moest ik in alle objectiviteit des te sterker, des te krachtiger mijn geveinsde onschuld te kennen geven. Dus mocht ik mij niet langer met het verleden bezig houden,

niet er aan denken, weg er mee, weg met dat verleden, dat slechts gekenschetst kon worden door dat eene woord: „mislukking".

Er was niets wat mij nu helpen kon dan moed. Slechts moed had ik noodig om mij staande te houden, moed om obstructie te voeren, mij tegen de onverbiddelijke macht te verzetten en alle objectieve gevolgen te aanvaarden.

Maar ook werd geduld, lijdelijke kracht vereischt bij al dat spannend wachten.

Eindelijk, zoo omstreeks tien, wellicht elf uur werd ik door twee Beambten naar een wasch-gelegenheid gebracht alwaar ik me wat opfrisschen kon, mij van boord, das en het noodige kon voorzien. Doch in plaats van daarna door hen te worden meegenomen op reis naar den Overtoom, werd ik naar een kamer, heel hoog op een der boven-verdiepingen van het Politie-bureau gelegen, geleid, een kamer, die een fotografisch-atelier bleek te zijn.

Zoodan werden er rechts en links, zoomede en face opnamen van mij gemaakt, en daarna nog eens, nadat ik mijn hoofd van mijn hoed had voorzien.

Intusschen hielden eenige Heeren zich bezig met een gelaats-beschrijving van me op het papier te stellen, weer een ander belastte er zich mee mijn lengte te meten tot mijn kruin en gelijkertijd weder te vragen: hoe oud, waar geboren en welk beroep in 't maatschappelijk leven; wat weer door een derde werd genoteerd. Tenslotte had ik van mijn rechter- en linkerhand vinger- en palmafdrukken te geven, waarmede ook deze formaliteiten waren geëindigd. Ontdaan van boord en das werd ik weer naar mijn cel teruggevoerd.

Wat van een en ander mijn gedachten waren, laat zich denken. Als de grootste en gevaarlijkste Misdadiger, als een in een crimineele zaak verdacht Individu werd ik, tusschen de Politie-Mannen in, geleid, gevoerd door gangen en langs trappen, langs cellen en door kamers! Het mankeerde er nog maar aan, dat ik geschuwd werd door deze Beambten.

Weer had ik dan een tijdje in mijn cel doorgebracht, dan, kon ik mij opnieuw voorzien van das en boord. Na eenige moeite ontving ik, daar ik mij nu voor de reis naar den Overtoom had klaar te maken, mijn bretels om mijn pantalon

draagbaar te maken, doch moest het zonder mijn zakdoek stellen. Waarom, daarop bleef men het antwoord schuldig, dat wist niemand, niemand kon daar een verklaring van geven, maar het waren de strikte orders, dus had ik mij er bij neer te leggen, juister mij er aan over te geven!

Toen ik klaar was, werd ik door twee Rechercheurs naar den transportwagen geleid en wendde ik mijn eerste schreden, als 't ware gedragen en geadeld door mijn nachtelijke visioenen, niettemin met het beeld van den Vijand voor oogen, naar de plaats van het onheil, als het ware naar het kamp van den strijd.

In een soort van Politie-wagen van aanmerkelijken omvang, met Rechercheur Hommes — een der Beambten, die mij van uit de Purmer gehaald hadden — bij mij, bracht de Koetsier, die Politie-Inspecteur van Slobbe tot gezelschap kreeg, mij op dezen schoonen winterschen Zondagochtend naar den Overtoom. Of het aan mijzelf lag, wist ik niet, maar het kwam mij voor dat er op dezen eersten dag der week, in weerwil van het mooie weer, een waas van zwaarmoedigheid lag over de stad Amsterdam, een nevel van melancholie, welke door geen enkelen straal van monterheid, geen kreet van bezieling verbroken werd.

Behalve het rollen van den wagen over het plaveisel, hoorde ik alleen het kloppen van mijn hart, mijn eigen, ondanks alles, bevreesd hart, en ik gevoelde nu, nu ik voor een nieuwe, zware taak stond, hoeveel kracht ik zou behoeven; en weifelend, min of meer met een beklemd gevoel, vroeg ik mij voor de zooveelste maal af: of mijn kracht voldoende zou zijn, voldoende om mijn geveinsde onschuld vol te houden.

Zeker ik was moedig en sterk, ik wilde ook nu, zooals ik dat al jaren deed, de Politie, als het moest, de heele Wereld trotseeren, maar hoe kwam het dan thans, dat mijn gedachten schijnbaar verward, in chaotischen toestand raakten, dat het was, alsof er vuurbollen voor mijn oogen dansten?

Ik probeerde aan huis te denken, aan mijn Gezin, maar dat lukte niet. Ik vroeg mij af, of er al een en ander betreffende de ontdekking in de dagbladen, in de courant zou staan, en dacht aan mijn geliefde Moeder: als zij toch zoo iets ontzettends onder 't oog zou krijgen! Een onweerstaanbare, steeds

toenemende onrust, welke ik niet in staat was meester te worden, greep mij aan.

Zoo verliep, terwijl wij steeds voortreden, de eene minuut na de andere, tot de wagen eindelijk zijn bestemming had bereikt, en wij, zonder de aandacht van het publiek te trekken, voor den sigaren- en lampenwinkel tegenover de gebouwen „Huize Vondel" uitstapten; vervolgens, gemoedelijk met z'n drieën naar den overkant wandelden.

Om wat meer op mijn gemak te komen, daar zwijgen in deze omstandigheden mij een gruwel bleek te zijn, vroeg ik den Inspecteur van Politie, den Heer van Slobbe, dien ik voor jaren, bij toeval, een paar maal ontmoet had, of hij zich mij, wijl hij mij zoo zonder woord of blik begeleidde, niet van uit dien tijd herinnerde? „Het is al wel vele jaren geleden," sprak ik den Inspecteur aan, „dat wij elkander gesproken hebben, doch U zult zich mijn bezoeken in Bavarië en de gesprekken met den Heer Baulis, waar U ook zoo nu en dan aan meedeed, wellicht herinneren. U kwam daar meermalen biljarten met den Heer Baulis, terwijl ik, tijdens den bouw van deze perceelen en uit de stad zijn van mijn Vrouw, daar mijn maaltijden gebruikte."

De Politie-Inspecteur had, blijkbaar vanwege zijn Ambt, geheel en al in functie, merkbaar weinig lust een gesprek aan te knoopen en antwoordde kort: dat hij zich daar nog wel iets van kon herinneren, maar toch niets van beteekenis! Dit was juist, daar het een gewone café- of hotelkennismaking betrof en mijn misdaad nog niet had plaats gehad.

Intusschen waren wij den ingang der garage van „Huize Vondel" genaderd. Een der Rechercheurs belde aan, waarop onmiddellijk de deur geopend en achter ons weer toegesloten werd; een wenk van een der aanwezige heeren scheen voldoende om ons toegang tot de zaal te verschaffen.

Halverwege de lange, breede gang, ontmoette ik allereerst den Commissaris van Politie, den Heer Pateer, in tegenwoordigheid van den Heer Mr. W. J. H. Dons, die mij door den Inspecteur van Slobbe werd aangewezen als zijnde in deze zaak de Rechter van Instructie, die tevens in de qualiteit van Rechter-Commissaris het onderzoek zou leiden.

De Heer van Slobbe liep op hen aan met de gewichtige

statigheid van een Politie-Ambtenaar in functie, en begroette deze Heeren eerbiedig en in den vereischten vorm; maar toch las men op zijn open en eerlijk gelaat iets gedwongens, iets schuchters, dat bij den fieren, kalmen Inspecteur moeilijk toe te schrijven was aan verlegenheid met zijn houding of al te diep ontzag, dat mij vannacht van een der Rechercheurs tegenover den Commissaris van Politie was opgevallen. Misschien lag het in den aard zijner positie, die thans in overeenstemming met de geheele mysterieuze geschiedenis wel iets geheimzinnigs scheen te hebben.

We begaven ons de garage in, waar de Inspecteur mij verder den Officier van Justitie aanwees, den Heer Mr. D. Reilingh, in gezelschap van Mr. C. G. Bijleveld als waarnemend Griffier, welke heeren zich achter in de garage bevonden, in druk gesprek heen en weer loopende. Vervolgens bevonden zich daar nog twee Heeren, waarvan een in gekleede, witte jas, naar ik veronderstelde Doctoren, die mij echter later als de Heeren J. van Ledden Hulsebosch, scheikundige en G. van der Schatte-Olivier, zijn assistent, werden bekend gemaakt.

Verder waren er de onmisbare en waakzame Rechercheurs, zoomede eenige Gravers, die hun arbeid met opgestroopte hemdsmouwen, en naar het scheen zeer vermoeid, aandachtig stonden gade te slaan, zoo nu en dan met de mouw van hun jas langs het voorhoofd strijkend om het zweet huns aanschijns, ontstaan door het wellicht niet alledaagsch werk, weg te wisschen.

Toen ik de zaal rondzag, viel mijn oog met vijandigen blik op den Makelaar-exploitant mijner vroegere gebouwen, die zich in zijn qualiteit van Vertegenwoordiger van een mijner Vijanden eveneens daar bevond, en zich al kruipend als een slang een weg baande tusschen de zich aldaar bevindende meubelen door, meubelen, die eenmaal het eigendom waren van mijn Vrouw, zijn best doende dien blik te ontgaan, mijn strak gespannen kijken te ontloopen, niettemin trachtend me op een zekeren afstand te kunnen blijven begluren.

De Commissaris, de Heer Pateer, leidde mij naar de kist, die, slechts enkele meters van het opengelegde graf verwijderd, ter aanschouwing stond. Terwijl ik daarop aanliep,

met een Rechercheur achter me, naderde ik tot op enkele schreden afstand de baan van genoemden Makelaar tusschen de meubelen door, en maakte deze, toen ik hem voorbij ging, brutaalweg een hoffelijk triomfantelijke buiging voor mij.

Eén moment bleef ik roerloos en zwijgend, met wijd gespalkte oogen, in den grijnzenden blik van dezen ¡Verrader staren. Hoe verachtte ik den Man, die als voorheen zoo ook nu, zich openbaarde als in het complot te zijn dat tot mijn gevangenschap en verderf leidde. Ik voelde een opwelling van haat jegens dat boosaardig, meedoogenloos wezen, dat mijn hart tegenover de Wereld had vergiftigd en er slechts op uit was geweest om, tezamen met Makelaar Schopman, iedere goede neiging van mijn ziel te verstikken.

De duivelsche grijnslach van dezen Makelaar volgde mij op den weg, dien ik gaan moest om het vreeselijk geheim, dat echter voor mijn reeds jarenlang gefolterd geweten geen geheim was, daar in die kist opnieuw, in al zijn werkelijkheid te aanschouwen, vanwege Overheidsmacht mij daarmee te confronteeren.

Zonder eenige voorbereidende ceremoniën traden onmiddellijk de Heeren der Overheid — gezien hun scherpe en strenge blikken verdienden zij dien naam ten volle — gelijktijdig naar voren van hun zetel; en terwijl de overige aanwezigen eveneens dichterbij kwamen en hun gesprek eensklaps staakten, naderden zij, het diepste stilzwijgen in acht nemend, in een kringetje het stoffelijk overschot in de zoo pas boven aarde gebrachte kist.

Bij deze confrontatie, bij het zien van het stoffelijk overschot in de kist, die daar in al haar werkelijkheid voor mij stond, en waarvan de reeds genoemde inhoud eenmaal een Mensch was geweest, een levend Mensch, wien het leven door mijn hand ontnomen was, ving mijn mond aan te beven, mijn lippen, die als met lijm te zamen gekleefd waren, althans door niets, ook door geen speeksel van elkander te krijgen waren, te sidderen.

Een afkeer van dat Menschelijk geraamte, van mij zelf, van mijn misdaad, die de voorloopster was geweest van deze dramatische confrontatie, vervulde mij met walging, snoerde mij de keel, deed mij de oogen voor slechts enkele seconden sluiten. Doch in die enkele seconden verscheen door alles heen

een rood waas voor mijn oogen en in dat waas het zooeven nog grijnzend gezicht van den Vertegenwoordiger mijner Vijanden en daarbij het ontvleesde gelaat van mijn slachtoffer, dat het afschuwelijke van het tooneel nog verhoogde.

Hoe ik mij staande hield is mij een raadsel. Een vreeselijk gevoel van beklemming, van angst en afschuw had mij bevangen. Nog eens, in die enkele seconden moet ik als verlamd geweest zijn, daar alles, zelfs de ruïne van het opgebroken graf om mij heen, begon te draaien, doch dan plotseling als ontwaakt uit mijn droomen scheen ik mijzelf weer meester te zijn en overviel mij een stekende pijn, een gevoel van haat, een opwelling van woede jegens mijn Vijanden, jegens mijn Verraders, een gevoel van opstand tegen velerlei machten, dat mij terugbracht tot den afgrond van ziellоosheid, den afgrond van redelooze dierlijkheid.

De begeerige lust om mijn reeds lang bestaande, toomelooze wraak-gierigheid nu of later, zoodra de gelegenheid zich maar bood den vrijen teugel te laten, werd door deze gemengde gevoelens en niet te weerstreven opwellingen nog versterkt en tevens bekrachtigd door de reeds ontvangen indrukken en de daarmee in verband staande, reeds vastgestelde plannen; inderdaad dàt gaf mij sterkte, bezorgde mij een zekere volharding, verstrekte mij den noodigen moed mijn rol van onschuldige tot in het oneindige door te blijven spelen.

Het roode waas trok weg van voor mijn oogen en op den voorgrond trad Mr. Dons, de Rechter van Instructie, een mijnheer van tamelijke grootte, en een flink postuur, een Magistraat groot in gestalte, die echter niets buitengewoons, niets opvallends had in zijn voorkomen en wiens uiterlijk, zoo bij den eersten oogopslag, eerder Rechtschapenheid dan Overheidsgenialiteit verried, maar in wiens oogen iets was, dat van geestkracht en doorzicht, bijna zou ik gezegd hebben van schranderheid getuigde. Die diep-liggende, doordringende oogen werden nu — terwijl de door mij veronderstelde, aanwezige Dokter in zijn witte jas mij bij den pols van mijn linkerhand greep, en mij daarbij, terwijl alle andere aanwezigen eveneens naar mij keken, met vorschenden blik aanstaarde, met in de andere hand zijn horloge, luisterende, op dezen zoo stillen Zondagmorgen, naar het slaan van mijn

pols en het getik van zijn uurwerk — met onderzoekenden blik op mij gericht, een blik, die mij wilde doorzien en die mij van schaamte en onrust den mijne, hoewel slechts voor even, deed afwenden. Ik constateerde, dat een koude rilling mij door de leden voer, mij even deed schokken, voelde hoe mijn gezicht verbleekte, mijn hart bijna hoorbaar klopte; het was mijn geweten, dat ondanks alles, sprak, mij als 't ware aanklaagde.

Het was of deze Rechter, in zijn qualiteit van Rechter-commissaris, mij doorzag — of hij raadde dat ik als Moordenaar voor hem stond.

Hoe onschuldig ik mij, met groote inspanning, ook voordeed, er was desalniettemin iets scheefs, iets onwaars in mijn houding en ik had veel willen geven als ik, op ditzelfde oogenblik nog, met volle oprechtheid had kunnen zeggen: „Ik ben de Moordenaar van Busch. Ik ben dat en dat; en zoo staat het met mij!" Maar dat, zooals gezegd, dat mòcht, dat kòn niet zijn. Ik kon niet meer terug en zou me ook nu, nu ik eenmaal aan dit strenge onderzoek, dat ik mij in al zijn werkelijkheid moest laten welgevallen, blootstond, niet bloot geven.

„U ziet," begon dan de Rechter van Instructie, op den inhoud der kist wijzende, „U ziet, dit is het stoffelijk overschot van een Mensch! Kent U dit?"

„Neen, Mijnheer de Rechter-commissaris!" antwoordde ik, opgeschrikt uit mijn overpeinzingen, nu inderdaad tot de werkelijkheid teruggebracht.

„Is het U mogelijk," begon de Rechter van Instructie opnieuw, terwijl hij op de kist bleef wijzen, „uit dit Menschelijk overschot den Heer Constant Busch te herkennen, den Persoon, die op den avond van zijn verdwijning het laatst bij U is geweest en door U gezien is?"

„Dat is moeilijk na te gaan, doch wel mogelijk, Mijnheer de Rechter-commissaris," antwoordde ik, trachtend mijzelf moed in te spreken, probeerend mijn geweten ook nu te overmeesteren en vervolgde: „Zeker weten doe ik dat niet, maar in verband met de verdwijning indertijd, zou het heelemaal niet te verwonderen zijn, indien deze kist Busch' lijk zou bevatten."

„Kunt U ook zeggen," vervolgde de Rechter-commissaris met een blik, welke dien van den Commissaris van Politie nog overtrof, „kunt U ook zeggen of die schoenen, die jas, dat boord en dat dasje overeenkomen met de kleeding, die de Heer Busch gewoonlijk placht te dragen, en of die hoed eventueel van hem geweest kan zijn?"

„Wel mogelijk," gaf ik schouderophalend te kennen en vervolgde hoofdschuddend: „doch ik kan het mij niet herinneren; ik let in 't algemeen maar weinig op kleeren."

„Kunt U ons dan wellicht vertellen," vervolgde de Rechter van Instructie, nu met stemverheffing, „of deze kist, waarin het stoffelijk overschot geborgen is, *U* indertijd toebehoorde?"

„Die mogelijkheid, Mijnheer de Rechter-commissaris is niet uitgesloten, daar ik verscheidene dergelijke kisten, afkomstig en overgehouden van mijn terugreis uit Engeland, in mijn kelders had opgeborgen. Doch daar ik echter, in de dagen van de verdwijning Busch, in het bezit was van zoo'n massa rommel en zooveel verschillende goederen, kan ik mij niet herinneren, of dat nu juist een kist van mij is, of niet."

„Wat kunt U ons dan wèl mededeelen?" vroeg de Rechter van Instructie met nog weer luider stemverheffing, waarvan de klank tot in de verste hoeken der zaal haar weg vond, „het is toch àl te onwaarschijnlijk, dat U van het aanwezig zijn van dit geraamte van een Menschelijk wezen, in de U voorheen toebehoorende gebouwen, niet op de hoogte zou zijn, ook maar van iets zou weten?"

Neen, niet voor het oog van al deze Menschen zou ik mij verraden, niet voor dien triomfeerenden Makelaar hier aanwezig, of voor dien Metselaar van me, die mij nu na zooveel jaren verraden had, noch voor den geldzuchtigen Schopman, zijn trouwe Bedienden of zijn parasitische Aanhangers; neen, ik zou mij niet laten intimideeren, en behalve een werktuiglijke beweging van mijn hand naar mijn lippen, een korte flikkering in mijn oogen van extasen en van verachting tegelijk, bleef ik onbeweeglijk, koel en bedaard, en sprak, terwijl mijn geest in bliksemsnelle waarneming het nooit meer te vergeten tooneel vóór mij in zich opnam:

„Mijnheer de Rechter-commissaris, wat U mij daar vraagt, heeft gisterenavond de Heer Pateer, de Commissaris van

Politie mij ook onder het oog gebracht en met nadruk afgevraagd; ik antwoord andermaal: dat het niet aan mij is inlichtingen in deze betreurenswaardige zaak te verstrekken, neen, het is mij niet mogelijk daaromtrent eenige inlichtingen te geven, doch ik zou denken, dat degenen, die de ontdekking hebben gedaan, een en ander daaromtrent de Politie hebben medegedeeld, toch ook wel zullen weten hoe zich het tragisch gebeuren heeft afgespeeld, hoe de aanwezigheid hier van dit Menschlijk geraamte te verklaren is. Ik vind het verschrikkelijk, dat ik Busch' lijk, indien het „zijn" stoffelijk overschot mocht zijn, op een dusdanige wijze onder oogen moet krijgen. Vreeselijke toestand!" veinsde ik, alsof ik er niets van begreep en bij deze woorden wierp ik andermaal een blik op het skelet.

Ik zou op dat oogenblik geen voet hebben kunnen verzetten, al had mijn leven er vanaf gehangen, want het besef van de schrikwekkende werkelijkheid-in-beeld drong in al zijn naakte realiteit tot mij door. Het gevoel van onwezenlijkheid was verdwenen.

Ik wist, dat het de harde, wreede werkelijkheid was; in 't minst geen droom, geen visioen, geen beeld! Dat geraamte, daar voor mij, dat was werkelijkheid; werkelijkheid waren die door den tand des tijds aangetaste kleederen om dat schrille skelet; zichtbare, tastbare werkelijkheid was die ontvleesde menschelijke schedel, welks holle oogkassen mij als groote oogen uitdagend en minachtend aankeken, uit welks geopenden mond de laatste woorden van mijn Slachtoffer: „Laat los Muylwijk," geklonken hadden, woorden, die mij nog immer in de ooren suisden; en werkelijkheid ook was dat verwarde, opstaande borstelhaar, waarvan thans de pieken over het ijzig gebeente van het voorhoofd lagen. Ook de kist daar, de kist, waarin de ongelukkige Man lag, de kist, die eens mijn goederen vanuit Engeland had vervoerd, nu gedeeltelijk verweerd, vergaan en met het slijk der aarde bezoedeld; de Autoriteiten der Justitie in functie om mij heen, met hun inquisitoriale blikken, blikken van achterdocht en min of meer van minachting — 't was alles werkelijkheid! De inwendige vrees, die mij somwijlen in weerwil mijn voornemen hardnekkig te strijden tòch nog overviel; de gruwelijke

schande van dit alles; het bewegingloos staan van deze figuren met hun strakke gezichten en neerhangende armen rondom de kist; alles, àlles was werkelijkheid!

Ja, werkelijkheid was ook, dat dit tooneel in de gebouwen, die jarenlang mijn eigendom konden genoemd worden, werd afgespeeld, gebouwen, waaraan zooveel arbeid was besteed en met zooveel kracht gewerkt, met zooveel zorg gebouwd was, waar zooveel geld van mijn Echtgenoote, van tientallen mijner Relaties en vele Crediteuren in achter was gebleven, zonder dat dit ooit terugbetaald was kunnen worden.

Dat alles, alles trad mij voor den geest met de onverbiddelijke macht der schrikwekkende zekerheid en ik sloot de oogen, want ik voelde een gewaarwording, alsof ik te sterven had, alsof ik sterven moest. Werktuiglijk bracht ik opnieuw de hand naar mijn lippen, die droog op elkander plakten en gooide, om mij staande te houden, het hoofd in den nek. Fier zweepte ik mijn hoogmoed, voor zoover die nog bestond, op tot woede, bij het opnieuw aanschouwen van den triomfantelijken grijns van den Meubelmakelaar, die daar, Verrader, Misleider als hij was, in den versten hoek bij de deur staande, schijnbaar de wacht hield, om mij te dieper de geweldige schande van mijn vernedering te laten gevoelen, om te dieper het besef mijner misdaad als de werkelijkheid in mijn hersenen te doen doordringen.

O! Wanneer ik de herinnering aan het laatste zien van dit skelet, van dien Menschen-schedel maar ooit te niet zou kunnen doen, dit beeld in al zijn realiteit uit de gedachten zou kunnen verbannen!

„Dus," vervolgde de Rechter van Instructie min of meer cynisch, met naar 't scheen een tikje ironie in zijn stem, „het zien van den inhoud der kist, die van zooveel gewicht is in deze zaak, heeft Uw geheugen niet wakker geroepen, geen herkenning gewekt?"

Ik schudde het hoofd. Meer was mij momenteel niet mogelijk en de Rechter van Instructie zette, nadat hij zich naar het geopende, thans ledige graf gekeerd had, waarheen ik hem had te volgen, het verhoor met dezelfde gestrengheid voort: of ik metselen kon?

„Metselen," ving ik op die vraag aan, in min of meer

rustiger stemming, nu ik mij in de eerste plaats van de kist verwijderd had en in de tweede plaats, mijn gedachten weer tot mijn beroep kon doen keeren, „metselen, dat heb ik nooit persoonlijk gedaan! Heb dit wel theoretisch geleerd en practisch in studie genomen. Ik ben daarom in staat den Metselaar te zeggen in welk verband, profiel of stijl ik gemetseld wil hebben, alsmede te controleeren of metselwerk in behoorlijke lijn met de noodige en goede specie ter voldoening aan de Algemeene Voorwaarden en Voorschriften van Bouw- en Woningtoezicht, wordt uitgevoerd, maar practisch als een Metselaar dit zelf te doen, zou me wellicht nog niet zoo gemakkelijk afgaan."

Of ik dan ook wist, wie die betonplaat gemaakt had en of ik zelf ook beton kon maken, dat met het materiaal van deze grafzerk overeenkwam?

„Beton maken, ofwel storten, waarlijk, dit zou mij beter afgaan dan eigenhandig metselen; doch deze betonplaat is niet door mijzelf gemaakt; wel door mij persoonlijk opgedragen aan eenige zich indertijd in mijn dienst bevindende Werklieden, o. a. den Metselaar „de Kort" en zijn Opperman; zulks in verband met de verhuring van deze ruimte aan een Combinatie tot het fabriceeren van zeep."

„En op welk tijdstip is dat geweest, in die dagen van de verdwijning van Busch?"

„Dat was, zooals al gisteren gezegd aan den Commissaris, of einde October, òf begin November van 1915."

„En dat muurtje," vervolgde de Rechter van Instructie, terwijl hij naar eenig metselwerk wees, op een toon van belangstelling, mij daarbij aanziend met een blik meer benieuwd dan streng, in afwachting van mijn antwoorden, „en dat muurtje daar langs de rioleering, door wien is dat opgedragen en gemetseld?"

„Een muurtje langs de rioleering," herhaalde ik verbaasd, en dat uit den grond van mijn hart, daar mij betreffende het metselen van een muurtje totaal niets, letterlijk geen spoor in de herinnering was achter gebleven. „Een muurtje, daar weet ik niets van! Daarvan staat mij niets bij, kan ik mij niets herinneren. Daar begrijp ik niets van!"

„Ja," vervolgde ik nog even verbaasd, „daar heeft gisteren-

avond ook de Heer Commissaris Pateer over gesproken. Hebt U," nu mij tot den Commissaris van Politie wendend, „mijn vroegeren Metselaar „de Kort" en zijn Opperman, een zekeren Schaades, reeds aangaande dat muurtje ondervraagd? Zooals ik gisterenavond al mededeelde," ging ik voort op des Commissaris' hoofdschudden, „hebben genoemde Werklieden, kort na de verdwijning van Busch, op hun eigen aandringen des nachts gewerkt. Tezelfder tijd hebben zij de betonplaat, daar in het midden der garage, en ook de zooeven besproken betonplaat gestort in verband met den aanleg van Vecht-waterleiding-buizen, die door de Combinatie tot Zeepfabricatie bij de huur waren bedongen, en dien ik, met behoorlijken afvoer in de stalputten, op de door hen aangewezen plaatsen, had uit te voeren. Door denzelfden Metselaar en Opperman zijn voor den aanleg van bedoelde Waterleiding, die door de Loodgieters van de Firma Wennink moest worden gelegd, de noodige sleuven gegraven en later weer dicht gemaakt. Dit laatste is, als ik mij goed herinner, óók des nachts gebeurd. Dit alles, waaronder ook het vervaardigen van de in metselsteen gebouwde stookgelegenheid met schoorsteen, heeft omstreeks de verdwijning van Busch plaats gehad."

„Dus de bouw van deze ruimte," vroeg de Rechter van Instructie, zich thans ook van het graf verwijderend, „was nog niet geheel gereed?"

„Neen, Mijnheer de Rechter-commissaris! Althans in zooverre het de nieuwe bestemming van deze garage-ruimte, het „om"-bouwen tot een gelegenheid voor het fabriceeren van zeep, betrof."

„En de vloer, waarop wij loopen, was die daar reeds tijdens de verdwijning van Busch?"

„Ja, Mijnheer de Rechter-commissaris, die was er! Was echter vanwege het vele geloop en gesjouw niet gelijk en is in die dagen door dezelfde Werkmenschen herzien en hier en daar vernieuwd."

„Was de stalput daar reeds gemaakt vóór de verhuring aan die Combinatie tot zeepfabricatie, of is die ook in opdracht van de Heeren der Combinatie eerst later gemaakt?"

„Dat kan ik mij niet juist meer herinneren, doch naar ik

meen wel. Zeker weet ik, dat daar later een soort rooster is aangebracht; in elk geval lag de rioleering daar reeds, die was veel vroeger en ook onder mijn leiding met goedkeuring van Bouw- en Woningtoezicht volgens nog bestaande teekeningen gemaakt."

„En heeft U, of een ander, tijdens die werkzaamheden, bij het aanleggen van die Waterleidingen daar geen kist ontdekt?"

„Neen, Mijnheer de Rechter-commissaris! Dat heb ik niet. En niemand heeft mij ooit medegedeeld, dat hij daar een kist had aangetroffen; trouwens het was niet noodig voor die leiding zoo diep te graven. Ik vermoed, dat deze zich slechts een vijfentwintig à dertig centimeter onder den tegelvloer bevindt."

„Hoeveel tijd is er na de verdwijning van Busch nog gewerkt aan deze veranderingen, voor de verhuring van deze ruimte aan de Combinatie tot zeepfabricatie?"

„U bedoelt, hoe lang na de vermissing van Busch de laatste hand aan het werk gelegd is?"

„Ja."

„Dat kan ik niet precies zeggen, doch ik denk een twee of drie weken daarna. Doch zeker weet ik, zooals ik gisterenavond ook al aan den Heer Pateer, den Commissaris, heb medegedeeld, dat er slechts enkele dagen na de vermissing van Busch aan begonnen is, daar toen de verhuring heeft plaats gehad. De mogelijkheid echter is niet uitgesloten, dat ik een en ander kan nagaan aan de hand van het huurcontract, gesloten met de Heeren der Combinatie, tot het fabriceeren van zeep."

„Heeft het gebouw, waarin wij ons bevinden, dus ook dit lokaal, U in eigendom toebehoord?"

„Ja, Mijnheer de Commissaris."

„En was dat ook zoo ten tijde van de verdwijning van Busch?"

„Ja mijnheer, ook ten tijde van de verdwijning van Busch."

„En hoelang was U toen reeds eigenaar?"

„Toen reeds een twee jaar."

„En was het gebouw toen reeds op deze wijze ingedeeld?"

„Ja Mijnheer, de groote verbouwing had juist plaats gehad

en het gebouw was overeenkomstig de daarvoor gemaakte teekeningen in den toestand gebracht, waarin het zich thans bevindt."

„En Busch, wat deed hij hier? Was hij in betrekking bij U tijdens zijn verdwijning?"

„Neen Mijnheer! Dat was hij wel geweest, maar in dien tijd handelde Busch voor zich zelf, of ook wel voor een zekere Combinatie, waarmee hij in betrekking stond."

„En verdiende hij daar zooveel mee?"

„Ja Mijnheer! Naar ik hoorde vrijwel!"

„Hoe wist U dat?"

„Och, hijzelf, misschien ook anderen hebben mij meermalen medegedeeld, dat hij flinke verdiensten had."

„Waar handelde hij in?"

„In oliën, vetten, koffie en thee, ook wel in cacao, en in alles, waarvan Duitschland in den oorlog, in verband met den stijgenden nood aldaar, te voorzien was."

„Was het U bekend, dat hij veel contant geld bij zich had?"

„Ja Mijnheer! Hij liet zich er nog wel eens tegen deze of gene over uit, dat hij veel geld bij zich droeg."

„Ook tegenover U?"

„Ja, Mijnheer, ook wel tegenover mij!"

„Hoe en bij welke gelegenheden deed hij zulks?"

„In den eersten tijd, dat hij handel begon te drijven, maakte hij veel van mijn kantoor en telefoon gebruik en vertelde mij dan zoo terloops, dat hij veel verdiende en ook veel geld noodig en in gebruik had voor den handel. Ook kwam hij meermalen bij mij thuis, alwaar hij dan zijn verdiensten met zijn handel ter sprake bracht; niettemin *hield* Busch zich arm."

„En maakte hij kort voor zijn verdwijning ook nog gebruik van Uw kantoor en telefoon?"

„Niet zooveel meer als in den aanvang. Doch zoo'n enkele maal kwam hij wel aanloopen of opbellen. Zoo ook op dien bewusten Vrijdagavond nog voor zijn verdwijning, toen hij zelf opgebeld werd en vertelde, dat hij onmiddellijk te vertrekken had."

„Hoe heeft zich dat toegedragen, dien laatsten avond, dat hij nog bij U was?"

„Zooals ïk al aan den Commissaris en ook toentertijd aan de Politie heb medegedeeld, moest ik voor een oogenblikje, terwijl Busch op het kantoor aan mijn bureau zat, van een zekere gelegenheid gebruik maken. Terwijl ik daar aanwezig was, hoorde ik de telefoonschel, die een meter of tien, twaalf van mij verwijderd was, overgaan. En even later riep Busch mij toe, dat hij onmiddellijk weg moest, daar de telefoon voor hem geweest was."

„En is hij toen ook inderdaad vertrokken?"

„Ja Mijnheer, want ik hoorde hem de trap afgaan, de benedengang doorloopen, en daarna de groote straatdeur dicht slaan, zoodat hij naar mijn gedachten vertrokken moest zijn. Ik heb tenminste altijd in de veronderstelling geleefd, dat hij weggegaan was."

„En heeft U hem na dien tijd niet meer gezien, dus ook dien avond niet?"

„Neen Mijnheer. Na dien tijd heb ik hem dan ook in 't geheel niet meer gezien."

„Ook niet meer van hem gehoord?"

„Neen, Mijnheer de Rechter-commissaris, tenminste, niet meer van hem persoonlijk."

„En door anderen?"

„Niet meer dan over zijn plotselinge verdwijning, waar natuurlijk over gesproken werd."

„Dan zullen wij," besloot de Rechter van Instructie, „er toe overgaan van een en ander rapport op te maken, om dit bij proces-verbaal vast te leggen;" daarop zette de Heer Griffier zich aan een der aanwezige tafels neder en maakte zich, met het noodige papier voor zich, gereed te gaan schrijven, een en ander bij proces-verbaal vast te leggen.

Alzoo: de Rechter-commissaris dicteerde, de Griffier schreef, de Officier luisterde, de omstanders noteerden, herhaalden de vragen, herinnerden zich de antwoorden, die door mij, tijdens vele en gemengde gewaarwordingen, waaronder ontzettende haatgevoelens, waren gegeven.

En hoe klaar en duidelijk die antwoorden ook door mij waren verstrekt, niettemin waren zij, vanwege de leugen, gegeven met een innerlijke vrees, met inwendigen strijd, onder een worsteling van de meest tegenstrijdige gevoelens,

waarin ik met volkomen helderheid zag, hoe zich een tweede wezen, als 't ware krampachtig aan mijn eigen ik vastklemde, een wezen, dat somtijds mijzelf, en dan toch weer niet mijzelve was, terwijl de tragedie zich om de zaak bewoog.

Deze strijd was dan ook iets geheel op zichzelf staande, was niet te vergelijken met een strijd om het geestelijke, evenmin met een strijd, met een worsteling terwille van een geloof, want de antwoorden waren in hun vlotheid niet gestoord geworden door aarzelingen, noch door weifelingen bij het met zekere volharding doorgaan, en nog minder door bezwaren van het geweten; zij waren uiterlijk en mechanisch geweest, zij waren vanwege de tragedie, die zich, van uiterlijken aard zijnde, als het objectief gevolg der misdaad om de zaak bewoog, zonder scrupules of twijfelingen omtrent den dieperen zin des levens gegeven.

Ik was mij bewust van mijn persoonlijke afdwaling, van de afvalligheid in mijn geestelijke verhouding tot God, en wist, dat, vanwege mijn misdaad, de leugen en zonden, een vervreemding in mij was ontstaan van het innerlijk Goddelijk wezen in den Mensch, en, dat alleen berouw, diep oprecht berouw het middel kon zijn om Gunst en Genade te herwinnen, om die vervreemding teniet te doen. Hoewel ik dit alles inzag, een en ander mij maar al te duidelijk voor oogen stond, mij maar al te klaar en onbewimpeld door het brein speelde, was er desniettemin geen weg te vinden naar mijn hart, dat nu eenmaal, als gezegd, vanwege de moeilijkheden in den loop der jaren als 't ware verhard, versteend was, naar mijn gemoed, dat verstokt was; gelijk mijn Slachtoffer verteerd, uiteengevallen was door den tijd, zoo waren in de verloopen jaren mijn redelijke, betere gevoelens vergaan, mij ontvallen, „perished, wrecked", kortom „lost".

De vroegere pijnen van het geweten, de vrees en de strijd, de wanhoop van ziel, die mij, den Misdadiger, al jaren zonder ophouden hadden bezig gehouden, het waren verschijnselen geworden, nu geheel van mijn persoon afgezonderd, nog levende in zekere verwachtingen van overwinning.

In tegenspraak en in tegenstelling met mijn vroegere levenshouding was mijn kleinmoedigheid in een zekeren trots, ja, ondanks alles in een zekere persoons-verheffing

veranderd, mijn weekheid in een onbeschrijfelijke hardheid, mijn smachten naar medeleven, naar samenstemmen in een bittere geslotenheid overgegaan, mijn hoogachting voor de Menschen, voor den Mensch, onbarmhartig en zonder genade als hij zich betoond had, in een wilden, woesten haat omgezet, een haat, die mij met ontzettende gedachten vervulde, mij al maar deed zinnen op wraak, die mijn geheele wezen instelde op vergelding. Inderdaad daar was geen brug meer tusschen en over al die afgronden te bouwen; noch de verwarrende problemen van het gemoed, van het intellect, noch de bezwaren van het geweten verhinderden mij meer alsnog te trachten mijn zaak te winnen, mijn leugen vol te houden, mijn voornemens ten uitvoer te brengen, mijn woord als waarheid te doen gelden.

Het rapport werd onder aller aandacht voorgelezen en al was de inhoud ervan een persoonlijk protest tegen een veroordeeling mijnerzijds, zoo klonk die voor mijn innerlijk wezen reeds als een vonnis.

Heden den 11en Januari 1925 hebben Wij, Mr. W. J. H. Dons, Rechter-Commissaris belast met de instructie van Strafzaken in het Arrondissement Amsterdam lid der Arrondissements-Rechtbank te Amsterdam, Ons in gezegde hoedanigheid vergezeld van Mr. C. C. Bijleveld, Waarnemend Griffier, in tegenwoordigheid van Mr. D. Reilingh, substituut-Officier van Justtie bij gemelde Rechtbank, bevonden in eene lokaliteit in perceel Overtoom 25 te Amsterdam, zulks met toestemming van den rechthebbende.

Wij troffen daar aan den Commissaris van Politie der Gemeente Amsterdam, E. J. Pateer, den Inspecteur van Politie van die gemeente, J. F. van Slobbe en Chr. J. van Ledden Hulsebosch, scheikundige, en O. van der Schatte Olivier, assistent, en de rechercheurs F. H. Kuiper, E. Hommes en J. A. A. E. Catan.

In gemelde lokaliteit, die is gelegen aan de achterzijde van dat perceel, vonden Wij aan den achtermuur van het daar geplaatste gebouw een stalput, waarnaast een kuil in den grond was gegraven. Deze kuil strekte zich gedeeltelijk onder dien stalput uit, onder welke een stuk hout gelijkende op een der zijden van een kist zichtbaar was. Nadat verder was gegraven, werd uit dien kuil eene kist te voorschijn gebracht, waarvan bovengemeld stuk hout één der wanden uitmaakte. Na opening van die kist in tegenwoordigheid van gemelde personen bleek Ons dat die kist bevatte eenig stroo, een paar schoenen een voorwerp dat lijkt op een menschenschedel, eenige beenderen en verder overblijfselen van kleeding, waaronder een lap, dragende de letters C. B.

Wij hebben genoemde personen van Ledden Hulsebosch en van der Schatte Olivier bij mondelinge beschikking benoemd tot des-

kundigen ten deze en beiden als zoodanig beëedigd, van welk een en ander is opgemaakt een afzonderlijk proces-verbaal.

Wij hebben voor Ons doen geleiden den persoon van Marcelis Muylwijk, die heeft opgegeven en verklaard als hieronder gerelateerd, zulks nadat Wij aan dien persoon dien kuil, die kist en den inhoud van dezelve hadden vertoond.

Wij hebben vervolgens kist en inhoud in beslag genomen, en den inhoud aan genoemden deskundige van Ledden Hulsebosch overgegeven ten fine van onderzoek en rapport, terwijl Wij die kist in gemelde lokaliteit voorloopig hebben achter gelaten, teneinde in de gelegenheid te zijn getuigen met den zoo nauwkeurig mogelijk herstelden toestand, zooals die door Ons aangetroffen werd, op de hoogte te brengen, en hem daar ter plaatse te hooren. Teneinde te verhinderen, dat in dien toestand verandering wordt gebracht, hebben Wij genoemden Commissaris van Politie Pateer opgedragen dien kuil en die kist te doen bewaken, totdat Wij het oogenblik gekomen zullen achten waarop een en ander zal kunnen ophouden. De opgaven en verklaringen van Muylwijk luiden:

Marcelis Muylwijk, geboren 19 Februari 1882 te Capelle a/d IJsel, van beroep architect, wonende te Purmer, gemeente Purmerend, Westersteeg.

Het gebouw waar ik mij op het oogenblik bevind heeft mij in eigendom toebehoord, ook ten tijde van de verdwijning van Constant Busch. Toen was er juist eene verbouwing geweest en dat gebouw gebracht in den toestand waarin het zich thans bevindt. In dien tijd handelde Busch voor zich zelf, en hij had mij meermalen medegedeeld dat hij flinke verdiensten had. Hij handelde in olie, vetten, koffie en thee met Duitschland. Het was mij bekend dat hij veel contant geld bij zich had. Hij had in dien tijd een kantoor in mijn huis. Op een avond is hij nog bij mij geweest. Ik ben op een oogenblik van hem weggegaan naar de W. C. en terwijl ik daar was hoorde ik de telefoon gaan en even later riep hij dat hij weg moest. Ik hoorde hem toen de trap af gaan en even later hoorde ik de zware straatdeur dichtslaan. Na dien tijd heb ik hem in het geheel niet meer gezien. In den tijd dat hij verdwenen is was de verbouwing van de ruimte, waar ik mij thans bevind, nog niet gereed. De vloer was geheel met steenen bedekt, was dus bevloerd, maar ze lag niet gelijk, en ze moest nog gelijkgemaakt worden. Na de verdwijning van Busch is nog gemaakt een roostertje waaronder een stalput. De verdachte wijst daarop aan de rooster die zich bevindt ter plaatse waar de kist onderuit gekomen is. Die stalput is onder mijne leiding gemaakt volgens teekeningen goedgekeurd door Bouw- en Woningtoezicht. Ik heb toen niet ontdekt dat daar eene kist aanwezig was en niemand heeft mij mededeeling gedaan, dat hij daar eene kist heeft aangetroffen.

Een week of twee drie na de vermissing van Busch heb ik nog gewerkt aan dat werk, dat verricht werd aan en in de ruimte, waar ik mij thans bevind.

Ik zie hier een gat gegraven dicht bij gemelden stalput en U deelt mij mede, dat daarin aangetroffen is de kist, die ik hier ook aanwezig zie. Ik had tijdens de vermissing van Busch wel kisten in den kelder van dit perceel, maar dat ik zulk een kist daar toen aanwezig

had kan ik niet verklaren. Daarvoor was hier teveel rommel aanwezig. Ik zie in die kist aanwezig eenig stroo, een paar schoenen, een voorwerp dat lijkt op een menschenschedel en verder overblijfselen van kleeding. Hoe die kist met dien inhoud daar gekomen is, is mij een raadsel. Evenmin kan ik zeggen van wie afkomstig zijn die schoenen, die schedel en die resten van kleeren. Gisterenavond is mij gezegd, dat het lijk van Busch in die kist gevonden zou zijn. Ik kan dit niet ontkennen, maar ook niet bevestigen.

Na voorlezing volhard en geteekend, onder toevoeging: Ik heb nooit gemetseld, en ik versta die kunst ook niet. Ik heb natuurlijk wel de theorie van het metselen geleerd om het werk te kunnen controleeren der metselaars.

(get.) M. Muylwijk.

De Rechter van Instructie vroeg mij, het rapport van mijn handteekening te voorzien. Zonder aarzelen wilde ik daar gevolg aan geven, doch de Officier bracht mij, alvorens ik daartoe overging, onder 't oog, dat ik, bijgeval ik met mijn hand de kist had aangeraakt, deze eerst reinigen moest, waarop ik te kennen gaf, dat dit niet was gebeurd; alzoo teekende ik wederom, volkomen bewust, als een leugenaar, een huichelaar, een valschaard deze opnieuw klaargemaakte verklaring, dit nieuwe proces-verbaal: op de plaats des onheils, bij het geopende graf, bij het stoffelijk overschot van mijn Slachtoffer, van den Man wiens leven ik had genomen; een grove, weergalooze leugen omtrent het feit, dat mijn eigen leven sedert den bewusten dag ten ondergang gedoemd en verwoest had, dat het reeds jaren in puin daarneder had doen liggen.

Nu het echter zoo ver gekomen was, er voor mij niets meer aan te verbeuren, te verspelen viel, bleef er over mijn rol van onschuldige vol te houden, mij voor het oog van de Wereld als vervolgd, verdacht onschuldige voor te doen en als zoodanig mijn zaak te verdedigen, te verdedigen uit liefde voor mijn Gezin, voor mijn Vrouw en Kinderen, te verdedigen uit haat, jegens mijn Vijanden, uit wraakzucht, ontstaan door de smart en ellende, die ik van wrekende Machten, van duivelsche Furiën, ondervonden had.

Ik benijdde den Man daar in de kist, die daar reeds jaren lag, terwijl ik nog worstelde in den poel van jammer en ellende.

Maar zooals gezegd, nu ik eenmaal zoover, zoo diep gezonken was, nu heette het doorzetten, vóórt blijven gaan, niet meer omzien; voort moest het, uit haat, uit wraak tegenover degenen, die eenmaal als Vrienden aan onze tafel gastvrijheid genoten, het gebroken brood met ons gegeten, hun glas met vele edel-bedoelde woorden, met goede wenschen tot aan den bodem met ons geledigd hadden, die tenslotte echter in staat waren geweest, zonder eenige gewetensbezwaren, mij persoonlijk en mijn Gezin alles te ontnemen, mij, in hun verraderlijk spel, aan de Politie over te leveren. Ja, jegens die Menschen zou ik mijn laatste troeven uitspelen!

Nog werd mij door den Rechter van Instructie gevraagd: of ik behalve mijn Hollandsch ook nog andere talen kende, of ik in 1915 eenzelfde snor als nu droeg; hoe ik aan geld voor den herbouw dezer perceelen gekomen was; en hoe aan geld voor mijn homologatie in verband met mijn faillissement in 1915? Waarop ik mededeelde: dat ik mij vrijwel met Engelsch en Duitsch kon behelpen, doch de Fransche taal niet meester was; dat ik sedert mijn jeugd mijn snor geleidelijk had laten groeien, en die daarna ook steeds gedragen had als nu; voorts, dat, wat het geld voor den bouw der perceelen „Huize Vondel" betrof, ik dit van den Heer Pot, destijds wonende te Voorburg, terleen gehad had; en wat mijn homologatie betrof, daarvoor was ik door den Curator in mijn faillissement, Mr. Post in staat gesteld een hypotheek op te nemen op deze perceelen, groot vijf en zestig duizend Gulden, bij de Credit-Mutuel-Hypothecaire te Brussel, of juister door haar bemiddeling en met medewerking van den Heer Pot, mijn Familie en Crediteuren.

Vervolgens maakte de Commissaris van Politie, de Heer Pateer, de opmerking, dat het muurtje in behoorlijk verband gemetseld was en informeerde tevens, waarom de betonplaat, in het midden der garage om het stalputje kleiner was dan die bij den achtergevel, waar het stoffelijk overschot van Busch onderuit was gehaald; waarop ik schouderophalend het antwoord schuldig bleef, wijl ik niet wist wat daarop te zeggen.

Ook de Inspecteur van Politie, de Heer van Slobbe, stelde mij aangaande die betonplaten enkele vragen, waarop het

mij niet mogelijk was naderen uitleg te geven; zoo moest ik op vele vragen ontkennend of ontwijkend antwoorden, op andere het antwoord schuldig blijven.

De Rechter van Instructie en de Officier van Justitie wisselden eenige blikken van verstandhouding. De laatste knikte en de Rechter-Commissaris gaf de noodige bevelen. Twee Rechercheurs stonden gereed en kregen order zich met mij te verwijderen.

Ik gaf mij er nauwelijks rekenschap van waarheen de Politie mij bracht; het zou mij in elk geval uit deze helsche omgeving wegvoeren. Weldra was ik uit de ergste drukte verdwenen, ik voelde tenminste den gloed niet meer van atmosfeer van nabije Menschen.

Ik constateerde, dat ik in het voorgedeelte der perceelen was beland, alwaar ik, volgens de mededeeling der mij begeleidende Rechercheurs, een oogenblikje moest wachten.

Hier stond ik dan nu, als verdacht en vervolgd, als ware ik reeds gevangen; gevangen als ik werkelijk reeds jaren was vanwege mijn misdaad; nu echter in de gebouwen, die mij vroeger in eigendom toebehoorden, gebouwen waarin en waardoor ik tengevolge van de groote Wereld-Misdaad, zooveel ellende had meegemaakt, gebouwen, waarin mij zorg, noch moeite was gespaard gebleven. Hier stond ik nu, verkocht en uitgeleverd — God weet door wien — in mijn privé-kantoor van voor jaren terug, in 't kantoor, waar zooveel strijd gestreden, mij zooveel onrecht aangedaan was; en nu... nu pas zou het ergste een aanvang nemen, een strijd tusschen misdaad en geveinsde onschuld, tusschen schuld, boete en berouw, een strijd, waarvan ongetwijfeld het einde zoek zou zijn!

Afwachten, geduldig de geheimzinnige zaak laten uitwerken door hen, die vanwege hun Ambt daartoe geroepen waren: dàt was het parool!

Andermaal probeerde ik door een gesprek van de Rechercheurs te weten te komen, door wien en door welke oorzaken ik eigenlijk in dezen toestand gebracht was, hoe een en ander ontdekt, aan de Politie bekend geworden was; echter zonder resultaat. Dit was en bleef een raadsel, een geheim, waarvan de ontcijfering mij misschien minder zou hebben bezig gehouden, had de zorg, de vrees mij niet gedrukt, dat,

indien ik inderdaad in de gevangenis zou opgesloten worden, ik mijn Vrouw en Kinderen in groote kommernis zou brengen en mijn wegblijven de bezorgde Mammie, in haar nooddruftigen toestand, tot eenige overijlde daad in zakelijke aangelegenheden met mijn Vijanden zou kunnen voeren, een daad welker gevolgen ik mij met huivering indacht.

Omtrent den toestand, waarin ik, bij een eventueele gevangenneming, mijn Gezin zou moeten achterlaten, had ik kunnen weenen, de gedachte daaraan brak mij het hart, verscheurde mij de ziel; dat was het werk der wrekende Macht, het objectief gevolg, de „Direct Consequence", van mijn misdaad en ik vervloekte mijn lot, mijn leven.

De Commissaris van Politie trad binnen, gaf namens de Justitie kort en bondig bevel mij als verdachte, als gedetineerde naar de Weteringschans, naar het Huis van Bewaring te escorteeren.

Ik protesteerde, vroeg om welke reden.

De Commissaris echter bracht mij klaar en duidelijk onder het oog, dat dit het bevel van het Openbaar Ministerie was, dat ik als geldig had te erkennen en beduidde mij hoffelijk, doch met overheidskortheid, dat ik de Rechercheurs had te volgen.

Ophelderingen te vragen aan de Rechercheurs, zelfs aan den Commissaris van Politie, bleek mij ten slotte nutteloos, dus beproefde ik het, hoe ook de onzekerheid over hetgeen deze gevangenneming mij brengen zou, mij kwelde, niet meer.

Evenwel vroeg ik den Commissaris andermaal mijn Vrouw te willen berichten, dat ik in verband met deze tragische ontdekking wellicht eenige dagen te Amsterdam zou moeten vertoeven, om de Politie van inlichtingen te voorzien; waaraan hij beloofde te zullen voldoen. Vervolgens vroeg ik nog mijn Vrouw uit mijn naam te willen zeggen, dat zij geld in mindering van een zeker mij toekomend honorarium op moest vragen, van een honorarium voor een werk-in-plan, dat bij Bouw- en Woningtoezicht ter goedkeuring in behandeling was, zoodat zij de eerste dagen althans in de behoeften van haar Gezin zou kunnen voorzien. Ook daaraan zou worden voldaan.

Niettemin bleven er daaromtrent zorgen, pijnlijk-kwellende zorgen!

Mijn weg voerde dan den Overtoom af, rechtstreeks op

aan; en hoewel vastbesloten en standvastig in mijn voornemen mij onschuldig te blijven voordoen, mijn rol van onschuldige tot in het oneindige toe door te blijven spelen, overdacht ik niettemin de gevolgen eener erkenning van schuld, van een daadwerkelijk openbaren van mijn reeds jarenlange dwaling en overdacht ik hoe het zou gaan als ik alle pijnlijke gevolgen aanvaardde, in plaats van een ieder en alles nog langer te trotseeren.

Maar dat was onzin, dat zou nu, in deze omstandigheden, een nog grootere dwaling zijn; neen, daar mocht ik niet aan denken, daar kon niets van komen en dat zou ook niet gebeuren! Onzin, dwaasheid, idioot zou het zijn, juist nu, nu ik de zwaarste proef had doorstaan!

Ik mocht er niet aan denken mij voor het oog van de Menschen en vooral voor dat van mijn Vijanden als een Moordenaar te onthullen.

Dat zou heel Amsterdam in rep en roer brengen, en bij tientallen tegelijk zoude men steentjes komen bijdragen om mij voor het oog van de wereld al dieper en dieper te doen zinken. Mijn Vijanden zouden het dan tenslotte gewonnen hebben. Neen, nooit! Ik zou mij weten te wreken! Nooit en nooit bekennen. Dat zou, als al gezegd, te naïef-kinderlijk, te kleingeestig, te belachelijk zijn! Daar mocht inderdaad niet aan gedacht worden.

Ik mocht er niet aan denken om als Misdadiger, ja als Moordenaar voor mijn Vrouw, voor mijn Kinderen en verdere Familie, tenslotte ook nog voor mijn bijna tachtigjarige Moeder te komen staan. O, iets vreeselijkers kon ik mij niet indenken voor háár. Het zou haar dood zijn, althans dien vervroegen. Ik had vol te houden, ik moest, ik zou, ik kon niet anders dan mijn strijd van onschuldige tegenover de wereld voortzetten, dan mijn eenmaal geveinsde onschuld volhouden en waar het noodig zou blijken er voor vechten.

Vervuld met deze en dergelijke gedachten, liep ik met een

Rechercheur naast mij en één achter mij aan over het Leidsche Plein, al maar peinzend, hoe de gevolgen van mijn schuld te ontloopen, hoe het objectief gevolg van mijn misdaad te ontgaan.

Sprakeloos, moedeloos, vervolgde ik mijn weg aan de zijde der Politie-Beambten naar het Huis van Bewaring. Mijn hoofd was vol verwarde gedachten. Nu en dan toeterde een auto en stoof ons voorbij; ik merkte het op nu ik uit de drukte van het Leidsche Plein geraakte, en... weldra stond ik voor de groote deuren op de Weteringschans; het gebouw, de gevel, de ingang waren mij niet onbekend, maar toen ik er voor stond deed het mij vreemd aan aldaar mijn intrede te moeten doen.

Een der Rechercheurs belde aan de groote poort en toen de Portier opendeed, hoorde ik in de omgeving een klok slaan, slechts één slag, zoodat ik veronderstelde, dat deze slag het eerste uur van den namiddag verkondde, hetgeen de Politie bevestigde.

De Beambte in uniform, die dan de deur der entrée van het Huis van Bewaring voor ons geopend had, stond daar ernstig, als een toonbeeld van verbazing, zoowel mij als de Politie-Beambten aan te kijken en liet ons, merkbaar ontzet over een aankomst op een dergelijk tijdstip, dag en uur, weifelend binnen.

Toen de deur achter mij dicht viel, merkte ik een soort binnenplaats op, die door een goeden stevigen muur- en raster-werk was omheind en waarvan de deuren bovendien van solide, secure sluiting voorzien waren.

„Huis van Bewaring" riep Rechercheur Hommes, bij wijze van aankondiging, als een Conducteur aan een of ander station, toen ik hem voorging de hardsteenen trap van het gebouw op en de eigenlijke buitendeur in.

Door een ijzeren hek werd ik in een breede gang, waarin verscheidene deuren, geleid tot in het bijkantoor van de Directie, alwaar Rechercheur Hommes, daar zijn collega was achtergebleven, den inmiddels verschenen Directeur, die eveneens zijn verwondering uitsprak over het ongewone tijdstip om met iemand te komen binnen vallen, van antwoord diende.

„Het bevel van aanhouding?" vroeg de Directeur, nu geheel en al in functie, waarop de Rechercheur antwoordde, dat hij er nog geen bezat, maar dat de Rechter van Instructie, Mr. Dons, dit straks wel in orde zou maken en laten bezorgen.

De Directeur, iemand van middelbaren leeftijd, met een goedig uiterlijk, maar merkbaar een nauwgezet Magistraat, scheen daar niet mee accoord te kunnen gaan, nam er althans geen genoegen mee, waardoor ik, terwijl de Rechercheur het gevraagde bevel ging halen, een kwartiertje op het kantoor te wachten had.

Intusschen informeerde de Directeur, wat er wel gaande, toch wel aan de hand was, waarop ik, hoewel niet op mijn gemak, toch min of meer onverschillig om mijn schuld niet te verraden, eenigszins verontwaardigd antwoordde: „Ik word verdacht, ben beschuldigd, Mijnheer! Op den Overtoom, in mijn vroegere gebouwen, is het stoffelijk overschot van een Mensch in een kist ontdekt en opgegraven. Vermoedelijk is dit van een Persoon, die al negen à tien jaar vermist wordt en waarnaar de Politie sedert de verdwijning tevergeefs heeft gezocht. En wat natuurlijk voor de hand ligt," voegde ik eraan toe, om mijn arrestatie door de Justitie voor den Directeur begrijpelijk te maken, „nu word ik, die de perceelen, waarin het lijk gevonden is, voorheen bewoonde, erop aangezien, dat ik meer van het geval weet en bovendien nog ervan verdacht mij aan moord of doodslag te hebben schuldig gemaakt, te meer nog, daar de Man, vóór zijn verdwijning, het laatst bij mij op mijn kantoor geweest is en er sindsdien geen ander spoor van hem ontdekt geworden is, dan heden zijn geraamte."

De Directeur, die belangstellend naar hetgeen ik hem medegedeeld had, had staan luisteren, verdiepte zich merkbaar in gedachten daaromtrent en staarde door de getraliede vensters, met het uitzicht op wat groen, naar buiten. Ook mijn gedachten lieten mij niet los, doch mijn overpeinzingen werden afgeleid, toen ik ondertusschen een en ander om mij heen in oogenschouw nam.

Ik zag wel in, dat bijaldien iemand plan zou hebben te ontvluchten, dat nu juist niet gemakkelijk zou worden uit-

gevoerd, vanwege al dat traliewerk, terwijl bovendien een en ander van een stevigen bouw getuigde en zelfs de ramen van het bureau voorzien waren van vrij dikke, ijzeren staven en de deuren van solide sloten en grendels.

De Rechercheur echter kwam weer terug van zijn missie en bleek nu in het bezit van het bewuste bevel, een bevel van voorloopige aanhouding, dat hij, na het den Directeur te hebben laten zien, mij ter hand stelde, waarop hij, zijn taak volbracht hebbend, groette en verdween.

Na ook nu weer in een soort register met naam, toenaam, beroep en adres te zijn ingeschreven, werd ik door den Directeur aan de zorgen van een in uniform gekleed Beambte, die onmiddellijk op een bellen verschenen was, toevertrouwd. Deze Beambte scheen, afgaande op zijn roode streepjes, wel wat te zeggen te hebben, althans, hij gelastte mij hem te volgen, juister nog, hem maar op den mij aangewezen weg voor te gaan.

Ik gaf daar gehoor aan en werd een der trappen af naar de kelders geleid, alwaar ik mij, evenals op het Politie-bureau, van mijn bovenkleeren had te ontdoen en mij verder in een aldaar aanwezige badkamer, juister nog badcel, waarvan het raam ook al was voorzien van ijzeren tralies, geheel had te ontkleeden.

Mijn onderkleeren had ik aan den Beambte af te dragen, en kreeg daarvoor in de plaats ondergoed van het Huis van Bewaring. Doch alvorens mijn naakte body daarmede te bekleeden, had ik — vermoedelijk om te onderzoeken of ik wellicht een of ander voorwerp, òf eenige bescheiden, die eventueel de Justitie van dienst konden zijn, op mijn lichaam verborgen kon hebben — allerlei manoeuvres te maken, met mijn armen omhoog te slaan, mijn mond zoo wijd mogelijk te openen en mij een paar maal in de rondte te draaien.

Daarna had ik me, in het intusschen klaar gemaakte en warm geworden bad, aan een wassching met de noodige groene zeep te onderwerpen, alsof ik me in geen jaren gereinigd had. Ontegenzeglijk het frischte op, ik kleedde me tenslotte, trok ook mijn bovenkleeren aan, nadat deze andermaal tot in de voering waren doorzocht.

Das, boord, alsmede mijn overhemd, werd mij onthouden,

ik ontving er een soort apache-halsdoekje voor in de plaats. Een en ander van mijn achter te laten kleeren en wat dies meer zij, werd behoorlijk opgeschreven en in een daarvoor aanwezige ruimte opgeborgen.

Voorzien van een stel lakens, een hand- en zakdoek, had ik het bevel, den inmiddels verschenen Bewaarder naar boven te vergezellen, op te volgen en zoo kwam ik, hoewel langs een andere trap, weer in dezelfde breede gang als die ik bij mijn binnenkomen betreden had, terug. Aan het eind van die gang kwamen wij voor een paar dubbele deuren te staan, deuren, waarvan de bovenpaneelen waren bezet met ondoorzichtig gerold, geribd glas, beschermd door een netwerk van ijzerdraad. De deurpost was voorzien van een niet al te moderne trekinrichting, dienende om een of ander sein te geven, waaraan de Bewaarder automatisch door een flinken ruk zijn krachten toonde. Er ging een bel, als een ouderwetsche huisbel, over, die haar geluid van een mij nog onbekend oord liet hooren, waarop de deur, waarvoor wij stonden, door een Beambte eveneens in uniform werd opengedaan.

Of ik maar naar binnen wilde gaan, vroeg de Bewaarder min of meer bevelend; ik gaf hieraan gevolg.

Ik bevond mij nu in een groote, uitgestrekte ruimte, naar schatting een tien meter hoog, voorzien van een koepelvormige overdekking. Deze ruimte had veel weg van een in kruisvorm gebouwde hal van een of ander museum; de vele trappen, bordessen, deuren en ramen, echter alle voorzien van het noodige of onnoodige leuning-, sluit- en traliewerk, namen den museumindruk wel wat weg. In het midden van die koepelvormige kruisruimte was vlakbij het zoogenaamde trappenhuis, dat, gevormd door de vele trappen, bordessen en overloopen, een kijk op vrijwel alle celdeuren gaf, van grond tot nok door groote boogramen verlicht, wat een buitengewoon killen indruk maakte, bovendien tè ijziger aandeed, doordat de ramen half-cirkelvormig, van boven tot bijna gelijkvloers, met dikke ijzeren staven, door inwerking van de lucht met een laagje bruin-rood roest bedekt, gebarricadeerd waren.

Aan beide zijden dan van die in kruisvorm gebouwde hal, welke door groote letters, met een A en een B waren gemerkt, strekte zich een lange ruimte uit voorzien van ontelbare

deuren, waarachter ongetwijfeld de cellen waren gelegen. Een huivering voer mij door de leden, bij de gedachte, dat dit alle ruimten waren, cellen, waarin Menschen, Menschen misschien weken, maanden, ja zelfs jaren wellicht werden opgeborgen, opgesloten gehouden, Menschen, die zich voortdurend in een toestand van afwachten, van spanning bevonden, van onzekerheid omtrent het lot, dat hun, in verband met een misdrijf, al of niet door hen gepleegd, doch waarvan ze verdacht en waarvoor ze vervolgd werden, beschoren was. Even mijn oog opslaand, zag ik dat die rijen deuren aan beide zijden zich, één, twee en drie hoog opstapelden en met behulp van de zooeven genoemde trappen en bordessen waren te bereiken.

Rechtuit, van de plaats, waar ik was binnengekomen, gezien, bevond zich, als ware deze het middenschip van de in kruisvorm gebouwde hal, een vleugel, welke met de letter C was gemerkt, eveneens voorzien van vele cellen; althans, men maakte dit uit de vele deuren op.

Aldus nam ik, evenals het iedereen bij het binnenkomen mogelijk was te doen, situatie en omgeving in vogelvlucht op. De indruk ervan was, in verband met „den Mensch", opgesloten achter deze muren, deuren en rasterwerk, onvergetelijk, zou niet spoedig vervagen.

De Bewaarder wees mij den weg langs een der trappen naar het tweede bordes van vleugel C, en op den voet door hem gevolgd kwam ik eindelijk op de derde en bovenste, linksche rij van de in dien vleugel aanwezige cellen. De tweede deur rechts, waarvan de deurpost met *vier* was genummerd, werd door den mij begeleidenden Bewaarder met een van de sleutels van zijn bos, voor me geopend.

Terwijl ik in gedachten verzonken en zeer onder den indruk voor deze deur stond om mijn intrede daar in die cel te doen, hoorde ik ergens in het gebouw zingen, een zingen, dat uit de verte als het gezang van psalmen en lofgezangen aanhoorde.

Onwillekeurig bleef ik enkele seconden in diep gepeins staan luisteren en het leek mij toe, of ik, sinds ik den vorigen avond uit Huis was gehaald, den afschuwelijken nacht op het Politie-bureau had doorgebracht, het verhoor en de vreeselijke werkelijkheid der confrontatie op dezen Zondag-

morgen had moeten doorstaan, in een andere wereld was beland; en of nu dit zingen mij van uit een of anderen Hemel hier in de Hel tegenklonk, bijwijze van een Tantalus-kwelling.

Zoo dan trad ik de mij aangewezen cel binnen met gedachten aan al het gebeurde sinds gisteren, met gedachten aan hetgeen al die jaren gepasseerd was, en met de gedachte, dat ik zonder twijfel wel dagen, weken, ja misschien wel maanden, in deze, als C. 3/4, genummerde cel zou moeten doorbrengen, in verband met het onderzoek door de Overheids-Ambtenaren. En wie weet, of het wel niet op jaren uit zou loopen, want ikzelf zou dan toch tot een bekentenis moeten komen, alvorens er eenig licht in de zaak zou kunnen doorstralen. En dit laatste, als gezegd, was mij niet mogelijk, daar kon niets van komen, ik was nu eenmaal na al hetgeen ik reeds had meegemaakt, vastbesloten mijn schuld tot in het oneindige toe te blijven ontkennen.

De Bewaarder sloot, na mij op den belknop te hebben gewezen, de deur, en ik constateerde, dat ik mij bevond tusschen de muren van een niet groote, maar toch behoorlijk bewoonbare, vrijwel verlichte ruimte.

Met gekruiste armen, het hoofd op de borst, heen en weer loopende van de deur naar het raam, dat zich in den achtergevel bevond, nam ik mijn nieuw verblijf in oogenschouw; echter niet lang, want al ijsberende schoot mij te binnen, dat ik het bevel van aanhouding had ontvangen; ik haalde dit uit den binnenzak van mijn jas en ontvouwde het document. Mijn oog viel dadelijk op de vet gedrukte letters:

IN NAAM DER KONINGIN!

De Koningin, die zou, naar ik veronderstelde, van de geheele geschiedenis nog wel niets afweten.

Het daarop volgende echter betrof *mij*, en bij het lezen overviel mij een huivering, een echt aangrijpende gewaarwording:

> Wij, Rechter-Commissaris, belast met de Instructie van strafzaken in het Arrondissement Amsterdam:
>
> Gezien het Requisitoir van den Heer Officier van Justitie;
>
> Overwegende, dat uit de ons overlegde stukken, in verband met het door ons op heden gehouden verhoor van den na te noemen verdachte, gewichtige bezwaren ontstaan, als zoude

Marcelis Muylwijk, geboren 19 Februari 1882 te Capelle a. d. IJsel, bouwondernemer, wonend te Purmer, gemeente Purmerend, zich hebben schuldig gemaakt aan *moord of doodslag*;

Overwegende, dat op deze daad van toepassing is de bepaling van Art. 86 van het Wetboek van Strafvordering;

Overwegende, dat er gegronde vrees voor de ontvluchting van genoemde verdachte bestaat;

Gezien de Artikelen 45, 79, 98, van het Wetboek van strafvordering, 287, 289, van dat van Strafrecht en 157 der Grondwet;

Verleenen tegen Marcelis Muylwijk voornoemd, bevel van voorloopige aanhouding en gelasten, dat hij worde gebracht en in verzekerde bewaring gehouden in het Huis van Bewaring te Amsterdam;

Bevelen den Directeur van voormeld huis den gemelden verdachte in verzekerde bewaring te houden;

Bevelen wijders dat dit bevel aan hem zal worden beteekend

Gedaan te Amsterdam, 11 Januari 1925.
De Rechter-Commissaris voornoemd,
w. g. W. J. H. Dons.

Op heden den elfden Januari des jaars 1925, heb ik ondergeteekende Egbert Hommes, Brig. Rechercheur v. Politie, bovenstaand bevel van voorloopige aanhouding beteekend en afschrift van dit bevel gegeven aan den persoon van

Marcelis Muylwijk

sprekende met hem in persoon; voorts hem gebracht in het Huis van Bewaring te Amsterdam; overgeleverd aan den Directeur en ingeschreven in de registers van hetzelfde Huis.

Amsterdam, ten dage, maand en jare als boven
w. g. E. Hommes.

Als vernietigd zonk ik ineen op den in mijn cel aanwezigen stoel en prevelde bewust of onbewust: „Mijn God, heeft het dan toch zoo ver moeten komen, dat ik mij tegenover de Wereld zal hebben te verantwoorden in zake dien doodelijken greep?"

Hoe lang ik daar zoo gezeten heb, weet ik niet, maar loom, in den letterlijken zin des woords lam geslagen, stond ik eindelijk op, wreef mij het voorhoofd, zuchtte diep, als iemand die uit een langen slaap is opgewekt en herkreeg mijn bezinning.

Opnieuw kruiste ik de armen, drukte ze tegen de borst en constateerde, maar al weer loopende, dat dit geen hallucinatie, geen zinsbegoocheling was, maar dat ik mij inderdaad tusschen gevangenismuren bevond, muren, die zeker van meer dan een steen dikte, naar schatting twee (gelijk aan den buitenmuur, die een dikte hield van vier en veertig centimeter) waren opgetrokken.

De vloer, die een oppervlakte besloeg van een kleine

vier bij een groote twee meter, aldus plus minus van een acht vierkanten meter, was ongetwijfeld op den klank af een dertig à veertig centimeter dik van gewapend beton en naar ik veronderstelde was dit ook wel het geval met het twee en een halven meter boven den vloer gelegen, gewelfde plafond. De wanden, zoowel als het gewelfde plafond en de vloer waren met ruwe Portland cement-specie bepleisterd.

De achtergevel, gelegen op het Zuiden, was voorzien van een flink ijzeren raam, en ik had slechts naar boven uitzicht, door een paar vensterruitjes van blank glas en over een zich van buiten bevindend scherm van draadglas, op de spitsen der torens van het Rijksmuseum en de nok van een dak, waarop een tien à twaalf duiven al heen en weer trippelend zich en elkander vermaakten. Dat ijzeren raam in den muur, van boven een tien à twaalf centimeter naar binnen hellend overgebouwd, in verband met een ventilatie-klep, die aan de linkerzijde van dat raam als regulateur door een ijzeren stang in werking kon worden gebracht, was voorts in twaalf vakjes verdeeld door ijzeren roeden; de middelste vier vakjes waren met dubbel dik transparant Belgisch-, de overige met geribd, gerold, ondoorzichtig glas bezet, zoodat daar niets door te zien, of te bespeuren viel.

Achter dat raam was een gesmeed ijzeren hek van twee en een halven à drie centimeter dikke, ijzeren spijlen, die met een tusschenruimte van tien à twaalf centimeter over de daarmee in verband geconstrueerde, in den muur gemetselde, platte, ijzeren staven waren verdeeld. Daar weer achter, op hoogte ongeveer van twee-derde van het geheele raam, was het zoo even genoemde draadglas, van boven naar buiten overhellend, rustend op den hardsteenen drempel, verbonden aan twee leilatten tusschen de muren; alzoo kon men, zooals gezegd, met geen mogelijkheid naar beneden, of voor zich uit, ook maar iets van de buiten-wereld te zien krijgen, alleen ging dit, zooals men zich zal kunnen indenken, door een soort gleuf van een paar handen breed, waardoor men, wijl het dezen middag buitengewoon mooi, een weinig vriezend weer was, een stukje van den blauwen hemel en zoo nu en dan den een of anderen, juist voorbij vliegenden vogel te zien kreeg.

Het inwendige van mijn verblijf was voorzien van een tegen den linkermuur opgeslagen nachtleger met stroomatras en dito peluw, een hoekkastje, een beukenhouten wand-klaptafel en een aan een ketting vastgelegden, verplaatsbaren stoel; voorts was er aanwezig: een vloermat, een waterkruik met twee daarbij behoorende emmers, stoffer en borstel, vuil- en waschblik, poetsdoek met toebehooren, drink- en etensblikje, bord en beker, boterpotje en zoutvaatje, spijslepel, vork van tin en een mes van hout; vervolgens nog een kleerborstel, haarkam, zeepbakje, vaat- en stofdoek, een draagbare privaat en een mandje voor afval. Ziedaar het gansche meubilair, het geheele servies, inclusief de reinigings-ingrediënten.

Mijn stroomatras was nog voorzien van een wollen en een molton deken, voorts van de twee mee naar boven gebrachte witte, heldere lakens, die de legerstede completeerden.

Op het bovendek van het hoekkastje bevond zich een Bijbel, Kerkboek en een inktpot. Papier noch pen was er te vinden, zoodat het mij niet direct mogelijk was een en ander te boek te stellen. De wand boven het tafeltje was versierd met een Reglement, een scheurkalender, alsmede met een waarschuwing voorzichtig te zijn met het electrisch licht, waarvan het lichtpunt — eveneens boven het tafeltje — van een peervormig lampje en een groen geëmailleerd kapje was voorzien. De schakelaar echter was niet te vinden en ik veronderstelde, dat deze wel hier of daar buiten de cel zou zijn aangebracht. Boven de deur bevond zich een ventilatierooster en in de deur, evenals op het Politie-bureau, een naar buiten openslaand luikje.

Voor de verwarming, bij wijze van radiators, liepen twee boven elkaar gelegen, zes à zeven centimeter dikke warmwater-buizen langs de muren, zoodat ook dat niets te wenschen overliet.

Alzoo bleek me, dat het hoognoodige in de cel aanwezig was, maar ook niet meer. Neen, meer was er niet aanwezig, meer niet te vinden, niet te aanschouwen, noch van buiten de cel te beleven.

Droevig was het mij te moede, nu het, hoewel een en ander

al jaren te voorzien was geweest, ten slotte toch nog zoover was gekomen, dat ik mij voor mijn misdaad tegenover de Wereld zou hebben te verantwoorden, dat zij, mijn Vijanden, mij in verband daarmee achter slot en grendel hadden gekregen!

Onwillekeurig vroeg ik mij af: waarom een Mensch zooveel ellende had mee te maken, zooveel strijd had uit te vechten? Waarom nu dat verraad, dat intrigeeren tegen mijn persoon, terwijl ik toch nooit anders dan het goede, het beste jegens mijn mede-Menschen, mijn zaken-Relaties op den voorgrond had trachten te stellen. Waarom moest mij dit alles overkomen, was mij zulk een lugubere zaak ten deel gevallen, werd mij zulk een feit zoo overdreven ten laste gelegd, terwijl er niemand was, die daaromtrent het bewijs kon leveren?

Waarom moest ik mijn Vrouw en Kinderen juist nu, nu de nood zoo hoog gestegen was, ook dit leed nog aandoen; nu ik hen, na al die jaren, waarin ik mij zooveel ellende had getroost om dit te voorkomen, om hen, die ik boven alles lief had dit leed, dit verdriet te sparen, ondanks en in weerwil dit alles, in een nooddruftigen toestand had moeten achterlaten.

Waren dergelijke gevolgen, afgescheiden van het innerlijk besef van dwalen, van begane dwaasheden, al op zich zelf niet de tragedie der straf, opgelegd als door een objectieve wet van uiterlijken aard; was de toestand, waarin ik mij bevond, al op zich zelf geen tragedie, waarom de Mensch te beklagen was, de Persoon te bemedelijden viel; was dit niet om over te rouwen, om over te weenen? Ja, waarachtig, bijna zou ik bij de gedachten daaromtrent geweend hebben, geweend om het objectief gevolg der misdaad, om de tragedie, die zich om de zaak en om het drama bewoog; bijna..., als niet naast de gevoelens door deze gedachten ontstaan plotseling een ander gevoel in mij opgestegen, n.l. dat opwellend, tegelijk herademing gevend gevoel, dat een sfeer van haat verspreidde, van wraakzuchtigen en dierlijken, neen, geen greintje Menschelijken, doch zuiver dierlijken haat! Ik wist, dat mijn Vijanden mijn zaak zouden bestudeeren, om mij voor feiten te stellen, die zelfs de Justitie niet zou

kunnen ontzenuwen; immers voor hen gold (in verband met het objectief gevolg der misdaad) de individueele conceptie, dat de verhouding tusschen dier en Mensch, Mensch en God, uiterlijk en mechanisch, niet innerlijk en geestelijk is!

In het document „In naam der Koningin" toch had zelfs de Justitie woorden vastgelegd, die eenzelfden geest ademden, als die van den Vijand, een geest, die mij toorn en dreiging toevoerde, de geest der wrekende machten, die mij al jaren op de hielen gevolgd waren, mij zooveel smarten bezorgd hadden.

O, alle rampen, zoowel mij persoonlijk als mijn huiselijk geluk betreffend, alle afschuwelijke Familie-tafereelen en rampspoedige zakelijke berichten, welke, vanwege die wrekende machten mij toegezonden, mijn hart met zooveel bitterheid hadden vervuld en ook, vóór alles het nieuwe gevaar, waarin mijn aangebeden Vrouw, mijn lieve Kinderen in verband hetgeen alsnog voor de deur stond verkeerden en waarin ik mijzelf bevond, verdrongen zich plotseling, terwijl mijn haat en wraakzucht vanwege het Justitieele document er eveneens opflikkerden, weer op den voorgrond van mijn denken.

Met versnelden pas liep ik mijn cel op en neer; ik balde mijn vuisten en riep, als tot den Duivel in persoon, met driftig gebaar en in diepen afschuw voor mijn omgeving, om hulp en bijstand om mij te eeniger tijd op mijn Vijanden te kunnen werpen.

Als bliksemflitsen stegen dergelijke smeekingen, in vurige, vlammende woorden van passie dergelijke gedachten omhoog en ik zwoer bij alle duistere machten mij te zullen wreken, als het moest het laatste restje eer en geweten daarbij op 't spel te zullen zetten.

Niets en niemand zou ik sparen, neen, wraak over hen, hen, die mij in het verderf gestort, ten ondergang hadden gedoemd, die den moed hadden gehad mij te verraden, die in staat waren geweest het brood van mijn Gezin, het laatste stukje brood uit den mond van mijn Vrouw en Kinderen voor zichzelf te bemachtigen.

Razend van woede doorkruiste ik mijn cel; in toorn en afgrijzen wendde ik mij af, de gezichten der Tirannen, die

mij in beeld voor den geest verschenen, stampte ik op den steenen vloer, alsware het mij dusdanig mogelijk hun schimmen te verpletteren.

„Als 't U blieft!" hoorde ik plotseling door het luikje, dat zonder dat ik het gemerkt had geopend was geworden, een stem mij toeroepen: „als 't U blieft" en de Cipier overhandigde mij een stuk brood en een beker koffie.

„Als 't U blieft! Stop je mond maar met een korst brood!" hoorde ik de zegevierende Vijanden uitschreeuwen. „Als 't U blieft! Drink maar eens van den schrik!"

En ik at, ik dronk, althans probeerde, — daar ik, sinds ik uit huis was gehaald, nog niets had gebruikt — er wat van te nuttigen. Maar dat viel niet mee, neen, in weerwil van mijn doorzettingsvermogen, lukte het niet, mijn gemoed scheen nog te vol van hetgeen ik had doorstaan, had meegemaakt, niettegenstaande het feit, dat het brood — hoewel het een weinig aan ons oorlogsbrood deed denken — best te gebruiken, zeer goed te eten en de koffie, hoewel niet smakelijk, te drinken was.

Wederom wilde ik mij aan mijn overpeinzingen, opnieuw mij aan mijn gedachten overgeven, toen de deur der cel werd geopend en een Cipier of wellicht een Bewaarder, want het was weer iemand anders, mij voor de deuropening maar half verstaanbaar toeriep: „luchten."

Wat dit beteekende begreep ik zoo direct niet, doch ik kon mij van jas en hoed voorzien, hetgeen ik deed, waarna ik, benieuwd waarheen ik nu weer zou gevoerd worden, waarheen ditmaal mijn weg zou leiden, mijn cel uitstapte.

„Luchten," herhaalde de Beambte thans wat duidelijker en vervolgde op mijn aarzelen: „de trap af naar vleugel B!"

Ik begaf mij op weg naar beneden en vond het vreemd, na sinds mijn arrestatie den vorigen avond steeds geleid en gevolgd te zijn, mij nu alleen naar beneden te kunnen begeven. Wel is waar riep de Bewaarder over de leuning van de galerij naar den beganen grond iemand, die beneden stond en die mij later bleek een van de Hoofd-Bewaarders te zijn, toe: „Luchten, naar vleugel B!" terwijl deze op zijn beurt, toen ik de onderste trede der trap had bereikt, mij als een Verkeers-Agent de richting naar het einde van dien

genoemden vleugel wees, doch dat was niet te vergelijken bij dat herhaald wantrouwend op den voet volgen. Doch zooals al aangehaald, het zou lang niet gemakkelijk, men kan wel zeggen onmogelijk zijn geweest, met een sprongetje door een of ander venster te ontsnappen, want men zou overal direct op ijzeren barricades en dergelijke zijn gestuit.

Mijn weg voerde dan langs vele genummerde deuren, zoo nu en dan voorbij een Bewaarder, die als een Schildwacht ons Gedetineerden — ik zeg „ons", want ik had intusschen opgemerkt, dat zoowel een paar pas voor mij uit, als achter mij aan een Lotgenoot dezelfde wandeling maakte — controleerde, toeknikte en gadesloeg.

Aan het einde dan van den meermalen genoemden vleugel B gekomen, had ik mij door een deur-opening, die behalve van een deur ook nog voorzien was van een gesmeed ijzeren hek, te begeven, en toen ik dit gedaan had, nam ik waar, dat ik mij in een soort vestibule, die half cirkelvormig was en waarop verscheidene deuren uitkwamen, bevond. Deze deuren stonden open en verstrekten toegang tot afzonderlijke binnenplaatsen.

De boven-paneelen van die deuren waren van doorzichtig glas, waarvoor dicht aaneensluitende, dunne, breede platijzeren spijltjes, voorzien, klaarblijkelijk bedoeld, om de Gedetineerden maar weinig of niets van elkander te doen waarnemen, terwijl de Bewaarder zijn oog over alle op die plaatsen aanwezige Gevangenen kon doen gaan. Deze bijzonderheid echter ging voor mij verloren, tengevolge de verbazing over hetgeen zich nu aan mijn oogen vertoonde.

Na door een dier deuren, die door een in de vestibule aanwezigen Bewaarder met een bijzonder soort sleutel werd geopend, te zijn gegaan kwam ik op een binnenplaats, waar ik van de frissche lucht kon profiteeren, of, om in de termen van den Bewaarder te spreken, ik kon gaan „luchten", en zag ik vóór en boven mij tralies, tralies, niets dan ijzertraliewerk! Ik constateerde, dat ik mij, nadat de deur der zoogenaamde „luchtplaats" achter me gesloten was, tot mijn verwondering bevond: *In een wildebeestenkooi!*

Ontegenzeglijk, mijn misdaad was grenzenloos afschuwelijk;

deze had het beest in mij, den Mensch, verraden, maar hier verrieden de ijzeren tralies, die in de openlucht onder Gods heerlijken hemel boven den Mensch gespannen waren, toch al heel duidelijk het dier in elk „Beschaafd" Individu. Alleen al door iets dergelijks voor Menschen te hebben „kunnen" bouwen, verrried de beschaafde Menschheid zichzelf. Inderdaad, ik bevond mij in een soort wildedieren-kooi, zooals men die toen nog in de vele zoölogische tuinen aantrof.

De opgaande, gemetselde muren, als scheidingswanden, gelijk aan die der beestenkooien in de diergaarden, liepen vanaf den deuringang, met een meter tusschenruimte, hoorns- of wel trechtersgewijs een zeven à acht meter ver, uit op een ruimte, drie à vier meter breed, tusschen de gevangenis- en afscheidingsmuren zelf.

De achterkant was met rechtopstaande, ronde, ijzeren staven en vierkante, dito dwarsleggers tot op dezelfde hoogte als de muren afgerasterd en het geheel was overspannen met gevlochten gaas van een twee à drie centimeter maaswijdte.

Ook voor de afsluiting, op een hoogte van drie meter van muur tot muur was diezelfde ijzer-constructie gebezigd en een bespanning met dito gaas, zoodat de zoogenaamde „luchtplaats" er uit zag als een groote volière, doch, wanneer men het gaas wegcijferde, als al gezegd, als een buitengewone dierenkooi. Helaas, deze met Menschelijk vernuft gebouwde constructie was een „Menschen-kooi".

Het uitzicht door dat bijzondere traliewerk was op een zeer smal siertuintje en liep dood tegen een zes a zeven meter hoogen, gemetselden muur, een muur, die aan een ouden burchtwal deed denken.

De bodem van deze openlucht verblijfplaats was gemaakt van een in specie gezet klinker-IJsel-steentje, en droeg maar al te duidelijk de sporen van het dagelijksch heen en weer loopen van de Gevangenen op deze slechts enkele vierkante meters bestrating.

Al loopend, schuifelend langs muren en tralies een en ander opnemend, zag ik, hoe de deur van den ingang langzaam openging en hoorde ik den dienstdoenden Bewaarder, die zijn hoofd door de opening tusschen deur en kozijn-stijl stak, in een haast vragen, wat er toch wel eigenlijk aan de

hand mocht zijn, dat ik op een Zondagmiddag zoo in mijn eentje hier in 't Huis van Bewaring te land gekomen was?

Om van een uitleg betreffende mijn zaak verschoond te blijven, en in de meening, dat hij wel een en ander uit de courant vernomen kon hebben, vroeg ik hem: of hij vanmorgen dan geen krant gelezen had?

Dat had hij dezen morgen juist niet, gaf hij mij te kennen, waarop ik hem den raad gaf, dat dan heden-avond maar eens te doen, en hem tevens vertelde, dat hij dan wellicht beter op de hoogte van mijn hier-zijn zou komen, dan wanneer ik hem een en ander zou mededeelen. „De krant immers," bracht ik hem onder 't oog, „weet alles in 't algemeen beter en overal meestal meer van dan de beschuldigde personen zelf. Maar komaan," ging ik voort, er aan twijfelend dat hij er inderdaad niets van wist, „spreek maar vrij uit!"

„Op mijn woord, ik heb niets gelezen," herhaalde hij. „Ook heb ik er niets over gehoord."

Ik vertelde hem in korte trekken, hetgeen ik den Directeur had meegedeeld, en daarmede scheen hij tevreden; hij liet mij weer aan mijn lot over.

„Zonder twijfel," overdacht ik, „zal er, indien er in de Bladen van vanmorgen dan niets over de ontdekking heeft gestaan, morgen, Maandag, des te meer in komen." Waarom ook niet? Daar toch was de Pers voor, daar vonden duizenden een boterham mee. Het publiek was nu eenmaal belust op sensatie en een dergelijk schandaal hàd de Wereld te weten, moest de ronde doen, van dergelijke zaken léefde de Pers.

En mijn Vijanden, waarom zouden die nalaten een en ander doorspekt van den grootsten onzin, gekruid met de meest fantastische verhalen, die zij maar zouden kunnen uitdenken, tot het uiterste op te voeren en aan de gretig opnemende Journalisten een verslag van het mysterie te dicteeren? Zij toch hadden daar alle reden toe; zouden daarin nu een zekere vergelding zien, een aangename verpoozing vinden, een niet verholen behagen Scheppen!

Het gegil van een fluitje liet zich hooren. Het sein voor den Bewaarder ons Gevangenen weer één voor één naar de cel terug te laten keeren, waaraan hij onmiddellijk gevolg gaf. Tersluiks werd ik op mijn terugreis door de Bewaarders

opgenomen, merkbaar dachten ze over me na en wisten ze niet wat ze van mij, Vreemdeling en zoo juist gearriveerde, hadden te denken.

In mijn cel teruggekeerd, opnieuw aan de eenzaamheid prijsgegeven, moest ik weer denken aan mijn Gezin, aan mijn Vrouw, hield ik mij weer voor hoe ongerust zij wel moest zijn en hoe onbewust nog van alles; hoe droevig, hoe somber en hoe drukkend deze Zondag voor haar en de Kinderen wel moest zijn, juist ook omdat het Zòndag was, wijl we dezen dag altijd zoo gezellig, zoo knus onder elkaar doorbrachten. Dat deze nu het begin moest zijn van een onoverkomelijken toestand, van een tijdperk van geheel onverwachte ontgoochelingen voor haar en zonder twijfel ook voor mijn Kinderen, onder wie het gebeurde een namelooze ontsteltenis zou verwekken.

Natuurlijk zou mijn arrestatie, de verdenking en wat dies meer zij, wel met groote letters in de Dagbladen gedrukt staan, en de ontdekking der kist zelf, als een niet minder groote, buitengewoon opwindende gebeurtenis vermeld worden, alles, waarop vroeger vaag gezinspeeld was, alles, dat naar men veronderstelde vroeger in „Huize Vondel" had plaats gevonden, zou nu dan eindelijk tot het uiterste toe uitgesponnen en opgevoerd worden, en de geheimste mysteriën der Menschelijke ziel, zoowel van mijn Slachtoffer als van mijn Persoon, als ontmaskerd Misdadiger, zouden daarbij met het doel sensatie te verwekken, onthuld worden. Daar was, zooals reeds gezegd, geen twijfel aan. En het zou in mijn Gezin grenzenlooze ontsteltenis, schrikbarende gewaarwordingen verwekken.

En bij de veronderstelling, dat hun dit alles wellicht reeds onder oogen was gekomen, ontsnapte mij de bede: „O, mijn Lieve, vergeef het mij!"

Met mijn hand onder het hoofd aan mijn tafeltje gezeten, in diepe gedachten verzonken, terugblikkende in het verleden, dat maar niet wilde wijken, bezorgd, bedrukt over het heden, dat mij beklemde, benauwde, beangstigd over hetgeen wellicht te gebeuren stond, beraamde ik plannen, die, zoo ze uitgevoerd werden, onverantwoordelijk zouden zijn en die, in een vlaag van passie, in een ondeelbaar oogenblik,

niet te voorkomen, in „daad" zouden kunnen worden omgezet.

Uit vrees dan ook tè ver te gaan met mijn gedachten, in mijn mijmeringen door diepzinnige beelden uit het verleden overvallen te worden, stond ik op, want het was alsof een stem tot mij zeide, daar niet al te lang te blijven zitten, omdat een kort besluit tot een daad, tot een krachtige, plotselinge daad... O, mijn Lieve...

Gedurig dan ook, nu eens zittend, dan weer loopend, van deur naar raam, van het raam naar den stoel, de vuisten ballend, of woelend met de handen in het haar, trachtte ik de gebeurtenissen van tien lange jaren uit mijn gedachten te bannen, als 't ware uit mijn leven te schakelen, want in een dergelijke geschokte stemming te blijven verkeeren — inderdaad dat zou mij tot de laatste wanhoopsdaad kunnen voeren!

Het werd donker om mij heen en naar het mij voorkwam nog stiller, geheel stil in mijn omgeving. Het was of plotseling een nevel het raam versluierde, alsof de nacht inviel en de cel in duisternis werd gehuld, zoodat er niets meer te onderscheiden was.

Om mij zelf niet te pletter te loopen bij het heftig op en neer gaan in mijn cel, om niet tegen het een of ander aan te stooten, zette ik mij bijtijds weer op den stoel en begon weer, tegen alle opdringende gedachten in, te trachten, mij de dingen der laatste vier-en-twintig uur voor den geest te halen. Zonder samenhang echter gleed alles aan mij voorbij.

Buiten woei er, naar ik merkte, thans een koude wind. Een kille luchtstroom kwam door het ventilatie-rooster, ging langs den regulateur en dan langs mij heen. Ik voelde, ik constateerde, niettegenstaande het feit, dat de heetwaterbuizen warm waren, voor het eerst dat het in de cel kil en koud was.

Maar wat mij bovenal opviel, in weerwil van het gegons dat zich nog van daarbuiten, van het stadsverkeer liet aanhooren, was de stilte in mijn cel: hoorbaar, en als de duisternis tastbaar! Alleen hoorde ik het kloppen van mijn hart, dat bijna bonsde, terwijl mijn adem stokte, als wilde ook dit geluid nog tot zwijgen komen.

Een ontzettend heimwee overviel mij en ik zou bijna geweend hebben. Terwijl echter de vraag zich in deze stilte

aan mij opdrong: of het hart altijd zoo klopte, klonk er in mijn binnenste een stem van: niet weenen, niet doen! Het noodlot scheidde mij nu eenmaal van de levende Wereld, van mijn geliefd Gezin!

En waarom toch zou ik weenen? Ik kon niet zeggen, dat het de wroeging over mijn misdaad was, die mij tot weenens toe aangreep, neen, het was de ontroostbaarheid over het verachtelijke, over de kleinheid der Menschheid, die groot had moeten zijn.

Traag en moedeloos gingen de minuten voorbij. Ik luisterde of ik geen schreden, of ik hier of daar buiten de cel ook leven hoorde. En toen dit niet het geval was probeerde ik maar weer wat heen en weer te loopen en het bonzen van mijn hart niet te hooren.

Maar stil, hoorde ik daar iets? Neen niets! Toch! Maar wat? Het kloppen van mijn hart, het slaan van mijn pols, haastig als een roffel.

Van loopen echter, bleek geen sprake te zijn, geen voet was het mij mogelijk te verzetten. Van licht was niets te bespeuren, geen straaltje was er te bekennen. Mijn oogen deden reeds pijn van het staren in het zwarte niet, mijn hersenen raakten bijna van streek door het voortdurend denken. Het was of mijn geest beneveld werd, ik het gevoel van werkelijkheid verloren had, alsof mijn verstand vanwege het prakkizeeren verbijsterd, min of meer begoocheld was geraakt.

Zou ik bellen om licht? De Bewaarder toch had gezegd, dat ik indien het strikt noodzakelijk was, van den knop in den muur gebruik kon maken. Ik strekte de handen uit. Ik tastte met mijn vingers langs de muren, zoekende naar den ijzeren drukknop. Maar waar, voor den drommel, was deze nu? Daar, daar ongeveer moest hij zijn, doch daar was hij niet!

Haastig voelde ik opnieuw, nu op een andere plaats. Ook mijn linkerhand kwam te hulp, deze tastte driftig toe, doch ook deze vond hem niet en ook op een andere plek was hij niet te vinden.

Ik zocht nog eens waar de Bewaarder mij dat knopje had aangewezen, de plek had aangeduid, want daar toch moest het zijn.

Lucifers, dacht ik, die toch zouden mij den weg wijzen; ik zocht in mijn zakken. Ik herinnerde mij echter, dat de Rechercheur mij die ontnomen, ter bewaring in zijn zak gestoken had. Ik gaf het op. Ik keerde terug, terug in de tastbare duisternis, op de tafel aan. Stootte daarbij mijn lichaam tegen het ledikant aan den muur, schopte met mijn voet tegen den stoel, dusdanig, dat de ketting rammelde en dat verbrak de stilte.

Meteen viel, afgemat als ik was, de verlammende gedachte op me, dat „I had to wait", te wachten, wellicht jaren lang; al maar in de duisternis mijner gevangenis had te blijven, al maar te wachten!

Maar de Bewaarder toch zou nu wel gauw komen; zeker was het al reeds zes uur, neen, veel en veel later nog. Ik zette mij op den stoel, na een poosje was ik het weer zat, ging ik weer staan, trachtte te loopen, echter zonder succes.

O, als ik zoo toch jaren in zoo'n cel tusschen muren achter tralies, achter een gegrendelde deur had door te brengen... hoe verschrikkelijk, hoe vreeselijk zou dàn mijn lot zijn... steeds maar wachten, minuut na minuut, dag in dag uit, het eene jaar na het andere, levende in een obsessie, nu eens van angst, beklemming en benauwdheid, een ander maal van haat, verontwaardiging en hartstochtelijke wraakgevoelens.

De stilte nam toe, suisde me in de ooren, terwijl mijn hart bonsde. Een wild gevoel van opstand kwam in mij op, tegen mijzelf, de Menschen, tegen de Wereld, de harde, wreede wereld; maar tegen mijzelf het meest, wijl ik mij op de allerlaagste trap bevond, de minderwaardigste trap van het Menschelijk wezen, op de psychische grenslijn tusschen Mensch en dier. Een Mensch, een naar het lichaam kerngezond wezen, krachtiger dan normaal, maar achter tralies, levend het zinneleven van een beest!

Ik strompelde over den ongelijk geloopen cementen-vloer, ging nu eens tastend vooruit, dan weer achteruit... ineens, ik schrok terug, hevig ontzet, een heftige pijn in de oogen... daar was licht, daar was leven!!! Een golf van pijn en bezinning te gelijk in al mijn ellende. Inderdaad daar was licht, eveneens leven; leven vanwege eenige schreden en stemmen,

die vanaf het bordes tot in mijn cel doordrongen en ik poogde rustiger, zoo mogelijk kalm te worden.

Onwillekeurig maakte ik, hoewel ik niemand zag, een beweging van dank en zuchtte, zuchtte diep, als herademend vanwege het licht. In ieder geval bracht dit licht, hoewel het mij, vanwege de leugen in mijn hart, innerlijk duister bleef, mij in betere stemming, een weinig meer op mijn gemak.

Maar natuurlijk, de gedachten waren, in weerwil van mijn pogingen het verleden uit te schakelen, daardoor nog niet verjaagd, zèlfs niet vervaagd, bleven mij aanhoudend, smartelijk kwellen; het meest nog de bezorgdheid over mijn Gezin, over het onschuldig lijden en het verdriet, dat het te wachten stond; dat alles liet mij, begrijpelijkerwijs, geen oogenblik met rust, was in den rechten zin des woords een zedelijke marteling.

Ik bleef peinzen, nu eens zittend, dan weer loopend, starend, mijmerend tot er afleiding kwam door het luiden van een bel; een bel als van een of andere vrachtboot, die een brug wenscht gelicht te zien om te kunnen passeeren.

Wat toch wel deze bel te beteekenen zou hebben? vroeg ik mij af, alle mijmeringen opzij zettend, en het antwoord liet zich niet lang wachten.

Andermaal werd mij, thans echter in drieën gedeeld, een stuk bruin-brood door het luikje overhandigd, en tevens een beker, ditmaal versche, koffie, waarvan ik, veronderstellende dat ik dit wel als mijn gevangenis-diner kon aanteekenen, een weinig gebruikte en dat zich niet eens zoo slecht liet smaken.

Om mij niet wederom aan mijn herinneringen en gedachten prijs te geven, begon ik het op karton geplakte en aan den muur hangende Uittreksel van het Reglement, vastgesteld bij Koninklijk Besluit van December 1887, No. 33, dat mij van de levenswijze in het Huis van Bewaring sedert dat jaar, nu een veertigtal jaren geleden, zoo ongeveer op de hoogte stelde, te bestudeeren.

Ook de zich daarnaast bevindende kalender „De Olijftak" — „Onze kleine Vertrooster" trok mijn aandacht, de blaadjes ervan waren afgescheurd tot en met 4 Januari, weshalve ik veronderstelde, dat mijn cel een week lang onbewoond, een zes à zeven dagen niet in gebruik was geweest.

Het trok mijn aandacht, dat nu door alle stilte heen, vanuit de groote vestibule in de hal mijner gevangenis, het slaan van een klok klonk; een uurwerk, merkbaar met een snel afloopenden slag weer, waarvan het getik zich liet aanhooren als dat van een meermalen door een Zangmeester driftig achtereen afgeslagen stemvork.

De klok liet ditmaal, naar ik telde, acht van die tikjes hooren, waaruit ik de conclusie trok dat het eindelijk acht uur was, hetgeen mij een half uur later bleek niet juist te zijn, daar de klok toen wederom acht slagen ten beste gaf, die door de klok van het Rijksmuseum, waarop ik nu ook mijn aandacht vestigde, werden herhaald, waarop het Carillon in den toren speelde.

Verder zocht ik afleiding in het bestudeeren van mijn nachtleger, dat, zooals reeds gezegd, met stroomatras en al tegen den linkermuur was opgeslagen, en waarvan het ijzeren frame door een dito haak werd opgehouden. Aan dat frame waren, door scharnieren draaibaar, twee beukenhouten pootjes bevestigd, die bij het weerhalen van het gevaarte mechanisch recht neerkwamen, gereed voor eventueel gebruik van de legerstede. Dus een opklapbed.

Evenwel constateerde ik, dat, wanneer dit bijzondere ledikant op den grond stond, het als slaapgelegenheid zoowat den halven vloer der cel in beslag nam. Ik stond in twijfel of ik het bed al in orde zou maken. Het Reglement echter gaf aan: Bij het luiden der klok des avonds, een half uur voor het rustuur, dat op negen uur was bepaald, moesten de Gevangenen hun nachtleger gereed maken en als de klok van het rustuur geluid werd, zich terstond ter ruste begeven; zoodat ik het maar weer opsloeg, in afwachting van de klok die het uur zou aangeven. Van slapen toch, zou ook dezen nacht niet veel komen, dus haast was er in 't minst niet bij, en evenmin was het een groote kunst, het in orde te maken.

Eindelijk sloeg dan, zooals reeds gezegd, de klok werkelijk acht uur, waarop ook het Carillon van het Rijksmuseum zijn spel liet hooren en ik overdacht, dat ik mij zoo nu en dan, althans van den tijd op de hoogte zou kunnen stellen.

Nadat ik nog een half uur, al peinzend, heen en weer had geloopen, nu eens met de hand aan het hoofd om het verleden

van af het gebeurde op 22 October 1915, dat mij steeds maar weer voor den geest opdoemde, als 't ware weg te duwen, dan weer met de vingers door het haar strijkend, als wilde ik daaruit de wijsheid trekken, die ik noodig had om te weten te komen wat mij in mijn omstandigheden te doen stond, soms ook plotseling stil staand, als om tot een besluit te komen, luidde dan tenslotte de klok voor het rustuur, waarop de Bewaarder mij door het luikje in de deur terstond een goede nachtrust toewenschte.

Ik antwoordde met iets dergelijks, waarop ik, behalve het luikje, achter mijn reeds gesloten deur, nog een tweede deur hoorde dichtslaan, die bovendien nog met een kettingsluiting scheen te worden verzegeld.

Somber en bedrukt, moe en afgemat, verbitterd jegens degenen, die de schuld droegen van mijn ellende, met een ontzettenden wrok in het hart, maakte ik mijn legerstede in orde. Niets en niets, mompelde ik, zou ik ontzien, als het het volhouden van mijn onschuld, mijn verdediging in den weg zou staan!

Ik legde mij op mijn strooleger. Ik kan niet zeggen ter ruste, want het zag er innerlijk noch uiterlijk naar uit dat mij dit mogelijk zou zijn; neen rust dat had ik niet, en zou mij ook in den nacht wel niet gegeven worden.

Toch — na den verschenen slapeloozen, onrustigen, niettemin verlammenden nacht, gedurende welken ik vaag gevoeld had, dat mijn visioenen, visioenen van de meest uitdagende en zonderlingste tafereelen uit mijn leven, die alle rust verstoorden, echter slechts een deel van mijn denken aangingen kon men niet weten, te meer, omdat, naar ik veronderstelde, het ergste toch wel achter den rug lag!

In ieder geval, hoe ik den nacht ook zou doorbrengen, dit was een feit, het bed was, niettegenstaande het uit een gewone stroomatras bestond, in orde, de cel frisch en bovendien van het hoognoodige en onmisbare meubilair voorzien.

En ondanks alles, in weerwil de passies van toomlooze wraakgierigheid, waarvan ik mij nog immer de slaaf voelde, beving mij een tikje van dankbaarheid, daar ik geen tweeden nacht in een cel gelijk aan die op het Politie-bureau had door te brengen.

Maandag, 12 Januari 1925.

GEEN DROOM, GEEN BEELD, NOCH EEN VISIOEN VEROORZAAKTE DE GEWAARWORDING BIJ HET OPSTAAN, BIJ HET AANSCHOUWEN DER CEL-MUREN EN IJZEREN TRALIES, MAAR WEZENLIJK-HEID, WERKELIJKHEID, DE HARDE, WREEDE WERKELIJKHEID, DIE MIJ VOOR OOGEN STOND.

De eerste nacht van mijn verblijf in het Huis van Bewaring was voorbij; hij was voorbij gegaan in een atmosfeer van melancholie, zoo vol van fluistering en mysterie, maar tegelijk ook zoo suggestief vreemd in haar onbegrijpelijkheid, dat ik mij tusschen mijn gevangenis-muren, als levend begraven voelde in de nachtelijke duisternis.

Begrijpelijkerwijs was het mij nog maar zoo direct niet mogelijk geweest in slaap te geraken; onophoudelijk, nu eens als een levend beeld, dan weer als een donkere droom, kwamen de tafereelen van den dag mij voor den geest, en, als ik een enkel maal eens indommelde, schrikte ik aanstonds weer wakker, om te luisteren in het diepe duister, naar de stilte te luisteren, in berustend hopen op erbarmen, trachtend de suggestie van het onzichtbare te ontgaan.

Maar er wàs geen erbarmen, want er was iets dringends in de duisternis, die de atmosfeer in de cel als zinnebeeldig weergaf, dat de geheele ruimte daarin vervulde, iets dat mij, in de omarming van de gevangenis-tralies, beloerde, iets als een weenende glimlach van een die sterven gaat.

Overeind gezeten op mijn stroomatras, denkend aan Vrouw en Kinderen, die nu zoo zachtjesaan wel op de hoogte van

mijn toestand zouden zijn, had ik mijn lichaam ineen voelen krimpen bij de zekerheid, dat hen dit bericht diep, smartelijk getroffen moest hebben, dat zij met angst en zorg de toekomst tegemoet zouden zien.

O, ellendig gevoelde ik mij; diep, zeer diep voelde ik mijn onmacht, mijn dwaling, tegenover Haar en de Kinderen, voelde ik, hoeveel ik jegens hen te kort geschoten was, hoe een ieder mij wel moest minachten wegens mijn falen, wegens mijn voor jaren her bedreven misdaad.

Neen, het was mij zoo direct niet mogelijk geweest, hoe vermoeid ik ook was, te slapen. Bij tijden had ik met mijn hoofd diep in de stroopeluw gelegen, mijzelf al maar martelend, terwijl er inderdaad tranen over mijn gezicht vloeiden, die echter verdwenen door een gedempte bitterheid, een bitterheid vanwege de meedoogenlooze omarming van al het gebeurde; wreed was alles in zijn onbegrijpelijkheid, mysterieus in zijn onzekerheid, luguber was het verliezen van mijzelf.

En zoo ik al een oogenblik mijzelve terugvond, zoo was dit nog een zelf vol tegenstrijdigheid van gedachten, een zelf vol verwenschingen en verwijten. Dat „zelf" kende ik nauwelijks terug, eigenlijk heelemaal niet.

Wanneer ik het slechts even aanschouwde, het in bezonken, klare uitbeelding aan de werkelijkheid toetste, in de zoogenaamde rust van den nacht, dan verwarde mij de tegenstrijdigheid, dan schrok ik bij het bewust worden van de gedachten daaromtrent, van gedachten van toomlooze begeerte, waarvan ik vroeger niets begrepen zou hebben, die mij vroeger nauwlijks bewust waren. Maar dan kwamen daarop weer kwellende droomgezichten, gruwelijke gestalten en in het melancholieke suizen der muren, wanhoopsgeluiden, oplaaiïngen van verre tooneelen en van velerlei vage, afschuwlijke en afgrijselijke dingen.

Dit had geduurd tot het schemerig werd in de cel en de ochtend gloorde, althans naar ik vermoedde, daar het mij voorkwam, dat ik slechts even geslapen had, niet langer dan een enkel uurtje ingedommeld was.

Bij het opstaan echter trachtte ik aan andere dingen te denken, dan aan hetgeen achter mij lag, en probeerde ik mijn

gedachten meer te richten op hetgeen voor mij lag; doch opmerkelijk, mijn hersenen schenen onbekwaam tot eenige inspanning. Toen poogde ik mijn gedachten maar weer op het verleden te werpen, maar eigenaardig, ook daarbij, en zelfs bij mijn Vrouw en Kinderen, kon mijn herinnering niet verwijlen.

Ik kon mij alleen nog maar afvragen, of een ieder in een dergelijken toestand, na een soortgelijken nacht dergelijke gewaarwording zou hebben; die gewaarwording, dat de gevangenschap geen droom, geen beeld, noch een visioen was, maar wezenlijkheid, werkelijkheid, de harde, wreede werkelijkheid, die hem bij het opstaan en het aanschouwen der celmuren en ijzeren tralies schril voor oogen stond?

Waarschijnlijk was dit dan ook de reden, waarom ik mij voor het oogenblik niets kon herinneren van wat achter en evenmin iets kon beseffen wat voor mij lag.

Alleen herinnerde ik mij, vermoedelijk vanwege de nachtelijke gedachten, hoeveel ik jegens mijn Gezin te kort geschoten was, hoe een ieder mij wel moest minachten, en ook dat, na uren, zooals beschreven wakker gelegen te hebben, mij het beeld van mijn Echtgenoote voor den geest was verschenen, verrezen was voor mijn oog als een soort schrikbeeld, ontstaan bij de gedachte aan haar vernietigde trots-op-mij, aan haar vergane jeugd en haar gekwetste, vrouwelijke eer, bij het besef van haar armoede en vernedering, waarvan ik en ik alleen schuld droeg; het beeld van mijn Echtgenoote, met de oogen, de anders zoo mooie, groote oogen, vlammend van gloeienden haat, een beeld, dat mij het hart verscheurde, de ziel uitéén reet.

Suggestief wreed was dat in zijn onbegrijpelijkheid, want na eerst een snel fluisteren, een ingehouden ritselen, een zacht sissen en blazen, als van den nachtwind, die aankomt van ver over de daken, en na een voorbij-schuifelen in de duisternis, spreidde zich een sluier over het beeld, een waas, als de daar straks genoemde melancholie zoo vreemd, zoo vol van mismoedigheid en neerslachtigheid, dat alle andere gevoelens uitgesloten werden, en de droefgeestigheid deed mij in een slaap vallen, waaruit ik aanstonds weer ontwaakte, om een nòg aangrijpender visioen, een nòg wreedere voor-

stelling van een of ander subjectief beeld te aanschouwen.

Maar de nacht was nu voorbij, ik hàd geslapen, en hoewel het de slaap geweest was van den, als het ware afgemartelden Mensch, de slaap der machteloosheid, die gevolgd was op de overspanning der laatste dagen — ja men zou wel kunnen zeggen der laatste weken — niettemin had die korte pooze als gewoonlijk een verkwikkenden invloed op mij gehad, hoe gering ook, mij min of meer doen opleven, mij opgebeurd.

Beneden hoorde ik het gerommel van kettingen, het verschuiven van emmers en het neerslaan der hengsels, het verplaatsen van kannen, en boven alles uit, het openen en dichtklappen van deuren. De bedrijvigheid scheen, nadat zooeven de bel had geklingeld, overal in het Huis van Bewaring in vollen gang en al spoedig werd ook mijn deur geopend, waarop een Bewaarder mij verzocht emmers en drinkwaterkan naar buiten te zetten.

Dit had — daar er volgens de mededeeling van den Bewaarder wel een honderd en vijftig à twee honderd cellen van emmers met water ontlast en weer voorzien moesten worden — met den meesten spoed te geschieden, nu, en ook in het vervolg.

Ik gaf gehoor aan zijn verzoek, maakte mijn bed in orde, vouwde dekens en lakens, veegde den vloer, begon mij te wasschen met het inmiddels verschenen frissche water, gaf gevolg aan alles vermeld in het Reglement van Huishouding in zoover dit op dezen tijd en dit uur moest geschieden.

De bel luidde andermaal, waarop mij, niettegenstaande ik nog van voldoende kuch voorzien was, opnieuw een in drieën verdeeld stuk bruin-brood door het luikje werd overhandigd. Mijn beker, dien ik erdoor had te reiken, werd gevuld met een soort warme melk, doch bleek bij het gebruiken meer water te bevatten dan pure melk. Alzoo mijn eerste ontbijt in het Huis van Bewaring.

Ik zette mij aan het beukenhouten klaptafeltje, waarop ik bij wijze van tafellaken mijn witten zakdoek, die vrijwel zoo groot was als een handdoek, had uitgespreid, wat, met het daarop geplaatste en blank gepoetste aanwezige tinnen servies, zich nog niet eens zoo slecht liet aanzien en begon

gretig van dit maal gebruik te maken, het brood met mijn houten mes bewerkend.

Hoewel tusschen de muren opgesloten was het me nog niet mogelijk, mij geheel en al in den staat van een gevangene te verplaatsen; wel overdacht ik, naar aanleiding van hetgeen des nachts mij in visioen en in beeld voor den geest verscheen, dat ik des daags niet alleen mijn gedachten en opwinding zou moeten beteugelen, maar mij ook aan de omstandigheden zou moeten aanpassen.

Ik was nu eenmaal gevangen en in zekere bewaring gesteld; het bewijs van voorloopige aanhouding had ik in den zak en daar viel niet tegen te sputteren. Het verraad was ondernomen en gelukt; het bewijs: n.l. het stoffelijk overschot, bovendien nog gevonden in mijn vroegere gebouwen, vond de Justitie blijkbaar voldoende, om mij gevangen te houden, mij van moord of doodslag te beschuldigen, in elk geval om mij te verdenken en verder in verband daarmee te vervolgen.

En hoewel mij dat alles reeds jaren boven het hoofd had gehangen en ik mijzelf in den geest reeds zeer vaak tusschen celmuren had gezien, viel de werkelijkheid van dat plotseling gevangennemen, van het onderzoek, van de afhankelijkheid van weer nieuwe Menschen, van de ontrooving van mijn vrijheid — wat natuurlijk de gevolgen daarvan waren — niet enkel hard en kil, uitdagend en tartend op mij neer, maar trof mij ook als iets nieuws in het leven, en niettegenstaande de voorgevoelens, toch nog als iets zóó onverwachts, dat mij, terwijl ik aan mijn ontbijttafel was gezeten en ik mij door het kleine uurtje slaap wat opgeleefd en opgebeurd voelde, wat bekomen van de bedwelmende ontgoocheling, welke mij zoo meedoogenloos had meegevoerd — mijn arrestatie, mijn gevangen toestand eigenlijk niet als een schok, als een smart voorkwam, maar meer als een beleediging, een vernedering, een Menschonteering, en boven alles, als iets verwonderlijks, iets verwonderlijks dat mij somwijlen mezelve in twijfel deed afvragen, of het wel waar was, dat ik, ikzelf, mij in zulk een toestand bevond, of het wel waar was, dat ik als Mensch, vanwege den wil van Menschen in een ijzeren kooi opgesloten, slechts door tralies van de wintersche natuur mocht genieten, frissche lucht mocht scheppen om het leven te behouden!

Was ik, de Man, die vóór enkele jaren nog als een welgesteld burger, als iemand, met capaciteiten begaafd, bekend stond, en van geen misdaden verdacht werd, eigenlijk wel dezelfde, als toen, dezelfde persoon als te voren? Of was ik onder den invloed van een alles-overweldigenden, zwaren droom geraakt, onder den invloed van een suggestieven droom, waaruit ik, met schrik ontwaakt, ontsteld oprijzen zou, van een droom, die wellicht in den morgenstond door een zonnestraal zou verdreven worden.

Maar dan schoot het mij als een bliksemstraal, zeker niet als een straal van het zonnelicht, door de ziel, dat het géén droom, géén beeld, noch een visioen was, maar dat, evenals ik bij het opstaan voelde, de wezenlijkheid, de werkelijkheid, de harde, wreede werkelijkheid mij voor oogen stond; dat het werkelijkheid was geweest, waarmee ik voor tien jaren terug getroffen was geworden, getroffen in een phase van mijn leven, waarin ik meende het hoogste peil van moraal, het toppunt van geluk te hebben bereikt, op een moment, waarop ik dacht vast, muurvast te staan, om toch... toch even snel als hard naar de diepte, de diepte van jammer en ellende, beleediging en vernedering te worden geslingerd; ja, het was alles wezenlijkheid, klare werkelijkheid.

Werkelijkheid was ook, dat die zooeven beschreven toestand van verwondering aanhield, zeer lang en zich, toen ik dezen morgen andermaal van uit mijn cel in een dito ijzeren kooi werd gelaten, om z.g. te gaan „luchten", mij van frissche lucht te gaan voorzien, met vernieuwde kracht aan mij, rampzalige, opdrong.

Die verwondering openbaarde zich steeds sterker, toen ik al maar langs de ijzeren staven liep, scheerde, als 't ware — gelijk de gevangen leeuw doet, die zijn prooi van achter de tralies zijner kooi ziet — en de vreeselijke zekerheid en in al haar aangrijpende kracht tot mijn bewustzijn was doorgedrongen; toen al de pijn van den hoon, al de schaamte der beleediging, der vernedering, die het redelooze, opgesloten en geplaagde dier niet voelt, mij tot steeds dieper besef bracht van de werkelijkheid; toen ik vervolgens, na weer, evenals de andere gevangenen, als een dier door Menschen, naar de cel te zijn teruggeleid, mij aldaar weer alleen bevond,

en allerlei gemis gevoelde, in 't bijzonder dat van mijn Vrouw en Kinderen om mij heen, allerlei ontbering in 't verschiet zag, allerlei onderwerping en verdrukking, die elkaar afwisselen zouden, om mij als Gedetineerden, den druk der werkelijkheid te doen gevoelen. Toen nam ik opnieuw en nog zekerder het besluit, dat alles met de waardigheid van een onschuldig Gevangene, van een verkeerd beoordeelde, van verdrukte, met den hoogmoed van een Strijder te dragen, al zou mij alles ook — wijl mijn geestvermogen, ondanks alles niet zoo stomp gewiegd was al het verkeerde, al het onteerende daaromtrent meer te beseffen — bijzonder pijnlijk zijn en ik niet altijd in staat wezen mijn lot met stoïcijnsche kalmte te dragen.

Ik had toch, overwoog ik, het zwaarste, als bijvoorbeeld de confrontatie met mijn Slachtoffer, die van zooveel gewicht was, doorstaan en het was nu zaak, en in mijn geval de beste tactiek, het verdere verloop van het geval kalmpjes af te wachten, met zelfbeheersching een en ander aan te hooren en zuiver onder oogen te zien, om vervolgens waar het te pas kwam, zoo te hooi en te gras eens te trachten den Heeren Autoriteiten, die toch ook niet meer konden doen dan hun plicht, mijn onschuld duidelijk te maken.

Ze moesten maar zoeken, speuren en tasten, snuffelen en vervolgen; intusschen kon ik er mijzelf op voorbereiden, mij op de natuurlijkste wijze op mijn Vijanden en Verraders te wreken.

Ik zou geen Man, geen Kerel zijn, wanneer ik mijn schuld, nu het zoover was, voor het uiterlijk niet in onschuld zou kunnen omzetten, ik de Heeren der Overheid, nu na jaren het kritieke moment gekomen was, niet zou kunnen trotseeren, zou kunnen weerstreven.

Alles, geld en goed, eer en naam, was mij, mijn Vrouw, zelfs mijn Kinderen, voor zoover de Overheid niet had kunnen ingrijpen, tengevolge van kunstgrepen en intriges ontvallen; persoonlijk was ik nu toch eenmaal geruïneerd, vernederd en beleedigd, belasterd en tot schande gedoemd, mij restte niets meer dan mijn ziel; als het moest zou ik nu reeds mijn lichaam prijs geven, maar nooit en nooit zou ik mijzelf als Moordenaar bekend maken, mij als zoodanig prijs

geven, noch zou ik mijzelve rust of duur gunnen alvorens mijn Gezin in eere hersteld, weer van alles voorzien was.

„O, mijn Mammie, mijn lieve Kinderen, vergeef het mij! Vergeef mij den toestand, de ellende, waarin ik jullie heb gebracht, en stel vertrouwen in de verzekering, dat ik, hetzij vroeg of laat, een eerbaar herstel voor jullie zal bevechten.

„O, mijn Lieve! Droevig stemt het mij, dat ik Jullie in zulk een toestand, in dusdanige kommer heb moeten achterlaten, zwaar drukt het mij aan handen en voeten te zijn gebonden en niets te kunnen doen, niets te kunnen geven, zelfs niet die boterham, waarvoor ik verantwoordelijk ben.

„Maar de tijd der vergelding, de dag des oordeels zal eenmaal komen; zoo zeker als die voor mij ter boete beschreven staat, zal hij te eeniger tijd ook voor mijn Vijanden aanbreken.

„O, Gij van niets wetende, niets beseffende Vijanden, Gij naar wraak dorstende, geldzuchtige Creaturen, trouw zijt Gij bij Uw voornemen gebleven, mij van 't aardsche goed te ontdoen, mij te verraden en aan de Justitie over te leveren, opdat ik in de gevangenis zou worden geworpen; maar Gij, Gij hebt vergeten, dat mij nog de wraak rest, de wraak van een zwaar beproefd Vader!

„Vandaag dan zult Gij wéten, zult Gij bij het opnemen der Couranten triomfeeren, U amuseeren, op de hoogte komen van mijn arrestatie, van mijn Gevangenneming, mijn opsluiting tusschen de muren, achter slot en grendel, van een cel voorzien van ijzeren tralies, afgesloten van de Wereld.

„Vandaag dan zult Gij kunnen lezen, zult Gij U kunnen verbazen, verwonderen, over de ontdekking van het skelet in de garage, en opnieuw over de, reeds jaren geleden, geheimzinnige verdwijning van den gewezen Vliegenier, over het mysterie van den Overtoom, en over den Man, die verdacht wordt van *Moord en roof* — als 't U blieft, wat wilt Gij nog meer?

„Vandaag dan zult Gij en een ieder, die er maar behagen in schept, in de gelegenheid zijn om mee te helpen, de Couranten van de meest sensationeele berichten omtrent dien Man en zijn Mysterie, maar bovenal omtrent zijn loopbaan, van al hetgeen Gij wellicht al jaren op het hart

hebt, te voorzien, opdat de Wereld zal weten wat er alzoo in zijn leven heeft plaats gehad, wat hij, de Man der misdaad, wel op zijn kerfstok heeft!

„Pak aan jongens, waarom nog langer geaarzeld? Thans zijt Gij Overwinnaar. Thans zijt Gij in de gelegenheid om door vage zinspelingen wonder-verhalen te doen rondbazuinen, reusachtige drama's op groote schaal over den aardbol te doen verspreiden; dat is U thans gegeven, en wel toevertrouwd! „It doesn't matter!" of de gegevens waarheid of leugen zijn, „never mind"! of de rapporten sensatie of laster bevatten, — aannemen Jan! Laat de wereld weten wie en wat deze verdachte is, een Moordenaar of wat dan ook; in elk geval brandmerkt hem, steenigt hem als een geraffineerd Misdadiger. 't Gevaar voor U is thans geweken!"

Ha... ha... haha... Benijders van ons vroeger geluk... wat zouden ze erom lachen, hoewel zij het natuurlijk al lang hadden zien aankomen, als om een dwaasheid van henzelf. En ze zouden zich afvragen, of zij wel mee zouden doen aan een vulgaire lasterpartij zonder doel of zin? Belachelijk! Maar bewonderenswaardig rekenden ze niet op hun hartstochtelijk temperament, onderschatten zelfs het gevaar van hun opbruisend bloed. Zij zouden de eersten zijn... de eersten... die zich meldden... die zich zouden uitspreken, zouden...

En dan..., dan... als de Vijanden dit hoorden, zou in hen de waanzin van het beest, dat bloed geroken had, losbreken, van het beest, dat bloed heeft geproefd en méér wil...

In het gemoed van den Man achter de tralies was de stroom van gedachten en gevoelens geleidelijk woester en sneller, en tegelijkertijd onstuimiger en machtiger geworden, doch dàn werd het hem langzamerhand mogelijk zich met volle zekerheid op zijn zaak te concentreeren en werd hij kalmer, daar de emotioneele stroom, die zooeven nog met woest gebrul voortjakkerde, nu geleidelijk breeder en rustiger werd, om zich, moedig als in de wijde, wijde zee, in een oneindigheid van mogelijke zinspelingen, van tallooze geheimen, van vage en grootsche voorgevoelens, waarvan de Wereld en de Mensch nooit verzadigd raakt, te verliezen.

Zoo concentreerde mijn wezen zich op de belevingen van mijn gemoed, als op de nooit verzadigde eeuwigheid.

Zoo verliepen de uren, terwijl ik nu eens in rustelooze eenzaamheid al maar op en neer liep in mijn cel, om dan weer ineen te zinken op mijn stoel aan de beukenhouten klaptafel, en vele en drukkende gedachten zich van mij meester maakten, tot als afwisseling de bel luidde, de bel van het etensuur.

De geur van een pannetje erwtensoep verspreidde zich reeds bij het openen van het luikje; ik nam het zonder dralen in ontvangst en liet den inhoud geen minuut onaangeroerd. Deze soep was niet te versmaden, was als gevangenissoep te gebruiken, zelfs zeer goed te eten, te goed om den geheelen inhoud der pan ineens te verslinden, deshalve vond ik het beter mij met mate te verzadigen.

Daarna kon ik mij andermaal naar de luchtplaats begeven; dezen keer echter naar een zelfde, aan het einde van vleugel A aanwezige ruimte, die mij het uitzicht op den achtergevel van het gebouw „Hirsch & Co" bood.

Terugkomende merkte ik aan den deurpost van mijn cel een roode kaart op, waarop vermeld stond:

VERDACHT VAN MOORD EN ROOF.

Dat was dus mijn naamplaat op mijn nieuwe woning. Dat gaf mij opnieuw stof tot denken, „*Marcelis Muylwijk verdacht van moord*", — natuurlijk met groote, vet gedrukte letters — zoo zou het in de courant staan, in de Dagbladen vermeld zijn; zoo zou het onder de aandacht van mijn Relaties verschijnen, onder 't oog van mijn Familie, mijn Vrouw, mijn Kinderen, en ook van mijn bejaarde Moeder.

Voor mijn Moeder, o voor haar vond ik het vreeselijk, dat zij dit onder 't oog zou krijgen, allerverschrikkelijkst, dat zij dat nu nog op haar ouden dag moest meemaken; en ik was er zeker van, dat niemand, en zeker de bladen niet, mij ook maar in 't minst sparen zou, of zich zou ontzien om de verdenking, aangevuld met laster, die op mij rustte, als zou ik de ware schuldige zijn, kenbaar te maken.

O, mijn Moeder vergeef mij!

De Bewaarder, die mij in de cel gevolgd was, en dien ik eigenlijk maar half opmerkte, daar mijn gedachten bij de kaart op de deur verwijlden, vertelde me, juister nog herhaalde, hoe ik de lakens en dekens had op te vouwen en zei

nog eens uitdrukkelijk, dat ik daar nauwkeurig gevolg aan had te geven.

Gedachteloos, op dat punt tenminste, beloofde ik hem dit te zullen doen en gaf er zoo terloops mijn verwondering over te kennen, dat ik omtrent mijn hier zijn niets meer hoorde, noch iets over de zaak, waarom het ging, vernam. De Bewaarder echter wist van niets, liet zich noch over het een, noch over het ander ook maar iets uit. Trouwens het was hem verboden slechts maar één volzin over de zaken der Gedetineerden te uiten, of er ook maar één woord over te reppen.

Vreemd, overdacht ik nog, dat ik nog maar steeds niets van de zijde der Justitie vernam. Maar, dacht ik dan: waarvoor die haast? Afwachten! Geduldig afwachten! Dat was toch het parool. Het feit was nu toch wijd en zijd bekend gemaakt en alles, zoo ook het onderzoek, stelde zijn eischen, moest zijn beloop hebben, had tijd noodig! Waarom zou ik de zaak opjagen, mijn ongeduld verraden?

Maar vanwaar toch dat beklemd gevoel, dat bedrukt gemoed? Waren dat nog immer de sporen mijner misdaad? Of waren het wellicht nog altoos de sporen van het vroegere kleine, geheime gedoe, van het aanvoelen van de sluipwegen mijner Vijanden?

Zoo stelden mijn hersenen tientallen vragen. Mijn ziel was benauwd in mij en weifelde tusschen vrees en strijd, in onzekerheid en onbestemd verlangen. Zonder samenhang gleed elke gedachte mij voorbij, zonder dat er antwoord kwam op mijn vragen. Ik vermocht niet ze te doordenken, de beelden te vatten. En ik zocht als naar een Mensch, dat een verklaring kon geven van de trillingen, waaruit ze voortvloeiden, naar een middelpunt van kracht, dat vasten vorm kon geven aan het een of ander gedachtebeeld, dat in de hersenen geboren, zwevend zijn weg vond in de wijde ruimte mijner ziel. Neen, er was geen middelpunt, geen steunpunt te vinden, mijn hersenen waren als saamgesmolten tot één mengelmoes van beelden en gedachten, terwijl mijn geest zonder veerkracht, zonder een zweem van oplossing aanvoelde.

Doch in weerwil van deze min of meer sufferige gewaarwording, als van iemand, die een dag of wat aan den boemel

is geweest, ving ik onwillekeurig brokstukken van orders op, die vanuit de vestibule door den Brigadier bij den ingang der gevangenis aan de zich blijkbaar in de vleugels verspreid bevindende Bewaarders werden toegeroepen, ja meermalen toegeschreeuwd, o. a.: „B 3—6", „A 2—4 Rechtbank", „Veldwachter" of „Directeur"; tot ik op een gegeven oogenblik hoorde roepen: „C 3—4, Rechter-Commissaris", en ik mijn eigen nummer herkende.

Ik zocht naar mijn koperen nummerplaat, gisteren ontvangen bij het binnenkomen in het Huis van Bewaring, met de mededeeling, dat ik die bij het verlaten van mijn cel steeds zichtbaar op mijn jas te dragen had, vond deze, bekeek haar en constateerde dat het cijfer klopte met dat, wat door den Brigadier was afgeroepen, hetgeen al spoedig door het openen van de deur door den Bewaarder bevestigd werd.

Even werd het mij wederom benauwd om het hart. Een angstig, beklemd gevoel maakte zich opnieuw van mij meester. Onrustig bewoog ik mij door mijn cel, terwijl de Bewaarder in de deuropening stond.

„Rechter-Commissaris!" riep hij mij toe en of ik mij maar van hoed en jas wilde voorzien, want ik had hem naar het Instructie-Gebouw te volgen.

De Bewaarder leidde mij in de richting einde Vleugel C, vervolgens door een ingebouwd steenen trappenhuis naar beneden en de vestibule door, alwaar ik voor een ijzeren-hek kwam te staan, een afscheiding voor een openstaande deur, die, zooals de Bewaarder vertelde, toegang verleende tot den moes- en siertuin van de alhier verblijfhoudende Beambten en waardoor men van en naar het Instructie-Gebouw kon komen, in welk gebouw de Rechter-Commissaris de noodige verhooren van de Gedetineerden afnam.

Met een merkbaar bijzonderen sleutel, dien de dienstdoende Portier uit een bij dat hek aanwezige kast haalde, opende deze Beambte de afsluiting, waarop ik mij — na eerst nog op order van den Hoofd-Bewaarder mijn hoed, waarvan ik op mijn reis geen gebruik mocht maken, aan den Portier te hebben afgegeven — op den voet gevolgd door mijn Begeleider, die de poort weer achter zich dicht sloot, door dien tuin, naar genoemd gebouw begaf.

Toen wij voor den ingang daarvan aangekomen waren, werd de deur op herhaald kloppen van den Bewaarder door een Veldwachter geopend, die mij, om zoo te zeggen, in ontvangst nam, waarop de mij begeleidende Bewaarder, die blijkbaar zijn plicht vervuld had, terugkeerde en ik door den Veldwachter, die mij had binnengelaten, naar een der in het Instructie-Gebouw aanwezige cellen, die dienst deden als Wachtkamer, werd geleid, en erin opgesloten.

Deze flink hooge en lange cel was voorzien van een klaptafel, een stoel aan ketting en een verwarmings-radiator. Voorts van een reusachtig raam, bezet met ondoorzichtig glas, tegen uitbraak verzekerd door de noodige ijzeren staven.

De muren, op zijn minst vier à vijf meter hoog, waren wit gestukadoord en tot op manshoogte voorzien van inscripties, als daar waren: geheime teekens, rijmpjes en wat dies meer zij, zoo ook allerlei en allerhande figuren, die nu niet direct van zedelijkheid getuigden. Ook de deur, de tafel, zelfs de stoel waren gedecoreerd met dergelijke kerker-profanaties.

De cementen vloer droeg, niet minder dan die van de luchtplaatsen, de sporen van het aanhoudend onrustig heen en weer loopen van de zich in voor-arrest bevindende en ter onderzoek geleide Gedetineerden. Naar het mij voorkwam, afgaande op genoemde kenmerken, liepen de verhooren niet al te vlug van stapel, en viel er zoo nu en dan zeker nog wel eens een uurtje te wachten.

Zoowel boven mij, als in de nevengelegen cellen, hoorde ik regelmatige voetstappen, die bij tijden en op den duur afgewisseld werden door gestamp of wel door 't geklos van klompen, en die zich al spoedig als hamerslagen op het hoofd deden aanvoelen.

En onder al dat geloop, gestamp en geklos door, overdacht ik, mijzelf als voorbeeld nemend, hoe er onder een dergelijk aantal Gedetineerden, zooals de Bewaarder mij medegedeeld had een honderd en vijfig à twee honderd, velen zouden zijn die, evenals ik, te kampen hadden met een zekeren strijd en innerlijke vrees; de eene vanwege de eventueele straf, de pijnlijke gevolgen, de andere vanwege de schande, de naweeën enzoovoort van een eventueel ronduit belijden van schuld; kortom, hoe velen, evenals ik, zouden worstelen

om tot de daad van erkenning van hun dwaling te komen, om het objectief gevolg van de misdaad te blijven trotseeren, met de vrees het pijnlijke van de werkelijkheid onder oogen te krijgen. En dat dit zoo was, behoeft geen betoog, dat werd verraden door de onrust en de angst, zich tenslotte in een onbeschrijfelijk gevoel van beklemdheid openbarend, die het hen onmogelijk maakte ook maar een enkel oogenblikje, één enkele minuut rustig of kalm op den stoel te blijven zitten.

Zelfs het schrift op den muur, de enkele regels op rijm hier en daar op de deur, den stoel en de tafel ingekrast, droegen, hoe zinneloos ook, de sporen van een zekere gejaagdheid, van een de Menschen zelf wellicht niet bewusten, vreeselijken strijd tusschen het bedrukte hart en 't falende verstand, van een zich in 't nauw-gedreven zien. Maar afgescheiden van den strijd en innerlijke vrees, waarvan een en ander getuigde, openbaarde zich daar, door geschrift, figuur en uitbeelding den Mensch betreffende, de „*Beestmensch*", de Beestmensch, die vermoedelijk nooit te weten zal komen, dat er zich zoo iets — hoe zondig ook — als een Menschelijke ziel in het lichaam bevindt, hoewel dan niet in het zijne, de Beestmensch, die niet begrijpen kan, dat er een ziel bestaat, omdat hij zelfs de kiem ervan mist.

Ik vroeg mij af, wat den Mensch er toe gebracht kon hebben, tot de laagste trap van het Mensch-zijn af te dalen, tot het louter zinne-leven van een beest terug te keeren; maar mijn God, was *mijn* leven ook al niet jarenlang uit zijn voegen, stond ik zelf ook al niet jarenlang op die laagste trap als gezegd, op de psychische grenslijn tusschen Mensch en dier en met mij de geheele Wereld, zooals in 1914 bij het uitbreken van den gruwelijken oorlog was bewezen, de geheele, naar men beweert, volgens het plan van den Schepper geschapen Wereld, de Wereld van den naar het beeld van den Schepper geschapen Mensch, zooals men aanneemt?

Een onuitsprekelijk droevig lachje, dat ik niet bedwingen kon, speelde om mijn mond bij de herinnering aan de gebeurtenis van voor tien lange jaren; zoo was het mij, zoo was het duizenden, zoo was het de geheele Wereld gegaan; en zoo ging het nog: op de psychische grenslijn tusschen Mensch en dier stonden zoo velen!

Immers, men had alleen maar de ijzeren tralies te aanschouwen door den zoogenaamd Beschaafden Mensch, voor mij als Mensch-misdadiger en duizenden Lotgenooten met mij, gebruikt; alleen maar aan het over de geheele wereld klaargemaakte oorlogs-materiaal te denken, de voorbereidingsmaatregelen om elkander vandaag of morgen opnieuw in de haren te vliegen, in de couranten-berichten na te gaan, om tot het resultaat te komen, dat er zich nog duizenden, wellicht millioenen Menschen op den aardbol bevinden, die nooit zullen weten, juister nog nooit zullen beseffen, dat er zooiets van een Menschelijke ziel bestaat, omdat zijzelf de kiem daarvan missen.

Ik beet mij op de lippen en drukte de nagels van mijn gekromde vingers in de palm van mijn hand. Of dit van ongeduld was, of van schaamte over mijzelf, van teleurstelling over en betreffende het leven, ik weet het niet, maar het wachten, het geduldig wachten, hoewel ik dit als parool had aangenomen, duurde mij ditmaal vreeselijk lang. Trouwens, wachten duurt altijd lang, dat is een onbetwistbaar feit. Wachten echter in een vertrek waar niets te zien, niets te beleven is, terwijl men bovendien in spanning verkeert, duurt verschrikkelijk lang. De minuten worden dan als 't ware verviervoudigd, een kwartier wordt ten slotte een uur. Zoo ondervond ik het tenminste; na een kwartier, of juister, bijna twintig minuten al maar op en neer in mijn wacht-cel te hebben geloopen, met geen andere afleiding, dan hetgeen op den helder gewitten muur geschreven stond, ofwel met een spijker was ingegrift, met geen andere gewaarwording dan, dat ik door een spionneer-gaatje in de deur — door wie was natuurlijk niet na te gaan, doch gewis kon men concludeeren, dat het uit nieuwsgierigheid en niet uit belangstelling geschiedde — onophoudelijk begluurd werd, meende ik op zijn minst reeds een uur loopend en peinzend te hebben doorgebracht. De Veldwachter — wien ik, toen de deur eindelijk geopend werd, morrend vroeg: of dat wachten hier altijd zoo lang duurde — bracht mij op niet bijster gewone wijze onder het oog, dat een kwartiertje wachten toch zoo verbazend lang niet was, dat ik heel tevreden kon zijn, daar het soms wel eens een uur, ook

wel eens twee uur duurde alvorens men een beurt kreeg.

Of ik maar naar binnen wilde gaan? vroeg hij dan. „Er wordt thans op U gewacht."

Op een paar meter afstands van mijn wachtcel opende de Veldwachter een soort kamerdeur, waardoor ik in het Kabinet van den Rechter van Instructie kwam. Onmiddellijk viel mijn oog op Mr. Dons, de aan zijn Bureau gezeten Rechter-Commissaris als President, en ik constateerde, dat ook de Officier van Justitie, Mr. Reiling, de Commissaris van Politie, de Heer Pateer en Inspecteur van Slobbe met de twee Rechercheurs, Hommes en Kuiper, alle Ambtenaren en Beambten van de Centrale Recherche aanwezig waren; ook bevond zich daar, aan een afzonderlijk tafeltje, waarop een schrijfmachine stond, een zekere Mijnheer Van Eyken als waarnemend Griffier.

De Rechter Commissaris gaf den Veldwachter bevel mij achter de daar aanwezige balie te plaatsen en ving aan op gestrengen, min of meer cynischen toon te vragen: of ik thans, nu ik tijd had gehad een en ander in overweging te nemen, wat meer wist te vertellen?

Allen zagen mij scherp en onderzoekend aan, terwijl bij den een zich een diepe rimpel tusschen de wenkbrauwen groefde, bij een ander aanmatigende blikken waren waar te nemen; de twijfel en ook het wantrouwen ontwaakte weder met volle kracht in hen, toen ik, met een half onderdrukten zucht antwoordde: „Neen, Mijnheer de Rechter-Commissaris."

Deze slechts enkele woorden, als het begin weer van het volharden in mijn betuigingen van onschuld, sprak ik hoofdschuddend, maar naar ik zelf waarnam, wellicht vanwege den daarbij ontsnapten zucht, met gesmoorde stem, terwijl ik voelde, hoe mijn lippen droog, mijn oogen strak en gespannen waren, hoe mijn hart bonsde en het speeksel in mijn mond verdroogde.

„En heeft U," hernam de Rechter van Instructie, „zich aan geen moord of doodslag schuldig gemaakt?"

„Neen," antwoordde ik, nu in staat dit krachtiger te doen, „neen, dat is een valsche beschuldiging, een lafhartig verraad van mijn Vijanden!"

Ik vroeg mij, terwijl er op deze woorden een diep stilzwijgen volgde, af, of ik daarmee al niet meer had gezegd dan ik mij voorgenomen had te zullen doen; of ik mij met die enkele woorden van lafhartig verraad al niet in de kaart had laten zien? Oorspronkelijk was het mijn plan geweest geen woord meer dan „Ja" of „Neen" te zeggen vóór ik den tijd daartoe gekomen achtte, daar ik begrepen had, dat dit in mijn toestand eigenlijk de beste tactiek zou zijn, wijl ik mijzelf dan wellicht niet alleen de kans benam, mijn mond voorbij te praten, maar door zoo weinig mogelijk te zeggen de Heeren der Politie of Justitie zelf misschien boos maakte, waardoor ze zich wellicht verraden, iets uitlaten zouden. Dat veronderstelde ik, dat hoopte ik tenminste.

Maar daar de Heeren in Autoriteit bleven zwijgen, elkaar en mij aanstaren, vervolgde ik, alleen maar om het pijnlijke der situatie op te heffen: „Ik heb schuld noch deel aan welk misdrijf ook, ik heb geen schuld aan den dood van Busch, ik ben in deze zaak de dupe geworden van mijn Vijanden, door wier minderwaardige handelwijze ik mij huis en hof, geld en goed heb zien ontvallen, die de eigendommen van mijn Vrouw zich op listige wijze onrechtmatig hebben weten toe te eigenen, die onbeschaamd genoeg zijn geweest om, om zichzelf te verrijken, mijn naam door het slijk te sleuren, en die tenslotte door een laaghartig en verraderlijk spel om hun eigen naam en eer te redden, het van de Justitie gedaan hebben gekregen, dat ik onverhoeds meedoogenloos aan Vrouw en Kinderen ontrukt werd en achter slot en grendel gezet, waardoor zij nu in alles vrij spel hebben."

Ik had deze woorden met een uitdrukking van intense bitterheid geuit, en de Heeren in Autoriteit hadden aandachtig geluisterd.

Nog immer echter bleven zij zwijgen. Een beklemmende stilte heerschte er in het Kabinet. Toen, na eenige blikken met den Rechter van Instructie gewisseld te hebben, nam Inspecteur van Slobbe het woord en sprak: „U tracht nu wel de schuld op een ander te werpen, maar U heeft méér gedaan dan dàt waarvoor U gevangen genomen zijt; U heeft voor eenige jaren terug den Heer Schopman op zijn kantoor aangerand, wijlen Uw Schoonvader is U eens naar de keel

gevlogen, den Knecht van Uw Schoonmoeder heeft U indertijd ook al willen vermoorden!"

Een stroom van verontwaardigde gevoelens deed mijn geheele lichaam trillen, mijn oogen schoten vuur op het hooren van deze beschuldigingen, van het opnoemen der feiten, die in werkelijkheid zoo geheel anders waren; een koud en wee gevoel overviel mij, ik hijgde naar adem en, overdenkende hoe lafhartig mijn Vijanden inderdaad bezig waren mij dieper en dieper te doen zinken, antwoordde ik in opgewonden stemming: „Nooit, Mijnheer van Slobbe, nooit hebben dergelijke feiten plaats gehad. Dat is laster, niets dan laster. In de zaak Schopman heb ik mij verdedigd; dat van wijlen mijn Schoonvader, waaromtrent geruchten loopen en praatjes worden rondgestrooid, heeft nimmer plaats gehad. Dat is door Mr. Lubbers rondgebazuind, naar aanleiding van een proces in verband met de aanvraag van een op zichzelf staand feit, n.l. om de onder curateele stelling van mijn Schoonmoeder. De knecht Avis draagt daar mede schuld aan, dien heb ik naar aanleiding zijner onzedelijke handelingen met mijn Schoonmoeder de deur uitgegooid, van het erf af laten zetten, wat door de Politie te Purmerend, die zelf den knecht met al zijn hebben en houwen nog dienzelfden dag van het gebeurde van het erf der Villa heeft gezet, eventueel bevestigd, en eveneens bewezen zou kunnen worden. Ook betreffende de zaak Schopman, die ter behandeling op het Kantongerecht is voor geweest, zou de Politie de ware toedracht kunnen bevestigen."

„Maar U ontkent alles, Mijnheer Muylwijk!" zeide de Heer van Slobbe, naar ik veronderstelde niet recht wetende wat daarop zoo gauw te antwoorden. „U beweert totaal niets gedaan te hebben!"

„Ik ontken en beweer niets definitief wat heeft plaats gehad, mijnheer van Slobbe; maar wat ik U of de Justitie heb medegedeeld is de waarheid. Mijn grootste Vijanden, Wisse en Schopman, bekend als vermogende luidjes èn tevens om hun geraffineerd handelen, hebben de Menschen, die in deze zaak tegen mij samenspannen, omgekocht, daarvan ben ik overtuigd."

„U noemde daar ook als Vijand," viel de Commissaris

van Politie in, „een zekeren „Lubbers", wie is dat? Heeft die soms ook iets met de zaak te maken?"

„Neen, niets, mijnheer de Commissaris. Dezen noemde ik — als Notaris en Advocaat van mijn Schoonmoeder — alleen maar in verband met den Familie-Chaos en den laster, die door hem jegens mijn persoon verspreid werd!"

Weer een stilzwijgen, dan bellen, waarop de Veldwachter verscheen en de Rechter van Instructie sprak: „Breng verdachte tot nader order in zijn wacht-cel terug."

Onmiddellijk gaf eerstgenoemde daar gehoor aan en andermaal, thans met versnelden pas, liep ik in mijn tijdelijk verblijf op en neer, het tempo van mijn verontwaardigingsgevoelens tot uiting brengend.

Ik was tot de overtuiging gekomen, dat mijn Vijanden op hun heimelijke en insolente wijze krachtig op de Justitie inwerkten. Het bleek maar al te duidelijk, dat het de hoogmoed, de nijd, de wellust, de gierigheid van mijn Vijanden, hun zoo jammerlijk individualisme, in zijn meest afzichtelijke gedaante, was die tegen het gefaald hebbende, verslagen en gevallen Individu, tegen den zwakkeling intrigeerde, wijl die voor hen het fundament was van hun bestaan, wiens geld de eenige drijfveer genoemd kon worden van hun lafhartig verraad, en een soort amusement voor hen vormde, dat hen deed volharden in den boosaardigen strijd om hun bestaan.

Ha... ha..., ha... ha... mijn Schoonvader naar de keel gevlogen, Schopman aangerand, den Knecht Avis willen vermoorden, en wie weet wat allemaal niet meer; ik moest maar trachten te onthouden wat er allemaal zoo al gezegd was geworden, mij verweten en naar het hoofd geslingerd; ik moest dit maar in mijn geheugen vastleggen, want het kon te pas komen, mij vandaag of morgen van dienst zijn. Zooiets mocht mij niet ontglippen, mocht me niet ontgaan.

Neen, niets mocht mij ontgaan! Niets dan de schande van mijn voor jaren her bedreven misdaad, die hen, mijn Vijanden, als vergelding voor hun roekelooze practijken te eeniger tijd ten deel zou vallen.

„Die schande, U, o, Gij Vijanden, nu nog tot een amusement dienend, worde U tot een kwelling, vanwege Uw wellust tot een last, tot Gij U verzoend zult hebben met het lot. Gemarteld,

gepijnigd hebt Gij mij wederom, nu in de nagedachtenis van mijn Schoonvader door leugen en laster, maar evenzoo hebt Gij mij versterkt, mijn kracht vernieuwd en mijn moed voor het blijven volhouden van mijn onschuld aangewakkerd tot strijd, den strijd van een zwaar beproefd Vader!"

„Of U maar weer binnen wilt komen, Mijnheer Muylwijk," met deze woorden opende de Veldwachter wederom de deur; „de Heeren wachten."

Met meer vrijmoedigheid en ongedwongenheid ging ik de deur van het kabinet, die door den Veldwachter was geopend, weer door en plaatste mij als vanzelfsprekend achter de balie, liet dan mijn oog met een vluchtigen blik over de aanwezigen en door het vertrek gaan, en zag, hoewel ik dit in 't minst verwacht had, toch zonder de minste verbazing, zonder eenige ontsteltenis, heel gewoon, dood gewoon, den Metselaar „de Kort" en zijn vroegeren assistent, Opperman Jacob Eeltjes.

„De Kort" — de Man, de levende man, die mij al jaren, tezamen met den dooden Man, mijn Slachtoffer, als het ware in hallucinaties achtervolgde — bevond zich daar tusschen de Heeren der Overheid, gezeten op een naar de eischen des tijds bekleeden stoel. „De Kort", de Man, die mijn gedachten de laatste dagen al bijzonder bezighield, van wien ik mij afvroeg, of hij, hij de lafhartige Verrader wel was, die ik verdacht, zat daar, na tien eindelooze jaren met het geheim te hebben geloopen, min of meer beschaamd naar den grond te staren, zonder op te zien, zonder iets te zeggen.

Zoo stond ik en zaten zij daar dan, vroeger Patroon en Knecht, nu — de Patroon als een van misdaad Verdachte achter de balie, de Knecht als een van verraad Verdachte tusschen de Handhavers der Wet, met het vreeselijke, ontsluierde geheim der garage, dat al jaren als een ontastbaar, onzichtbaar spook om mij, zonder twijfel ook om hem heen sloop, tusschen ons.

Een oogenblik van loodzware stilte volgde, een van die adembenemende oogenblikken, waarin het Lot de spoel, waarmede het de draden van verschillende Menschenloopbanen, zooals die van mijn leven met die van den Metselaar en mijn Slachtoffer, samenweeft, naar het schijnt heeft laten vallen en zich voorover buigt om haar weer op te rapen.

Het was alsof de Justitie, met het ten tooneele voeren van deze twee Menschen zoo gelukkig geweest was, de diep verborgen waarheid achter het geheim uit haar nevelen te voorschijn te roepen en den waren hoofdpersoon van het drama te ontmaskeren.

„Kent U deze twee Menschen?" met deze vraag onderbrak de Rechter van Instructie de stilte.

„Ja, mijnheer de Rechter-Commissaris. Beiden zijn, de een als Metselaar, de ander als Opperman, jaren geleden eenigen tijd bij mij in dienst geweest."

„En ook in negentien-honderd-vijftien?"

„Ja, ook toen, Mijnheer de Rechter-Commissaris."

„Dan zult U zich nog wel herinneren, dat ik U gisteren in Uw vroegere gebouwen, bij de confrontatie met het een en ander, een vraag heb gesteld betreffende dat muurtje langs de rioleering boven de kist, waarin het stoffelijk overschot van Busch, althans van een Mensch, zich verborgen vond. Ik vroeg toen, wie dat gemaakt ofwel gemetseld had, doch U wist daar niets van, althans U hield U zoo en vroeg den Commissaris van Politie en ook mij of Uw vroegeren Metselaar en Opperman daaromtrent reeds waren ondervraagd. Dat is dan gebeurd, U ziet ze voor U, de Commissaris, de Heer Pateer, heeft ze aan een uitvoerig verhoor onderworpen en zij zeggen, dat U van dat muurtje persoonlijk de losse onderlaag van steenen op het zand hebt gelegd en verzekeren ten stelligste, dat zij dat muurtje op order van U daar hebben gemetseld. Daaruit concludeer ik, dat U vóór of tijdens het metselen van dat muurtje kennis droeg van hetgeen aldaar verborgen lag."

Voor de derde maal werd dan over dat bewuste muurtje gesproken, ik daaromtrent ondervraagd en nu, nu werd er beweerd, dat ik daarvan de eerste laag zou hebben gelegd. Daar was iets wonderlijks, iets onverklaarbaars in, dat tegen al mijn herinneringen, tegen al mijn steeds weer opgerakelde ondervindingen in daar op eenmaal positief gelijkluidend beweerd werd: dat ik van dat muurtje moest afweten, dat ikzelf daaraan een begin had gemaakt. Wilden mijn Vijanden, zoo vroeg ik mij af, ook hierin de macht van hun in het geheim werkende hand toonen? En de vraag drong zich aan

mij op: hoe kwàm dat muurtje, waarvan ik een gedeelte met eigen oogen gezien had, daar boven het graf? En terwijl ik giste en overdacht, schoot mij opeens, als een bliksemstraal in een draaienden molen, te binnen, dat ik toch de opdrachtgever daarvan was, dat ik inderdaad uit vrees voor ontdekking bij een eventueele reparatie aan de leidingen, dat muurtje had laten metselen en ik er ook zelf de eerste laag van gelegd had, dat dáárdoor „De Kort" bij het verder opmetselen van dat muurtje tot de ontdekking, althans op de gedachte was gekomen, dat Busch daar wel eens onder begraven kon liggen.

En bij dieper doordenken zag ik, als in een visioen mijzelf, op dien bewusten avond in den door mij dieper gegraven kuil staan, met steenen, aangebracht door den reeds lang door mij vergeten Opperman, in de hand, die ik één voor één op de kist plaatste, stuk voor stuk daarop neerlegde om op die wijze de onthulling van het geheim, het wettelijk gevolg van mijn misdaad te ontgaan, te voorkomen — niet denkende aan den haan van mijn eigen geweten, noch aan het objectief gevolg van mijn misdaad.

Dat was dus de werkelijkheid, de werkelijkheid, opdoemend als gevolg van een objectieve wet van uiterlijken aard, die zich om de tragedie, om de zaak, het drama op zichzelf, of wat dan ook, bewoog! Maar die werkelijkheid moest worden teniet gedaan, ik mocht die niet erkennen. Dus ving ik aan, weliswaar vanwege deze onverwachte ontgoocheling, aarzelend, doch bij het verder gaan wat gedecideerder te spreken:

„Dat muurtje... dat muurtje... Ja... daar heeft U mij gisteren naar gevraagd... dat herinner ik mij... Maar daar begrijp ik niets van! Doch mij dunkt, Mijnheer de Rechter-Commissaris, wanneer ik het metselen van dat muurtje aan deze Menschen opgedragen had, zou „de Kort", die altijd gaarne wist waarom en waarvoor hij een en ander had te maken, mij toch wel gevraagd hebben met welk doel, waaròm hij daar dat metselwerk te maken had. Ik heb wèl, zooals ik gisteren reeds zei, opdracht gegeven boven de rioleering om het stalputje een betonplaat te gieten, opdat het overtollige water uit de daar boven aangebrachte waterleidingkraan in genoemd putje kon loopen, maar van een muurtje is mij niets bekend."

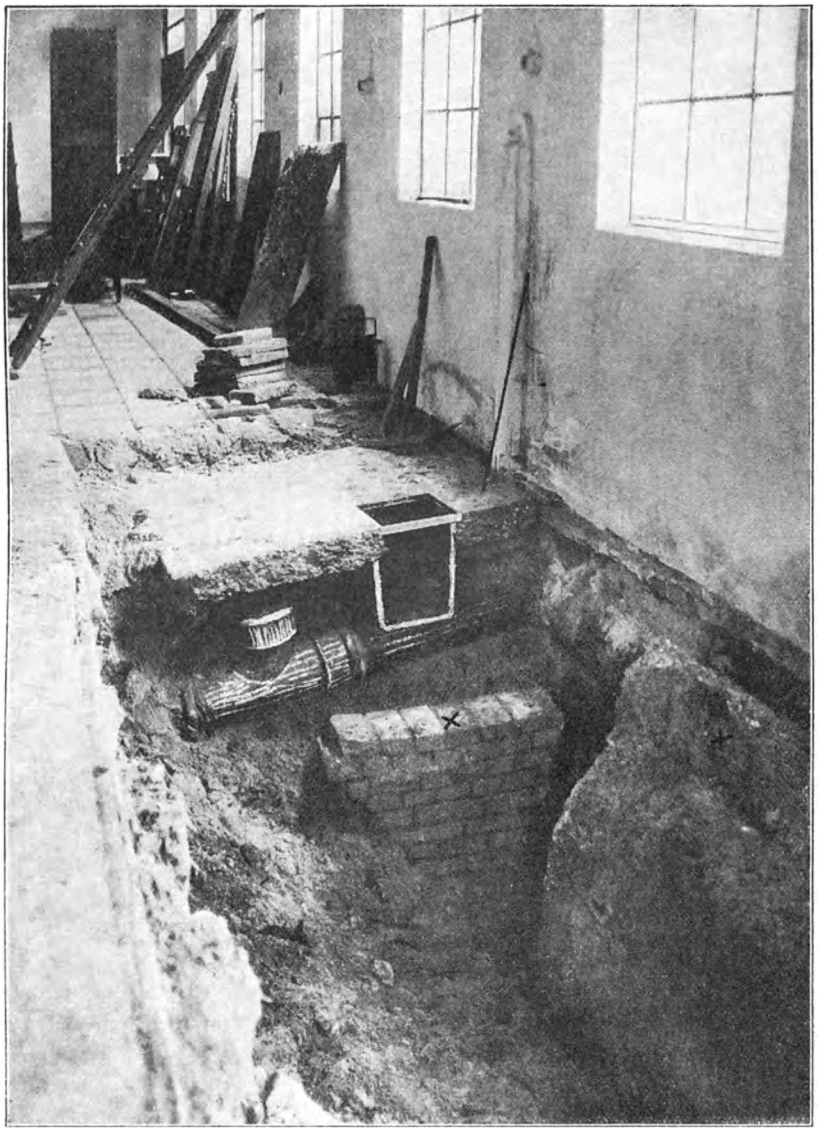

„Dat muurtje ... dat muurtje ...

„Maar deze Menschen zijn," repliceerde de Rechter van Instructie, „naar ik veronderstel en naar U aan den Heer Pateer hebt medegedeeld, betrouwbaar, en zij beweren het toch. Niet alleen dat zij zich de opdracht door U van dat muurtje herinneren, maar het staat hun zelfs klaar en duidelijk voor den geest, dat zij U die eerste laag, waarvoor zij U de steenen hadden aangebracht, hebben zien leggen."

„Neen, Mijnheer de Rechter-Commissaris! Ik heb geen opdracht gegeven, noch ook maar een enkelen steen van dat muurtje gelegd. Wanneer zij zulks tegenover U beweren, zoo veronderstel ik, dat zij zich vergissen, of dat zij door mijn Vijanden omgekocht zijn, om iets dergelijks te verklaren!"

„Herhaalt U," sprak de Rechter van Instructie, nu eens den Metselaar, dan weer mij gestreng aanziend, „dat dan nog maar eens rechtstreeks tot deze Menschen, dan kunt U de stellige verklaring uit hun eigen mond hooren."

Ik zweeg, zag „de Kort" en den Opperman aan en knikte slechts toestemmend, dat zij dit dan maar moesten doen. Zoo dan hoorde ik, hoewel een weinig schroomvallig, bevestigen, wat de Rechter van Instructie zoo juist had medegedeeld betreffende dit muurtje, hetgeen ik op mijn beurt ten stelligste tegensprak.

En zoo ontstond er een debat tusschen mij en „de Kort" over het opdragen en uitvoeren van werk. „De Kort" haalde daarbij het maken van beton voor eenige indertijd uit te voeren kelders aan, zei dat dat beton steeds gemaakt moest worden, zooals ik dat wenschte, en daarmee afgeloopen. „Ook behoefde ik," aldus „de Kort", „nooit bij Mijnheer Muylwijk aan te komen met de vraag: Waarvoor dit, waarvoor dat had te dienen, ik had het eenvoudig zus of zoo te maken."

De Rechter van Instructie, gaf daarop als zijn meening te kennen, dat dit optreden in verband met de verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid van een Patroon, zijn goedkeuring wegdroeg, doch dat in dit geval het feit, dat ik eventueel aan „de Kort" het metselen van het bewuste muurtje opgedragen zou hebben, daardoor op vasteren bodem kwam te staan.

Daarop nam Eeltjes, de Opperman, met een heftig gebaar het woord, sprak over de algemeene preciesheid van mij als

Patroon, over het aantal steenen dat hij precies voor het muurtje had aan te sjouwen gehad, voorts over mijn altijd besliste en zekere opdrachten, zoowel van het een als van het ander; over het schoonhouden van kantoren en het bijhouden van magazijnen waarmee hij was belast, vertelde dat alles er altijd even ordelijk, keurig en netjes uit moest zien in opdracht van „Mijnheer" en dat hij daar steeds als Man van zijn plicht voor gezorgd had. Verder liet hij zich breedvoerig uit over zijn eerlijkheid, over den naam „Eeltjes", die overal genoemd mocht worden en beweerde, dat hij nooit iets zonder opdracht van „Mijnheer", noch buiten diens voorkennis had uitgevoerd.

„Was U," informeerde de Rechter van Instructie nu bij mij, „tegenwoordig bij het storten van die betonplaat en al wat daar meer gemaakt moest worden?"

„Niet steeds, Mijnheer de Rechter-Commissaris, ben ik daarbij tegenwoordig geweest. Ik oefende soms overdag en wanneer er ook 's nachts gewerkt werd, na tien, ongeveer half elf uur 's avonds, geen toezicht meer op dat werk uit. Ik liet het dan over aan hen, die ik de opdracht had gegeven."

„Hoeveel nachten zijn er gewerkt?" vroeg nu de Rechter van Instructie weer.

„Zooals ik al heb medegedeeld aan den Heer Pateer, zeker één nacht. Ik geloof echter, dat er aan die voorbereiding der garage voor het gebruik door de Combinatie voor de fabricatie van zeep, meer nachten zijn gewerkt."

„Dus U blijft er bij, dat U geen opdracht heeft gegeven, dat muurtje te maken en ook geen lagen daarvan in het zand hebt gelegd?"

„Neen, Mijnheer de Rechter-Commissaris, dat heb ik niet! Ik blijf bij mijn verklaringen, als toen en ook nu afgelegd."

„En blijft U er ook bij, dat U schuld noch deel aan den dood van Busch heeft?"

„Ja, ook daar blijf ik bij, wijl ik mij aan niets heb schuldig gemaakt."

„En houdt U vol, dat U er niet van op de hoogte was dat er een menschelijk skelet daar in de garage verborgen lag?"

„Als gezegd, ja! Ik wist niets daaromtrent."

„Ook geen vermoeden daaromtrent gehad?"

„Neen ook geen vermoeden!"

„Maar wat denkt U," vroeg de Rechter van Instructie met meer nadruk op mijn herhaald en beslist ontkennen, „of veronderstelt U dan nu wel, nu dat Busch-geraamte gevonden is? Zoo iets komt daar toch niet van zelf."

„Mijnheer de Rechter-Commissaris," ving ik maar weer aan op zijn aanhoudend en doordringend vragen, terwijl het door mijn brein heen flitste, dat „de Kort" hier inderdaad wel als stilzwijgend Verrader tusschen deze Heeren der Justitie kon gezeten zijn, „mijn vermoeden is dat deze Menschen, althans „de Kort", meer van de zaak afweten, dan dat zij hier verteld hebben. Waarom drong „de Kort" er zoo op aan één of meerdere nachten te werken? Ik twijfel er geen oogenblik meer aan, of deze vroegere Werklieden van mij zijn omgekocht door mijn Vijanden die eveneens wel van de zaak zullen weten, of wellicht zelf daaraan schuldig zijn, omgekocht, om mij van hun eigen onverantwoordelijke daden en roekelooze practijken te beschuldigen. Ook is het niet uitgesloten dat er onder de vele Handelsrelaties van Busch, waarvan enkele zich tot een Combinatie hadden vereenigd, eenige te vinden zijn, die zich aan de misdaad hebben schuldig gemaakt, en dat zij — mijn vroegere Werklieden — deze behulpzaam zijn geweest het feit te verbergen, geheim te houden. Neen, — zooals gezegd — ik twijfel er geen oogenblik meer aan, of deze Werklieden zijn door Busch' eigen Kornuiten of door mijn Vijanden, in complot met de Combinatie, voor gezamenlijke rekening omgekocht, om mij voor het feit aansprakelijk te stellen. Zij hebben mij op lafhartige, verraderlijke wijze verkocht en door middel van hun valsche verklaringen aan de Justitie overgeleverd; overgeleverd!" herhaalde ik met stemverheffing, waarbij ik niet kon nalaten „de Kort" een blik van minachting toe te werpen, „voor een paar onbenullige guldens! Verkocht en verraden hebben ze me; valsch in alles, gelasterd!"

„Maar uit deze redeneering," liet de Rechter van Instructie daar onmiddellijk scherp op volgen, „kan men toch niets anders afleiden, dan dat U, zij het dan niet alleen, zich toch

aan een of ander misdrijf *mede* schuldig hebt gemaakt. Dat blijkt toch wel heel duidelijk. Hoe konden ze U verkoopen en verraden, als ze niet wisten dat U de misdaad had begaan?"

„U begrijpt mij niet," sprak ik gejaagd, als vreesde ik het reeds teveel gesprokene niet meer goed te kunnen praten, „U begrijpt mij niet, of U wilt mij niet begrijpen; zij toch drongen er op aan des nachts te werken, waren in het bezit der sleutels van de achter-ruimte, zij toch waren in de gelegenheid daar in de garage in en uit te gaan, men kan toch niet weten wat zij tusschentijds met anderen, die zich aan het misdrijf hebben schuldig gemaakt, verhandeld hebben, of hoe en in welk opzicht, op welke voorwaarden zij het geheim aan mijn Vijanden hebben overgedragen!"

„Daar geloof ik allemaal niets van!" gaf de Rechter van Instructie mij snijdend, bijtend te kennen en riep mij dan, daar de Veldwachter op een wenk reeds klaar stond om mij weer weg te voeren, min of meer sarcastisch toe: „U zelf zal die Menschen wel omgekocht, op een of andere wijze den mond gesnoerd hebben, opdat zij zwijgen zouden! *U* zult ze wel gestopt hebben!"

„Veldwachter," gelastte nu de Rechter-Commissaris, „breng Verdachte terug naar het Huis van Bewaring!"

Wankelend verliet ik het kabinet, op den voet gevolgd door den Veldwachter. Duidelijk had ik het sarcastische, den hoon, dien de Rechter van Instructie in deze laatste woorden had gelegd, gevoeld. Een opstijgende bloedgolf deed mijn strak, gespannen gelaat gloeien bij het aanhooren daarvan.

Het volgende half uur bracht mij, nadat ik, geleid door den gebelden en daarop verschenen Bewaarder in zekeren toestand van afwezigheid, automatisch in het Huis van Bewaring beland en in mijn cel teruggekomen was — in een waren chaos van gissingen, vermoedens, twijfel en vrees.

De geheele zaak met dat muurtje verbijsterde mij, niettegenstaande het feit, dat er al tweemaal over gesproken was geworden, nog steeds. De bewering van den Metselaar en Opperman, dat ik die eerste laag steenen gelegd zou hebben, hetgeen mij even daarna werkelijkheid gebleken was, deed mij mijn hersenen afmartelen om hiervoor een begrij-

pelijke verklaring te vinden. Dat waren dan de diep verborgen methodes der Heeren van de Justitie, om de waarheid uit haar nevelen te voorschijn te roepen, in dit geval om bij mij, den Misdadiger, het tafereel van die eerste steenenlegging te doen herleven.

En in dit wederopleven zelfs was iets wonderlijks, inderdaad iets als het objectief gevolg. Iets onverklaarbaars was het, als gezegd, dat dit tegen alle herinnering, tegen alle pas opgerakelde ondervindingen in zoo onverwacht positief en gelijkluidend door die menschen beweerd was, dat ik van dat muurtje moest afweten, ikzelf daaraan een begin had gemaakt. Immers dat op zichzelf was reeds een zeker bewijs van schuld.

Ik zonk met het hoofd in de hand op mijn stoel terneder en verviel in zulk een sombere, neerdrukkende overpeinzingen, dat het mij was of het einde der Wereld nabij was en ik geen enkelen uitweg meer zag; maar naarmate het aanvoelen van een naderend Wereldeinde sterker in mij werd, dieper tot mij doordrong, begon dit als een balsem, die de situatie verzachtte op mij in te werken. Echter maar een oogenblik, want even daarna werkte diezelfde voorgedachte aan dat groote einde ontmoedigend, verontrustend, en ten slotte zelfs opwindend, mij bijna vervoerend tot handelingen, die wellicht ten eeuwigen dage te betreuren zouden zijn.

Zwijgen dat was nog de eenige weg, want inderdaad alles nog maar eens overwegende, — had ik reeds meer gezegd dan noodig, reeds goed voor de mij te veinzen onschuld was. En bij dit besef, deze door het brein spelende gedachten, gevoelde ik me gedwarsboomd door weifelingen, de onbeslistheid en kleinzieligheid van mijzelve, ik mij had laten vervoeren.

Was het mij dan niet mogelijk met een standvastig hart, en meer beslister van willen te handelen? Deze onstandvastigheid toch moest de oorzaak zijn van mijn wanhopigen toestand, want anders zou ik toch niet zoo in verslagenheid, in ontmoedigde verontrusting terneder zitten. Daardoor toch was ik zoo wrevelig, zoo weemoedig, voelde ik mij bij tijden zoo gemelijk in mijn eenzaamheid.

En al naar de uren voortkropen, liet de eenzaamheid zich

dieper aanvoelen, deed zich het gemis aan niemand om eens een vertrouwelijk woordje mee te kunnen boomen meer en meer aangrijpend gevoelen. Verder kwam er ook geen bericht, geen enkel lettertje van mijn Gezin; bovendien kreeg ik geen woord over het verraad, geen enkele zinspeling op de wijze van ontdekking, van wien ook, te hooren. Niemand wist wat, niemand had, in weerwil van hun nieuwsgierige blikken, wat te vertellen; geen woord liet de Veldwachter, geen kik daaromtrent de Bewaarders en de Hoofd-Bewaarder los bij het gaan luchten. Ze waren door niets te bewegen.

Allen — zooals ik had ondervonden in het Kabinet van den Rechter-Commissaris — de Heeren der Justitie, Politie en de Beambten, staarden mij slechts aan, als om mij het hart te doorboren, met gezichten strak en koud, met blikken van ondervraging, informeerden slechts, trachtend mijn ziel te doorgronden, terwijl zij zelf geen woord verspilden, er van hen niets te verwachten viel.

Niettemin naar buiten zouden de Dagbladen hetgeen hun medegedeeld was over de ontdekking en de verdenking wèl met slaande trom en vliegende vaandels wijd en zijd bekend maken. Dat was aan geen twijfel onderhevig. En daarbij natuurlijk, zooals al aangehaald, het noodige omtrent mijn loopbaan, opdat de Wereld zou weten wie deze Verdachte wel was, wat er alzoo in zijn leven had plaats gehad.

Bij deze gedachten zweefden beelden vanuit mijn jongelingsjaren angstwekkend voor mijn geest, tusschen visioenen van de daad op zichzelf, die wel door niemand was te bewijzen, maar die mij tengevolge van mijn arrestatie en in verband met het doorvorschen van de Politie van het mysterieus verborgene in mijn verleden, mij een zielsangst bezorgde, die mij intuïtief in opstand bracht als tegen een monsterlijk onrechtvaardige aantijging. Alles in mij verzette zich er tegen, dat mijn persoon, mijn geschiedenis door de Couranten vermeld, besproken zou worden, zonder dat het mij mogelijk zou zijn mij te verdedigen, de wellicht overdreven feiten recht te zetten

Ik vreesde een veroordeeling niet, deinsde niet voor een gevangenschap terug, doch wel voor het aan de wereld bekend worden, dat ik een Moordenaar was, voor het ge-

brandmerkt worden door het Publiek als Misdadiger, voor het straks door een ieder, door mijn Familie, door mijn Vrouw en Kinderen zelfs, verdacht worden van iets dergelijks, voor de kans, die ik liep, door mijn Vijanden bespot, beleedigd en nog immer vervolgd te worden. Neen, dat mocht niet zijn, dat kon niet zijn en zou ook niet gebeuren!

Liever zou ik spelen als een Waanzinnige in een speelhol, als een Va-banque, als een vertwijfelde, die zijn laatste hoop had ingezet op de tafel met de gedachte: „It doesn't matter als ik dit laatste ook nog verlies!" Wat had ik trouwens nog te verliezen?

In die stemming gebruikte ik het avondbrood, mijn koffie; met dat besluit begaf ik mij te bed en trachtte te slapen. Helaas, de droeve gedachten over hetgeen wellicht nu mijn Gezin omtrent een en ander vernomen had, over hetgeen hùn te wachten stond, beletten zulks. De bezorgdheid omtrent hun toekomst gaf mij een gevoel van ontroostbaarheid, hield mij slapeloos, maakte mij moedeloos; dàt was het pijnlijkste wat mij kwelde.

De strijd op zichzelf zou ik weten te strijden, maar tegen het schrikbeeld van de verslagen in de couranten, de leugen en laster en de daaruit voor mijn Gezin voortvloeiende armoede en ellende stond ik machteloos, hulpeloos, dat was onbevechtbaar! Uren lang lag ik daaraan denkende nog wakker en in meer dan overspannen toestand, gefolterd door de ondraaglijkste, en grenzenlooze smart en vertwijfeling, tot ik eindelijk insluimerde, om al spoedig, vóór de morgen was aangebroken, met een ontzettend gevoel van machteloosheid, zoowel naar het lichaam als naar den geest te ontwaken.

AVONDBLAD — HANDELSBLAD

van Maandag 12 Januari 1925

STADSNIEUWS.

Van een geheimzinnige verdwijning.

In het „Handelsbl." van Zondag 24 October 1915 verscheen onder de rubriek „Stadsnieuws" onder het opschrift: „Een geheimzinnig geval", het volgende bericht:

„Gistermorgen werd aan het hoofdbureau van politie aangifte gedaan door den heer E. J. Lichtle, importeur en exporteur, Sarphatipark 68, dat een oliehandelaar met wien hij zaken deed, de heer A. C. Busch, wonende in de Van Ostadestraat, den avond te voren spoorloos verdwenen was met een bedrag van *f* 12000 onder omstandigheden die aan misdrijf zouden kunnen doen denken. De heer Busch was Vrijdagavond te ongeveer zeven uur met een huurauto ten huize van den bouwkundige Muylwijk, Overtoom 23, gekomen. Hij deelde mede oneenigheid te hebben gehad met personen te Voorburg, met wie hij in relatie stond.

Terwijl de heer Muylwijk zich even van zijn kantoor verwijderd had, werd hij opgescheld. De heer Busch antwoordde en toen de heer Muylwijk even daarna terugkwam, zeide de heer Busch hem, dat hij (Busch) was opgescheld en dadelijk weg moest voor een dringende zaak. Daarop vertrok hij. Ongeveer tien minuten later werd de heer Muylwijk opgescheld door iemand, die vroeg naar een Handelsvriend van dezen.

Daar de heer Busch dien avond bij den heer Lichtle werd verwacht en er niets meer van hem vernomen werd, volgde aangifte bij de politie.

Wij vernamen nog, dat de heer Busch Donderdag en ook Vrijdag voor zaken te Rotterdam heeft vertoefd in gezelschap van eenige handelsvrienden, onder wie de heer Lichtle. Daar moet hij Donderdag drie wagons koopwaar gekocht, en contant hebben betaald.

De heer Busch deed veel zaken met Duitschland. Hij bleef weleens meer een paar dagen weg zonder dat dit bevreemding wekte. De politie stelde een onderzoek in en bracht gisterenavond een bezoek aan de autogarage, naast het kantoor van den heer Muylwijk gelegen en aan dezen toebehoorende.

Gisteravond had het onderzoek der politie nog geen resultaat opgeleverd. Er werd van politiewege o.m. geïnformeerd bij de telefoon, teneinde na te gaan wie den heer Muylwijk had opgescheld.

De heer Busch kwam geregeld ten huize van den heer Van Muylwijk, zoodat het geen bevreemding kon wekken, dat hij daar werd opgescheld.

De handelsvrienden stelden gisteren zelven ook nog alles in het werk om den verdwenen oliehandelaar op te sporen.

Aangaande deze geheimzinnige verdwijning, ruim negen jaren geleden, werd niets meer vernomen. Toch hield de centrale recherche dit geval in het oog, temeer waar van verschillende zijden haar inlichtingen werden verstrekt, gaande in één en dezelfde richting.

Vrijdag j.l. achtte zij den tijd gekomen het onderzoek te beginnen achter het perceel waar de oliekoopman A. C. A. Busch een bezoek bracht, waarna men zijn spoor bijster werd. Stelselmatig werd de bodem achter het perceel 25, waar de ingang is van de garage, die er vroeger was gevestigd, ondergraven, Zaterdagmiddag met een sensationeel gevolg. Onder den beganen grond, ongeveer 60 cm diep, werd een pakkist ontdekt, waarvan de afmetingen zijn pl. m. 90 cm bij 60 cm en 50 cm diep. Daarin is een liggend geraamte gevonden met opgetrokken knieën en met de kleederen aan: met de jas aan, de schoenen en de andere kleeding; aan een der vingerkootjes stak een zware gouden ring met forschen steen en op de das een gouden speld, een propeller van een vliegmachine. In de overjas waren de initialen A. C. B. bij wijze van monogram op den binnenzak aangebracht; portemonnaie noch bankpapier werd op het lijk gevonden. Door de beide sieraden: de gouden ring en de dasspeld, achtte politie en justitie de identiteit voldoende vastgesteld. Gisteren hebben de subst.-officier van justitie, mr. Reyling, en de rechtercommissaris, mr. Dons, met ambtenaren der centrale recherche het lijk voorloopig geschouwd. Het is voor nadere schouwing overgebracht naar het laboratorium van den scheikundige Van Ledden Hulsebosch; als het daar is gereinigd, zal het naar het gerechtelijk schouwingslokaal worden overgebracht.

De kist, waarin het stoffelijk overschot, was met pakstroo opgevuld.

Ter plaatse waar het lijk gevonden is, was een betonnen vloergedeelte gebouwd, dat de lijkkist zoo bedekte, dat als 't ware een grafkelder ontstond. En boven dat betonnen dek bevond zich platgetreden aarde. In dat betonnen vloerstuk, ongeveer 1 m in het vierkant, was een zinkputje aangebracht, zoodat allerminst de gedachte opkwam dat het vloerstuk het slachtoffer van een misdaad bedekte. Deze „grafkelder" was aangebracht op een afstand van ongeveer 10 cm van den buitenmuur der garage.

In verband met deze lugubere vondst is de man die tijdens het verdwijnen van den oliekoopman het perceel Overtoom 23 bewoonde, de bouwondernemer Van Muylwijk, en bij wien Busch, naar v. M. zelve indertijd verklaarde, ook op bezoek was, te Purmerend gearresteerd. Hij ontkent alle schuld.

Het is thans zaak dat ieder die eenige aanwijzing geven kan, zich melde bij de Centrale Recherche op het hoofdbureau van politie.

AVONDBLAD — DE TELEGRAAF

van Maandag 12 Januari 1925

NA TIEN JAREN.

Een geheimzinnige verdwijning opgehelderd.

HET LIJK GEVONDEN, DE VERDACHTE IN ARREST GESTELD.

Eerst thans is het lijk, dat in een pakkist onder den grond bleek te zijn verborgen, gevonden, waarna de politie in deze zaak tot een arrestatie is kunnen overgaan.

AMSTERDAM, 12 Jan. — In October van 1915 veroorzaakte de plotselinge verdwijning van een koopman, A. C. A. Busch geheeten, veel sensatie te dezer stede. Busch maakte deel uit van een combinatie, die zaken deed met Duitschland, en voor een belangrijk deel in vet handelde. Zulke „combinaties", die geheel op losse schroeven stonden, zijn er in dien tijd bij honderden tegelijk geweest en de wijze van zaken doen berustte niet steeds op solide en bonafide koopmanschap. Zoo „scharrelde" Busch ook. Nu eens verscheen hij hier, dan weer daar, om de affaire te behartigen. Busch, die 45 jaar oud was en op kamers in de Van Ostadestraat 100 woonde, begaf zich op Vrijdag 22 October 1915 per taxi naar perceel Overtoom 23, nabij de Naussaukade, alwaar een zijner zakenvrienden, een zekere Muylwijk, op het bovenhuis woonde. Met laatstgenoemde had hij een afspraak, die om 7 uur bepaald was.

Muylwijk, die makelaar was in huiden en later zitting had in een combinatie, die in Zandvoort een sporttentoonstelling wilde organiseeren, ontving hem in zijn kantoorlokaal.

Wat er daar in alle stilte gebeurd is, weet niemand. Maar wèl kwam een en ander den importeur Lichtle, wonende Sarphatipark 68, een handelsrelatie van Busch, verdacht voor en reeds den volgenden morgen begaf hij zich naar het politiebureau Pieter Aertszstraat. Daar vertelde hij, dat zijn vriend niet was teruggekomen en dat er misschien wel wat met hem gebeurd was, omdat hij een bedrag van *f* 12,000 aan bankpapier bij zich had. De onderhandelingen tusschen Muylwijk en Busch betroffen ook voor een deel het koopen van drie wagons koopwaren, te Rotterdam.

De politie stelde een onderzoek in, maar de zaak bleef even duister, tien jaren achtereen. Meer dan de makelaar Muylwijk verteld had, wist men niet. Deze deed in 1915 na de verdwijning het volgende verhaal:

Hij (Muylwijk), moest zich, nadat Busch was binnengekomen, even verwijderen. In dien tusschentijd ging de telefoonbel en werd Busch opgeroepen. Busch luisterde en vertelde aan Muylwijk, dat iemand hem voor een zeer belangrijke conferentie had opgeroepen. De bezoeker vertrok, maar even nadat hij de deur achter zich gesloten had, ging de telefoon opnieuw. Het was een man die vroeg, of een zekere Klaassen, compagnon van Busch, ook aanwezig was. Wie deze geheimzinnige persoon is geweest, is nooit uitgekomen en vermoedelijk heeft deze alleen in de fantasie van Muylwijk bestaan.

Noch van Busch, noch van het geld, dat hij bij zich droeg, is ooit iets teruggevonden. De politie heeft tal van bezoeken aan het huis gebracht, doch kon niets vinden. Men beweerde, dat het lijk van Busch onder de betonplaat op de binnenplaats van het gebouw — hierin was o.a. de zaak van v. Berkels patent gevestigd — zou verstopt zijn, doch nergens viel een versche plek in de plaat te ontdekken.

Later liep weer het gerucht, dat Busch naar Amerika was. De zaak bleef in een geheimzinnig waas gehuld.

Muylwijk zou later nog eens in een andere zaak betrokken worden. Dat was een hevige vechtpartij tusschen den makelaar Schopman en hem in een huis aan de Leidschegracht, een ruzie die later door de rechtbank nog uitgeplozen werd.

Nu, tien jaar later, kwamen de Centrale Recherche dingen ter oore, die het besluit wettigden, Muylwijk te arresteeren. Een der inspecteurs begaf zich hedenmorgen naar Purmerend en arresteerde den verdachte daar.

Nader vernemen wij, dat het lijk van Busch Zaterdagmorgen achter de perceelen Overtoom 23 en 25 is gevonden.

Naar aanleiding van verschillende mededeelingen liet de Centrale Recherche den grond onder het achtergedeelte, waarin een garage is gevestigd omgraven. Dit gebouw is ongeveer tien jaar geleden opgetrokken en zou als zeepfabriek in gebruik worden genomen. Dit plan heeft men laten varen en later is 't een garage geworden. De politie gaf voor, ten einde te vermijden dat er iets uitlekte, dat de rioleering veranderd moest worden. Zoodoende kon eenige dagen doorgewerkt worden, zonder dat men vermoeden kreeg. Er werden verschillende putten onder den grond gemaakt. Zaterdag stieten de gravers op een losse betonnen plaat, die een dikte had van ongeveer 10 centimeters. Waartoe deze plaat diende zou spoedig blijken. Het ding werd verwijderd en toen men iets verder groef kwamen de schoppen van de werklieden in aanraking met een hout. Dit was afkomstig van den deksel van 'n kist. Een uur later had de politie een groote pakkist blootgelegd, die 60 centimeters onder den garagevloer was geplaatst. De afmetingen waren ongeveer 90 c.M. lang, 60 c.M. breed en 50 c.M. hoog. Voorzichtig lichtte de commissaris van de Centrale Recherche een plank af en tot aller schrik aanschouwde men bij het licht van een lantaarn een broek en een paar schoenen. De justitie werd gewaarschuwd en Zondagmorgen werd in tegenwoordigheid van den substituut-officier van Justitie, Mr. Reilingh, en van den rechter-commissaris, Mr. Dons, de kist geopend.

Voorzichtig werden eenige planken gesloopt en tot aller schrik werd een lijk met opgetrokken knieën zichtbaar. In de negen en een half jaar, die sinds de misdaad verloopen zijn, was het vleesch, behalve op eenige kleine gedeelten na, geheel verteerd en feitelijk was deze griezelige vondst niets anders dan een aangekleed geraamte.

Aan een der vingerkootjes zat nog een ring met een grooten briljant. De kleeding, waarbij zelfs de hoed nog was, verkeerde in vrij goeden toestand. In de winterjas met fluweelen kraag was het monogram in gele letters C. B. nog duidelijk zichtbaar. Een portefeuille of portemonnaie werd niet aangetroffen.

Het kan niet anders of het lijk moet in de kist gedaan zijn toen het nog warm was en voor de verstijving was ingetreden.

Boven het hoofd was eenig pakstroo gelegd. Toen het gebeente van de kleeding ontdaan werd, vond men nog een gouden dasspeld, voorstellende de propeller van een vliegmachine. De heer Busch was namelijk vroeger aan een vliegonderneming verbonden geweest en droeg als herinnering steeds deze speld.

Het lijk met de pakkist is naar het laboratorium van den politiescheikundige, den heer Van Ledden Hulsebos op den Nieuwendijk vervoerd, die het aan een technisch onderzoek zal onderwerpen. Daarna zal het naar een schouwlokaal van het Wilhelminagasthuis vervoerd worden, alwaar de eigenlijke autopsie zal plaats hebben.

De weduwe van den heer Busch werd hedenmiddag in kennis gesteld van de afschuwelijke ontdekking.

Wie het lijk in de kist heeft gestopt, wie haar begraven heeft, wie de speciale betonnen plaat er boven heeft gelegd, het is alles niet met zekerheid bekend. De arrestant, die den laatsten tijd in Purmerend woonachtig was, ontkent ten sterkste iets van het misdrijf af te weten. Hij houdt vast aan de lezing, die hij negeneneenhalf jaar geleden reeds de politie gaf.

Uit de wijze, waarop het lijk werd verpakt en verdonkeremaand blijkt, dat de dader er den tijd voor heeft genomen. Hij behoefde trouwens niet bevreesd te zijn omdat niemand hem in het gebouw achter den Overtoom zou komen storen.

Alles was gesloten en niemand kon binnendringen. Vermoedelijk heeft hij 'n bestaanden put, bestemd om een buis in te leggen, verdiept en verwijdt. Over de houten kist heeft hij weer zand gestrooid en toen er de betonnen plaat, die breeder was dan de kist, opgelegd. Op tien centimeter afstand bevond zich een muur. Later is in de betonnen plaat een afvoerroostertje gemaakt voor het schrobwater uit de garage. Wie dit er later in heeft gemaakt is niet bekend. Evenmin, wie op den kant van de kist, althans er vlak naast, een stukje muur heeft gemetseld.

In elk geval zou de politie het zeer op prijs stellen, indien personen, die toen ter tijd er hebben gewerkt, zich aan het hoofdbureau wilden melden. Het onderzoek is èn door het aantal jaren, dat sedert verloopen is en door de absolute ontkenning van den arrestant, buitengewoon moeilijk geworden.

Onbegrijpelijk is het, dat de politie vroeger, toen de verdwijning ruchtbaar was geworden, nooit eens ter plaatse in den grond een onderzoek heeft ingesteld.

NIEUWE ROTTERDAMSCHE COURANT

Avondblad Maandag 12 Januari 1925

DE VERDWIJNING VAN DEN MAKELAAR BUSCH.

Op 22 October 1915 is te Amsterdam spoorloos verdwenen de toen 48-jarige makelaar C. A. Busch. Hij was iemand, die in den kettinghandel groote zaken deed en soms zeer berooid was; kort daarna, als hij weer eens een goeden slag geslagen had, zat hij weer ruim in zijn middelen. Hij handelde in alles en nog wat, en juist in den tijd van zijn verdwijning had hij weer belangrijke transacties afgesloten, en wist men, dat hij over groote sommen te beschikken had.

Op genoemden datum heeft hij tegen den avond een bezoek gebracht bij den makelaar Van M., van wien bekend was, dat hij dikwijls samen met Busch zaken deed. Deze Van M. woonde aan den Overtoom 123 in een perceel, waarachter zich toen reeds een garage bevond, die toen echter nog niet in gebruik was. Na dit bezoek is Busch verdwenen. Nasporingen in alle richtingen zijn vruchteloos gebleven. Men bleef steeds de mogelijkheid aannemen, dat hij nog in leven was en naar Amerika was vertrokken. Het onderzoek van de politie leidde tot niets; termen om Van M., die wel verdacht werd van de zaak meer te weten, te arresteeren werden niet gevonden.

Hoewel de zaak steeds de aandacht van de centrale recherche in beslag bleef nemen, kon na eenigen tijd van een geregelde voortzetting van het onderzoek geen sprake meer zijn, en moest de recherche zich bepalen tot het telkens weer onderzoeken van geruchten en praatjes, die haar bereikten, en die nooit op een enkel positief resultaat uitliepen.

Totdat eenige maanden geleden opnieuw dergelijke geruchten opdoken, die de recherche ertoe leidden, in den grond onder de garage van Overtoom 23 te gaan graven. De boel werd daar opgebroken, zoogenaamd voor rioleeringswerkzaamheden, en een groot aantal putten werd er gegraven.

Zaterdagmiddag stuitten de werklieden op een groote pakkist, 90 c.M lang, 60 c.M. breed en 50 c.M. hoog. Onmiddellijk werd de chef van de recherche, de heer Pateer, gewaarschuwd; in zijn bijzijn werd de kist, die dichtgespijkerd was, geopend, en men deed daarin een vreeselijke vondst. Daarin lag met opgetrokken knieën het geraamte van een man, geheel gekleed, met een overjas aan. De schoenen zaten nog aan de voeten; aan een der vingers vond men een ring met groote briljant, in de das een gouden dasspeld

in den vorm van een vliegtuigschroef. Een en ander, benevens de initialen in de kleeding gevonden, deden het onomstootelijk vast staan, dat men het zeer zorgvuldig verstopte lijk had gevonden van den sedert 1915 verdwenen makelaar Busch.

Boven de kist was eerst grond gestort, en alvorens daar bij te komen, had men eerst een betonnen plaat moeten verwijderen, van grootere oppervlakte dan de kist. Of deze er is aangebracht door degenen, die het lijk hier verborgen hebben, of er later is ingemaakt, staat nog niet vast, maar zal natuurlijk bij het verdere onderzoek gemakkelijk blijken. Hetzelfde geldt van de gemetselde muurtjes, waartusschen de kist gevonden werd. Deze bevond zich feitelijk in een geheimen grafkelder, en als men ter plaatse niet zoo grondig aan het zoeken was gegaan, zou het lijk zeker nooit gevonden zijn, zoolang de fundamenten van de garage bleven bestaan.

Onmiddellijk na de vondst is de justitie in de zaak gemengd, en namen de substituut-officier, mr. Reyling, en de rechtercommissaris mr. Dons de leiding van het voorloopige onderzoek over.

Het lijk, waarbij of waarop geen geld is gevonden (het vermoeden was, dat Busch op den dag van zijn verdwijning *f* 12,000 bij zich had) is eerst overgebracht naar het laboratorium van den politie-scheikundige, dr. Van Ledden Hulsebosch om daar te worden gereinigd en gebracht te worden in een toestand, die schouwing mogelijk zal maken.

Zondag heeft de politie Van M., die verhuisd is naar Purmerend, ontboden. Evenals 10 jaar geleden ontkende hij, iets van de zaak te weten; hij zeide, dat B. op den avond van 22 October 1915 bij hem was weggegaan zonder dat er iets was voorgevallen.

Politie en justitie waren echter van meening, dat er termen waren, hem in bewaring te houden. Het zeer sterke vermoeden bestaat, dat de makelaar B. niet door één persoon is vermoord, dat althans verschillende personen bij de zaak betrokken zijn geweest. Nu het lijk van den vermiste na 10 jaar gevonden is, de misdaad dus is vastgesteld, verzoekt de recherche te Amsterdam allen, die nadere mededeelingen zouden kunnen doen, doch deze tot dusver, om welke reden ook, voor zich hebben gehouden, zich op het hoofdbureau bij den chef der centrale recherche te melden.

Dinsdag, 13 Januari 1925.

HOE DE LEUGEN TOT WAARHEID, DE VOORGEWENDE WAARHEID LANGS UITERLIJKEN WEG TOT EEN MORAAL TE MAKEN, TOT EEN MORAAL, DIE UIT EEN ZEKER INSTINCTIEF VOORTLEVEND GRONDBEGINSEL TE VERDEDIGEN WAS?

Wat mijn geest, moe van het treuren, machteloos als mijn lichaam, al liggend, al wentelend en woelend op mijn stroomatras in het nachtelijk duister tusschen de stevig gebouwde muren mijner gevangeniscel niet in volle klaarheid had kunnen zien, stond bij het ontwaken opnieuw in dreigende grootte en duidelijkheid voor mij; week en weerloos was mijn hart, waarvan een korte sluimer den mantel van dofheid en gevoelloosheid — door afmatting omgeworpen — had weggenomen, als 't ware omringd door een duizend geheimzinnige machten; en ik kromp samen bij het, in de ochtendschemering na het wakker worden, opeens weer realiseeren van de monsterlijke, barre waarheid.

Ik was opgestaan; een intuïtieve beweging, als van iemand, die zich bewegen moest, die zich te verdedigen had, zelfs al ware het tegen duizenden duistere machten, wijl het erom ging om de leugen tot waarheid te maken, de voorgewende waarheid langs uiterlijken weg in mijn macht te krijgen en die klaar en duidelijk, aannemelijk voor de Justitie te maken.

Ernstig dacht ik er over na of ik een brief zou schrijven aan Mr. Alfred Levy, reeds jarenlang mijn Advocaat, om Z. E. op de hoogte te brengen, niet echter van mijn leugen, maar van mijn toestand en hem te vragen wat te doen in deze. Het kon wellicht van nut, van een zekeren invloed zijn, indien

Mr. Levy, die ten tijde van de verdwijning Busch op de hoogte van mijn financiën was, onder overlegging van bescheiden en wat dies meer zij den Rechter van Instructie zou willen aantoonen, hoe ik aan geld voor den bouw van „Huize Vondel" was gekomen en op welke datums, en hoe mijn homologatie in 1915 tot stand gekomen was. Wel is waar hield dit geen verband met mijn leugen, doch de inlichtingen zouden in zooverre van belang kunnen zijn, dat zij bewijzen zouden, dat in dagen van de verdwijning Busch mijn financiën niet van dien aard waren, dat ik, zooals de Officier dit in de voorloopige aanhouding had vermeld, een moord uit roof- of geldzucht zou hebben gepleegd.

Niettemin had ik, en dat stuitte mij het meest tegen de borst, — daar ik met de hand op het hart kon zeggen, dat ik mij nog nimmer met een zaak, waar de leugen dik oplag tot mijn Advocaat had gewend — in dit geval in een dergelijk schrijven valschelijk onschuld voor te wenden.

Maar daar was nu eenmaal niets aan te veranderen en zoo rijpte, nadat ik een poosje al op en neer loopend de zaak ernstig overdacht had, het plan in mij den brief aan Mr. Alfred Levy, en tevens een naar mijn Echtgenoote te schrijven en te verzenden, om zoowel mijn Advocaat als mijn Vrouw op de hoogte te stellen van mijn benarden toestand, als verdachte in verband met het feit Busch.

Ik belde den Bewaarder en gaf als mijn verlangen, in verband met mijn inmiddels genomen besluit, te kennen dat ik gaarne papier voor twee brieven en het noodige schrijfgerei zou hebben.

Dat had, kreeg ik tot mijn verwondering en spijt te hooren, onmiddellijk bij het opstaan aangevraagd moeten worden, zoodat dit voor vandaag niet meer kon; al hetgeen men noodig had, moest direct na het luiden van de bel aangevraagd worden en kwam alsdan op het rapport voor den Rechter-Commissaris of wel voor de Directie alhier; wenschte men iemand te spreken, dan moest dit eveneens op dien tijd verzocht worden.

Met een zekere bitterheid, daar mij niets daaromtrent gezegd was geworden en dit nergens te lezen stond, berustte ik erin, en wel vrij gemakkelijk, hetgeen ik schrijven wilde

nog niet zoo vast stond, mij zelfs maar zeer vaag door het brein zweefde, en mij: ook al vanwege de leugen, eenigszins tegen de borst stuitte.

Maar wat nu, nu het voorgenomen schrijven een dag verschoven was, en ik niets vond, noch wist te bedenken, dat mij tot vernieuwde inspanning zou prikkelen; nu ik alle zeilen bij moest zetten om niet onder den invloed van mijn passies te geraken? Ik kon niets anders doen, dan mij gewoon, kalm en rustig aan het tafeltje nederzetten, en zoo kwam er een zeker kwijnend gevoel over me, een gevoel van loomheid en zwaarmoedigheid, en na een zich traag voortslependen morgen, gedurende welke ik moedeloos gewacht had op de dingen, die gebeuren konden, die wellicht op handen en in 't verschiet waren, kwam er afleiding door hetgeen er als mijn middagmaal door het luikje verscheen. Ditmaal bestond het uit een pannetje grutjes-pap met stroop, waaraan ik mij eveneens niet onbetuigd liet.

Het leven van een op rantsoen gesteld Man in een toestand van onzekerheid, ongerustheid en spanning was dus voor mijn reeds jarenlang gedrukt, belast en geruïneerd leven in de plaats gekomen en alles goed en wel beschouwd, was de ruïne van dat oude mislukte leven nauwelijks van belang in vergelijking met de ruïne, die het gevolg zou zijn van hetgeen mij thans, als bekroning van al mijn ellende, te wachten stond. Dit laatste zou wellicht de genadeslag worden, die het noodlot mij toebracht, de uiteindelijke val in den afgrond beteekenen. Maar zoo ver mocht het niet komen, ik mocht den rand niet naderen, daartegen had ik te strijden, daarvoor moest ik waken!

Deze overwegingen deden mij weer terug denken aan hetgeen zich sedert den Zaterdagavond, den bewusten avond mijner arrestatie, had afgespeeld, aan al wat mij tijdens de verschillende verhooren gevraagd, gezegd en verweten was geworden, en in 't bijzonder aan hetgeen ik op een en ander geantwoord, in min of meer verdedigende geesteshouding geuit had, op de momenten, dat het erom ging de gevaarlijke, de soms onverbiddelijke waarheid te verbloemen, door uitvluchten en leugens te bedekken. Uitvluchten en leugens waren het geweest, die van verhevener moraal schenen,

dan de waarheid, waarvan ik wist, dat zij mijn Gezin, mijzelve en vele anderen zou bedroeven en ook het leven ellendig maken.

Beter was het mij op de aan uitvlucht zoekende leugens te wagen, die door het Noodlot beloond zouden kunnen worden, die de toekomst van mijn Gezin, van mijn Familie niet zouden kunnen schaden, die straks dat hart, dat mij het naaste was, zouden doen herleven — veel beter was dat dan de waarheid mee te deelen, de waarheid, die tot in de kleinste details, minutieus zou worden uitgepluisd en die schande zou brengen, schande over zoo velen. Inderdaad, het beste toch was het mijn leugen vol te houden!

Zooals gezegd, het mocht niet zoover komen, dat ook mijn Gezin den laatsten smak in den afgrond maakte, ik mocht dus niet mijn persoon tot den rand laten leiden en zoo kwam ik na rijpelijke overweging tot het besluit, dat ik mij over de waarheid niet bezorgd had te maken, doch met de leugen en hetgeen ik om die aannemelijker te maken er nog bij te fantaseeren had voorzichtig, steeds overwegend en vooral niet ondoordacht te werk moest gaan.

En ik overwoog dat bij het eerste onderhoud, zoowel in 1915 als nu na tien jaar met den Commissaris van Politie, den Heer Pateer, had ik, voor zooverre het niet het tragisch gebeurenzelf betrof, vrijwel de waarheid gesproken, ja men zou wel kunnen zeggen, dat hetgeen ik op de verschillende vragen had geantwoord, de algeheele waarheid was.

Bij het verhoor onder leiding van den Rechter van Instructie bij de confrontatie met het stoffelijk overschot en al hetgeen zich daaromheen bewoog, daarmee in verband stond, had ik eveneens, voor zoover het het eigenlijke gebeuren niet raakte, de waarheid gesproken, behalve in zake dat muurtje, doch daarvan was ik mij toen nog niet bewust.

Tenslotte ook had ik bij het verhoor in het kabinet van den Rechter van Instructie waarheid gesproken, de ontkenning van mijn weten van het eigenlijke gebeuren natuurlijk uitgesloten, tot mij te binnen was geschoten, dat ik inderdaad opdracht gegeven had dat bewuste muurtje te metselen en werkelijk zelf die eerste lagen gelegd had; het gevolg dáárvan was geweest, dat ik was gaan beschuldigen, gaan verdacht

maken om de schuld of wel een deel ervan op die wijze van mij af te schuiven op mijn Vijanden, mijn Verraders; dàt was het begin der leugen geweest en bij dieper doordenken kwam mij mijn persoonlijke, mentale houding in deze weerzinwekkend voor, in strijd met het sociale belang en zeer zeker moeilijk te rijmen met zekere abstracte Menschlievendheid.

En in weerwil van het feit, dat ik dit ook toen beseft had, had ik den Rechter van Instructie deze onwaarheden voorgepraat, zonder mijn geweten bezwaard, zonder mijn gemoed in opstand te gevoelen. Integendeel zij waren mij voorgekomen als geoorloofde verdedigingsmiddelen, mij door mijn instinctmatige zorg voor mijn Gezin opgedrongen.

Eén troost had ik bij soortgelijke bittere overdenkingen, het was deze: dat er in mijn nabijheid geen vertrouwde (Vrouw of Kind b.v.), geen bekende en, naar ik meende te mogen veronderstellen, zelfs geen geheime macht was, die mij in deze overdenkingen kon storen, bespieden ofwel gadeslaan. Want ware *dit* het geval geweest, ik zou ineen gekrompen zijn, in elkaar gezakt van schaamte en zelfminachting; het verwonderde mij, dat ik mij er zoo zonder wroeging aan kon overgeven, niettegenstaande het feit, dat de zaak mij zoo hopeloos, zoo verloren toescheen, in weerwil van de les, die het leven mij — niet in willekeurige zedenkundige formules — maar door het mij doen aanschouwen van zijn onzuivere toestanden geleerd had, n.l.: dat een leugen, als die waarmee ik al jaren in het hart liep, een Mensch het meest toegankelijk maakte voor slechtheid en onrust, een Mensch machteloos maakte tegenover het leven, hem steeds meer slaaf maakte van meerdere leugens, en tot niets anders leidde dan tot de verwoesting van het Individu, tot de zegepraal van zekere duistere machten, tot zeer bijzondere afhankelijkheid en tot zeer speciale, eigendunkelijke manieren.

En ook in weerwil van het beseffen van dat alles, van de in mij oprijzende vraag, of ik door het zooeven aangehaalde instinct gedreven een goede uitkomst zou kunnen verkrijgen, òf dat de leugen mij misschien, gelijk bij het bewuste muurtje, tot een foutieve oplossing zou leiden niettegenstaande het feit, dat het leven mij reeds had getoond hoe machteloos de slimste,

de krachtigste, de geniaalste leugen tegenover de zwakste waarheid staat, inspireerde de haat mij tot voortgaan met mijn optreden; gaf de haat jegens mijn Vijanden mij het sein flinker, zakelijker, energieker, actiever te handelen; spoorde de haat mij aan doortastender, veerkrachtiger te zijn.

Maar ook de haat was al menigmaal bedrogen uitgekomen, de haat, die zonder dat ik het geweten had, mij het leven had vergald, mijn toekomst had verwoest, en die duizend zaden had uitgestrooid van ongeluk en verwijdering. En zoo kreeg ik nu de gewaarwording, dat alle moraal in oorsprong verdedigings-streven is; in mijn geval een streven in het belang van de mijnen, van die mij lief en dierbaar zijn, die ik te verdedigen had tegen een onzichtbaren Vijand, beter nog tegen den wassenden vloed van een uitzuigend moeras. Was dat niet goed gezien? Zou het niet verkeerd of juister misdadig geweest zijn, als ik reeds dadelijk bij mijn arrestatie naar dien haat had geluisterd, mij door dat gevoel had laten meeslepen, mij geheel en al door dien haat had laten inspireeren, mij door deze passie had laten beïnvloeden?

Ik maakte mij omtrent dit alles heftige verwijten; ik wond mij op, zonderling hoezeer; en hoewel er voor een moment een tikje berouw op den voorgrond trad, en ik even iets minder bitterheid en ongeduld gevoelde, nam ik mij toch voor met wat meer geestkracht en initiatief, beslister, vaster, en met meer kracht op te treden.

Maar er viel niets op te treden, want de dag ging eenzaam en ledig daarheen. En tegen den avond had ik wederom het gevoel alsof het einde der Wereld, maar nu in koude, verlatenheid en gemis aan zonnewarmte aangebroken was. Alles was vaal en grauw; de atmosfeer somber en drukkend.

Bij het ter bed gaan, vroeg ik onder het uitkleeden: „Waartoe?" zuchtte en zag troosteloos rond; keek ik met een gevoel van wrevel terug op den langen, nutteloozen, eenzamen dag; maar erger nog: ik zag met een gevoel van weerzin de wrekende nacht naderen. De dag evenwel bracht tenminste nog een weinig stemming, hoe gering ook: verdooving door enkele woorden, door het kleine, onnoodige of noodige gevangenisgedoe, maar straks, straks in de suizende stilte, tusschen de enkele vierkante meters muur, zou men behalve

zijn eigen gedachten, als geluidgevend zwevend in de ruimte der cel, niets hooren. Zou men behalve eenige lichtbollen in eigen oogen niets zien dan wanstaltige schaduwen en schimmen in de geheimzinnige duisternis.

Doch de nacht was niet te weren, hij kwam; de gedachten waren niet te verdrijven, zij bleven, veroorzaakten roode, duivelsche stroomingen, die mij insloten als in een modderpoel, die demonische vormen aannamen, die, al naar het dieper nacht werd, steeds somberder omlijnd werden. Zij kwamen en gingen; sommigen bleven en ik waande mij omringd door Duivelen: een aangrijpend schouwspel, dat niet in woorden is weer te geven.

AVONDBLAD — HANDELSBLAD

van Dinsdag 13 Januari 1925

STADSNIEUWS.

De ontdekte misdaad.

De in verband met het gevonden lijk van den oliekoopman A. C. A. Busch gearresteerde Muylwijk bevindt zich in het Huis van Bewaring en blijft, evenals bij de confrontatie met het opgegraven stoffelijk overschot, hardnekkig alle schuld ontkennen. De justitie wacht nu, mede naar aanleiding van de verschenen publicaties over het lugubere geval, op de medewerking van hen die, zij het desnoods ook maar geringe, aanwijzingen kunnen geven. Zooals trouwens het doortastend optreden van de Centrale Recherche in de afgeloopen weken het gevolg van in hoofdzaak *schriftelijke* aanwijzingen was.

De mededeelingen, in verband met deze geheimzinnige zaak aan de politie gedaan, waren den laatsten tijd van dien aard, dat opdracht kon worden gegeven in een bepaald gedeelte van het terrein achter perceel Overtoom 25 opgravingen te doen, met het bekende resultaat.

Nu justitie en politie pogen de vreeselijke daad door den strafrechter te doen achterhalen, kunnen enkele feiten nog gereleveerd worden.

Op den 22en October 1915 werd door den heer E. J. Lichtle, importeur en exporteur, wonende Sarphatipark 68, aan het afdeelingsbureau Pieter Aertszstraat aangifte gedaan van het spoorloos verdwijnen van den heer A. C. A. Busch, die, in strijd met zijn gewoonte, op de vastgestelde zakenconferentie niet verscheen. Die conferenties hadden herhaaldelijk plaats en liepen, 't was in de oorlogsjaren, over handelstransacties met Duitschland. De daarbij betrokken commissionairs handelden met geld van de combinatie en de spoedig opgekomen ongerustheid over het lot van den heer Busch, die met *f* 12.000 in portefeuille was vertrokken, is daarmee te verklaren.

Daar bij onderzoek door de politie van het bureau Pieter Aertszstraat bleek, dat bij het huis Overtoom 23 het spoor van den vermiste eindigde en de bewoner en eigenaar verklaarde, dat de heer Busch hem inderdaad had bezocht en tegen acht uur in den avond was weggegaan, werd aanvankelijk aan een misdaad gedacht. Met politie-ambtenaren van genoemd bureau en dat van het Leidscheplein is daarop een bezoek gebracht aan de garage Overtoom 23, die men destijds voor het vestigen van een zeepfabriek eenigszins

verbouwde. Er werd gezocht, doch men vond niets verdachts. Het vermoeden lag trouwens voor de hand, dat de heer Busch door zijn werk in die dagen niet lang in dezelfde gemeente, ook niet in hetzelfde land vertoevende, naar elders was vertrokken, zonder eenig spoor na te laten.

De bouwondernemer Muylwijk, in wiens huis het spoor van den verdwenene dood liep, was 8 April 1915 failliet verklaard, welk faillissement in het midden van den zomer van dat jaar werd gehomologeerd met een uitkeering van twintig procent, vormende een totaal bedrag van ongeveer *f* 60.000. Om die homologatie tot stand te brengen, is, naar Muylwijk verklaarde en door de betrokkenen werd dit bevestigd, de goed gesitueerde, aangehuwde familie bijgesprongen. De beëindiging van het faillissement was reeds een feit op het tijdstip van het verdwijnen van hen heer Busch, zoodat, voortgaande op de thans tegen den bouwondernemer gerezen ernstige verdenking, met de omstandigheid mag worden gerekend, dat de man toen, naar ook uit handelsinformaties bleek, tobde met geldelijke zorgen.

Het bleef den zwaarbelasten eigenaar van het groote gebouw Overtoom 21—23—25 tegenloopen. Hij kon aan zijn financieele verplichtingen niet voldoen, met dit gevolg, dat op den eisch van de Friesch-Groningsche Hypotheekbank in Sept. '21 tot executie werd overgegaan, en het perceel aan den Overtoom op een veiling in „Frascati", voor de N. V. „Amsterdamsche timmerwinkel" door den directeur dier onderneming, den makelaar J. H. F. Schopman, voor *f* 203.000 werd gekocht.

Wat hiervan het gevolg was, deelde de heer Schopman ons mede.

De heer Muylwijk werd, op zijn herhaald aandringen en wijl de kooper van het gebouw een concierge noodig had, tegen een salaris van *f* 1000, vrij wonen en andere emolumenten als huisbewaarder aangesteld. Hij moest o.m. ook voor het innen en afdragen van de woninghuur zorgen. Volgens den heer Schopman, heeft zijne N. V. daarvan geen genoegen beleefd, want toen het op afrekenen aankwam, dat was begin 1922, bleek, dat de concierge *f* 1700 aan huur ontvangen, niet afgedragen had. De man werd opgezegd en gesommeerd de woning te verlaten. Toen hij dit weigerde is tegen hem een aanklacht wegens verduistering ingediend. Rechercheurs hebben bij de huurders de door Muylwijk afgegeven kwitanties opgehaald, doch van een voortzetten dier vervolging heeft de heer Schopman sedert niets meer vernomen. Het liep ten slotte daarop uit, dat de kantonrechter de ontruiming van de woning door den ontslagen concierge gelastte.

Tijdens de strubbelingen met Van Muylwijk bracht de heer Schopman een gedeelte van zijn kantoor aan de Leidschegracht over naar de hoogste, de vijfde verdieping van het perceel Overtoom 23, teneinde den ontslagen concierge in het oog te kunnen houden. Nadat de kantonrechter de ontruiming van de congierge-woning had gelast, was de houding van den bouwondernemer tegenover den heer Schopman, die veel op het nieuwe kantoor kwam, zeer vriendelijk. Hij noodigde den directeur herhaaldelijk uit eens in den kelder te komen kijken waar de electrische motoren stonden

die de groote personenlift in beweging brachten. Alsof de heer Schopman een voorgevoel had, dat hij voorzichtig moest zijn, zeide hij bij het voldoen aan dergelijke uitnoodigingen tot zijn bediende: „Kom, ga ook maar mee."

In den namiddag van den 2den Mei 1922, te ongeveer half zes, zat de heer Schopman op zijn kantoor, Overtoom 23, vijf hoog; de deur stond op een kier.

De heer Schopman was alleen. Plotseling verscheen Muylwijk, bleef even op den drempel staan, kwam toen binnen, smeet de deur van het kantoor dicht en riep den heer Schopman toe: „Dàt zal je teekenen; en tien duizend gulden!" Meteen haalde hij uit een van zijn zakken een browning, althans een wapen dat er op geleek, en uit zijn binnenzak een broodmes. Hij zei, dat de contracten die de directeur teekenen moest de bepaling inhielden, dat hij, Muylwijk, weer voor den tijd van drie jaren als concierge werd aangesteld.

De heer Schopman greep naar de telefoon, Muylwijk sloeg het toestel van de tafel en naderde, de wapens in de hand. De heer Schopman sprong op den ander toe, ontrukte den ander de revolver, werd het volgende oogenblik door Muylwijk aangegrepen en op den grond geworpen. Met het broodmes bracht de bouwondernemer hem snijwonden aan het hoofd toe, daarbij roepende: „kapot zal je! Dood! Je graf is gegraven, je kist staat klaar!"

Door bovenmenschelijke inspanning gelukte het den heer Schopman boven te komen en op te staan. Nauwelijks was hij op de been of Muylwijk viel op de knieën en smeekte: „Spaar me toch, denk om mijn gezin dat geen brood meer heeft!"

De heer Schopman drong Muylwijk toen van het kantoor af, gaf hem honderd gulden, waarmee hij volgens zijn zeggen voorloopig geholpen was en antwoordde bevestigend op het smeeken van den ander om van het gebeurde geen werk te maken.

De heer Schopman verliet daarop zijn kantoor met een bedrag van *f* 15 à 20.000, dat hij aan huurpenningen had ontvangen. Muylwijk wist daarvan. Ongeveer ter hoogte van het hoofdpostkantoor wachtte den heer Schopman de heer Vink, ondernemer van het veilinglokaal „Vondel", die onderweg naar huis een onderhoud met hem zou hebben.

Bij het postkantoor aangekomen, zakte de heer Schopman tengevolge van de verkregen hoofdwonden ineen en werd naar het posthuis Molsteeg gebracht, waar hem het eerste verband werd aangelegd. De heer Vink stond er op, dat van de zaak aangifte werd gedaan en per auto zijn daarop de heeren Schopman en Vink, de eerste met verbonden hoofd, naar het politiebureau Leidscheplein gereden. Daar werd den gewonde gezegd, dat hij zich eerst goed moest laten verbinden en den anderen dag, den 3den Mei, voor het doen van zijn aanklacht moest terugkomen.

Dat is gebeurd. De zaak heeft echter geen verdere gevolgen voor Muylwijk gehad, want deze verklaarde dat de directeur hèm had aangevallen. Wel heeft de recherche de met bloed bevlekte conceptcontracten, door den ontslagen concierge geschreven, in beslag genomen, doch de aanklacht is niet doorgezet.

Ook van zijn klacht over de verduistering van *f* 1700 huurgelden heeft de heer Schopman nooit meer iets vernomen...

AVONDBLAD — DE TELEGRAAF

van Dinsdag 13 Januari 1925

HET LIJK IN DE PAKKIST.

De historie van het gebouw.

AMSTERDAM, 13 Jan. — Omtrent de zaak van den verdwenen kettinghandelaar Busch vernemen we nog het volgende: De heer van Muylwijk, die thans van het gebeurde verdacht wordt en inmiddels is overgebracht naar het Huis van Bewaring, ging op 8 April 1915 failliet. Eenige maanden later werd dit faillissement gehomologeerd met uitkeering van 20 % tot een totaal bedrag van *f* 70.000 ruim. Ten einde deze homologatie tot stand te brengen, verschafte de niet onbemiddelde familie van Van Muylwijk de noodige contanten. Het faillissement was reeds een feit, vóór de heer Busch verdween.

Ten gevolge van een eisch van de Friesch-Groningsche Hypotheekbank werd het groote gebouw aan den Overtoom, waarin de zeer luxueuze appartementen van Van Muylwijk waren gevestigd, geveild. Dit had plaats in September 1921; de veiling vond plaats in Frascati. Hier was het, dat de N. V. „De Amsterdamsche Timmerwinkel" eigenaresse werd. Directeur van deze onderneming was de makelaar Schopman. Deze verklaarde, dat hij op verzoek van Van Muylwijk, dezen uit medelijden als concierge van het gebouw aan den Overtoom aanstelde voor een vergoeding van *f* 1000 's jaars.

Hij moest ook de huur ophalen, maar het bleek, dat hij deze niet afdroeg. Zoo hield hij *f* 2700 achter. De heer Schopman dreigde met een aanklacht en de kantonrechter heeft later inderdaad de ontruiming van het gebouw door Van Muylwijk gelast.

Ten einde contrôle uit te oefenen werd een gedeelte van het kantoor van „De Amsterdamsche Timmerwinkel" naar de vijfde verdieping overgebracht. Hier was het, dat de heer Schopman in den avond van den tweeden Mei 1922 zat, toen plotseling Van Muylwijk binnentrad en onderteekening van een contract vroeg. Dit behelsde, dat Van Muylwijk voor 3 jaar als concierge zou worden gehandhaafd en dat deze een bedrag van *f* 10.000 zou ontvangen.

Van M. dreigde met een revolver en met een mes. Er ontstond een vechtpartij, waarbij de heer Schopman de revolver bemachtigde, doch eenige sneden over het hoofd kreeg.

Tijdens het gevecht riep v. M. uit: Je graf is al gegraven, je kist staat al klaar. Toen de aanvaller zag, dat hij niets bereikt had, smeekte hij om medelijden. De heer Schopman liet zich overhalen en gaf hem *f* 100 extra.

Doordat hij later op straat in elkaar zakte, kwam de zaak bij de politie terecht. Er was echter geen bewijs en Van M. draaide de rollen om en verklaarde dat hij de aangevallene was.

De heer Schopman heeft nog den commissaris van de Centrale Recherche medegedeeld, dat Van Muylwijk na de vechtpartij geheel van houding veranderd was. Hij putte zich uit in vriendelijkheden en op zekeren dag inviteerde hij zijn vroegeren tegenstander tot een bezoek in den kelder, waarin de motoren voor de lift stonden. De heer Schopman maakte van deze uitnoodiging, die misschien wel als een valstrik bedoeld was, geen gebruik.

Hedenmiddag is het lijk van den heer Busch van het laboratorium van den heer Van Ledden Hulsenbosch aan den Nieuwendijk naar het schouwlokaal in het Wilhelminagasthuis vervoerd. Hier zal de medische schouwing plaats hebben.

Wat het onderzoek in het laboratorium betreft, hierbij is gebleken, dat geen der beenderen van het skelet was gebroken, noch beschadigd. Een bepaalde doodsoorzaak kon dus niet worden vastgesteld en kan evenmin vermoed worden.

Wij hebben nog eens geïnformeerd of het mogelijk was, dat een betonplaat als in de garage gevonden is, door één man gelegd kon worden. Vaklieden waren van oordeel, dat dit mogelijk was, zelfs in den tijd van één uur.

DE TELEGRAAF 14 Januari 1925

DE VERDWIJNING VAN DEN KOOPMAN BUSCH.

Eenige mededeelingen over den verdachte.

DE HISTORIE VAN HET GEBOUW OP DEN OVERTOOM.

AMSTERDAM, 13 Jan. — Omtrent de zaak van den verdwenen kettinghandelaar Busch vernemen we nog het volgende: De heer Van Muylwijk, die thans van het gebeurde verdacht wordt en inmiddels is overgebracht naar het Huis van Bewaring, ging op 8 April 1915 failliet. Eenige maanden later werd dit faillissement gehomologeerd met uitkeering van 20 % tot een totaal bedrag van *f* 70.000 ruim. Ten einde deze homologatie tot stand te brengen, verschafte de niet onbemiddelde familie van Van Muylwijk de noodige contanten. Het faillissement was reeds een feit, vóór de heer Busch verdween.

Ten gevolge van een eisch van de Friesch-Groningsche Hypotheekbank werd het groote gebouw aan den Overtoom, waarin de zeer luxueuze appartementen van Van Muylwijk waren gevestigd, geveild. Dit had plaats in September 1921; de veiling geschiedde in Frascati. Hier was het, dat de N. V. „De Amsterdamsche Timmerwinkel" eigenaresse werd. Directeur van deze onderneming was de makelaar Schopman. Deze verklaarde, dat hij op verzoek van Van Muylwijk, dezen uit medelijden als concierge van het gebouw aan den Overtoom aanstelde voor een vergoeding van *f* 1000 's jaars.

Woensdag, 14 Januari 1925.

GEVANGENHOUDING VEREISCHT OM GEWICHTIGE REDENEN VAN MAATSCHAPPELIJKE VEILIGHEID. TE WETEN: DAT ER GEGRONDE VREES VOOR VLUCHT VAN DEN VERDACHTE EN VOOR HERHALING VAN MISDRIJF DOOR DEN VERDACHTE BESTAAT.

Ik was vermoeid van den slapeloozen nacht, en in weerwil van mijn pogingen om geen slaaf te worden van mijn passies, maar ze te verdringen, zoo vol van allerlei gedachten, dat ik bij het opstaan besloot te trachten te berusten.

Een gevoel van verlatenheid en droefenis vervulde me. Ongekende, vormelooze gevoelens ontwaakten, groeiden in me, maakten mijn stemming immer nog gedrukter. Vage, maar half-doordachte denkbeelden bestormden mij weer, allerlei problemen zochten een oplossing. Veronderstellingen, die door al het gebeurde, door al hetgeen waarvan ik verdacht en dat mij verweten werd op den achtergrond waren gedrongen, drongen zich weer opnieuw aan mij op. Telkens rees de vraag in mij: hoe toch wel was het feit ook weer in zijn werk gegaan, hoe toch had het gebeurde wel plaats gehad? Dan wilde ik mij alles weer voor den geest halen, doch dan bleek het dat mijn zinnen zoozeer waren gespannen, dat ik mij, terwijl ik op en neer door de cel liep, van niets meer bewust was, niets besefte van mijn omgeving. Ik hoorde niet eens den Bewaarder, die mij nog eens nadrukkelijk, al starend door het geopend luikje, vroeg: of ik papier wilde hebben voor twéé brieven met twéé enveloppen, of maar voor één?

Den geheelen morgen bewoog ik mij onrustig door de cel en kwam ook nu noch van den een, noch van den ander ook maar iets te hooren. Eerst tijdens het middagmaal, dat vandaag uit gestampte pot bestond, gewerd mij het briefpapier met pen en inkt, zoodat ik aan mijn besluit van gisteren gevolg kon geven.

Lang nog zat ik in twijfel of ik mij wel aan mijn besluit zou houden; overdacht, wàt ik wel zou schrijven, hoe ik mijn zaak uiteen zou zetten, hoe ik zou beginnen en wat dies meer zij.

Eindelijk, toen ik zoo ongeveer een vast plan had, werd ik door den Bewaarder gestoord, die tot mijn kennis bracht, dat ik bij den Veldwachter in een der beneden-kamers had te verschijnen. Daar werd mij een tweede stuk „*In naam der Koningin!*" beteekend, een stuk, waarvan ik de ontvangst bij den Rechter-Commissaris, die mij vroeg of ik meer in handen van de Justitie was geweest, had te bevestigen als volgt:

> Mij is op 14 Januari 1925 beteekend een beschikking der Rechtbank van Amsterdam van 12 Januari 1925, waarbij tegen mij ter zake dat ik in October 1915 te Amsterdam aan den Overtoom Constantijn Busch zou hebben vermoord, althans opzettelijk van het leven hebben beroofd, althans medeplichtig zou zijn geweest aan zoodanig misdrijf, rechtsingang is verleend met bevel tot instructie en gevangenhouding.
>
> Ik blijf er bij, dat ik aan den dood van Busch onschuldig ben.
>
> Ik ben de dupe van mijn vijanden, o. a. Schopman, Wisse en de notaris Mr. Lubbers.
>
> Schopman is een vermogend man en ik houd mij overtuigd, dat hij de menschen, die tegen mij verklaren, heeft omgekocht.
>
> U deelt mij mede, dat er een soort muurtje gemetseld was op de kist, waarin het stoffelijk overschot van een mensch is gevonden, welke kist is opgegraven in de achterlokaliteit van perceel Overtoom 25 en dat er getuigen zijn, die zeggen, dat ik persoonlijk de losse onderlaag van steenen voor dat muurtje heb gelegd en opdracht heb gegeven daarop een muurtje te metselen.
>
> Ik ontken, dat ik die onderlaag gelegd heb en ik ontken ook, dat ik opdracht heb gegeven daar een muurtje te metselen. De menschen, die dat beweren, zijn waarschijnlijk omgekocht.
>
> Ik heb wel opdracht gegeven daar een rioleering en een stalput aan te brengen en een betonplaat om die stalput, opdat het water in de stalput kon loopen.
>
> Bij het verrichten van die door mij opgedragen werkzaamheden ben ik zoo nu en dan tegenwoordig geweest. Er is des nachts aan die werkzaamheden ook gewerkt, maar nà tien uur, halfelf des avonds heb ik geen toezicht op dat werk meer uitgeoefend. Er is aan dat

werk zeker één nacht gewerkt. Ik geloof, dat er meer nachten aan gewerkt is.

Na voorlezing volhard en geteekend:

(get.) M. Muylwijk

(get.) H. van Eijken. „ W. J. H. Dons

In mijn cel gekomen overdacht ik alles nogmaals en bestudeerde het mij beteekende stuk, terzake van mij te hebben schuldig gemaakt aan feiten als bij mijn aanhouding omschreven, dat daaruit voldoende bezwaren waren gerezen, om gevangenhouding van mij als verdachte daaromtrent te vereischen, om de navolgende, gewichtige redenen van maatschappelijke veiligheid, te weten: dat er gegronde vrees voor vlucht van mij als verdachte en voor herhaling van misdrijf door mij als zoodanig bestond; als zoodanig was er besloten rechtsingang te verleenen en de instructie der zaak te gelasten ter zake, dat ik mij zou hebben schuldig gemaakt aan moord, in October 1915 te Amsterdam aan den Overtoom... Daar stond het dan:

Hij Constantijn Busch heeft vermoord, althans opzettelijk hem van het leven heeft beroofd, althans medeplichtig aan zoodanig misdrijf is geweest.

Bij het lezen van deze vet geschreven letters ontglipte het document mijn bevende handen en gleed op het tafeltje, waaraan ik mij bij mijn wederkomst in de cel had ter neder gezet. Een van smarte, in den loop der jaren als 't ware door het lot verslagene gelijk, zat ik daar, alleen, ik weende niet, doch zat daar maar als tot staal verhard, vanwege de koude wreedheid der wereld, versteend voor mij uit te staren, met de bouwvallen van het verleden voor mijn oogen, de dreigende toekomst, die ik door hetgeen hier voor mij lag reeds als zoodanig bewezen achtte, in 't verschiet.

Het document weer opnemend, las ik voor de tweede maal het geschrevene over, nu en dan eens een woord herhalend, een enkele maal eens een zin overwegend, terwijl ik mijn verstarde oogen over de dik geschreven letters liet gaan.

Een vreeselijke ommekeer greep plaats in mijn ziel, alles danste mij voor de oogen: woedend sprong ik van mijn stoel, kruiste de armen over de borst en knarste met de tanden

van een plotseling in mij verrezen weerzin tegen en walging voor het beroep van een Officier van Justitie, die dergelijke stukken heeft af te geven, alvorens hij nog bekend is met de ware toedracht eener zaak.

Schande, meer dan schande uit een oogpunt van de „Civilisatie-proces-verwording". Welk een onteerende verdachtmaking, welk een Mensch-vernederende beschuldiging! O, Gij arme beschaving, nog immer niet tot de jaren des onderscheids gekomen, waarin het voor niemand meer gevaarlijk zal zijn, er ronduit over te spreken hoe men tegenover Verdachten te werk heeft te gaan, hoe men Gevallenen als Medemensch heeft te behandelen, hoe de Magistraat den Verdachte op zijn plicht heeft te wijzen; waarin het verworden van het proces der civilisatie tot stilstand zal zijn gekomen.

Voorwaar, dit waren om den drommel geen stukken om in een lijstje te zetten, geen documenten met een zedelijk doeleinde, maar het gevolg van een gedragslijn, waarover de Wereld zich moest schamen, waaromtrent een tot inkeer gebrachte Menschheid zich zou moeten wreken.

Dit stuk was nòg een druppel in mijn overvolle ziel, niet echter een druppel van achting voor den Mensch, die voorafgegaan en gevolgd door vele anderen, den harden steen der oude Maatschappij zou hebben murw gemaakt, die ondanks alles zou hebben kunnen bijdragen tot de verzuchting van den aard, van den in zonden geboren Mensch, die zou hebben geholpen den meer bewusten Mensch te scheppen met zijn zedelijke opvattingen, met zijn denkbeelden over sociale toestanden, met zijn staatkundige inzichten, met zijn grootere belangstelling in de zaken van geest en hart in uitgebreiden zin, maar een druppel van bitterheid in een overvolle, Menschelijke ziel, die juist degenen, die deze Mensch als Burgerman, vanwege hun geleerdheid voor groot, althans voor beschaafd had aangezien, erin hadden doen vallen.

Misschien zou deze druppel dan ook wel de laatste zijn, want inderdaad er kon niet meer bij. Mijn ziel was tot berstens toe vol. Het ging tè ver! En alsof dit oogenblik ervoor uitgekozen was, zoo overviel de Bewaarder mij juist

nu met zijn: „luchten". „Luchten!" Als Mensch in een wildebeestenkooi, uit gegronde vrees voor vluchten, hoewel ik dit al tien jaar lang had kunnen doen, uit vrees voor herhaling van een misdrijf.

Om gewichtige redenen van maatschappelijke veiligheid! Zoodat nu mijn Vijanden vrij spel zouden hebben, vrijmoedig voort konden gaan op den weg, dien hun theorie hun wees, hun theorie van zoogenaamde absoluut-vrije-Menschheidsmoraal, die hen ertoe dreef, waar zij maar konden, zwakstaande Industrieelen met velerlei uitgerekende kunstgrepen ten ondergang te brengen.

Ter wille van en door verraad van eenige Fortuinzoekers zat ik achter de tralies met vele andere zwakkeren. In een wildebeestenkooi met hen, in het belang der samenleving! In een wildebeestenkooi met hen, die men door prediking van een zekere, op evolutie berustende zedeleer op den goeden weg moest trachten terug te brengen; een verheven leer, door tralies en gepantserde deuren tot een moraal voor de Menschheid gemaakt, en daardoor versterkt, opdat zij in de praktijk des levens tot in merg en been zou doordringen.

Voorwaar een leer, die mij, ook al vanwege het slaaf-zijn van mijn eigen passies, door de vernedering en al de pijn van den hoon, die het redelooze geplaagde dier gespaard blijft, tot aan den rand van den afgrond bracht, een moraal in mij kweekte, waarin de passies hoog opvlamden, zich als bliksemschichten in puntige stralen op den gehaten Vijand richtten, die mij deed verlangen mij met begeerigen dorst naar vergelding, in een waan van individueele afgescheidenheid, die de bron is van alle snoodheid, de wortel van niets ontzienden wraaklust, in verdierlijkten toestand op dàt milieu te werpen, waarin ik zuiverder mentaliteit had verwacht, waarin ik meer moraliteit had vermoed.

Met die opvatting van Menschelijke moraal weer in mijn cel teruggekomen, ving ik aan te schrijven aan mijn Echtgenoote. Ik schreef haar omtrent de tragische ontdekking, de nieuwe ontgoocheling, de vreeselijke verdachtmaking en hoe dat een ieder bezig was mij te belasteren, dat zelfs Mr. Lubbers zich in dier voege tegenover de Politie had

uitgelaten, als zou ik jaren geleden wijlen mijn Schoonvader naar de keel gevlogen zijn.

Van dien aard was mijn individueele mentaliteit, toen ik mijn schrijven aan Mr. Alfred Levy vervolgde. Ik schreef Z. E. over mijn toestand, over de verdachtmakingen in deze zaak en verzocht mijn Advocaat den Rechter van Instructie op de hoogte te brengen van mijn financieele omstandigheden ten tijde van de verdwijning, en hem de afwikkeling in zake „Huize Vondel" uit die dagen uiteen te zetten.

En vervuld van gedachten over mijn financiën in dien tijd, die voor de Wereld niet van dien aard zouden schijnen, dat ik verdacht kon worden mijn Slachtoffer om geld te hebben vermoord, eindigde ik mijn schrijverij door, zoowel aan mijn Vrouw, als aan Mr. Levy te verzoeken, niet te schromen een of ander bewijs daaromtrent aan de Justitie af te geven, noch zich van het geven van inlichtingen te onthouden.

Want dat was nog het meest weerzinwekkende in deze zaak, het meest aangrijpende voor mijn gemoed: die onrechtvaardige aantijgingen, die grove verdachtmakingen, die mij opzwiepten tot in den staat waarin ik mij nu bevond, en waar niet uit te komen, zonder bewijzen geen uitweg te vinden was.

Wat mij nu echter ter oore kwam en mij voor een wijle occupeerde, was, dat de brieven eerst tegen den avond opgehaald, en daarna aan een zekere censuur onderworpen werden, dat ze alvorens verzonden te worden, beoordeeld werden door de Directie en via het Instructiegebouw naar den Officier van Justitie gingen, om daarna eerst gepost te worden. Ook de brieven aan mij gericht werden geopend — trouwens van en aan iedere Gevangene —, vertelde de Bewaarder, en doorgelezen alvorens ze geadresseerde ter hand gesteld werden.

Zoodan stond mijn correspondentie onder censuur, ik-zelf onder verdenking; ik persoonlijk werd bespied, gewantrouwd en wat dies meer zij; zelfs de pen, die ik voor mijn schrijverij had gebruikt, moest ik aan den Bewaarder afdragen en mocht ik onder geen voorwaarde behouden, uit vrees dat ik op een of andere geheimzinnige wijze zou correspondeeren.

Ik zag wel in, dat ik mij aan al dat kleingeestige gedoe had te onderwerpen, de beperkingen in verband daarmee moest leeren verdragen, en de behandeling, hoe die op den langen duur ook zou blijken te zijn, met een zekere berusting had te ondergaan.

Ook in deze zaken, als in zoo vele andere in het leven zouden er remmende sporen op mij inwerken, sporen, die als door een geheimzinnige macht mij gegeven werden, waartegen mijn opgewonden natuur niet opgewassen was. Al zou ik erop slaan naar rechts en naar links, voor- en achterwaarts, al zou ik over alle hindernissen heenspringen, met al mijn krachten en aangeboren dynamische energie van de plaats van den geringsten weerstand gebruik makend, zoo zou ik toch ook nu in alle opzichten belemmerd worden.

„Buigen òf — breken", zou men in mijn toestand allicht hebben kunnen adviseeren; den trotschen nek los van het opzet en het gemoed den vrijen teugel laten, òf je vernederen! Men zou mij hebben kunnen voorhouden: „het is beter vliegen vangen met honig dan met azijn". Voorwaar een reusachtig middel!

Zeker, als men kruipt kan men niet vallen, maar daar moet men voor geboren zijn, den aanleg voor hebben. En aangezien ik het eerste niet was en het tweede niet had, zoo zou ik de gevolgen van mijn val moeten doorstaan, de naweeën ervan hebben te dragen.

Helaas, gevallen was ik en diep ook! En of ik ooit weer zou opstaan, dat zou de vraag zijn. In ieder geval mank zou ik blijven, mijn heele leven lang.

Een droevige glimlach speelde bij deze gedachten om mijn mond, een pijnlijke trek trok bij het overdenken, aan wie ik dat alles te danken had over mijn gelaat; het was een trek, die zich in overeenstemming met dien glimlach om de lippen, komend uit een der verborgenste hoeken van het hart, deed aanvoelen als een uiting van iets zoo vreeselijks en verfijnds, als men slechts bij uitzondering en op oogenblikken als dit in mijn toestand, willig of onwillig heeft te beleven; een pijnlijke trek, die me opjoeg tot het hoogtepunt van sensatie, een droevige glimlach, die me aandreef tot een daad van vergelding; twee uitingen, die zich te zamen lieten aan-

voelen als een klacht uit de diepste diepten van het brein, die zich tenslotte onverhoord, in arren moede tot het gemoed keerde, om eerst wanneer zij in woorden geuit was scheen op te lossen, om voor kalmte plaats te maken.

Wederom dan een dag, waarop ik bij het avond-brood vroeg: „Waarom?" Waarop ik mij afvroeg, dergelijke moraal, als die de beschaving op mij in mijn kerker toepaste, in oorsprong een „nuttigheidsstreven" was, in het belang der Maatschappij?

Maar de muren bleven mij daarop het antwoord schuldig. Immers mijn gevangenhouding was om gewichtige redenen van maatschappelijke veiligheid vereischt; er was immers gegronde vrees voor vlucht!

Het was toch in het belang van den goeden voortgang der ontwikkeling, van de beschermingsinstincten der beschaving, in het belang der samenleving, in het belang der Civilisatie-proces-verwording! Van de oudste tijden af waren dergelijke methoden in dienst van het proces waar te nemen. Dergelijke handelwijzen moesten immers inwerken als druppels op harde steen, moesten immers den menschelijken aard wel geleidelijk verzachten?

Wat de gevolgen waren „didn't matter"; begrijpen, beseffen, zich in een ander indenken — niet noodig; men had de oogen te sluiten voor hetgeen den zwakkeling dreef; of de man in kwestie zich instinctmatig gedrongen voelde voor de zijnen te zorgen, doet niet ter zake; zijn gevangenhouding was vereischt, vereischt om gewichtige redenen.

„Goeden nacht, Mannie, nacht lieve Kinderen! Het is uit vrees voor vlucht en voor herhaling van misdrijf, dat Papa zich in de gevangenis bevindt!"

Het uur, waarop ik mij ter ruste te begeven had, was daar en voordat ik het wist, was ik, uitgeput van vermoeienis, gekomen tot een onbeweeglijk liggen tusschen waken en slapen, zonder dieper te kunnen wegzinken, zonder op iets te kunnen reageeren, zonder met mijn gedachten tot klare bewustheid omtrent mijn toestand te kunnen komen, zonder acht te kunnen geven op het suizen der muren van mijn cel.

In het begin van mijn gevangenis-toestand was er telkens een begeerte in me geweest te weten of die nachtelijke, ge-

heimzinnige visioenen beelden betroffen, voortgekomen uit mijn eigen gedachten, b.v. vanuit een of andere sociale aandrift, of vanwege mijn oorspronkelijken, natuurlijken aanleg in verband met de werking van een zekere reactie, en ook of de verdere ondervinding leiden moest tot renormalisatie, met als resultaat bijvoorbeeld: zekere „doelmatige" gedragingen en burgerdeugden.

Bij dieper doordenken toch was ik tot de overtuiging gekomen, dat zij niet direct door de werking der Gezinsbanden konden zijn ontstaan, daar deze van den beginne af telkens in conflict, in strijd waren geweest met mijn „sociale plichten". Indirect nochtans zou mijn Gezinsleven wel oorzaak van deze visioenen kunnen zijn, konden zekere neigingen daaromtrent deze wel tot resultaat gehad hebben.

Nog weer bij een poging mijn gedachten bezig te houden met de vraag, met welk instrument de drijfveeren tot de neigingen gebogen werden, zoo meende ik inderdaad een aangrijpend schouwspel, nimmer te voren vertoond, waar te nemen: n.l. de strijd, zoowel maatschappelijk als persoonlijk, om het bestaan, om het recht van den sterkste.

Mijn zien werd tot staren; en de begeerte van te willen weten maakte plaats voor een zeker zelfverwijt van in sociale en moreele plichten te kort te zijn geschoten, en verdween zoodoende spoorloos als in een nevel. Dus sloot ik de oogen, trachtte elk begrijpen, alle beseffen en bewustzijn te ontgaan.

Nog lang lag ik zoo met mijn verscherpt gehoor, de geluiden, de stemmen, die ik waarnam in het suizen der nachtstilte te onderscheiden, echter zonder resultaat. Lang drongen zij tot mij door, maar van ver af, zonder aandoening te wekken, mij geheel onverschillig latend.

Urenlang was er slechts één geluid, dat mijn innerlijk gehoor met zekerheid aannam: het kloppen van het hart met zijn stroomingen van en naar de aderen.

OCHTENDBLAD — DE TELEGRAAF

van Donderdag 15 Januari 1925

DE MISDAAD OP DEN OVERTOOM.

Wie legden de betonplaat?

HET NADERE ONDERZOEK VAN DE POLITIE.

AMSTERDAM, 14 Jan. — Omtrent het onderzoek, dat de Centrale Recherche heden in het garagegebouw achter het bewuste huis op den Overtoom heeft ingesteld kunnen we het volgende vermelden: Tijdens de eerste opgraving was gebleken, dat er nog meer betonwerk onder den vloer, die betegeld is, lag. Nadat het lijk in de pakkist gevonden was, zette men het graafwerk stop. Veel was nog niet opengebroken, omdat het lijk betrekkelijk gauw gevonden was, hetgeen verklaarbaar is, omdat in een anoniemen brief de plek vrij nauwkeurig was aangewezen. Uit deze aanwijzing valt voorts op te maken, dat er personen zijn, die meer van het geval afweten, maar liever niet ontdekt wenschen te worden. Dit is zeer te betreuren, aangezien hierdoor het politieonderzoek ernstig wordt tegengewerkt, en het niet onmogelijk is, dat het zal doodloopen.

Hedenmiddag — het kon slechts gebeuren, nadat speciale werktuigen daarvoor waren aangevoerd — werd onder toezicht van den commissaris van de Centrale Recherche, die vrijwel het geheele onderzoek persoonlijk heeft geleid, de zware betegeling van den vloer verwijderd. Men stiet op een groote gecementeerde plaat, die ongeveer anderhalven meter lang en een meter breed was en die een dikte had van plus minus 15 à 20 centimeter. Het doel van deze plaat houdt waarschijnlijk verband met de afwatering, daar zij vlak bij een waterput ligt. Om de plaat weg te breken werd gebruik gemaakt van een oude barst, die der politie in den beginne verdacht voorkwam, doch die later geen aanleiding meer tot verdere vermoedens gaf. Zeker is het, dat de dader van den moord op deze plek niets heeft verborgen.

Een groote moeilijkheid is het opsporen van de werklieden, die bij het leggen van den vloer in de garage hebben gewerkt. De ondernemer, die het werkje had laten verrichten was vrij spoedig bekend. Dank zij ouden werk- en loonstaten werden ook eenige arbeiders ontdekt, die daar ongeveer negen en een half jaar geleden aan den arbeid zijn geweest. Er werd veel van hun herinneringsvermogen gevergd en of het verhoor van deze lieden resultaat op heeft geleverd is iets, waarover de commissaris zich voorloopig liever niet uitlaat.

De kwestie van de kist is óók een interessante factor. Het feit, dat het lijk vrijwel geheel ontvleescht was, maakt duidelijk, dat ook

de kist niet meer geheel gaaf was. Zoo waren de twee ijzeren handvatten zwaar verroest en was aan de buitenzijde van het hout reeds rotting opgetreden. Toch meent de politie, dat de kist beschilderd is geweest en het zou haar niet verwonderen indien er letters op hadden gestaan. Het was een kist, van het model, dat dikwijls gebruikt wordt bij verhuizingen en meestal zijn daar merkteekens op. In het laboratorium van den deskundige, die het geraamte reeds schoongemaakt heeft voor de schouwing door de medici, zal ook de kist nader onderzocht en gereinigd worden. Veel haast schijnt daar niet bij te zijn, want reeds twee dagen staat zij in het laboratorium.

Thans nog iets over het gebeurde in eerste instantie. De woning van den heer Muylwijk bevond zich op de vijfde verdieping, althans op een der hoogste etages van het groote gebouw. Indien het waar is, dat Busch dáár geattaqueerd en gedood is, mag het vrij onwaarschijnlijk geacht worden, dat de moordenaar het lijk op deze verdieping, waar ook zijn huisgenooten vertoefden, in de kist heeft verpakt. Toch moet dit vlak na 't misdrijf hebben plaats gehad, omdat het moeilijk gedaan kan zijn nadat de lijkverstijving was ingetreden. Niet onmogelijk is, dat de dader het lichaam omlaag heeft gebracht, hetzij langs de trap, hetzij met de lift — zoo deze al gereed was — en beneden zijn luguber emballagewerk heeft verricht. Men weet niet precies of de etages reeds bewoond waren, maar als dit werkelijk zoo geweest was, moet het transport al zeer riskant geweest zijn.

Een derde vraag van belang is, of de dader de kist alléén naar de garage heeft gesleept. Dit moet een buitengewoon zwaar karwei geweest zijn, aangezien hij de kist de stoep heeft moeten afdragen en haar via de straat de poort van den aangrenzenden ingang van de garage heeft moeten binnenbrengen. Als de politie er zoo zeker van is, dat geenerlei verbinding tusschen het huis en de garage heeft bestaan, is er misschien wel even aanleiding om te vermoeden dat de dader hulp hierbij heeft gehad. Wie dit eventueel geweest is, ook dit zal een moeilijk probleem blijven. Tenzij het misdrijf in de garage is gepleegd, wat de politie onwaarschijnlijk acht.

In elk geval heeft de echtgenoote van den verdachte verklaard, dat zij van niets weet. Zij heeft in haar leven reeds veel huiselijke narigheid ten gevolge van geldzorgen medegemaakt en de slag die haar thans getroffen heeft, heeft haar zenuwen geen goed gedaan. Veel is de politie uit deze ongelukkige dan ook niet wijzer geworden.

DE LEVENSLOOP VAN DEN KOOPMAN BUSCH.

(Van onzen correspondent).

ROOZENDAAL, 14 Jan. — De berichten over het terugvinden van het lijk van den koopman C. A. Busch hebben hier zeer de aandacht getrokken, omdat „Pinneke Busch" — zooals men hem hier altijd nog noemt — zich een bijzondere bekendheid had verworven.

Geboren in Bergen op Zoom, ging hij na het verlaten van de school eerst bij een kleermaker in de leer. Vervolgens legde hij zich

toe op het vak van broodbakker. Toen hij daarvan genoeg wist om zich als vakman uit te geven, kreeg hij een plaats op een der booten van de Java-China-lijn.

Na eenige jaren vestigde hij zich in een klein bakkerswinkeltje in de Molenstraat te Roozendaal, waaraan hij een kruidenierswinkel verbond.

Door sterk concurreerende prijzen wist hij binnen betrekkelijk korten tijd zijn zaken tot bijzonderen bloei te brengen.

Toen de gelegenheid zich voordeed om de oude brouwerij te koopen van de fa. Raaymakers, maakte hij er gebruik van. De brouwerij werd gesloopt en een nieuwe, modern ingerichte machinale bakkerij met winkel werd ter plaatse opgetrokken.

Aanvankelijk ging alles nog goed, doch allengs bleek toch, dat hij het nu te groot had aangelegd. Het faillissement was niet te keeren.

Bakker Busch ging nu... vliegen. Na een goed half jaar kwam hij te Roozendaal terug om daar zijn nieuw geleerde kunst te vertoonen. En werkelijk, op de weiden achter de Badhuisstraat en Dwarskade werden de demonstraties georganiseerd. Echter de eerste demonstratie mislukte en... daarbij is 't toen gebleven. Nadien echter heeft hij nog vaak gevlogen.

Na het uitbreken van den oorlog vestigde hij zich te Amsterdam, waar hij als handelaar veel geld verdiende.

DE VERDWIJNING VAN DEN KOOPMAN BUSCH.

Eenige mededeelingen over den verdachte.

DE HISTORIE VAN HET GEBOUW OP DEN OVERTOOM.

AMSTERDAM, 14 Jan. — Zooals wij gisteren mededeelden in ons nader bericht over de ontdekte misdaad op den Overtoom, werd de verdachte Van Muylwijk na zijn faillissement, door den heer Schopman als concierge van het gebouw aan den Overtoom aangesteld voor een vergoeding van *f* 1000.— 's jaars.

Hij moest ook de huur ophalen, maar het bleek, dat hij deze niet afdroeg. Zoo hield hij *f* 2700 achter. De heer Schopman dreigde met een aanklacht en de kantonrechter heeft later inderdaad de ontruiming van het gebouw door Van Muylwijk gelast.

Ten einde contrôle uit te oefenen werd een gedeelte van het kantoor van „De Amsterdamsche Timmerwinkel" naar de vijfde verdieping overgebracht. Hier was het, dat de heer Schopman in den avond van den tweeden Mei 1922 zat, toen plotseling Van Muylwijk binnentrad en onderteekening van een contract vroeg. Dit behelsde, dat Van Muylwijk voor 3 jaar als concierge zou worden gehandhaafd en dat deze een bedrag van *f* 10.000 zou ontvangen.

Van M. dreigde met een revolver en met een mes. Er ontstond een vechtpartij, waarbij de heer Schopman de revolver bemachtigde, doch eenige sneden over het hoofd kreeg.

Tijdens het gevecht riep v. M. uit: Je graf is al gegraven, je kist staat al klaar. Toen de aanvaller zag, dat hij niets bereikt had,

smeekte hij om medelijden. De heer Schopman liet zich overhalen en gaf hem *f* 100 extra.

Doordat hij later op straat in elkaar zakte, kwam de zaak bij de politie terecht. Er was echter geen bewijs en Van M. draaide de rollen om en verklaarde dat hij de aangevallene was.

De heer Schopman heeft nog den commissaris van de Centrale Recherche medegedeeld, dat Van Muylwijk na de vechtpartij geheel van houding veranderd was. Hij putte zich uit in vriendelijkheden en op zekeren dag inviteerde hij zijn vroegeren tegenstander tot een bezoek in den kelder, waarin de motoren voor de lift stonden. De heer Schopman maakte van deze uitnoodiging, die misschien wel als een valstrik bedoeld was, geen gebruik.

Hedenmiddag is het lijk van den heer Busch van het laboratorium van den heer Van Ledden Hulsenbosch aan den Nieuwendijk naar het schouwlokaal in het Wilhelminagasthuis vervoerd. Hier zal de medische schouwing plaats hebben.

Wat het onderzoek in het laboratorium betreft, hierbij is gebleken, dat geen der beenderen van het skelet was gebroken, noch beschadigd. Een bepaalde doodsoorzaak kon dus niet worden vastgesteld en kan evenmin vermoed worden.

Wij hebben nog eens geïnformeerd of het mogelijk was, dat een betonplaat als in de garage gevonden is, door één man gelegd kon worden. Vaklieden waren van oordeel, dat dit mogelijk was, zelfs in den tijd van één uur.

DE MISDAAD VAN 1915.

Wat de weduwe van het slachtoffer vertelt.

Zij verklaart o. a., dat Muylwijk 't praatje, als zou haar man naar Amerika zijn vertrokken, heeft rondgestrooid.

AMSTERDAM, 14 Jan. — In verband met de geruchtmakende zaak, die aller belangstelling heeft, hebben we hedenmorgen de weduwe van den heer Busch opgezocht. Er is van de dingen, die in 1915 zijn gebeurd, weinig in haar herinnering gebleven. Huiselijke omstandigheden, zoo bleek uit ons onderhoud, hebben daartoe ongetwijfeld medegewerkt. We stelden o. a. ook de vraag, hoeveel geld of de heer Busch bij zich had. Hierop kon zij niet met zekerheid antwoorden. Wel was het haar bekend, dat hij dikwijls groote bedragen bij zich droeg. Wat betreft zijn bezoek aan Muylwijk, de meeningen van Busch' bekenden loopen omtrent het geld, dat hij in zijn portefeuille had, uiteen. Indertijd verklaarde een zijner handelsrelaties, zekere Lichtle, dat het *f* 12.000 was; later hoorden we sommen van *f* 60.000 en zelfs *f* 120.000 noemen. Eenige grond voor een taxatie bestaat er niet en deze doet ook weinig ter zake, ten opzichte van het feit: den moord.

Busch' echtgenoote heeft, zoo verklaarde zij, haar man dikwijls voor zijn zakenvrienden gewaarschuwd, omdat ze hen niet vertrouwde. Dit wantrouwen berustte, zoo was de indruk dien we kregen, slechts op vermoedens en niet op bepaalde feiten.

Van meer belang is haar verklaring, dat het praatje, dat Busch naar Amerika zou zijn vertrokken, *door Muylwijk moet zijn uitgegestrooid*. Hij heeft haar dit gezegd en het ook aan anderen medegedeeld. Spoedig was dit van algemeene bekendheid. Persoonlijk kende zij Muylwijk niet, maar deze ontving eenige keeren haar kinderen in het gebouw aan den Overtoom, waar hij hen op chocola trakteerde.

Het schijnt, dat Muylwijk haar eenigen tijd na het gebeurde geld, ten bedrage van *f* 500 heeft aangeboden.

Donderdag, 15 Januari 1925.

HOE MIJN SLACHTOFFER VERMOORD, HOE TOCH WEL BUSCH GEDOOD GEWORDEN WAS?

Reeds had ik vijf nachten beleefd en doorleefd van peinzen, strijden, woelen en twijfelen. Mijn gansche ziel poogde — zooals men heeft kunnen nagaan — de vele raadselachtige visioenen, waaruit verschillende denkbeelden en instincten op den voorgrond traden, te doorgronden, door in de nachtelijke stilte kalm het geheimzinnige van enkele vreemde verschijnselen na te gaan; doch, als reeds aangehaald, niet met het gewenschte resultaat.

Maar er was ook nu weer een eind gekomen aan dien eeuwig-lijkenden nacht en de morgen was eindelijk, eindelijk weer aangebroken. Ternauwernood was ik mij bewust van den toestand, waarin ik mij bevond, van de situatie waarin ik mij geplaatst zag. Bij het luiden der bel bleef ik als verbrijzeld liggen. Mijn keel was als toegeschroefd; mijn tong als verlamd; ik wilde opstaan en mij bereid maken voor hetgeen mij eventueel te wachten stond, maar kon niet. Het was alsof een angstwekkend nachtspook mij op de legerstede neerhield en de wacht hield om een eventueel klaar en duidelijk ontwaken te voorkomen. Ik voelde mij koortsig en had stekende pijnen in de lendenen.

Ik zag om mij heen; het licht der maan wierp vage, grijze tinten op den steenen muur, die langzaam, geleidelijk aan zich lager verspreidden en helderder werden, naarmate ik het bewustzijn van mijn hier aanwezig zijn herkreeg. Met een ruk mijzelve opheffende, stapte ik het bed uit, niet willende toegeven aan de verslapping van mijn lichaam,

waschte mij flink en gaf opnieuw mijn denkvermogen aan het gebeurde, mijn arrestatie en opsluiting prijs.

Maar dan dacht ik, daarvan afstappend, aan een zekeren ontwikkelingsweg, dien ik achter mij had; aan de jaren in Engeland, hoe daar een meer samengestelde levensvoorwaarde in mij tot stand gekomen was, waarbij ik mij aan andere invloeden dan die van het ruwe geweld, waaraan ik mij in Holland had schuldig gemaakt, had overgegeven, vastberaden had overgegeven, en die mij tot nut waren geweest, en hoe mijn aangeboren aanleg, zekere driften voor mijn werkzaamheden in industrieel opzicht nuttig waren geweest voor 't algemeen, hoe ik daar tot op een zekere hoogte van beschaving was gekomen, rustig en werkend had genoten van de kennis en materieele welvaart, waartoe ik gekomen was, tevreden met de ethische en aesthetische ontwikkeling van dien tijd.

En nu verdacht te worden — als was ik reeds jaren een Mensch met louter dierlijke instincten en aanleg — van criminaliteit, vanwege zekere veronderstelde misdadige neigingen uit vrees voor herhaling te worden opgesloten achter een gepantserde deur, gebarricadeerde vensters, om bij tijd en gelegenheid als een dier in een wildebeestenkooi te worden gelaten om wat frissche lucht te happen.

O, mijn Lieve, wat toch een omkeer, een daling in mijn leven! Welk een ontgoocheling voor mijn Echtgenoote!

Het werd tien uur — elf uur. De Bewaarder opende de deur mijner cel. Opgeschrikt uit mijn overpeinzingen, die natuurlijk bewust of onbewust, willens of onwillens immer hun weg vervolgden, „steady" aan van uit het brein naar 't gemoed hun weg vonden, sprong ik van mijn stoel.

„Rechter-Commissaris", bracht des Bewaarders schelle stem mij tot de werkelijkheid, mijn gedachten tot het feit, de zaak waarom het ging terug! Ik voorzag mij van hoed en jas en begaf mij naar beneden.

Voor de tweede maal dan werd ik naar het Instructiegebouw geleid, waarheen ik den Bewaarder, hoewel ik wéér vroeg: „Waarom, waarvoor," zoo zonder meer te volgen had. Opnieuw en als voorheen werd ik dan door dezen Beambte als 't ware overgedragen aan den daar aanwezigen Veld-

wachter, die mij weer op zijn beurt, niet echter aan den Rechter van Instructie, maar aan den Inspecteur van Politie, den Heer Van Slobbe, overgaf, welke laatste mij een wenk gaf, naar boven, de trap op te gaan.

Daaraan gehoor gevend, gevolgd door de bekende Rechercheurs Hommes en Kuipers, belandde ik, boven gekomen, in een der zijkamers, waarop ik mij andermaal aan een verhoor door deze drie Politiemannen had te onderwerpen.

Stilzwijgend plaatste de Heer van Slobbe zich aan een bij het raam staande tafel en beduidde mij, ietwat in verwarring, wat een goed man wel meer overkomt als hij een spannende zaak heeft te behandelen, met een handgebaar, tegenover hem plaats te nemen; toen ik daaraan gevolg gaf, zetten zich beide Rechercheurs te gelijkertijd tusschen mij en den Inspecteur op eenige passen afstands van ons beiden aan de tafel.

Terwijl ik den Inspecteur van Politie, als wilde ik hem vragen: waar toch wel gaat het nu eigenlijk om, doordringend aanzag, monsterde hij mij met vorschenden blik. Daarna met zijn ellebogen rustend op de tafel, legde hij de toppen van zijn duimen tegen elkaar, steunde ze tegen zijn kin, bracht vervolgens de overige vingers koepelvormig aaneen en liet langzaam zijn voorhoofd daarop zinken. Hij deed dit, als vroeger mijn Advocaat Mr. Alfred Levy, wanneer die ernstig over iets na te denken had; doch deze kon zich dan plotseling, merkbaar tevreden, achterover in zijn stoel werpen.

De Heer Van Slobbe echter hief het hoofd langzaam weder op en was de eerste, die het stilzwijgen verbrak met mij te verzoeken, als gold het een doodgewone zaak, hem te vertellen: hoe mijn Slachtoffer vermoord, hoe toch wel Busch gedood geworden was?

„Muylwijk," aldus de Inspecteur, „ik zou U willen aanraden en wel in Uw eigen belang: vertel ons daaromtrent de waarheid. Waarom zoudt U volharden in een nutteloos stilzwijgen, waardoor U alleen een lange gevangenisstraf kunt oploopen, terwijl er in de waarheid wellicht nog verzachtende omstandigheden te vinden zijn. Bovendien, met de waarheid te spreken maakt U een einde aan uw kwellingen

en wellicht ook aan Uw lijden daaromtrent. U sprak verschenen Zondag over onze vroegere kennismaking, die ik in 't minst niet vergeten ben! Juist daarom zou ik het te meer op prijs stellen, als U ons in vertrouwen mededeelde, hoe een en ander plaats gehad, hoe het gebeurde zich toegedragen heeft. Want geloof me, Mijnheer Muylwijk, het is voor Uw eigen bestwil, zonder eenige bijbedoeling, in Uw eigen belang!"

Deze woorden, die niet nalieten indruk op me te maken, zouden wellicht doel getroffen hebben, indien de stem van den Inspecteur geen herinnering aan de beschuldigingen, welke hij mij verschenen Maandag zoo meedoogenloos naar het hoofd geslingerd had, in mij had wakker geroepen. De indruk, die zij maakten, werd echter geheel teniet gedaan, toen de Ambtenaar van Politie op mijn zwijgen vervolgde:

„Vergeet evenwel niet, dat, al zwijgt U wellicht bij de gedachte aan een kans van vrijpleiting, indien U veroordeeld wordt, dit niet voor zoo weinig jaren zal zijn. Twijfel toch is uitgesloten; U moet de misdaad hebben begaan!"

„Neen, Mijnheer Van Slobbe!" gaf ik den Inspecteur zonder aarzelen tot antwoord. „Neen — U beweert dat nu wel, evenals U mij verschenen Maandag van andere feiten beschuldigde, doch niets van dat alles heeft plaats gehad."

„Over andere zaken hebben wij het nu niet," bracht de Ambtenaar van politie, wellicht nu beter op de hoogte, mij onder 't oog, „het gaat alleen om het feit Busch, wiens lijk in Uw vroegere gebouwen is gevonden, waarmee het bewijs geleverd is."

„Welnu, daaraan heb ik, als al gezegd, schuld noch deel. En het bewijs zegt niets in verband met mij!"

„Och, kom Mijnheer Muylwijk!" sprak de Ambtenaar als voornoemd, zijn wenkbrauwen fronsend en met een handgebaar. „U spreekt daar nu wel zoo onschuldig over, stapt over dat bewijs zoo luchtjes heen, maar een feit blijft het! En U probeert nu nog wel, U aan een stroohalm vast te houden, maar U zult die toch moeten loslaten, wijl er geen uitredding mogelijk is. En daar U dat zelf ook wel inziet, zou het veel beter zijn maar direct met een bekentenis voor den dag te komen dan er nog langer mee te wachten. Het is

waar, wanneer ik mij in Uw plaats bevond, zou ik ook zoo direct niet weten, wat mij te doen stond, maar de ondervindingen en ervaringen in deze zaken hebben mij geleerd, dat een openhartig bekennen „de weg" is en ook in Uw geval, in deze zake wel het beste moet zijn. Een beschuldiging, betreffende het feit ontgaan, doet U toch niet; daar is voor U geen ontkomen aan. Dan, daarbij, we hebben al zooveel gehoord, zooveel waardoor het bewijs al is het dan niet onomstootelijk geleverd, zeer zeker wordt versterkt, het bewijs van Uw schuld aan den dood van Busch."

Weer bedierf de Inspecteur zijn woorden, die opnieuw indruk op mij hadden gemaakt, door mij tusschen de volzinnen door te laten voelen, dat zij al zooveel hadden gehoord, waardoor het mij maar al te duidelijk werd, hoe mijn Vijanden in de weer, druk bezig waren een en ander op te voeren. Deze laatste woorden dan ook maakten, dat ik, al mijn gedachten concentreerend op de praatjes omtrent mijn persoon, die waarschijnlijk al de Wereld ingezonden zouden zijn en vanwege de inmiddels weer verrezen passies inwendig trillend, naar adem snakte, waarbij mijn handen zich balden tot vuisten en ik den Ambtenaar van Politie strak in het gelaat ziend met een driftig gebaar ten antwoord gaf:

„Ja, natuurlijk, hoe zou het anders kunnen dan dat zij, mijn Vijanden, om hun eigen naam, hun voor de Wereld nog overgebleven eer te redden, nu met allerlei praatjes voor den dag komen. Natuurlijk zullen zij niets ontzien om het bewijs, al is dat dan niet geleverd, tegen mij te versterken, om het te doen voorkomen als zou ik schuld aan den dood van Busch hebben. Maar laat ze hun gang gaan; de bewijzen zullen het vandaag of morgen wel tot klaarheid brengen. Ik zal mijn tijd wel geduldig afwachten!"

De Inspecteur, inziende dat hij op die wijze niet veel verder kwam, had zijn hoed afgezet en streek met de hand over zijn breede kruin, zweeg nog even, zag mij onderzoekend en met een diepen rimpel, die zich tusschen de wenkbrauwen groefde, min of meer bevangen aan en hervatte: „Kijk eens, Mijnheer Muylwijk. Het is een tragische ontdekking voor de Politie en de Justitie, zoowel als voor het Publiek, een doodsch, treurig, akelig feit, kortom een lugubere vondst,

een vreeselijke gebeurtenis, waaraan het aan zekere tastbare realiteit niet ontbreekt, evenals aan de sensationeele waarheid waarvan de twijfel uitgesloten is, evenals aan het onweerstreefbare feit, dat U ervan moet weten, dat U er schuld aan moet hebben! Het is een geschiedenis waar heel Amsterdam vol —, een onthulling waarvan eenieder onder den indruk is, terwijl velen met U te doen hebben, wijl Busch nu juist niet iemand was, die gezien was; hij was een man, die in zaken niemand ontzag, in één woord: er mankeerde nogal wat aan zijn moraliteit. De zaak uit dat oogpunt beziende, raad ik U andermaal aan, zoowel in 't algemeen, als in Uw eigen belang: zeg de waarheid! Bij een eventueel bekennen van de feiten, zullen wij U, waar het ook maar even kan, helpen, wij zullen U bijstaan. Waar het ook maar mogelijk is, zullen wij ook in Uw belang de zaak ter hand nemen, geen moeite sparen die grondig te onderzoeken. Anderzijds waarschuw ik U en dat óók vanwege onze vroegere kennismaking, dat wanneer U volhardt in Uw ontkennen, over een en ander blijft zwijgen, en het tenslotte blijkt, dat U schuldig bent, u zekerlijk gestraft worden zal, met, zoo al niet levenslang, dan toch op zijn minst vijftien à twintig jaren. Dus Muylwijk, weet wel wat U doet, ik zeg dit, als al meermalen gezegd, in Uw eigen belang. Ontkomen aan de zaak doet U niet. Dat is uitgesloten. Bewijzen zijn er te over!"

Terwijl de Heer Van Slobbe sprak — ik ontken het niet — had ik met een sterke gemoedsaandoening te kampen, voelde ik mij bij oogenblikken in staat mij te bevrijden van de martelingen, die mij in mijn cel soms tot wanhoop hadden gedreven. Ik had moeite, wijl de beide Rechercheurs — die ik van mijn kant, vanwege den wrok dien ik tegen hen koesterde, zij mij zoo meedoogenloos zonder afscheid van mijn Vrouw en Kinderen uit mijn huis hadden gehaald, geen blik waardig keurde — mij met strakke, aanmatigende blikken aanstaarden, mijzelf niet door het wisselen van kleur of gelaatstrekken te verraden. Om dan ook te voorkomen, dat ik mijzelf zou verraden, gunde ik mij geen tijd, over hetgeen door den Ambtenaar van Politie met zooveel vuur, ernst en toewijding gesproken werd, rijpelijk na te denken en gaf dan ook onmiddellijk als antwoord:

„Hoor eens, Mijnheer van Slobbe, wat U mij daar onder 't oog brengt en aanraadt, is allemaal goed en wel voor hem, die de misdaad begaan heeft, maar voor mij is dat overbodig. Ik heb schuld noch deel aan de zaak en het is niet aan mij, ook maar eenige inlichtingen meer daaromtrent te geven. Degenen, die het graf hebben aangewezen, zullen toch ook wel op de hoogte zijn van het gebeurde. En dan, ik kan toch niet zeggen, dat ik schuldig ben, als ik schuld noch deel aan de zaak heb? En al was Busch in zijn immoraliteit in vele opzichten lakenswaardig, de Man is dood en ik vond het verschrikkelijk, vreeselijk hem Zondag l.l. in dien toestand terug te moeten zien. Niettemin zal het mij zeer verheugen (en ik hoop het vanwege Uw functie voor U, dat dit U, Mijnheer Van Slobbe zal gelukken) als de ware schuldigen gevonden worden. Geen oogenblik twijfel ik, of Schopman weet wel meer van de zaak. Waar is Schopman zoo rijk van geworden? Deze is toch ook maar, evenals Busch, een arm Bakkertje, een gewoon Banketbakkertje geweest. Waarom was hij er zoo op gesteld op „Huize Vondel", deze gebouwen in zijn bezit te hebben? Waarmee wel heeft hij deze gekocht? Ik kan aantoonen, vanwaar het geld voor de bouwkosten van „Huize Vondel" verkregen is, met welk geld er gebouwd is, zeker niet met dat van Busch; geen cent van Busch is aan den opbouw van die perceelen besteed, integendeel, Busch heeft bij mij geld verdiend! Tonnen gelds heb ik daarvoor van Banken en Particuliere Personen in het gebruik gehad; mijn Advocaat Mr. Alfred Levy heb ik aangeschreven, een en ander daaromtrent aan den Rechter van Instructie over te leggen."

Het gelaat van den Heer van Slobbe droeg een sombere uitdrukking, er lag een trek van teleurstelling om zijn lippen en boven zijn speurders-oogen fronste hij de donkerblonde wenkbrauwen. Zijn krachtig gevormde kin rustte nu in de palm van zijn stevige, gebruinde hand en terwijl hij met den elleboog op den rand van de tafel leunde, staarde hij met sombere blikken naar het triestige wintergezicht buiten.

Nog een poging doende mij tot inkeer te brengen, die echter eveneens mislukte, bracht de Politie-Inspecteur mij alsnog onder 't oog: dat ik nu wel probeerde mijn schuld op anderen te werpen, doch dat mij dat niet zou baten.

Er was geen enkele aanwijzing, dat iemand anders, en zeker niet Schopman, in verband stond met deze zaak, noch was er eenige aanleiding tot eventueele schuld van anderen gevonden in dit misdrijf. Bovendien, Schopman had Busch te voren niet gekend, noch had hij vroeger van hem gehoord. Ook met de mij indertijd toebehoorende gebouwen had Schopman tijdens de verdwijning van Busch niets te maken. Eerst bij den verkoop, op de veiling, was Schopman door een gokje aan mijn vroegere gebouwen blijven hangen en er heusch niet zoo op gesteld geweest, Eigenaar van „Huize Vondel" te worden. Dit echter was een feit, dat Schopman met deze zaak niets te maken had!

„En ook niet met het verraad?" vroeg ik, nu op mijn beurt den Inspecteur scherp aanziend.

„Neen," sprak de Heer van Slobbe, even aarzelend, „neen, daar weet hij niets vanaf. Hij is van de ontdekking geschrokken; trouwens, en dat zult U met me eens zijn, het is niet meer dan natuurlijk, dat hij er in 't minst niet op gesteld was, zoo'n gevalletje in zijn huis aan te treffen en op eigen initiatief er bekendheid aan te geven. De gebouwen zijn er voor hem niet in waarde op vooruit gegaan."

„Dit laatste is volkomen juist, maar dat Schopman niet van de verdwijning van Busch wist, dat moet ik ten stelligste tegenspreken, want drie jaren geleden heeft hij zich daaromtrent reeds tegenover de Pers uitgelaten, dus het zou heusch niet zoo'n wonder zijn, wanneer Schopman niet alleen van het verraad, maar ook van de zaak afwist, als hij er wel terdege van op de hoogte was."

„Maar met het misdrijf zelf," aldus de Inspecteur van Politie, „kan hij toch niets te maken hebben, dat is reeds bij het onderzoek gebleken."

„Dat weet ik nog zoo net niet, Mijnheer van Slobbe, maar de tijd zal het wel leeren."

„Maar U blijft er bij, Mijnheer Muylwijk, dat U noch iets met het misdrijf heeft uit te staan, noch U aan het feit heeft schuldig gemaakt?"

„Zooals gezegd, ja!"

„Nu, dan moet U de gevolgen maar afwachten, ik heb U in Uw eigen belang gewaarschuwd. U gaat evenwel, indien

U halsstarrig blijft ontkennen en over de zaak blijft zwijgen, Uw ongeluk tegemoet."

Terwijl de Heer van Slobbe dit zeide, zijn overredingskunst nu blijkbaar uitgeput, stond hij op en ik zag hem aan, als speet het mij, dat ik niet vertrouwelijker met hem kon spreken. Er lag in zijn toon en gebaren iets strengs en beschermends tegelijk, terwijl in zijn oogen het geheele karakter van den Politie-man te lezen was, een zekere „justifiableness", dat tot uiting kwam in zijn navorschen op een wijze, die te rechtvaardigen was, kortom, zooiets van „justifiably".

Maar daar ik mij al lang voorgenomen had mij niet meer door mijn gevoel te laten beheerschen, zeker niet meer zoo bij de eerste aanleidingen zoo maar zonder meer, antwoordde ik slechts op kalmer en beleefder toon:

„Och, het ongeluk, dat mij eventueel nog ten deel kan vallen, Mijnheer van Slobbe, kan al niet erger zijn dan hetgeen ik aan ongelukken reeds achter den rug heb. Mijn Vijanden hebben al zooveel klaar gespeeld; dus wellicht zal hen dit ook wel gelukken."

Nadat de Rechercheurs nog een woordje omtrent een eventueel bekennen ten beste hadden gegeven, waarbij ik hen echter, zooals al gezegd vanwege den wrok, geen woord of blik waardig keurde, eindigde dit verhoor, waarop wij gezamenlijk naar beneden gingen, de Politie-Mannen achter mij aan, die blijkbaar meer succes verwacht hadden, met de armen over de borst gekruist, een tikje wrevelig, wijl zulk een eenvoudige zaak als de misdaad van den Overtoom, hun zooveel moeite bezorgde, wijl het zooveel inspanning kostte den waren Dader tot een bekentenis uit te lokken.

Teruggekomen in mijn cel in het Huis van Bewaring, overdacht ik een en ander van het besprokene met den Inspecteur, den Heer van Slobbe. Inderdaad, even hadden zijn woorden indruk gemaakt, desniettemin gevoelde ik mij gerust, ik was mij volkomen bewust van mijn zaak, had mij tot geen stap van toenadering laten verleiden.

Neen — ik mocht er niet aan denken, tot een bekentenis over te gaan. Dat toch zou mijn resteerend leven verwoesten, in nog grootere chaos, dan ik reeds had meegemaakt, brengen. Bovendien wat zouden mijn aangebeden Vrouw, mijn lieve Kinderen daaromtrent in de toekomst niet te verduren

hebben — o, iets vreeselijks, iets verschrikkelijks zou dat voor mijn Gezin zijn. Neen, van een bekennen kon niets komen, daar mocht ik, zooals gezegd niet aan denken en mij zeker niet door mijn gevoel laten beheerschen.

De Heer van Slobbe had mooi praten, „bekennen", maar zelf zou hij, indien hij in mijn plaats was, toch ook niet weten wat hem eventueel te doen zou staan. De Rechercheurs ook nog: „toe Mijnheer Muylwijk, U weet niet half wat U anders te wachten staat!" Allemaal bangmakerij om een bekentenis uit te lokken, om me voor goed de gevangenis in te krijgen, levenslang achter de tralies te kunnen zetten; de triomf der intriges mijner Vijanden!

O, wat zouden ze in hun vuistje lachen, in hun handen gewreven hebben als ik mij daartoe had laten overhalen, als ik mij had laten bewegen de waarheid te zeggen. De stad zou er nog voller, nog meer onder den indruk van zijn. Ik-zelf de „topic" van Amsterdam, van heel Nederland! Dominees zouden er een predikatie over houden, in theaters en clubs zou het glossen opleveren, in cabarets een lied, in de Pers een gedicht: „De man, die tien jaren terug heeft gedood, eet nu voor zijn leven gevangenisbrood!" Dat zou het refrein zijn.

En wannéér ik de toedracht zou mededeelen, niemand zou mij gelooven, geen Mensch die het gebeuren voor waar zou aannemen. Om te beginnen al niet vanwege het geld, dat ik van mijn Slachtoffer in het bezit en verbruikt had. Ieder zou zeggen, dat ik trachtte mijn daad te vergoelijken, dat het geen ware erkenning was! O, ik wist het nu al, hoe ze mij achterdochtig en wantrouwend zouden blijven behandelen, mij voor een geheimzinnigen misdadiger en tegelijk daaromtrent voor den mal zouden houden — hoe één zóó'n zwak moment den triomf van mijn Vijanden, het succes van „de Kots" satanisch, slim verraad ten gevolge zou hebben.

Inderdaad, Amsterdam zou er nog voller, nog meer van onder den indruk zijn, zou echter in 't minst niet meer met mij te doen hebben. Immers, ik zou dan toch maar als Moordenaar bekend staan en wie weet, waar ik, vanwege het gebruik van Busch' geld, alsdan al niet meer van verdacht zou worden? Dat was toch te voorzien, zeker te wachten

en het zou heusch, afgaande op hetgeen ik reeds daaromtrent had meegemaakt, geen wonder zijn, daar had ik geen gave van profeteeren voor noodig.

Onderzoek was nu eenmaal geboden, dat was nu eenmaal niet anders, kon ook wellicht niet anders, wilde men achter de waarheid komen!

Helaas een treurige waarheid! Een armzalige methode, om door verdachtmakingen achter de waarheid te moeten komen. Ik zelf trouwens maakte er mij, hoe het mij ook tegen de borst stuitte, eveneens aan schuldig, was eveneens in staat soortgelijke methodes toe te passen, zonder een schijn van wroeging, zonder er ook maar een minimum van berouw over te voelen.

Wroeging, berouw — wie ter wereld zou daar nu nog iets van bezitten, Oprecht van kunnen getuigen? Wie in de gevangenis zou achter de tralies, tusschen de muren van zoo iets hebben kunnen spreken, ook maar een enkele van gevoelvolle woorden in dat verband tot zijn beschikking blijven behouden, wanneer hij zich telkens en dat terwille van een zeker beschavingsmilieu, weer voor de harde, wreede werkelijkheid geplaatst zag; neen, geen zier was daarvan over, niet het minste beetje — vergooid, vergald, verdwenen was alles in den nacht van het Niet!

Verdween des te sterker, toen de Bewaarder de deur der cel opende en mij gelastte een emmer met water naar binnen te zetten waarbij hij mij tevens een borstel met groene zeep ter hand stelde met de order om onmiddellijk den vloer te gaan schrobben en dweilen, voorts alles naar behooren te reinigen, o. a. de deur en het raam te sponsen en te lappen. Verdween des te sterker, toen mijn gedachten, terwijl ik daaraan gevolg gaf, zich op de algeheele schoonmaak van mijn cel concentreerden, en zoo werd het onderhoud met den Heer van Slobbe als 't ware uit mijn brein gezwabberd; zelfs de indruk, dien de woorden van den Inspecteur op mijn gemoed hadden gemaakt, werd bij deze wasch-partij, die bijna tot een waterballet werd opgevoerd, door al dat wringen van dweil en lap, uitgewischt.

En de bruine boonen met het stukje gebakken spek, die daarop als middagmaal ter tafel kwamen, droegen het hunne daartoe bij. Desalniettemin de kost, waaraan weliswaar nog niet

gewend, en wel wat zwaar was, dus liet ik het mij hoewel slechts bij kleine beetjes smaken.

Zoo verliep dan deze morgen. Terwijl ik mij in gedachten met een en ander bezig hield, werd mijn cel-deur een weinig ongewoon, op een bescheidener wijze dan dat ik dit van den Bewaarder gewoon was, opengedaan, waarop een Heer, die zich voorstelde als een der Regenten, binnentrad.

Of een en ander, zoo vroeg Mijnheer, naar genoegen en te gebruiken was. Of ik ook klachten had. Waarop ik twijfelend, min of meer achterdochtig informeerde: Uit welk oogpunt, in welk opzicht, of op welk gebied?

Of bijgeval de Bewaarder onbeleefd, of het eten minder goed was; of dit soms niet op tijd bezorgd mocht zijn?

„Daarover, Mijnheer, is niet te klagen, valt weinig of niets te zeggen. De Menschen zijn beleefd en het eten, hoewel het me wat zwaar op de maag ligt, is te gebruiken, valt in 't minst niet te versmaden. Een en ander is te eten!"

Of ik dan niet afzonderlijk eten had vanuit de keuken? Tegen een billijke vergoeding was dat te verkrijgen. Het werd voor velen klaargemaakt.

„Daar is mij niets van bekend, Mijnheer, doch ik zal er eens naar informeeren, maar," liet ik daar onmiddellijk op volgen, denkende aan die één Gulden en twee centen baar geld, waarmee ik gearresteerd was, „daar zal dan wel geld voor noodig zijn, en dat nu juist bezit ik niet."

Even zweeg Mijnheer, als voelde hij, dat hij iets moest zeggen, dat hij vragen moest, hoe ik toch wel in zulk een toestand gekomen was. Daaromtrent echter niets. Er volgde iets anders, iets betreffende eenige privé aangelegenheden van mijn Schoonmoeder. Zoo nam het gesprek een wending, die mij niet beviel; het bracht mij in verwarring, het verstoorde mijn innerlijk wezen, het rakelde, geheel buiten de zaak om, iets in mijn gedachten op, dat in mijn omstandigheden moest blijven rusten. Ik antwoordde dus op de vraag: of de Villa mijner Schoonmoeder in de Purmer, in verband met een zekere acte van boedelscheiding, aan ons, aan mij en mijn Vrouw was overgedragen, een beetje stijver en droeviger dan ik anders wellicht zou gedaan hebben: „Ik weet niet, Mijnheer, waarom U dit vraagt, maar het stemt

mij droef, dat mijn Vrouw, die schuld noch deel aan deze kwestie heeft, toch onterfd is, en daarvan wordt verdacht."

„Ik vroeg dit, Mijnheer Muylwijk," sprak Mijnheer beleefd en vriendelijk, „geheel buiten Uw zaak om, en alleen omdat ik de behandeling voor het Hof heb bijgewoond."

„Mijnheer," sprak ik nu min of meer geruster en vrijer, „dan wil ik U gaarne van antwoord dienen. De uitspraak der Rechtbank, in verband met ons verzoekschrift, berust naar aanleiding der overdracht der villa en vanwege die bijzondere boedelscheiding, op een misverstand. Mijn Schoonmoeder heeft bedoelde villa niet, zooals het in die uitspraak luidt, om die en die reden verkocht, doch haar om die en die reden verlaten. Hoofdzaak is, dat haar Zoons haar die villa met landerijen en meerdere onroerende goederen op buitengewone wijze en bij acte opgemaakt door Notaris Ouwens, op hun eigen naam, en zonder mijn Schoonmoeder daarvan voldoende op de hoogte, ofwel bij het passeeren der acte tot het besef van de beteekenis daarvan te brengen, hebben laten overschrijven. Op mijn Vrouws naam is niets, dus ook die Villa niet, overgeschreven. Weliswaar had mijn Schoonmoeder oorspronkelijk het plan opgevat, ter vergoeding van hetgeen zij door die overdracht aan mijn Echtgenoote tekort had gedaan, het aangekochte Villatje te Hilversum op haar, mijn Vrouws naam te laten inschrijven, doch haar Knecht Avis, die dat voor zich wenschte, is daar tusschen gekomen en zoo is mijn Schoonmoeder, ook daar tenslotte niet toe overgegaan. Overschrijving op Avis echter hebben wij, mijn Vrouw en ik, hoewel niet zonder moeite en ongenoegen, weten tegen te houden, waarbij dan ook het verzoekschrift om mijn Schoonmoeder onder Curateele te stellen, is ingediend en de chaos is ontstaan."

Mijn Bezoeker had met aandacht geluisterd, zweeg en knikte slechts toestemmend, alsof met deze mededeeling iets werd bevestigd, dat Mijnheer al lang wist, bedankte vervolgens en vertrok met een vriendelijken groet.

Begrijpelijkerwijs voerde dit gesprek mijn overpeinzingen nu weer naar deze zaken, doch ik had niet vermoed, dat het gesprek daaromtrent, het weer indenken daarvan mij, in mijn tegenwoordigen toestand, zooveel rampzaliger zou

maken, dan ik reeds was. Ik verbaasde mij dan ook over de verontwaardiging, die dat alles wederom in mij wekte.

Uren lang liep ik weer rusteloos op en neer. Tientallen vragen verdrongen zich bij tijden tegelijk in mijn hoofd, nu eens over deze, dan weer over gene zaak en werden als onbeantwoordbaar verworpen.

Met één vraag hield ik mij onophoudelijk bezig, te meer daar ik ook vanmorgen door de Politie weer niets wijzer was geworden omtrent de onthulling, noch omtrent de manier, waarop de Justitie tot kennis aangaande de toedracht der misdaad gekomen was: Wie toch wel zou de Verrader zijn?

Zou dit, wijl de Kort hem wellicht ook de toedracht zou hebben medegedeeld, toch nog Schopman kunnen zijn? Zou de Makelaar met zijn sluwheid, tengevolge van een ontdekking of het vinden van de brieven in de geheime bergplaats, ook de plaats van het graf in de garage hebben kunnen ontsluieren? Mij dacht, wanneer „de Kort" het verraad had gepleegd, zou hij toch ook niet geschroomd hebben, de Politie van de geheele toedracht op de hoogte te stellen, of eventueel mijn Vijanden daarmee in kennis te brengen. Maar daarover liet zich niemand, ook de Inspecteur van Politie niet, uit. Of zou Schopman, naar aanleiding van het hem duidelijk geworden plattegrondje in den gevonden brief van „de Kort", door den een of ander hebben laten mededeelen, dat vermoedelijk daar en daar, zoo en zoo, het graf van Busch gelegen en te vinden was, zonder meer?

Door deze overpeinzingen kwam ik tot de conclusie, dat „de Kort" het verraad niet had gepleegd, althans persoonlijk geen aanwijzing gegeven had aan de Politie. Maar „de Kort" kon misschien, en alleen onder belofte van geheimhouding, de wetenschap omtrent de plaats van het graf, zonder meer aan mijn Vijanden hebben verkocht.

Hier stond ik nu tegenover het verraad, zoowel als de Politie tegenover de misdaad, als voor een raadsel van groote geheimzinnigheid. Van dit echter kon men zeker zijn, dit was buiten kijf, dat, wie dan ook schuld of deel aan het verraad mocht hebben, deze, voor zoover maar

eenigszins mogelijk, om de verdenking als Medeplichtige te ontkomen, buiten schot, zelfs als Getuige buiten de zaak wilde blijven.

Maar buiten het verraad, bij tijden zelfs buiten de zaak om, wilden mijn gedachten gedurende al die overpeinzingen maar strijden, steeds strijden tegen dien nevel, die drukkende atmosfeer van inquisitoriaal onderzoek rondom mij. En geen oogenblik week het duister, dat voor mij de wereld zoowel in materieelen als in geestelijken zin geheel scheen te omhullen.

De nevel-muren stonden als die van mijn gevangenis, onwrikbaar, kaatsten mijn gedachten tot in het diepste der diepten van het geheimzinnige en bovennatuurlijke weer terug, wreekten zich over mijn driest streven naar een oplossing, spanden zich om mijn denkvermogen als een cirkel van hopelooze angstwekkendheid, waardoor somtijds zelfs het verlangen naar mijn geliefd thuis te niet gedaan werd en de veerkracht van mijn lichaam verlamde, de energie mijner hersenen uitgeput raakte.

Eindelijk was dan ook deze dag voorbij, als een kaars uitgegaan, met een laatste flikkervlammetje. Langzaam en moeizaam nadenkend, steeds mijzelf controleerend, nog een enkele maal nagaand den samenhang van het objectief gevolg van mijn misdaad, maakte ik mij bereid, mij op mijn legerstede te werpen.

En als de oester in zijn schelp, niet in staat deze door den tooverban van zijn wil te verbreken, zoo gevoelde ik mij, liggende op mijn stroomatras, in een omhulling van afstompende werkeloosheid gevangen, ten eeuwigen dage wellicht.

Niettemin de strijd zette zich voort tot in het diepst van den nacht, tot het aanbreken van den dag, zonder dat ik kon slapen, zonder dat ik een zekeren innerlijken opstand kon verdrijven, een opstand die mij pijnlijk aandeed, terwijl ik ondanks alles, mij bewust was van de innerlijke tweeslachtigheid van mijn geest, die mij de aanleiding tot de tragedie der straf, afgescheiden van het innerlijk besef van mijn dwaling door de daad deed zien. Maar als gezegd, de strijd ging voort. Telkens opnieuw grepen mijn handen als 't ware

naar wraak, balden mijn vuisten zich uit verzet tegen een voortdurende gedruktheid, die mij soms naar actie deed verlangen, b.v. naar een scherpe tegenstelling en die mij er over deed nadenken of ik mij niet beter in den dood kon storten om mij op die wijze voor een val in den afgrond te vrijwaren.

Maar een of andere actie kwam er niet, een min of meer scherpe tegenstelling evenmin, en zoo lag ik wederom op mijn stroomatras ter neder.

En wederom, nu eens luisterend naar de geluiden in de vestibule van het Huis, het loopen van den Schildwacht, zoowel binnen als buiten de gevangenis, dan weer mijn vermoeide hersenen inspannend het geheim te onthullen der nachtelijke visioenen en fantomen, die mij met beelden uit het verleden, nog immer maar weer kwelden, kwam er ook eindelijk weer een einde aan dezen nacht, dien ik met recht als een eeuwigen nacht, in mijn dagboek kon aanteekenen.

Maar daaromtrent later.

AVONDBLAD — HANDELSBLAD

van Donderdag 15 Januari 1925

STADSNIEUWS.

De ontdekte misdaad.

Toen op Zaterdagavond 23 October 1915 de politie van de bureaux Pieter Aertszstraat en Leidscheplein in de garage en de woonhuizen Overtoom 23 en 25 een onderzoek instelde naar aanleiding der spoorlooze verdwijning van den commissionair Busch, werd niets verdachts gevonden. Het groote dubbele huis was ook destijds, evenals tijdens het voorgevallene met den makelaar Schopman op 2 Mei 1922, onbewoond, behalve dan dat het gezin Muylwijk een deel bewoonde. In de garage werd nog aan de voltooiing gewerkt, het enorme perceel was ook nog niet geheel gereed. De politiemannen zijn op no. 23 het huis binnen gegaan, doorzochten alle kamers, kasten, kelders en kwamen binnendoor in de garage. Daar lag een betonnen vloer, belegd met planken; er stonden kalkkuipen, pakkisten, er lag alles voor de afwerking van gebouw en garage benoodigd. Het kantoor van Muylwijk was gevestigd één hoog, boven de breede gang waartoe de dubbele deuren op den Overtoom toegang verschaffen; van dat kantoor, waar ook de telefonen waren geplaatst, leidde eveneens een trap naar de garage. Dit is van belang, omdat de misdaad, waarvan de gearresteerde wordt verdacht, zich geheel, d. i. dus ook met het verwijderen van alle sporen, binnenshuis kan hebben afgespeeld.

De politieambtenaren hebben met ijzeren staven gepeild of ook ergens een zacht gedeelte in den betonvloer werd aangetroffen, wat niet het geval was. Alhoewel thans wordt aangenomen, deskundigen gehoord, dat ieder spoor, ook van het leggen van de betonplaat van pl.m. één vierk. meter boven de „lijkkist", binnen twaalf uren na het verdwijnen van den gezochte, kon zijn uitgewischt. Want volgens de veronderstelling in justitieele kringen moet de misdaad zijn gepleegd 's avonds omstreeks zeven uur van den 22en October 1915, in het kantoor op de eerste verdieping; de werklieden kwamen tegen acht uur den anderen morgen, zoodat een half etmaal ter beschikking stond van den dader. Van de lift bestond toen, in 1915, slechts de koker en de betonvloer was nog niet geheél gelegd.

Reeds enkele maanden geleden is bij de centrale recherche een anoniem schrijven ingekomen, waarin nadere aanwijzingen werden gedaan. Verder onderzoek deed de waarschijnlijkheid van de gedane aanwijzingen toenemen, zoodat, toen de afgeloopen week het graafwerk in de voormalige garage begon, justitie en politie wisten, in

welken hoek zij moesten laten werken. Met het bekende resultaat. Thans wordt getracht nader contact te krijgen met den schrijver van den anoniemen brief en wordt tevens getracht de personen op te sporen, die bij de inwendige voltooiing der bedoelde perceelen in Muylwijk's dienst waren. Gisteren heeft dat onderzoek den ganschen dag geduurd; rechter-commissaris mr. Dons was tot 's avonds zeven uur met de verhooren bezig en heden wordt de instructie voortgezet. Er zijn eenige betonwerkers gehoord, destijds in het dubbele huis werkzaam, er worden nog anderen opgespoord, want voor vakmenschen, al gold voor hen toen ook de „Engelsche Zaterdag" en waren zij slechts een halven dag in het gebouw aanwezig, moet het toch zijn opgevallen, dat tijdens den vorigen dag een nieuw stuk vloer was gelegd.

De politie-scheikundige, de heer Van Ledden Hulsebosch, heeft naar aanleiding van zijn onderzoek van het geraamte een vrij omstandig rapport bij den rechter-commissaris ingediend. Het resultaat van die schouwing heeft echter zoo goed als niets opgeleverd. De opgegraven „lijkkist" zal nu ook nog nauwkeurig worden geïnspecteerd.

Van heinde en ver worden nu personen aangebracht, waarvan verondersteld wordt dat zij, zij het dan ook slechts de allergeringste aanwijzing kunnen geven. Rechter-commissaris Dons is vandaag dan ook weer van vroeg tot laat in de weer om te trachten deze oude misdaad tot klaarheid te brengen.

De gearresteerde blijft tot heden alle schuld ontkennen; voorloopig wordt het onderzoek geheel buiten hem om voortgezet, enkele gevallen uitgezonderd, waar hij met enkele werklieden zal worden geconfronteerd.

AVONDBLAD — DE TELEGRAAF

van Donderdag 15 Januari 1925

DE MISDAAD VAN 1915

Eenige betonwerkers in verhoor genomen.

HET LIJK IS NIET OVER STRAAT VERVOERD.

AMSTERDAM, 15 Jan. — Hedenmorgen heeft de rechter-commissaris eenige nieuwe getuigen in de zaak van den moord aan den Overtoom gehoord.

Dit waren betonwerkers, die ten tijde dat het misdrijf aldaar plaats vond aan den betonvloer in de garage hebben gewerkt.

Uit de verklaringen, die over 't algemeen, dank zij den velen jaren, die sinds de verdwijning van Busch verstreken zijn, aan duidelijkheid nogal te wenschen overlieten, is gebleken dat Muylwijk toen zijn kantoor hield in een vertrek, boven den ingang van de garage gelegen. Deze ingang was naast het groote gebouw, waarin de winkelhuizen gevestigd waren, terwijl de garage er achter omliep. Natuurlijk was er een trap tusschen het kantoor op de eerste ver-

dieping en de garage, terwijl bovendien een deur het groote gebouw met de garage verbond. Muylwijk kon dus zoowel van zijn woning — in het groote gebouw gelegen — als van 't kantoor, de garage bereiken.

In den tijd van Busch' verdwijning was de groote betonvloer in de garage in den maak. Slechts een paar werklieden werkten hieraan. De grond was bezaaid met kisten, tonnen, zakken, planken en werktuigen. De kisten kwamen ongeveer overeen met die, waarin het lijk van den koopman onlangs werd gevonden.

Het grootste gedeelte van den betonvloer was reeds gelegd, toen de verdwijning kwam vast te staan. Bij den muur, ter plaatse ongeveer waar de lugubere ontdekking werd gedaan, was een ijzeren afwateringsput, waaromheen een gegoten cementen bak was geplaatst.

De dader had twaalf uur tijd, alvorens het personeel den volgenden ochtend weer aan het werk toog, terwijl vier en twintig uur verstreken waren, alvorens de politie naar aanleiding van de aangifte van Lichtle, een onderzoek instelde. In dien tijd kon het kleine betonnen plaatje, dat boven de kist gelegd was, ruimschoots gemaakt en gehard zijn.

Uit de situatie en de verklaringen blijkt, dat het zeer waarschijnlijk is, dat de daad op het kantoor op de eerste verdieping òf in de garage zelf begaan is. Het groote gebouw was nog niet verhuurd en slechts de familie Muylwijk woonde er. Het is niet aan te nemen, dat de moord daar plaats vond, omdat de familieleden iets zouden kunnen bemerkt hebben. Is de schandelijke misdaad op het kantoortje gebeurd, dan was het graf vlak bij en had de dader het lijk slechts over een korten afstand weg te sleepen.

Zaterdagavond, dus vier en twintig uur nadat het misdrijf had plaats gehad, stelde de politie van het bureau Pieter Aertszstraat en van het bureau Leidscheplein een onderzoek in.

Uit de rapporten van dien tijd blijkt, dat Muylwijk twee uur lang aan een verhoor werd onderworpen. Hij verklaarde dat Busch weer was vertrokken en dat na zijn vertrek nog was opgebeld. Waarheen hij was gegaan wist hij niet.

De politie heeft toen in het gebouw, in de garage en op het kantoortje een uitgebreid onderzoek ingesteld. Geen kast of ze werd nauwkeurig geïnspecteerd en geen voorwerp of het werd op bloedvlekken onderzocht. Deze werden trouwens noch in het kantoor, noch in de garage ontdekt.

Dien Zaterdagavond was de geheele betonvloer reeds klaar. Daar het niet onmogelijk werd geacht dat hieronder de oplossing van het probleem te vinden zou zijn, werd naar nieuwe of zwakke plekken in den vloer gezocht. Dit had plaats met ijzeren puntige staven, maar het bleek, dat hij overal even hard was. Ook de politie rapporteert, dat er veel kisten waren, die ook op de binnenplaats stonden.

De heer Muylwijk maakte een zeer kalmen indruk en niets feitelijks wees er op, dat hij de hand had in 't verschrikkelijke drama, dat eerst negen-en-een-half jaar later ontdekt zou worden.

Toch — en we zinspeelden hierop reeds in een vorige editie — moet er iemand zijn, die van een en ander weet. Het moet een getuige zijn, die òf precies de plek wist, waar het lijk was verborgen

en die dan ook nog wel verschillende onthullingen zal kunnen doen.
Allen personen, die door de politie gehoord zijn en allen politiemenschen zelf heeft de justitie strikte geheimhouding opgedragen. De verdachte blijft ontkennen.

Nadat de betonvloer gegoten was, werd hierover zand gestrooid, waar boven dikke zware tegels gelegd werden. Hier en daar vertoont de betonlaag verzakkingen, die bijgegoten zijn.

AVONDBLAD — NIEUWE ROTTERDAMMER
van Donderdag 15 Jan. 1925

DE MOORD OP DEN MAKELAAR BUSCH.

De nasporingen, gisteren door de justitie verricht inzake den moord op den makelaar Busch, hebben nog niet méér licht gebracht in deze afschuwelijke zaak. Ook bij de schouwing van het lijk, kon nog worden vastgesteld, op welke wijze de moord kan zijn geschied.
Intusschen is men van politiewege ijverig in de weer, meer bewijsmateriaal te verzamelen, en het is niet onwaarschijnlijk dat eerlang eenige personen kunnen worden aangewezen, die in het plegen van het misdrijf een aandeel hebben gehad.
Van den bouwondernemer Van M., die in het huis van bewaring is opgesloten, worden veel wreede dingen verteld.
Tegenover de familie Busch gedroeg de aangehouden bouwondernemer zich evenwel steeds correct, ook na de verdwijning van den heer Busch. Aan de vrouw van het slachtoffer schijnt hij eenige malen geld ter leen te hebben aangeboden.

Uit Roozendaal wordt aan de Telegr. gemeld:
De berichten over het terugvinden van het lijk van den koopman C. A. Busch hebben hier zeer de aandacht getrokken, omdat „Pinneke Busch" — zooals men hem hier altijd nog noemt — zich een bijzondere bekendheid had verworven.
Geboren in Bergen op Zoom, ging hij na het verlaten van de school eerst bij een kleermaker in de leer. Vervolgens legde hij zich toe op het vak van broodbakker. Toen hij daarvan genoeg wist om zich als vakman uit te geven, kreeg hij een plaats op een der booten van de Java-China-lijn.
Na eenige jaren vestigde hij zich in een klein bakkerswinkeltje in de Molenstraat te Roozendaal, waaraan hij een kruidenierswinkel verbond. Door sterk concurreerende prijzen wist hij binnen betrekkelijk korten tijd zijn zaken tot bijzonderen bloei te brengen. Toen de gelegenheid zich voordeed, de oude brouwerij te koopen van de firma Raaymakers, maakte hij er gebruik van. De brouwerij werd gesloopt en een nieuwe, modern ingerichte machinale bakkerij met winkel werd ter plaatse opgetrokken. Aanvankelijk ging alles nog goed, doch allengs bleek toch, dat hij het nu te groot had aangelegd. Het faillissement was niet te keeren.
Bakker Busch ging nu... vliegen. Na een goed half jaar kwam

hij te Roozendaal terug om daar zijn nieuw geleerde kunst te vertoonen. En werkelijk, op de weiden achter de Badhuisstraat en Dwarskade werden de demonstraties georganiseerd. Echter de eerste demonstratie mislukte en daarbij is het toen gebleven. Nadien echter heeft hij nog vaak gevlogen.

Na het uitbreken van den oorlog vestigde hij zich te Amsterdam, waar hij als handelaar veel geld verdiende.

DE STANDAARD

van Donderdag 15 Januari 1925

STADSNIEUWS.

Een moord van tien jaar geleden.

De Justitie heeft, in samenwerking met de Centrale Recherche, haar nasporingen inzake den moord op den koopman Busch voortgezet.

Het lijk van het slachtoffer, dat naar het Wilhelminagasthuis is overgebracht, is gisteren geschouwd.

Intusschen liet de Justitie foto's maken van de plek, waar de kist is gevonden.

De inlichtingen, welke de laatste dagen verstrekt worden omtrent den persoon van den gearresteerden bouwondernemer Van Muylwijk, vormen belangrijke aanwijzingen, welke wellicht tot ontknooping van deze afschuwelijke affaire zullen kunnen leiden.

Niet alleen de mishandeling van den bouwmakelaar Schopman, maar ook andere feiten, die thans aan het licht komen, als door Van Muylwijk te zijn gepleegd, wijzen er op, dat de thans in het Huis van Bewaring opgesloten bouwondernemer, niet voor een kleintje vervaard was.

Menschen, die hem van nabij kennen, weten mede te deelen, dat Van Muylwijk vooral in den laatsten tijd zeer onrustig van nature was. Op de deuren van zijn woning zaten sterke grendels, terwijl ijzeren tralies voor de bovenramen van de buitendeuren waren aangebracht, dit alles vermoedelijk uit vrees, dat men vandaag of morgen zou trachten zijn woning binnen te dringen.

Hoe het ook zij, en al heeft de verdachte tot dusverre tegenover de Justitie volgehouden niets met deze zaak uitstaande te hebben, alle tot dusverre verkregen informaties, doen daaraan sterken twijfel rijzen. Alle mededeelingen, welke aan de politie tot dusverre zijn verstrekt, worden nauwkeurig onderzocht.

Vooral wordt een onderzoek ingesteld naar de mogelijkheid, dat meerdere personen bij het plegen van het misdrijf zijn betrokken geweest, een mogelijkheid, die met den dag den vorm van meer zekerheid gaat aannemen.

Bij de schouwing van het lijk kon nog niet worden vastgesteld, op welke wijze de moord kan zijn geschied.

Het is echter in het geheel niet onzeker, dat eerlang eenige personen kunnen worden aangewezen, die in het plegen van het misdrijf een aandeel hebben gehad.

Van den bouwondernemer Van Muylwijk, die in het Huis van Bewaring is opgesloten, worden thans de meest ongelooflijke verhalen omtrent diens wreedheid verteld. Legt men zijn oor te luisteren bij personen, die bijna dagelijks met hem in aanraking kwamen, dan verneemt men, dat hij ten opzichte van verschillende menschen, van wie hij eenige malen geld trachtte af te troggelen, een ware tyrannie uitoefende. Het is voorgekomen, dat hij eens bij een van zijn slachtoffers, die na hem bezocht te hebben per lift het gebouw aan de Overtoom wilde verlaten, deze lift tusschen twee verdiepingen in liet stoppen, om in deze donkere ruimte den inzittende voor een bepaald doel vrees aan te jagen.

Tegenover de familie Busch gedroeg de aangehouden bouwondernemer zich steeds correct, ook na de verdwijning van den heer Busch. Zelfs schijnt hij de vrouw van het slachtoffer eenige malen geld ter leen te hebben aangeboden.

In het algemeen gaat het onderzoek in de goede richting en wordt verwacht, dat de ontknooping zal volgen.

Vrijdag, 16 Januari 1925.

OF IK VOOR GOD MIJN ONSCHULD KON VOLHOUDEN? VOOR GOD MIJN BEWERING DURFDE TE VERANTWOORDEN, DAT IK ONSCHULDIG WAS AAN DEN DOOD VAN BUSCH?

Den zesden nacht had ik dan als Gevangene, of wel, zooals het officieel genoemd wordt, als Gedetineerde, in het Huis van Bewaring doorgebracht.

Het was alsof ik strijdensmoede, afgemat naar ziel en lichaam, zóó wanneer ik uit mijn vage sluimeringen ontwaakte, en ik op wilde staan, er bij neer zou vallen.

En terwijl de atmosfeer in mijn cel zich nog even inquisitoriaal onderzoekend liet aanvoelen, werd de ruimte vanwege den maneschijn door het getraliede venster spookachtig verlicht, terwijl de schaduwen der wolken langs de ruwgepleisterde muren fantastisch voorttrokken.

Ik lag uitgestrekt, mijn zinnen waren als verdoofd; achteloos volgde ik die schaduwen, staarde ik door de karige ruimte mij toebedeeld, zonder ook maar op iets te letten, zonder iets ervan waar te nemen.

Langs lang vergeten wegen waren mijn gedachten gegaan en in en rond me was het een droevige morgen, een ochtendstond, die niet werkelijk leek, maar dit toch was, hetgeen zich al spoedig liet aanhooren.

Wild en woest door het gebel van den Bewaarder, hel en schel vanwege het electrisch licht, dat door dezen Beambte werd aangeschakeld, met het reeds bekende gerammel van kettingen, het verplaatsen en verschuiven van kannen en emmers, brak de morgen aan.

De zesde dag; en zuchtend vroeg ik mijzelf af: Waartoe? Waartoe wellicht deze dag mij brengen, deze dag mij leiden zou?

Afschuw beving mij bij het opstaan, afschuw van mijzelve, van mijn omstandigheden. Afschuw bij de gedachte aan de benauwende atmosfeer van den juist weer gepasseerden nacht, bij de herinnering aan de mij voorbijgegane visioenen en fatomen.

En naast dien afschuw ontstond er wederom een ontzettende strijd in mij, tegelijk met een innerlijke vrees. Ik was bang mijzelf niet meester, mijn geest niet de baas te kunnen blijven. Het beklemmende gevoel in verband met mijn Gezin werd door dit alles geheel op den achtergrond geschoven, juister nog gedreven.

Neen, de gedachten aan mijn Gezin bleven toch niet achterwege, maar ze vervulden mij met een droefheid zoo smartelijk en brachten mij onder zoo een geweldigen druk van geestelijke folteringen, een druk zoo intens aangrijpend, dat het was als of de dood mijn Lieven uit mijn handen, een of andere booze geest ze van mijn boezem gerukt had.

En andermaal, in weerwil van mijn herhaalde en steeds maar weer herhaalde pogingen, niet de slaaf van mijn passies te worden, ondanks mijn voornemen mij, als het moest, met geweld te beheerschen, openbaarde zich een ontzettende haat, drongen zich wraakgevoelens in mij op den voorgrond, waarbij ik mij omringd zag door afgrijselijke figuren en het was, misschien vanwege de atmosfeer, of wel vanwege de hersenschimmige vertooningen der droombeelden als geestverschijningen vol van bloedige stralen, alsof zij scherpe dolken naar elkander flitsten.

Mij wreken; maar hoe? Dat was de vraag, die mij bezig hield. En ik begon te beseffen, dat het toch heusch nog niet zoo verkeerd van de Justitie was ingezien, dat zij mij, om gewichtige redenen en uit gegronde vrees voor herhaling van misdrijf achter de gepantserde deur, de ijzeren tralies had opgesloten; want voor niets zou ik terugdeinzen, zoodra ik maar in de gelegenheid zou kunnen komen. Mijn leven was nu toch eenmaal verwoest, aan mijzelf niets verbeurd en mijn Gezin reeds tot schande gedoemd.

En als ware dit reeds tengevolge van een zekere suggestie die de uitingen der Justitie op mijn brein van Misdadiger uitoefenden, terwijl zij mij tevens als door hypnose tot de half-onbewuste zekerheid brachten, dat ik voorbestemd was, er althans minstens den aanleg toe had, om hun program te eeniger tijd ten uitvoer te brengen, zoo zwoer ik de beleedigingen en vernederingen mij en mijn Gezin aangedaan ook gewis te zullen wreken, wijl deze niet ongewroken konden, maar ook niet ongewroken mochten blijven.

De kunstgrepen en zeden, in 't verborgen door mijn Vijanden toegepast, waardoor ik ten ondergang was gedoemd, mochten inderdaad niet ongewroken blijven, al zou dit ook ten koste van mijn eigen leven moeten geschieden, En als om dit besluit haastig ten uitvoer te brengen, versnelde ik mijn pas door de cel, die ik immer maar weer bewust of onbewust, met op de borst gekruiste armen, van de deur naar het raam en weer terug op en neer liep, somtijds zelfs rende, als om mijzelf te ontvluchten.

En ik liep vastberadener dan ooit, als gezegd, met versnelden pas, de lippen op elkander, bij tijden de vuisten gebald, terwijl ik mijzelve maar steeds weer verzekerde nimmer en nooit te bekennen, mijn rol van zwijgende tot in het oneindige te zullen blijven vervullen, om mij te eeniger tijd te „kunnen" wreken, en dat ik, zoodra ik mijn mond tot een bekentenis zou openen, mij zelve voor het aangezicht zou slaan, om mij op deze wijze zelve te straffen.

Zwijgen, ja dat had ik te doen, dat moest ik; dit was immers goud. Maar spreken — was voor mij om den drommel geen zilver, dat ging gepaard van een zekere vrees, een vrees om mijn mond voorbij te praten, mijzelf tengevolge van den wrok jegens mijn Vijanden, te verraden, een zekere vrees, dat ikzelf met iets op 't tapijt verschijnen zou, dat niet meer goed te praten viel.

Tot nog toe echter leek mij alles wel! Tot op dit oogenblik meende ik...

„Als 't U blieft," sprak een stem door het luikje, dat, voor ik er goed en wel erg in had, wild en snel geopend was geworden.

„Als 't U blieft; direct verschoonen!" En daar stond ik,

voor dat ik er goed en wel erg in had, met een bundeltje linnengoed in mijn hand. Dat gaf afleiding, midden in den winter, zoo juist aangekleed, even negen uur! „Als 't U blieft, „direct" verschoonen!" Daar bleek geen pardon voor, daar was haast, daar was spoed bij, daarmee moest men zich reppen!

Nu dan — daar werd ook mee gerept. In opgewonden stemming ontkleedde ik me, mompelde iets over „Maatschappelijke zeden en toestanden", bonsde met mijn ellebogen tegen het opgeslagen ijzeren ledikant, stootte met mijn teenen tegen de ketting van den stoel, bebeet mijn lip van pijn en begon bibberend van kou, sidderend van verontwaardiging mij van mijn verschooning, en daarna weer van mijn bovenkleeren te voorzien.

Maar zooals het vaak gaat, wanneer men zich wrevelig, met tegenzin van een of ander gekweten heeft, gevoelde ik mij, toen dit weer achter den rug was, prettiger en opgefrischt door deze Vrijdagsche verschooning. Ik gevoelde mij althans een weinig kalmer gestemd, zette mij, nadat de Bewaarder de vuile wasch weer in ontvangst genomen had, aan het tafeltje en greep uit louter verveling en om mij te vrijwaren voor de opwindende gedachten, welke wederom mijn geest dreigden te overweldigen, naar het in grauw papier gekafte Bijbeltje.

Na er wat in gebladerd te hebben, ving ik aan op een willekeurig punt te lezen en vergat weldra den toestand, waarin ik mij bevond, doordat ik verdiept raakte in de boeken van Mozes. Mijn aandacht werd geboeid door een gedeelte den Mensch betreffende in het vijfde Boek van Deuteronium, hoofdstuk negentien. Maar ik ging verder, blad voor blad, hoofdstuk voor hoofdstuk en kwam aan het acht en twintigste: „De vloek der ongehoorzaamheid", waarvan de verzen vijf-, zeven- en achtenveertig al zeer bijzonder mijn aandacht gevangen hielden; ten minste, bewust of onbewust, hield ik mij met deze speciale verzen en geboden een oogenblikje langer bezig dan met de andere.

Ik werd echter gestoord, door het wederom niet als gewoon door den Bewaarder rammelen van sleutels. En nauwelijks was een der sleutels in het slot gestoken, of de scharnieren

knarsten, de deur ging open en een Heer, flink van postuur, donker van uiterlijk, kwam naar binnen loopen, groette mij en sprak: „Wel mijn Vriend, zit U in Uw Bijbeltje te lezen?" Hij liep tot aan het raam achter in mijn cel, mij steeds recht in het gelaat starend, zonder meer.

Ik stond op, min of meer beschaamd, dat ik overvallen werd, terwijl ik den Bijbel aan het lezen was, in den Bijbel, dien ik in geen jaren had ter hand gehad en waarvan er misschien wel zes à zeven in verschillende talen op mijn zolder lagen te zwerven. Schouderophalend gaf ik ten antwoord:

„Och, men heeft al niet anders!" En ik vervolgde met hem te vragen: „Met wien heb ik het genoegen?"

„Dat zal ik U straks wel eens vertellen," ontving ik als antwoord en Mijnheer zelf vervolgde, als ware dit een excuus: „Ik kom hier niet als Vijand, noch van de Justitie, maar als Vriend."

Uit deze mededeeling trok ik de conclusie, dat deze Mijnheer wel eens de Dominee van het Huis van Bewaring kon zijn, daar ik op het Reglement van Huishouding zoo iets van Kerk en Godsdienst-onderwijs gelezen had. Een ander zou toch zoo niet tegen mij gesproken hebben en ik vroeg: waaraan ik dan wel dit bezoek, dit genoegen te danken had?

Geen antwoord hierop gevende, althans niet rechtstreeks, vroeg Mijnheer mij: „Mag *ik* vragen?" en vervolgde op mijn toestemmend gebaar: „Waarom wel is U hier; wat toch wel is de reden van Uw arrestatie?"

Even kwam vanwege een inmiddels op den voorgrond getreden verontwaardigingsgevoel het in mij op te vragen: of Mijnheer mijn roode kaart aan den deurpost dan niet gezien had; doch ik deed dit niet, antwoordde alleen maar ietwat driftig:

„Mijnheer! Door een laaghartig verraderlijk spel van mijn Vijanden ben ik hier. Door hen ben ik beschuldigd van vóór negen à tien jaren iemand vermoord, een zeker persoon van het leven beroofd te hebben!"

„En is dat waar?"

„Neen Mijnheer!" riep ik heftig uit op deze min of meer

laconieke vraag. „Neen Mijnheer, niets dan laster, valsch verraad!"

„Kijk eens mijn Vriend," ging Mijnheer op dezelfde wijze, onverschrokken op mijn heftig uitvallen door, „ik ben Dominee en..."

„Dat had ik al gedacht!" viel ik Z. Eerw. in de rede en keek Dominee strak in het gelaat. Zijn hel-blauwe oogen straalden met bijzonderen gloed en zij schenen te verraden, dat Z. E. de gave bezat niet alleen om de dingen te doorgronden, maar ook het menschelijke karakter en de Menschelijke ziel."

„Welnu," vervolgde Dominee, „U kunt vertrouwelijk met mij spreken. Al wat hier besproken wordt, blijft onder ons, daar komt niemand, geen Mensch, ook maar iets van te weten. Wij mogen niets van ons onderhoud, noch ook maar van een enkel gesprek iets mededeelen aan de buitenwereld. En aan den Rechter-Commissaris of Officier van Justitie evenmin, tenzij met goedkeuring van de Gedetineerden. Daaromtrent staan wij onder eed. U ziet dus, dat U vrijuit kunt spreken, dat U ons vanwege ons ambt kunt vertrouwen. Dus, spreekt U gerust de waarheid, verontrust U zich daaromtrent niet. Het zal Uw hart verlichten, U het gemoed verruimen en waarin, of waarmee ik U ook kan bijstaan, ik zal trachten U te helpen. Zooals ik bij mijn binnenkomen zeide: ik ben Uw vriend, en wàt er in Uw leven ook gebeurd mag zijn, ik ben en blijf Uw vriend! Dus spreek de waarheid, het zal U verlichten!"

In mijn leven heb ik voor vele moeilijke oogenblikken gestaan, heb ik gestaan tegenover Menschen met raadselachtige gelaatstrekken, met geheimzinnige blikken, Menschen waaraan men twijfelde, doch in wie het raadsel gewoonlijk niet zoo diep verborgen lag. De Dominee echter, zooals ik Z. E. zag, scheen iemand met diep, bezonken verstand, een diepte, wel is waar, als van een afgrond, zoo onpeilbaar, doch waarvan de weerkaatsing onweerstaanbaar was. En het was mij dan ook, terwijl ik Dominee gedurende den tijd dat hij sprak in de oogen blikte, of Z. E. heel diep in mij zag, zóó diep, dat ik nog vóór ik erover dacht hem eenig antwoord te geven op zijn woorden: „dus spreek de

waarheid!" reeds overtuigd was, dat Z. E. geheel mijn ziel en gedachtengang doorvorst en doorgrond had. Dit natuurlijk doorzicht bracht mij in een moeilijk parket, in een pijnlijke situatie en onwillekeurig kwamen de woorden mij voor de lippen: „Maar Dominee, kijk mij toch niet zoo aan, waarlijk men zou zeggen, dat u denkt, dat ik lieg!"

Inderdaad begon ik dan ook met: „Maar Dominee..." doch voorloopig kwam ik niet verder, tot ik eindelijk een weinig bevreesd, min of meer beschroomd, als om hetgeen ik tot de Heeren der Overheid gezegd had te bevestigen, antwoordde:

„Maar Dominee... ik zie niet in, waarom ik een en ander zal herhalen. Ik heb de waarheid aan de Heeren Rechter van Instructie en Officier van Justitie medegedeeld! Ik heb schuld noch deel aan de zaak, waarvoor ik hier ben! Ik ben onschuldig aan het feit, waarvoor ik gearresteerd ben."

Dominee, zich omkeerend, omhoog door het raam ziend, naar het hemel-blauw wijzend, waarheen mijn oogen zijn bewegingen en gebaren volgden, terwijl ik dan weer zijn gelaat, waarover een gloed lag als van gewijde geestdrift, aanschouwde, en ik zijn oogen te zien kreeg, waarin in den letterlijken zin des woords het verlangen te lezen stond mij tot in den grond van mijn hart te beproeven, vroeg met stemverheffing: Of ik dan ook voor God mijn onschuld vol kon houden? Voor God mijn bewering durfde te verantwoorden, dat ik onschuldig was aan den dood van Busch?

Op een dergelijke vraag had ik niet gerekend, ik gevoelde, dat ik een van de meest kritieke uren van mijn leven beleefde. Even slechts, een seconde maar stond ik in twijfel, doch er stegen, als uit den smeltkroes van mijn gemoed een duizendtal beelden voor mij op, die alle een waarschuwende stem lieten hooren, mij trachtten te inspireeren tot optreden, mij aanwakkerden om flinker, zakelijker, energieker en meer handelend op te treden, kortom het waren stemmen, waarschuwend voorzichtig te zijn, mij niet over te geven, woord te houden, man te zijn. Toen week de twijfel, maakte plaats voor een kort besluit, een krachtig antwoord:

„Ja Dominee, ja!"

Dominee, mij nog een blik toewerpend, dien ik, mij in-

spannend, met een zelfden blik trachtte te weerstaan, terwijl echter ongetwijfeld vanwege een even, snel opkomend berouw, mijn schuld op mijn gelaat te lezen stond, ging weg, sloot de deur achter zich en liet mij in een toestand erger dan te voren achter, in een toestand van afschuwelijke, chaotische duisternis, zoowel in materieelen als in geestelijken zin, erger nog dan die, waarin ik mij al jaren voelde teruggestooten.

Voor een kort oogenblik was het alsof mijn leven stil stond, ik dacht en zeide niets; alsof mijn gespannen, nu min of meer verwarde hersenen den draad kwijt raakten, mijn oogen beneveld werden en alles in mij hulpeloos, weerstandloos was.

Dan echter drongen de woorden: „Ja Dominee, ja!" zich als een bedreiging aan mij op en de vraag: Of ik ook voor God mijn onschuld vol kon houden scheen zich te herhalen, als een vreeselijke verzoeking. En, „ja, Dominee, ja," klonk het weer.

Het antwoord deed mij smartelijk aan, gaf mij begrijpelijkerwijs veel te denken, *pijnlijk* te denken, want het deed mij plotseling en onverwacht aan mijn gestorven vrome Vader, aan mijn in 't buitenland vertoevende geloovige Relaties, die zoo standvastig waren in het geloof, denken; hun aller beelden omringden me, hun stemmen, die ik mij nog zoo goed herinnerde, drongen tot mijn ziel door; een ontzettend gevoel van schaamte maakte zich van mij meester. Thans was ik, boven al hetgeen ik had misdreven, meegemaakt en doorstaan: een Huichelaar, een Leugenaar voor God! En andermaal stond ik voor een oogenblik gedachtenloos, spraakeloos, in een emotie van diepe ontroering, vanwege een zekere machteloosheid, in een nieuwe phase van beklemming vanwege een sedert lang niet meer gekend gevoel van schaamte, een gevoel van schaamte bij de gedachte aan mijn bij al mijn lijden, indertijd toch zoo vastberaden trouw aan God, den goeden Vader, bij de gedachte aan mijn door den oorlog zoo zwaar en wreed beproefde, niettemin zoo standvastig in en getrouw aan God gebleven Engelsche en Duitsche Relaties.

Wat mij daaromtrent nu te binnen schoot, was niet te loochenen, niet te ontkennen, dat waren feiten en hoe stond ik daar met mijn armzalige leugen tegenover: als een terug-

gestootene in die afschuwelijke, chaotische duisternis, waaruit ik oorspronkelijk te voorschijn getreden, uit opgediept geworden was en waarin ik ongetwijveld thuis behoorde!

En opeens, ik weet niet hoe het kwam, voelde ik mijn oogen nat in hulpeloos hunkeren naar iemand, naar ik weet niet wien, maar naar iemand, die iets van mijn ellende kon begrijpen en mij in mijn eenzaamheid wilde troosten. Tranen welden op, bittere tranen van spijt en smart. Ik, met mijn veelbewogen leven, was er niet op voorbereid, dat mij dergelijke sentimenten konden overvallen. Ik, reeds jarenlang een Vreemdeling onder de Dienaren Gods, een Uitgestootene... een Moordenaar, een Misdadiger... Wie, wàt was in staat dergelijke emoties bij mij op te wekken? Inderdaad, ik weende, weende over deze leugen, over mijn bevestigen, dat ik ook tegenover God mijn onschuld vol kon houden.

Thans was ik een Leugenaar tegenover God, ik, die al zooveel jaren had gestreden in mijzelve, een strijd als tusschen God en den Duivel. Ik, die alles maar wat met Kerk en Godsdienst in verband stond had trachten te ontloopen, wijl het mij niet mogelijk was daaromtrent te huichelen, noch mij anders voor te doen als mijn natuur mij ingaf, ik beweerde dan nu, dat ik ook mijn onschuld tegenover God zou kunnen volhouden, tegenover God, aan Wiens bestaan niet te twijfelen valt, van wien de Mensch willens of onwillens afhankelijk is, maar dien ik al jarenlang in verband met mijn misdaad had getrotseerd, had verlaten vanwege mijn zondeval, vanwege het misdrijf, waarmee ik niet openlijk voor den dag was gekomen, had willen komen, uit angst voor de schande, die daaruit voortvloeien zou. Ik had mij dan nu in een oogenblik van beproeving tot de grofste leugen laten verleiden. Zwakkeling, die ik was! Dat was mijn bedoeling niet geweest, dat berouwde, dat benauwde, dat verdroot mij. En daarover, om deze nieuwe ontgoocheling, weende ik, weende ik bitter.

„Thans ben ik in werkelijkheid een Huichelaar voor God!" riep ik uit met bittere smart en helder en duidelijk doemde het beeld van mijn geliefde Moeder, mijn goeden Vader, mijn aangebeden Vrouw met aan haar zijde de Kinderen voor mijn geest op. Hoe diep en diep was ik thàns gezonken, gezonken, nu ik in staat geweest was een dergelijke leugen

te verkondigen bij het graf van den Man, wiens leven ik genomen had, en daarna nog eens tegenover de Heeren der Justitie en nu, vijf, zes dagen later tegenover den Dienaar Gods, tegenover den God der Menschheid zelve... Als een Leugenaar stond ik nu ook tegenover Hem, als een huichelaar, Als ik eens...

Ik klemde de tanden opéén en schudde in vreeselijken afkeer en weerzin heftig het hoofd, tegelijk driftig mijn oogen afvegend. Ja, ja... dat ontbrak er nog maar aan, dat ik den Bewaarder belde, vanwege het berouw, vanwege het berouw over mijn te snel genomen besluit, dat ik Dominee terugriep om hem te smeeken mij de leugen niet ten kwade te duiden, dat ik mij tot een dergelijke dwaasheid liet voeren! Dat zou precies de manier zijn om uit mijzelve in de val te loopen!

Was ik vanwege dergelijke impulsen niet al zoo dikwijls in de val geloopen, al zoo menigmaal de dupe geworden? Bij de gedachte, dat dit maar al te waar was, vervloekte ik mijzelve om mijn zwakheid, om mijn onzelfstandigheid in het leven; vervloekte ik een ieder, die daar een zekere schuld aan had, die mij in de verleiding had gebracht aan dergelijke gevoelens toe te geven.

En zoo voelde ik toorn verrijzen, toorn vanwege mijn momenteele stemming, die heftiger werd, die als 't ware in vonken uitspatte. Toorn over de manier, waarop deze Dominee mij overvallen had, toorn jegens dezen Dienaar der Gevangeniskerk, jegens een ieder!

Dat was een nieuwe kwelling, iets op zichzelf staands, iets ontastbaars; een kwelling van uit geen materieel, noch een lichamelijk standpunt te observeeren, maar vanuit een hersenschimmigen toestand; een kwelling als een geestverschijning, die langzaam toegaf aan nog niet geheel geboren kracht, aan een phantoom nog niet geheel uit den chaos te voorschijn getreden; een phantoom dat ontstaan was deels uit het berouw over mijn te snel genomen besluit, deels uit de dwaasheid die bij de gedachte aan hetgeen ik op de vraag van Dominee geantwoord had mij dit antwoord had willen doen herroepen. Inderdaad een kwelling als een hersenschimmige geestverschijning, walgingwekkend, afgrij-

selijk, ontstaan door een zich oogenblikkelijk openbaren van het geweten; als een geestverschijning, bitter klagend over de toestanden van het leven, de afhankelijkheid van den Mensch van de Menschen. Het hart brak mij soms van droefheid en van smartelijke schaamte, terwijl ik een andermaal in een opstand van afkeer en weerzin geraakte, zóó afschuwelijk, dat ik mij, mij als meegesleept voelde in een stroom, waaraan niet meer te ontkomen was, waarin ik mij moest laten gaan naar willekeur... totdat het onderzoek een hoogtepunt zou hebben bereikt, tot er een beslissing zou zijn genomen.

De lust tot verder lezen was mij intusschen vergaan. Den geheelen verderen dag zat ik aan mijn tafeltje over het gebeurde na te denken, trachtend mij een juist beeld te vormen van mijn toestand, een klaar beeld te scheppen van mijn omstandigheden en de hersenschimmige gedachten, die in mijn hoofd rond spookten, tot helderheid te brengen. Dat was niettegenstaande mijn goeden wil, om den drommel geen gemakkelijke taak, want tengevolge van de leugen was ik nog voortdurend aan een ontzettend gevoel van zenuwachtige onrust en innerlijke opwinding ten prooi.

Echter zoo tegen den avond, verviel ik in een toestand van vertwijfeling, die mijn gedachtengang scheen te verlammen en mijn verstand te verdooven en wel in zulk een hooge mate, dat niets tot mijn besef doordrong dan dat het inmiddels ondanks de ondervonden emoties, de verwarrende gedachten, den immer voortdurenden strijd, toch nog weer avond, maar een avond, die als een zekeren vooravond aanvoelde, geworden was.

Langzaam aan verspreidde zich een sluier van duisternis door de cel en in mijn innerlijk, tot in het diepst van mijn gemoed, was het nacht. De schaduw van den eeuwigen nacht was weer nabij en hoe daar door te worstelen? Ik was alleen met mijn geest, zonder een element van licht, zonder dat een enkele ordenende straal naar binnenviel, zonder dat ook maar een schijn van begrenzing buiten mij was waar te nemen.

O, ik gevoelde het — ik streed thans tegen dien eeuwigen nacht, den nacht van het Niet in al zijn mysterieuze geheim-

zinnigheid, te geheimzinniger naarmate men dieper in de mysteriën van den geest wil doordringen, naarmate men met dieper ernst een onbevooroordeelde moraal in acht nemend, tot een onpartijdig oordeel over zijn leven wil komen.

En hoewel ik in 't minst niet iemand was, die onder allerlei ongemotiveerde angsten te lijden had, moet ik eerlijk zeggen, dat mijn eenzaam verblijf in de cel en de aankomende duisternis van den nacht dezen avond al bijzonder op mijn zenuwen werkten, terwijl mijn geest, door een, hetzij goede hetzij booze (recht duidelijk was mij dit niet), maar zeker ongekende Kracht, en niet door mijzelve, bewogen werd.

Terwijl mijn hart beefde, mijn handen zich samen wrongen, liep ik in zwijgenden angst door mijn verblijf. Allerlei samenhang in mijn gecompliceerden aard werd mij duidelijk; een en ander omtrent het verre-nabije trad voor mijn geestesblik; het scheen inderdaad of mijn geest zich tengevolge van den drang van een of ander element bereid maakte voor de vlucht in het oneindige, in den nacht van het Niet.

Strijdensmoede, vragensbeu zonk ik neer, half zittend, half liggend tegen den muur in een der hoeken van mijn cel, bewegingloos, de haren van mijn hoofd als een raagbol, die van mijn baard als borstels uitstaande, mijn oogen als vuurbollen, starend naar waarheen het lot mij zou voeren, althans mij wilde voeren. In dezen toestand, meer als van een waanzinnige dan als van een normaal Mensch, minder als van een edel dier dan als van een gewoon beest, kreeg ik het gevoel alsof mijn laatste levenskracht verdween in de stilte van den avond, die was als de vooravond van een nieuwen en eeuwigen nacht.

Zes dagen lang, als gezegd, had ik reeds in de eenzaamheid mijner cel doorgebracht en zooals men heeft kunnen nagaan in de pijnlijkste, neen, in de meest koortsachtige fantasieën, van wat men in Engeland „Jailfever" noemt, visioenen vanwege een zekere gevangeniskoorts, ervaringen, waardoor zich zoovelen reeds in den dood begeven hebben, en waarbij mijn geest was prijs gegeven aan de macht van furiën, die als in een stoet van wilde beelden in dolle vaart aan mij voorbij joegen. Die beelden en figuren leken schimmige

spookgestalten, maar bewogen zich als in een visionaire droomwereld.

Zij uitten zich door waanzinnige, fanatieke smartgebaren, zetten zich bijtijden gelijk ikzelf in een hoek ter neder met gebogen hoofd, als verstard van droefenis, om dan plotseling met gebalde vuist, in woede ontstoken in een fanatieken haat mij den rug toe te keeren en met plotselinge snelheid te verdwijnen.

Bekende personen, als bijv. Schuldeischers van me, mij vroeger zoo goed gezind, passeerden mij met grimmige gezichten, gezichten, met oogen, die koortsachtig schitterden, met monden, die pijnlijke trekken vertoonden; gezichten met dreigende blikken, trillend, bijtend op de lippen, waaruit sissende geluiden ontvloden; lichamen ineengeschrompeld, die verteerde zielen en versteende harten omhulden, met gebalde vuisten; gestalten met kruiperige, gluiperige tronies, nu eens mij monsterend, soms ook smeekend met starende oogen, ofwel grijnzenden glimlach; alles strompelde, rende, of raasde voorbij.

Karikaturen uit mijn kindsheid, uit mijn jongensjaren, uit mijn tijd van rijpwording, meerderjarigheid, uit de periode van tweestrijd, uit die van mijn zelfstandigheid tenslotte, trouwens in verband met heel veel dat in al die jaren was gebeurd, trokken in bloedrooden nevel aan mijn oogen voorbij. Vaak boorden de oogen van Busch, mijn Slachtoffer, door dien mist.

Er was niets dan wat de furiën kozen uit mijn eigen verleden om het in vlammend rooden nevel aan mijn brein te ontrukken en in de atmosfeer der cel te doen opgaan. Het lokte en dreigde, roerde en verschrikte en vloog in een meer en meer versneld tempo voorbij.

Niets drong tot mij door vanuit de wereld daar buiten, met al haar gewoel en druk gedoe, noch vanuit de maatschappij met al haar zeden en toestanden, noch vanuit het Lezend-Publiek-en-Couranten-wereldje, dat zich wellicht om allerlei sensationeele berichten aangaande mijn veelbewogen leven en mijn verleden druk maakte.

Maar op de gezichten, de gelaatstrekken van àl wat er aan mij voorbij trok, triomfeerden de uitdrukkingen van

valschen trots, van Overwinnaarswaan; karikaturen, onstuitbare karikaturen waren het, op wier gezichten, die verwrongen waren tot een hard, meedoogenloos masker, de verwatenheid en de zelfgenoegzame ongenaakbaarheid van mijn Vijanden te lezen stond. Er was niet één gelaat, waarop niet de vaste, de vurige, schier duivelsche begeerte lag naar een onverantwoordelijke daad aan één, nu schier voor het grijpen liggende, weerlooze prooi in zijn kerkerhoek, waarop zij zich straks zouden kunnen losstorten om er zich aan te verzadigen, er zich aan zat te drinken!

En als ware het om dit laatste te voorkomen, zoo begon er tusschen alles door een sterke melancholie in mij te verrijzen, een melancholie, die sterker en sterker werd, zich omzette in een drang om tot de daad der bevrijding te komen, tot een daad, die mij in staat zou stellen de tragedie der straf te ontgaan, tot de daad van Zelfmoord, waarmee ik mijn lot van „Prooi mijner Vijanden" zou ontvluchten.

Dan zou er een einde zijn aan al het erbarmelijke, dat ik beleefd had, een einde aan de dagen en nachten van peinzen, strijden, zoeken en twijfelen... Bij deze geruststellende gedachte, die reeds als balsem werkte, althans mijn ellende iets verzachtte, was het alsof mijn levenslijn, langzaam, geleidelijk, zeer gestadig daalde.

Bij tusschenpoozen echter schrikte ik nog op door een bijzonder visioen; een gezicht, dat zich kennelijk met het doel te controleeren, voortbewoog van uit de begrenzing van het net van mijn levenssluier naar binnen, dat mij, blijkbaar als een regelend element, in mijn sfeer binnendrong, mij al worstelend naderde met blikken van verstandhouding, met wenken van goedkeuring, mij aanzettend tot die daad van bevrijding, mij te kennen gevend, dat er een eind aan komen moest.

Als ik echter machteloos voor mij uit bleef staren, niet in staat van wenk of blik notitie te nemen, of wellicht geen aandacht daaraan durvende schenken, verdween het — grijnzend, hoonlachend en sarrend, — als het ware rechtstreeks door de ijzeren tralies van het raam, in de duisternis van den nacht. Maar misschien ook kwam dit alleen doordat ik bij tijden den controleerenden Nachtwacht hoorde, wiens voet-

stappen in de stilte en duisternis ondanks alles toch nog tot mij doordrongen, en den klank daarvan voor mij in kwelduivels transformeerde, kwelduivels, die door alle barricaden heen wisten te dringen en mij spottend in het aangezicht sloegen.

Maar het was als met alles: „wellicht ware het", en toch, „misschien was het zus, zoo niet, dan zóó". Het was als het elkaar aantrekken en afstooten van atomen. Dezelfde energie, die bij tijden den geest verlamt, versterkt dezen op een ander maal. Mijn ervaringen waren slechts tastend te benaderen, maar moeilijk te verklaren; niettemin bewoog zich mijn visionaire droomwereld op den drempel van den eeuwigen nacht, op de uiterste grens, welke het menschelijk bewustzijn bij dergelijk soort van verschijnselen bereiken kan.

Langzaam ook scheen de sluier van diepe duisternis, waarin mijn ziel en cel gehuld was, een duisternis als ik nimmer te voren had waargenomen, te wijken. De schaduwen van den eeuwigen nacht schenen zachtjes aan te verdwijnen, uit mijn innerlijk te vlieden, althans mijn handen begonnen te ontwaken, ook in mijn lichaam kwam er beweging, doch mijn oogen bleven gesloten, als durfde ik deze, vanwege hetgeen zij eventueel te aanschouwen konden krijgen, niet te openen.

Maar mijn besluit was genomen.

Dezen nieuw aankomenden dag moest ik, neen, *zou* ik mijn leugen tegenover den Dominee: dat ik ook voor God mijn onschuld volhield, terugnemen, zoo mogelijk ongedaan maken, als het moest ten koste van alles; ja, ongedaan zou ik mijn Leugen maken om een zekere onafhankelijkheid tegenover den Dominee, tegenover de Justitie, tegenover een ieder te erlangen.

Ik verlangde naar het einde, naar het einde van al die beproevingen, naar een zekere onafhankelijkheid, hoe beperkt die ook zou zijn; nu het feit was ontdekt, wilde ik, wat ook de gevolgen mochten zijn, met niemand meer te doen hebben. Mijn leugen tegenover den Dominee zou ik nog terugnemen, maar dan verder ook uit. Geen woord meer, geen kik over de zaak, tegenover wien ook. Afgeloopen!

Toen ik mij uit mijn liggende positie op wilde heffen,

bemerkte ik, dat ik mij in een toestand bevond, zóó geheel verschillend van dien, waarin ik den nacht was ingegaan, dat ik mij afvroeg, of ik soms nòg in een visioen gehuld was, of dat de situatie door tooverij was veranderd, of dat mijn brein mij parten speelde.

In plaats van op den harden vloer in een hoek der cel, waar ik mij waande te liggen, lag ik op de stroomatras, zelfs van mijn kleeren ontdaan, de dekens over mij heen. En onwillekeurig moest ik aan mijn slaapwandelen in mijn jongensjaren denken, toen ik mij wel eens met dekens en al uit mijn bed op stap begaf en mij hier of daar ter neder legde, om dit bij het wakker worden eerst te ontdekken,

AVONDBLAD — HANDELSBLAD

van Vrijdag 16 Januari 1925

STADSNIEUWS.

De ontdekte misdaad.

Alle opduikende verhalen, waarin wordt aangeduid dat de gearresteerde bij andere bekende misdaden betrokken zou zijn, berusten, naar ons uit goede bron wordt meegedeeld, op fantasie. In den loop der laatste maanden is echter zoo herhaaldelijk in anonieme brieven wijsheid verkondigd over het verband tusschen verschillende onontdekte wandaden, dat bovenbedoelde geruchten daarvan waarschijnlijk het gevolg zijn.

Op één uitzondering na.

Nadat herhaaldelijk in den loop der laatste jaren in ongeteekende brieven de aandacht op het gebouw aan den Overtoom in verband met het verdwijnen van den commissionair Busch werd gevestigd, ontving eenige weken geleden een niet geheel onbekend stadgenoot in een eveneens anoniem epistel zulk eene pertinente aanduiding van de plaats waar moest worden gegraven, dat de politie dáárop is ingegaan. De hoek waarin de griezelige vondst werd gedaan wordt dag en nacht door de recherche van het hoofdbureau bewaakt, zelfs de huurder van de lokaliteit mag de plek niet naderen. Het moet daar voorloopig precies zóó blijven als het werd aangetroffen, zulks om het geheugen van getuigen die erbij worden gebracht, zooveel mogelijk te scherpen.

Vermeldden wij in een vorige editie dat door den rechter-commissaris twee bouwvakarbeiders zijn gehoord, die in het perceel in het laatst van October 1915 hebben gewerkt, na het nog eens ernstig nagaan hunner verklaringen blijkt dat de mededeelingen van deze arbeiders, E. en De K., verschillende aanwijzingen bevatten die de strafzaak nader brengen tot haar oplossing, en dan niet ten gunste van den verdachte.

Het is overigens een moeilijke taak, die de justitie thans te vervullen heeft; bij den commissaris der Centrale Recherche komen zich velen aanmelden, doch van slechts weinigen zijn de verklaringen van voldoende belang, om den rechter van instructie van dienst te kunnen zijn.

Tegen hedenmorgen waren geen nieuwe getuigen door de justitie opgeroepen, het verkregen materiaal wordt verwerkt in afwachting van andere getuigen, waaronder ambachtslieden, naar wier adressen door de recherche wordt gespeurd. Wat echter ook is aangewend om er toe te komen dat de schrijver van den meest belangrijken anoniemen brief zich zou melden, resultaat had dit pogen tot nu

toe niet. Arbeiders, die aan de inwendige voltooiing van de perceelen Overtoom 23 en 25 werkten, herinneren zich den verslagene zeer goed.

Deze, die ook aan vliegen heeft gedaan, althans daartoe op de weilanden te Rosendaal een eerste poging deed, was zooveel als adviseur bij het inrichten van de garage aan den Overtoom.

Het staat er thans zoo voor, dat er eenig meer licht in de zaak is gekomen en om den verdachte, die hardnekkig blijft ontkennen, heen, een net van ernstige bezwaren wordt gevlochten.

De justitie hoopt nog altijd dat ook de anonieme briefschrijver zal komen opdagen, wat haar werk zeer zou vergemakkelijken.

AVONDBLAD — DE TELEGRAAF
van Vrijdag 16 Januari 1925

DE MISDAAD VAN 1915.

EEN NIEUW SPOOR IN HET MYSTERIE

De schrijfster van den anoniemen brief.

WAT DE BOUWARBEIDERS GETUIGDEN.

(Van onzen correspondent.)

ALKMAAR, 16 JAN. — Wij vernemen, dat de verdachte Muylwijk zich in 1920 van den Overtoom te Egmond aan Zee vestigde en hebben daarom aldaar nadere gegevens over hem ingewonnen.

Ons bleek, dat hij zich 20 September 1920 te Egmond aan Zee als bouwkundige liet inschrijven, en dat vandaar 24 September 1921 weer naar Amsterdam vertrok.

M., die op het eerste gezicht een dommen, maar soliden indruk maakte, bewees ook in Egmond aan Zee zijn talenten, om kapitaalkrachtige menschen in ondernemingen te betrekken, te volvoeren.

Te Egmond kocht hij voor *f* 30.000 een duinterrein voor het aanleggen van een villapark. Voor het egaliseeren van het terrein werd *f* 70.000 uitgegeven. Een plan voor het bouwen van een groot hotel en een aantal villa's werd ontworpen. De werkzaamheden op de terreinen werden in den winter van 1921 op 1922 uitgevoerd, wat de werkloosheidsvoorziening in Egmond aan Zee zeer ten goede kwam.

Het kapitaal bleek niet toereikend en het gelukte niet nieuw kapitaal in de onderneming te verkrijgen, zoodat de werkzaamheden werden stopgezet. M. geraakte in proces met den geldschieter, waarbij M. zich als bijzonder handig deed kennen.

Tijdens het werk ontving M. herhaalde malen bezoek van een juffrouw. Tot den opzichter, den te Egmond aan Zee woonachtigen B. Medik, die deze bezoeken in de in de duinen staande keet wat

vreemd vond, zeide M., dat de juffrouw de echtgenoote was van een vroegeren metselaar, die naar Transvaal was vertrokken en dat zij dus allen tijd had om van Amsterdam naar Egmond te komen.

Men vermoedde, dat de juffrouw geregeld om geld kwam en achtte het niet uitgesloten, dat de door de politie ontvangen anonieme brief van haar afkomstig is, aangezien Muylwijk thans niet meer in staat was, te betalen.

Is deze veronderstelling juist, dan zou hier sprake zijn van den betonwerker, die Muylwijk bij zijn luguber werk behulpzaam is geweest.

De Amsterdamsche recherche, die gisteren te Egmond aan Zee Medik hierover hoorde, zet thans in deze richting het onderzoek voort.

AMSTERDAM, 16 Jan. — Er kan thans met stelligheid worden medegedeeld, dat de anonieme brief niet terstond bij de Centrale Recherche is terecht gekomen, maar gezonden is aan iemand, die Muylwijk persoonlijk kende. Deze persoon heeft hem naar het hoofdbureau gebracht en naar aanleiding hiervan heeft de commissaris zijn uitgebreid onderzoek ingesteld. Deze brief is zeer waarschijnlijk door denzelfden man opgesteld, die het schrijven aan de Haagsche recherche, vijf maanden geleden zond.

Het slachtoffer Busch.

Wie de geheimzinnige briefschrijver is, heeft men tot dusverre nog niet kunnen ontdekken.

De beide bouwvakarbeiders, E. en de K., die gisteren in het kabinet van den rechter-commissaris zijn gehoord, hebben zich niet vrijwillig aangemeld, doch zijn door de justitie *ontboden*. Zij zijn aan een streng verhoor onderworpen en er is mede nagegaan of hier soms medeplichtigheid in het spel is. Zij zijn voorts naar de garage aan den Overtoom geleid ten einde inlichtingen te verschaffen over 't werk, waaraan zij hulp hebben verleend. Aan hun verklaringen wordt, zoo vernemen wij, wel eenige waarde gehecht.

Het aantal personen, dat inlichtingen kan verschaffen, althans meent zulks te kunnen doen, is zeer groot. Allen worden door den commissaris van de recherche ontvangen, maar weinig nieuws is hierbij gebleken. Er is hedenmorgen dan ook geen hunner doorgezonden naar het instructiegebouw. Naar hetgeen we zoo hier en daar opvingen, schijnt de zaak wel iets opgeschoten te zijn en den indruk, dat het geval zal doodloopen, hebben we voorloopig nog

niet gekregen. In elk geval is het praatje, afkomstig uit Den Haag, als zou er verband bestaan tusschen andere moorden en den aanslag op Busch, uit den duim gezogen.

Een ander feit is gebleken. Dit is, dat Busch van advies heeft gediend tijdens den bouw van de garage. Hij is er tijdens den aanbouw herhaaldelijk geweest en een feit is, dat de werklieden hem van gezicht kenden.

Dag en nacht houdt een rechercheur in de garage de wacht.

OCHTENDBLAD — DE TELEGRAAF

van Zaterdag 17 Januari 1925

DE MOORD OP DEN OVERTOOM.

Onderzoek buiten de stad.

AMSTERDAM, 16 Jan. — In verband met mededeelingen, die aan de politie gedaan zijn, heeft de commissaris van de Centrale Recherche een zijner inspecteurs opdracht gegeven buiten de stad een onderzoek in te stellen. Wat het geraamte betreft, dat naar het Wilhelmina Gasthuis is gebracht, is de gerechtelijke, medische schouwing nog niet geëindigd. Het onderzoek, dat in het laboratorium van den heer Van Ledden Hulsenbosch werd ingesteld, betrof in hoofdzaak het nagaan of nog vreemde voorwerpen aan het gebeente waren achter gebleven, b.v. tusschen den ring en den vinger en tusschen de kleederen. In de garage is nog niets veranderd, daar nog eenige getuigen en mogelijk nog de verdachte, daar zullen worden geconfronteerd.

NIEUWE ROTTERDAMMER

van Vrijdag 16 Januari 1925

DE MOORD OP DEN MAKELAAR BUSCH.

Het Volk deelt nog enkele bijzonderheden mee omtrent de aanleiding, die er voor de Amsterdamsche recherche was, de zaak van de verdwijning van den makelaar Busch opnieuw ter hand te nemen.

Ongeveer vier maanden geleden kwam van de Haagsche recherche het bericht, dat daar een anonieme brief was ontvangen, waarin werd meegedeeld, dat de moordenaar van mr. Wijsman dezelfde zou zijn als degeen, die schuldig is aan de verdwijning van den koopman Busch, na diens bezoek aan den heer Van M. op den Overtoom.

Iedere verdere aanwijzing ontbrak en na overleg met de justitie is de recherche op zeer voorzichtige wijze in de Overtoom-zaak aan het speuren gegaan. Resultaat leverde dit echter niet op en gedurende een aantal weken liet men de zaak rusten.

Totdat, nu ongeveer drie weken geleden een ingezetene van Amsterdam een anoniemen brief tusschen zijn correspondentie vond, klaarblijkelijk afkomstig van denzelfden persoon, die naar de Haagsche recherche geschreven had. In dien tweeden brief stond evenwel iets, waaraan de opsporings-ambtenaren meer houvast hadden. Er werd in gezegd, dat, als men zou graven onder den grond in de garage aan den Overtoom en men bleef daarbij in de buurt van een bepaaldelijk aangeduide plek, men zonder twijfel het lijk van den vermisten Busch zou vinden. Verder werd in dezen brief de thans gearresteerde bouw-ondernemer als de dader aangewezen. Als plaats, waar men zou moeten graven, werd een putje voor waterloozing in de garage genoemd. Er bevinden zich evenwel eenige van die afvoerputjes in den vloer, vandaar dat, toen de recherche j.l. Vrijdag met de uitgraving van den grond begonnen is, er niets werd gevonden, maar men Zaterdagmiddag na volhardend werken op iedere plek, waar zich een putrooster bevond, het onderzoek met succes bekroond zag en het lijk van den vermiste voor den dag kon worden gehaald.

Men meldt ons uit Amsterdam:

Het onderzoek van justitie en politie in de zaak van den in 1915 vermoorden makelaar Busch is nog steeds in vollen gang. Het spreekt vanzelf, dat men, zoolang de verdachte Van M., ondanks de zeer bezwarende aanwijzigingen welke er tegen hem bestaan, blijft ontkennen, met de grootste omzichtigheid te werk moet gaan.

Het blijkt, dat er bij velen, die belangrijke inlichtingen zouden kunnen verschaffen, een sterke schuwheid bestaat om zich te melden en zoo in de zaak gemoeid te geraken. Met name is het nog steeds niet gelukt, contact te krijgen met den schrijver van den anoniemen brief, welks inhoud de recherche ertoe gebracht heeft, te gaan graven in den grond, waarop de garage achter het gebouw Overtoom 23 gebouwd is. Wat den inhoud van dezen brief betreft, deze schijnt zeer kort geweest te zijn en zich slechts tot een enkele mededeeling te hebben bepaald. Een belangrijk element in het onderzoek was de vraag, of de betonplaat met het zinkputje, waaronder het lijk van Busch verborgen gevonden is, daar opzettelijk is aangebracht, om het lijk nog moeilijker vindbaar te maken. Bij het onderzoek is gebleken, dat van M., die destijds eigenaar van het perceel was, dit werk in eigen beheer heeft uitgevoerd, in den tijd, dat hij doende was, de garage te verhuren aan een onderneming, die er een zeepfabriek wou vestigen, welke er echter nooit gekomen is. Daar de administratie van Van M. van dien tijd niet meer bestaat, konden door middel daarvan de werklieden, die het werk hebben uitgevoerd, niet meer gevonden worden. Ook het onderzoek naar hen langs een anderen weg, n.l. door middel van de loonlijsten, die bij de Rijksverzekeringsbank moeten worden ingeleverd, bleek onmogelijk, daar deze loonlijsten reeds vernietigd waren. Desondanks is het der politie gelukt, de betrokken werklieden op te sporen, en uit hun

verklaringen moet gebleken zijn, dat het maken van de betonplaat en de zinkput behoorde tot het plan van inrichting van de vroegere garage tot zeepfabriek, waarmee dan zouden komen te vervallen het vermoeden, dat dit werkje is uitgevoerd met de bedoeling, een lijk te verbergen. Van de toevallige omstandigheid, dat het gat in den vloer er was, heeft degeen, die het lijk er verborgen heeft, gebruik gemaakt. Doordat eerst boven de krat, welke het lijk bevatte, grond is gestort, hebben de betonwerkers, die er daarna beton gestort hebben, niets bijzonders opgemerkt.

Het laat zich denken, dat het publiek onwillekeurig deze zaak in verband brengt met verschillende onopgehelderde moorden in de laatste jaren gepleegd. Ook hieromtrent bereiken de politie thans vele mededeelingen, al dan niet anoniem, waarvan zij geen enkele verwaarloost, maar die tot dusverre geen nieuw licht hebben gebracht.

Zaterdag, 17 Januari 1925.

OF DOMINEE VANDAAG NOG KWAM EN EVENTUEEL TE SPREKEN WAS?

De wijzers der klok gingen, hoewel bijzonder langzaam, hun geregelden gang, en het slaan van het uurwerk gaf mij te kennen, dat een nieuwe dag was aangebroken. Gelukkig! De dag tenminste bracht wat leven en stemming en — hoe weinig ook — verdooving door het kleine gevangenis-gedoe, door het — hoe weinig ook — wisselen van de allernoodigste woorden met den Bewaarder.

Niettemin verduisterde bij dag de werkelijkheid mijn gemoed, gelijk bij nacht de visionaire droombeelden dit deden op dezelfde wijze als de donkerte bij het aanbreken van den dag den hemel nog verduistert en het gelaat der aarde nog gedeeltelijk omhult, als 't ware begraaft of slechts bij maanlicht ontsluiert. En zooals al gezegd: als men alleen is met zijn geest, zonder een element van licht, zonder een regelenden straal naar binnen, zonder een schijn van begrenzing buiten zich, maakt deze voortdurende duisternis het leven schrikwekkend, somber en kleurloos, terwijl men zijn lichaam als een machteloos gevaarte, zwart en dreigend, gaat aanvoelen. Bovendien maakt zich dan een wonderlijk gevoel van beklemming en eenzaamheid van de ziel meester.

Maar, als zooeven reeds gezegd, de dag bracht, hoe gering ook, wat leven, stemming en verdooving; hij bracht een sfeer, waarin men leven kon, waarin men, hoe bedrukt men zich ook voelde van wege zijn beklagenswaardig lot, ten slotte toch leven moest, ja, ondanks alles leven wilde!

En al waren de furiën uit mijn visionaire droomwereld

van den verschenen nacht slechts opgebouwd uit zinnebeelden van een verbeelding in overeenstemming met de herinneringen uit mijn verleden, zoo kwam het mij toch voor, dat zij, hoewel zij het goede vijandig waren, het kwade in den Mensch tot het goede moesten brengen, doch anderzijds ook weer tot verdoemenis moesten leiden, kortom tot zelfmoord moesten voeren. Het ging ermee als met atomen, die elkaar aantrekken en afstooten.

Ja, tot verdoemenis; het vreeselijke was juist gelegen in het vage, het ontastbare; niets in of buiten de wereld kon mij meer verontrusten, mij grooter angst inboezemen dan de vrees voor het onbekende.

Aan de eene zijde drong tusschen alles door de sterke melancholie mij voortdurend naar de daad van zelfbevrijding, aan de andere zijde was daar in de nog halve duisternis der cel, de suggestie van een onzichtbaar oog, overblijfsel uit de atmosfeer van den nacht, dat mij beloerde, dat scheen toe te behooren aan één, die zich gereed hield mij bij het eerste het beste contact, met onzichtbare hand bij de haren te grijpen.

Maar er was nog iets, als bij de atomen aantrekking en afstooting verwekkend, iets dat voortkwam uit de geheimzinnige donkerte en het griezelige abnormale in de natuur der gevangenis-nachtstilte, iets dat voortkwam uit het opstandige in den Mensch, iets, dat als de geheimzinnige, wrekende krachten was, en met geen stand of sekse te maken had, maar dat zich vanwege de tragedie van uiterlijken aard òm het drama bewoog, volgens de wetten der natuur, iets, dat als het ware machten schiep op deze aarde.

Zoowel de furiën, die kwamen, als die gingen, waren in een doorzichtig, geheimzinnig waas gehuld, en kwamen nu eens als goed dan weer als kwaad met mij in contact en ik bespeurde hoe zij een geheimzinnigen invloed op mij uitoefenden, als waren zij in den letterlijken zin des woords, voortvloeisels uit de Wet, die het Heelal bestuurt.

Alles was vaag, onzeker, niettemin te onderscheiden in den schemerschijn, waarin alles gehuld was en waarin ik nu weer — door mijn sterke verbeeldingskracht, mijn al te groote levendigheid van verbeelding — een niet alledaagsch,

strak gespannen weefsel waarnam, waarachter een gedaante met het gezicht naar mij toe zweefde. Ik voelde mij als 't ware magnetisch aangetrokken tot het onthullen van deze bovennatuurlijke verschijnselen, tot het onderzoeken van mijn visionaire droomwereld; doch alles verdween steeds juist op het oogenblik, dat mijn belangstelling het sterkst geprikkeld was, en er misschien een ontleding zou gevolgd zijn.

Zoo bleek het mij dus niet mogelijk een en ander werkelijk en geheel te onthullen, te ontleden of te verklaren; desalniettemin toch zóóveel ervan, dat ik dezen morgen een reeks van tegenstellingen, juister wellicht nog van verbindingen, zoowel in mijzelf als in mijn omgeving ontdekte, waarvan het geheel een merkwaardig figuur, een buitengewoon reliëf vormde.

Wel is waar was dit bij den eersten aanblik wellicht zeer raadselachtig, maar in figuurlijken zin zinnebeeldig en bloemrijk en het werd vanwege het reliëf zeer eenvoudig, klaar en duidelijk. Verlichting, ontheffing en steun zou dit kunnen geven, indien men zorg droeg zich in het leven nooit van Menschen afhankelijk te stellen, geen Slachtoffer van omstandigheden te worden en wat bovenal meer zegt, zich nooit aan een onwaarheid schuldig te maken, het leven zoodanig op te bouwen, dat men zulks niet behoefde te doen, omdat men zich doodeenvoudig niet van Menschen afhankelijk stelde.

Ingewikkeld, raadselachtig? Neen, het is een gruwel altijd achternevelen, als 't ware achter zichzelf verborgen, verscholen onder de oogen der Menschen te moeten verschijnen, zichzelf te moeten verdonkeremanen met al zijn tekortkomingen, tengevolge van zijn dwalingen en zelfs in zijn droomwereld niet zichzelf te durven zijn, en dat niet alleen vanwege een zeker instinct tot zelfbehoud, door den invloed van het eigenbelang, tengevolge van drogredenen, spitstvondigheid en valsche redeneering.

En of het nu door mijn eigen leugen kwam, door het benevelen van mijn inzicht door anderen, door de kwade trouw van deze of de al te groote, goede trouw van gene, dat ik onder den sluier van den nacht goed met kwaad

verwarde; dàt was een feit; ik vond mijn toestand, mijn leven van schijn om van te walgen, en, zooals gezegd, ik verlangde meer dan ooit naar een einde, naar den dood, of, in welke omstandigheden dan ook, naar onafhankelijkheid.

Of Dominee dan al of niet te goeder trouw was geweest, *dit* was mij eveneens duidelijk geworden: ik had tegenover den Predikant van het Huis van Bewaring verkeerd gehandeld, mijn leugen tegenover Dominee was ongemotiveerd geweest.

Mijn plan was dan ook bij het opstaan aan den Bewaarder naar den Predikant te vragen en dezen laatste mijn leugenachtige verklaring uiteen te zetten, voorts Dominee mijn excuses aan te bieden en hem te verzoeken mij in 't vervolg zijn vragen te besparen, mij niet meer, noch met het een, noch met het ander lastig te vallen in mijn cel, kortom mij verder met rust te laten!

Dominee toch had mij verteld, dat hij ambtshalve onder eede stond, dus niets kon en mocht oververtellen, anders dan met goedkeuring van den Gedetineerde, welnu dan, waarom zou ik mij dan van die leugen niet ontlasten en den Predikant kort en bondig mededeelen waar het om ging, dat ik mijn onafhankelijkheid wenschte, voor zoover dat in mijn toestand althans mogelijk was.

Even stond ik nog in twijfel, of ik het wel aan den Bewaarder zou vragen, en overdacht of Dominee wel zijn woord gestand zou doen, zijn eed trouw zou blijven, wanneer ik hem alles vertelde. Immers er waren de laatste jaren vaak invloedrijke personen op den voorgrond getreden, op wie men gemeend had te kunnen bouwen, doch die woord, contract, zelfs den eed gebroken hadden, en die het vertrouwen der heele Wereld reusachtig geschokt hadden. Doch die kans, zoo overdacht ik, andermaal terugziend op den nacht, woog tenslotte niet op tegen meerdere gevolgen van de leugen, dat ik ook tegenover God mijn onschuld vol kon houden.

Niettemin was en bleef het een uiterst pijnlijke zaak voor me en slechts met moeite kon ik mijn opwinding verbergen voor den Bewaarder, die mij kwam voorzien van frisch water, toen ik vroeg: of Dominee vandaag nog kwam en eventueel te spreken was?

Tot mijn spijt echter moest ik vernemen, dat de Predikant

niet in het Huis kwam en ook niet te bereiken was. De Bewaarder, die mij bij de vraag naar Dominee verwonderd, min of meer weifelend aanzag, scheen blijkbaar mijn verzoek niet bijster te vertrouwen en juist wilde ik mijn vraag op een of andere wijze herhalen, toen hij de deur — 's morgens had hij trouwens altijd nogal haast — voor mijn neus dicht sloeg. „Dus," mompelde ik bij mijzelf, „Dominee is niet te bereiken, niet te spreken!, dat beteekent: afwachten!"

Dat speet mij inderdaad, want nu had ik dat beklemmende gevoel waarmee ik den nacht in strijd en onrust, al worstelend had doorgebracht, nog langer met me te dragen. Daarom besloot ik, bij mijn loopje naar de „luchtplaats", mijn verzoek aan een of anderen Beambte te herhalen.

Toen ik mij dan ook, nadat ik mijn cel in orde had gebracht, wat van het brood genuttigd had en het inmiddels negen uur geworden was, naar de „luchtplaats" begeven kon, vroeg ik den Hoofd-Bewaarder, dien ik moest passeeren, als terloops: of Dominee vandaag nog kwam en eventueel te spreken was?, waarop ik even verbaasd als weifelend ten antwoord ontving: „Vandaag...? Neen, vandaag niet, maar morgen wel!"

Of Dominee dan niet vanuit het Huis ergens in de stad te bereiken was?

Min of meer bits, kregelig ontving ik als antwoord op mijn herhaald aandringen: „Ik zeg U toch vandaag niet, maar morgen kunt U het aan den Bewaarder opgeven!"

Ik had mij dus met dit antwoord en met mijn goede bedoeling tevreden te stellen. Afwachten dus, geduldig afwachten. Maar het wachten gaf mij niets voor mijn verstand en mijn gemoed in mijn moeilijken toestand, niets dat mij wat afleiding kon geven, neen, want zelfs de boeken, die mij in den namiddag vanuit de bibliotheek gewerden, bleken geen medicijn tot verzachting of genezing van mijn onophoudelijke onrust.

Het was nu niet zoozeer de onrust in verband met het feit, maar meer de kwellende gedachte aan mijn Gezin, de bezorgdheid betreffende hen, betreffende het lot, dat hun eventueel te wachten stond; dàt was in hoofdzaak aanleiding tot de onrust, die niet te verdrijven was.

Dat in aanmerking genomen had mijn lot niet erger kunnen zijn, want iedere minuut was een marteling voor mij! De smart daaromtrent kon niet uitblijven, niet langer ontkend worden, eischte somtijds lichamelijke uitingen — die ontzettende pijn van het hart deed mijn lichaam vreeselijk lijden.

En bij dat alles deed de Demon, die maar zelden zijn werk ten halve doet, wiens taak het is met vrees en bittere gedachten te martelen, mij, met mijn gevoeligheid voor omgeving, reageeren op de atmosfeer. Het was alsof de cel met al wat daarin was, tot zelfs de getraliede vensters voor me toe, een woesten, vreemden dans uitvoerden, alsof de geluiden, die van overal uit het Huis aan kwamen fluisteren en mijn oor bereikten, mijn hoofd en brein deed duizelen.

In de hevigste gemoedsbeweging liep ik wederom mijn cel op en neer, de goede voornemens mij te beheerschen, de zaak ernstiger in oogenschouw te nemen, vergetend. Helaas, soms vergat ik alles, ook het donkere, vormlooze schrikbeeld van armoede en ellende, dat zwart en dreigend aan mijn ziel had geklopt, werd teruggeduwd in den chaos. Het leek alsof het opgehouden had te bestaan, alsof het verschrompeld was. Het was me, bij al dat reageeren op de atmosfeer, met mijn gevoeligheid voor de gevangenis-omgeving, alsof mijn hier-zijn een op zichzelf staand feit was, tusschen alles wat achter mij lag en alles wat komen ging in; wat ik in mijn cel ondervinden zou, zou iets zeldzaams zijn, iets waarbij vroegere ondervindingen uit het maatschappelijk leven achter zouden moeten staan. Inderdaad, ik beleefde dingen, die niet te begrijpen waren; men kon er naar tasten zonder te gelooven. Het greep je aan en je zag alles, maar soms was het zóó vreeselijk, dat ik aan mijn verstand ging twijfelen, van mijn bewustzijn niet zeker meer was.

In dien toestand, terwijl mijn bewegingen door de cel automatisch waren geworden en ikzelf langzamerhand als stompzinnig en geesteloos werd, en bang, bang als een kind, angstig voor den nacht met dat opperst afschuwlijk gevoel van nooit weer te zullen ontwaken, legde ik mij ten laatste weer te rusten, althans om aan het Reglement te gehoorzamen, op mijn legerstede neer.

De laatste lichtflitsen aan den westelijken horizon, voor zoo velen als een bedreiging, waren verdwenen. Geleidelijk aan werden de lichten uitgeschakeld en de klok sloeg het uur, waarop men de oogen had te sluiten, het aangezicht te bedekken, kortom, zich had op te bergen, zichzelf in veiligheid had te brengen!

Het was het uur, waarop het licht wegzonk, zelfs de schemerschijn was verdwenen, het uur, waarop de zwarte Dienaren van den nacht als silhouetten oprezen om hun prooi van uit een of anderen duisteren hoek te bespringen, en waarop het sombere Individu rondsloop om zijn taak te vervullen, deze met al zijn energie te volbrengen, waar het noodig is geheel te voltooien, het uur, waarop zelfs de Maan verdween, er geen sterren verschenen en men zich vanwege het traditioneele nachtelijk duister bevreesd gevoelde, bevreesd voor eventueel droomen, waarop men het liefst wakker zou zijn gebleven.

Althans zoo verging het mij. Maar de slaap der machteloosheid overmande mij, doch gaf me geen rust, want onmiddellijk zweefden ongure gestalten door de bekrompen ruimte der cel en ik lag al spoedig in benauwde droomen, twijfelende aan God, tegenover Wien ik, op de vraag van Dominee, beweerd had mijn onschuld ook te kunnen volhouden, twijfelende aan een hiernamaals, aan een toekomstig leven, twijfelende aan de Menschen, zelfs aan Dominee, maar geloovende aan den Duivel, als zoo iets als een Natuurmacht, Wien de Menschheid, met al haar oorlogsvoorzorgen en gevangenis-maatregelen, steeds nieuwe tempels bouwt en waarin men den Demon aanbidt.

Ten slotte lag ik, wakker geworden uit soortgelijke droomen, bevend den dageraad af te wachten, die wellicht, naar ik hoopte, al mijn twijfel, al mijn angst zou wegvagen.

Ver mis daaromtrent had ik het niet — hoe lang mijn rust echter duurde, laat ik daar — want toen de dag werkelijk aanbrak, gevoelde ik mij, na nog een licht slaapje, hoewel bewust van mijn eigen bestaan en somberen toestand, in staat om al hetgeen ik beleefd had, al wat mij had aangegrepen, niet alleen zonder vrees, onrust en smart, maar vanwege een zekere lusteloosheid zelfs kalm te beschouwen, te be-

schouwen alsof ik de heele geschiedenis met de daarin voorkomende rampen als een film zag vertoonen, of misschien veeleer zooals een lichamelooze geest de voorvallen des levens — die vooraf reeds bepaald waren — moet bezien. Het was me als raakte ik zoo zachtjes aan gewend aan de gevangenis-atmosfeer; ik was erover verbaasd zoo kalm als ik de werkelijke feiten van het leven onder oogen kon zien, zonder de vroegere onrust, de voortdurende kwellingen.

AVONDBLAD — HANDELSBLAD

van Zaterdag 17 Januari 1925

STADSNIEUWS.

De ontdekte misdaad.

In den jongsten anoniemen brief aan het adres van een ingezetene hier ter stede met betrekking tot de verdwijning van den commissionnair Busch gericht, werd de naam genoemd van een der metselaars die bij den thans in voorarrest vertoevenden bouwondernemer heeft gewerkt.

Acht dagen na de ontvangst van dien brief, d. i. ongeveer vier, vier-en-een-halve week geleden, is die metselaar in de garage aan den Overtoom gebracht, toen was er nog niets gevonden. Hem werd gevraagd te zeggen aan welken „put" hij destijds, in October 1915, had gewerkt. De man meende dien te kunnen aanwijzen, doch enkele weken daarna, jongstleden Zaterdag, werd het geraamte gevonden onder een anderen put. Toen is door de centrale recherche de arbeider opgespoord, die met den eerstbedoelde in de laatste maanden van 1915 heeft samengewerkt ter inwendige verbouwing van de garage. Beiden, wij meldden dit reeds, zijn door den rechter-commissaris langdurig gehoord en ook bij het opgedolven „graf" gebracht, ten einde zich de situatie van ruim negen jaren geleden, zoo goed mogelijk te herinneren. De verklaringen van één hunner waren positiever dan van den eerstgehoorde, al ontkende de laatste de mededeeling van zijn vakgenoot niet.

Die getuigenissen komen, beschouwd in onderling verband, op het volgende neer:

De perceelen 23—25 aan den Overtoom werden opgetrokken en afgewerkt onder leiding van den heer Muylwijk. Tijdens de voortzetting van het „binnenwerk" gebeurde het meermalen dat eenige bouwvakarbeiders 's middags van M. aanzegging kregen, 's avonds terug te komen om over te werken. De garage zou worden verbouwd tot zeepfabriek, de kranen in den achtersten muur waren reeds aangebracht; daaronder zouden dan de kuipen worden geplaatst, in een bepaald stadium van de zeepbereiding noodig. Eenige arbeiders van Muylwijk hadden dat werk aangenomen, en hun patroon stelde hen in de gelegenheid, het zoo gauw mogelijk af te maken.

In den namiddag van den 22sten October 1915, toen beide werklieden naar huis zouden gaan, gaf M. hun opdracht 's avonds voor het afdekken van het achterste gedeelte van den vloer, d. i. aan den buitenmuur waar twee groote „putten" moesten komen voor den waterafvoer, terug te komen.

Dat deden ze, zij waren omstreeks acht uur, half negen weer in de garage en vonden, aan het nog niet bevloerde gedeelte van de werkplaats, den heer Muylwijk reeds aan het metselen. Hij deed zeer geagiteerd, had een linnen lap om een zijner handen en zei, op de vraag van een der twee werklieden waarom dat was: dat hij de hand had gekneld.

Hij metselde aan een klein baksteenen muurtje, dat reeds bijna gereed was toen de arbeiders verschenen, althans reeds geheel uitstak boven de gestorte aarde en puin. Het werd opgetrokken in den grond naast een ijzeren loozingsbuis. De heer M. werkte in zijn hemdsmouwen, de manchetten vielen hem soms tot over de handen. De ruimte naast dat muurtje was opgevuld met puin en zand, zoodat de werklieden, zonder het minste vermoeden, onder toezicht van M. en met zijne assistentie, de betonnen plaat hebben gegoten waarin het afvoerrooster werd aangebracht. Blijkbaar was de bedoeling van het metselen van het muurtje van nauwelijks een halven meter lang en hoog, om te voorkomen dat later, bij eventueele reparaties aan de waterloozing, zou worden gegraven op de plaats waar de kist stond; bij het stuiten op een muur is het in reparatie-gevallen niet de gewoonte verder te gaan. Zoo is althans de opvatting van justitie en politie, wat ons hedenmorgen „bij het graf", door commissaris Pateer werd uiteengezet.

Het muurtje, dat buiten *dit* doel tot niets diende, doch de kist met haar inhoud „beschermde", bleek, toen vakmenschen het thans beschouwden, buitengewoon haastig te zijn gemetseld, het was niet behoorlijk gecementeerd. Oók de betonplaat, op die plaats gelegd, vertoont de sporen van buitengewoon gehaast werk; er werd ons hedenmorgen getoond dat ze op eenige gedeelten zeer schraal, op andere plekken aan den onderkant zeer dik van cement was voorzien. Dit is daaraan te wijten dat M. de menschen zoo haastte, en de grond onder den steen niet voldoende werd gladgestreken.

Nadat alles na hoogstens twee uur arbeid gereed was, heeft M. de werklieden uitgelaten.

Van de verdwijning van den commissionnair Busch was toen nog niets bekend, want eerst den daaropvolgenden dag, op 23 October 1915 des middags omstreeks twaalf uur, heeft de heer Lichtle in het bureau Pieter Aertszstraat aangifte van de verdwijning van zijn handelsvriend gedaan.

Een der beide bouwvakarbeiders, in den loop der daarop volgende week van de verdwijning hebbende gelezen, heeft voor den rechter-commissaris verklaard daarna in perceel Overtoom 25 tot zijn makker te hebben gezegd: „Stel nu eens dat Busch dáár onder ligt!" Daarbij wijzende op de plek die zij dien Vrijdagavond hadden „gedicht".

Hedenmiddag is de bewaking bij „het graf" in de voormalige garage, door de politie vrijgegeven.

AVONDBLAD — DE TELEGRAAF
van Zaterdag 17 Januari 1925

DE MYSTERIEUZE MISDAAD.

Wat de betonwerkers vertelden.

Muylwijk was zelf aan het metselen; hij had een hand met een lap omwonden. — De situatie in de garage.

AMSTERDAM, 17 Jan. — We hebben reeds medegedeeld, dat de beide bouwvakarbeiders door den rechter-commissaris waren gehoord en dat, dank zij hun verklaringen, de justitie met het onderzoek eenigermate gevorderd was. Zoo vertelden zij, dat zij dien dag, op 22 October 1915, in de garage aan het bewuste stukje betonvloer hadden gewerkt. Alvorens zij tusschen vier en vijf uur naar huis gingen, zeide Muylwijk hun, dat zij dien avond het werk moesten voortzetten. Zij vonden in deze mededeelingen niets verdachts, omdat zulks wel meer gebeurde. Soms gaf Muylwijk plotseling order, een en ander van het werk af te breken en opnieuw, maar op een andere wijze, weer op te bouwen.

Dien bewusten avond, na de verdwijning van Busch, kwam het tweetal terug. In de garage troffen zij hun patroon, die druk bezig was met metselen. Hij had zijn colbert er bij uitgetrokken en vermoedelijk was hij bezig met het door ons reeds aangeduide muurtje, dat uit niet meer dan twintig steenen was opgetrokken.

Dat Muylwijk zelf in zijn hemdsmouwen aan den slag was, wist het tweetal zich goed te herinneren, en als bijzonderheid merkte een hunner daarbij op, dat de manchetten over zijn polsen waren gegleden.

Tevens viel het dienzelfden persoon op, dat Muylwijk zijn hand met een lap had omwonden. Of hij gewond was heeft deze getuige niet kunnen zien, omdat het niet al te licht in de ruimte was, maar hun patroon verklaarde, dat hij zijn hand gekneld had.

Hiermede is natuurlijk niet gezegd, dat de blessuur een gevolg is van den aanslag op Busch, maar zeker is het, dat de politie waarde aan deze verklaring hecht.

Dien avond heeft het tweetal het stukje betonvloer voltooid en toen de politie van het bureau Leidscheplein den volgenden dag kwam neuzen, was de vloer gereed en deze vertoonde geen zachte of verdachte plekken.

Het was een der arbeiders nog opgevallen, dat Muylwijk dien avond zeer zenuwachtig was. De bouwondernemer bleef voortdurend in de garage tot het werk geheel gereed was. Eerst daarna ging hij naar zijn woning, die in het aangrenzende groote gebouw gelegen was.

Een week na het ontvangen van het laatste anonieme schrijven, dat aan een stadgenoot gericht was en door dezen aan de politie ter hand werd gesteld, bracht de recherche een der metselaars in de garage. Hij kon zich niet veel meer herinneren; toch wees hij een der beide putjes aan als zijnde door hem gemaakt. Maar toen

eenige dagen geleden de andere bouwvakarbeider tegelijk met zijn collega door de politie naar de garage was geleid, verklaarde deze, dat zij samen het tweede putje hadden gemaakt. En vlak naast *dit* tweede putje (dat dient om het schrobwater af te voeren) was het lijk in de pakkist gevonden.

Later, toen zij de verdwijning in de kranten hadden gelezen, moeten zij — op Busch doelend — nog gekscherend tot elkaar hebben gezegd: „Hier moest hij eens onder liggen!"

Ook is gebleken, dat de vrouw van den metselaar, die het eerst ontdekt werd, bij de familie Muylwijk als schoonmaakster heeft gewerkt. Zij beschreef hem als een sul van een man, wien veel in de wereld was tegengeloopen. Met haar heeft de opzichter van het villapark, dat Muylwijk in Egmond aan Zee bouwde, de vrouw bedoeld, die den bouwondernemer eenige keeren in de directiekeet in de duinen had opgezocht. Dat zij daar kwam om geld te vragen is een bewering, die althans tot op dit oogenblik door niets gestaafd wordt. In elk geval is gebleken, dat haar echtgenoot niet naar Transvaal is geweest, zooals de opzichter — naar hij verklaarde — meent te hebben gehoord.

De verklaringen van de beide metselaars vertoonen eenige hiaten, maar het geheel heeft de recherche toch iets nader gebracht.

Hedenmorgen eerst waren we in de gelegenheid, de situatie in de garage op te nemen. Daarbij bleek ons, dat het lijk was gevonden nabij een langen achtermuur van het gebouw, die parallel loopt met de Vondelstraat. Daar bevindt zich ook het afwateringsputje, dat ongeveer anderhalven meter van den muur is verwijderd, terwijl de rioolbuis door den muur naar buiten loopt.

Naast dit putje werd de kist met het lijk gevonden, terwijl tusschen de kist en den put het bewuste muurtje, bestaande uit twintig steenen, was gemetseld. Dit lag geheel los in den grond en diende oogenschijnlijk nergens toe. Doch de dader had er wel degelijk een bedoeling mee, een bedoeling, die een gevolg was van zijn koele berekening. Hij veronderstelde dat den een of anderen dag er wel eens een defect aan de rioleering zou kunnen komen en dat de eigenaar van de zeepfabriek — welk bedrijf er toen zou gevestigd worden — de loozingsbuizen zou laten opbreken.

Om te voorkomen, dat bij deze werkzaamheden de arbeiders te veel in de richting van het lijk zouden graven, metselde hij als scheiding het muurtje. Wanneer men bij zulk karweitje een gemetselden muur in den grond vindt, laat men dezen rustig zitten en denkt er niet aan de steenen onnoodig weg te breken. Vooral in dit geval niet, omdat de afwateringsbuis en het putje goed bloot te leggen waren zonder slooping van de steenen.

Ongetwijfeld — en dit klopt met de getuigenis van de beide bouwvakarbeiders — was Muylwijk dien avond bezig met het optrekken van het muurtje. De kist was al in den reeds gegraven en vermoedelijk verder uitgediepten kuil ten dienste van het rioolputje geplaatst en daarover waren zand en puin gestort. Hij heeft — en ook dit gaat accoord met het getuigenis van het tweetal — hun order gegeven den cementen vloer over de oppervlakte bij den muur te leggen. Dit is blijkbaar met grooten spoed gedaan. De uitgebroken

betonplaten zijn zeer onregelmatig en wekken sterk den indruk alsof het cementeeren in vliegende haast is gebeurd. Op sommige plaatsen is de betonlaag tweemaal zoo dik als op andere plekken en de afwerking is verre van behoorlijk.

Het heeft er dus allen schijn van, alsof het beton over het zand is gestort.

Onbewust hebben de beide metselaars dus geholpen den grafkelder te voltooien.

De politiebewaking van de garage is hedenmiddag om 12 uur opgeheven.

NIEUWE ROTTERDAMMER

van Zaterdag 17 Januari 1925

GEMENGDE BERICHTEN.

De moord op den makelaar Busch.

Men schrijft ons:

Gelijk reeds eerder gemeld is, heeft de van den moord op den makelaar Busch en de verberging van diens lijk verdachte v. M. kort na 1920, toen hij de bekende moeilijkheden met den nieuwen eigenaar van het perceel Overtoom 23 gehad had, Amsterdam verlaten. Aanvankelijk heeft hij zich toen, geheel berooid, met zijn gezin, bestaande uit vrouw en drie kinderen, gevestigd te Egmond. Ook daar schijnt hij wederom verschillende ondernemingen op touw te hebben gezet om er financieel bovenop te komen, met het averechtsche resultaat, dat hij zich er hoe langer hoe dieper inwerkte. Zijn verblijf is in dit dorp althans niet van langen duur geweest; op een goeden dag is hij er met de Noorderzon vertrokken, achterlatende een groot aantal schuldeischers, zoodat men daar allesbehalve over hem te spreken was.

Zijn vrouw ging met de kinderen naar een plaats in de buurt van Purmerend, waar haar vader en moeder, een zeer welgestelde boerenfamilie, woonden, en zij vond bij dezen onderdak. Reeds vroeger was de schoonvader met belangrijke bedragen bijgesprongen, eenmaal zelfs op zeer krachtige voorspraak van den makelaar Busch, die hem wees op den ellendigen toestand waarin zijn dochter en kleinkinderen verkeerden. Kort na de vrouw en de kinderen verscheen ook v. M., die kwam vragen om nu ook den nieuwen Augiusstal te Egmond te redderen, maar de oude boer was daartoe thans niet bereid.

Daarop heeft een van diens zoons aangeboden, een nog in het bezit van v. M. zijnd en zich te Egmond bevindend ameublement in onderpand te nemen voor een leening van *f* 1600.—, waarmede dan de Egmondsche schuldeischers tevreden zouden worden gesteld.

Om de zaken te Egmond te regelen, begaf de zwager zich met

v. M. en diens vrouw per auto daarheen. Naarmate men echter Egmond naderde, zoo deelde de zwager ons mede, begon de vrees v. M. blijkbaar meer en meer te bekruipen, en ten slotte verwisselde hij zijn plaats voor in den wagen met een plaats in het achterste gedeelte, blijkbaar met de bedoeling om minder in het gezicht te zitten. Niet zoodra was men te Egmond begonnen met het opladen van de meubelen, of in het dorp deed het nieuwtje de rondte, dat v. M. er was, met het resultaat, dat de dorpelingen met vele schuldeischers onder hen te hoop liepen, hem uit de auto sleepten en hem niet zachthandig aanpakten. Toen zij hem loslieten, plaatste v. M. zich met een theatraal gebaar tegenover hen, strekte de armen uit en riep: „Hier ben ik, jelui kunt me doodslaan, ik heb toch geen halve cent meer!" Zijn zwager wist de woedende menigte aan het verstand te brengen, dat hij een bedrag van *f* 1600 voor de verschillende schuldeischers ter verdeeling beschikbaar stelde, waarmede de meesten, blijde iets van hun vorderingen binnen te krijgen, genoegen namen.

Het gezin van v. M. had intusschen voor goed intrek genomen bij v. M. schoonouders; later zou hij zelf erbij komen, maar reeds toen waren dezen daar minder opgesteld. Telkens kwam v. M. in dien tijd bij zijn schoonvader om geld; het is bekend dat deze hem nooit alleen wilde ontvangen en er steeds voor zorgde dat bij deze bezoeken een zijner arbeiders aanwezig was.

Na eenigen tijd werd de oude schoonvader ziek, en, blijkbaar zijn einde voelende naderen, ontbood hij v. M. en deelde hij hem mede dat hij voor hem, in het belang van zijn dochter, schoonschip wenschte te maken. Zijn vordering op den schoonzoon bedroeg *f* 73,000. Hij wilde deze schuld doorhalen mits v. M. een bedrag van *f* 25,000 wilde storten. Deze zeide daartoe bereid te zijn, maar toen het erop aankwam bleek hij slechts *f* 15,000 te kunnen betalen; voor de resteerende *f* 10,000 teekende hij een schuldbekentenis.

Na het overlijden van zijn schoonvader trok v. M. met zijn gezin in bij de schoonmoeder, die een groote villa bewoonde in den Purmer, tusschen Purmerend en Edam. Deze villa had v. M. daar indertijd voor rekening van zijn schoonouders gebouwd.

Het duurde niet lang na de komst van v. M. of geen der arbeiders, met wie hij voortdurend oneenigheid had, wilde langer blijven; achtereenvolgens vertrokken zij en gingen bij de zoons der oude vrouw in dienst, zoodat deze ten slotte alleen met v. M. en diens vrouw en kinderen in het groote huis achterbleef. Eenigen tijd heeft zij een politie-agent van Purmerend bij zich in huis gehad; daar is wel eens de veronderstelling gemaakt, dat eenige vrees voor haar schoonzoon hieraan niet geheel vreemd is geweest. Ten slotte heeft zij Purmerend metterwoon verlaten en zich te Baarn gevestigd.

Hoewel v. M. eenige jaren, en wel tot zijn aanhouding verleden week, te Purmerend gewoond heeft, bleef hij er vrijwel een vreemdeling. Waar hij van leefde wist eigenlijk niemand; af en toe werkte hij bij een zijner zwagers, boeren in de omgeving, of leverde hij teekeningen voor bouwwerken. Wel wist men, dat het gezin in de „witte villa" het zoo armoedig had als zich maar denken laat; er was eigenlijk niets in huis. Daartegenover viel het, naar wij vernamen, op, dat hij af en toe zich in het restaurant van het

plaatsje nog al te goed deed. Van de ongunstige geruchten over zijn Amsterdamsch verleden was ook een en ander naar het kleine plaatsje overgewaaid, zoodat er voortdurend allerlei praatjes over hem liepen, waaraan hij eens op een vrij zonderlinge, maar ontegenzeggelijk origineele wijze een einde heeft willen maken door het plaatsen van een advertentie in een der plaatselijke bladen. In deze advertentie deelde hij mede dat hij tweemaal per week in bovenbedoeld restaurant spreekuur zou houden voor het verstrekken van inlichtingen aan ieder, die ze mocht wenschen, omtrent de praatjes, die er over hem liepen. Een gelegenheid, waarvan niemand gebruik heeft gemaakt.

Gedurende zijn verblijf te Purmerend heeft v. M. eenige malen met de politie aldaar te doen gehad. Den eersten keer ging het om een tegen hem door zijn schoonmoeder ingediende aanklacht wegens oplichting, welke echter niet tot een vervolging geleid heeft. En nog slechts enkele maanden geleden heeft de politie opdracht gekregen, hem te hooren over een andere zaak, welke niets had te maken met die waarvoor hij thans is aangehouden. Ook in deze zaak is het onderzoek nog gaande.

Toen hij verleden week op het politiebureau te Purmerend ontboden was, verkeerde hij in de meening dat het weer om deze andere zaak ging. Volkomen kalm kwam hij tenminste aan de uitnoodiging gevolg geven; toen er echter twee ambtenaren der recherche van Amsterdam waren, die zeiden hem te moeten fouilleeren, was hij een oogenblik zeer van streek, hoewel hij zich spoedig herstelde. Deze beide rechercheurs hebben hem toen in de auto, waarmede zij gekomen waren, mee naar Amsterdam genomen.

De indruk, die wij bij onze gesprekken met de familie zijner vrouw ontvingen, was, dat hij er reeds lang tevoren zeer weinig gezien was; nooit wist men aan welke nieuwe ellende en moeilijkheden men met dezen zwager blootstond en altijd opnieuw moest men hem, terwille van de zuster, wier echtgenoot hij was, ten koste van groote bedragen weer op de been brengen.

Zondag, 18 Januari 1925.

„O, GOD, WEES MIJ ZONDAAR GENADIG!"
ALS EEN KREET OM BEVRIJDING WAS DIT, HET UITVLOEISEL VAN DIEN EEUWIGEN STRIJD TUSSCHEN HET „REDENEEREND VERSTAND EN HET BEKLEMDE HART". VAN DE ONOPHOUDELIJKE WORSTELING TUSSCHEN DE „NIET TE VERLOOCHENEN MISDAAD" EN „DE NIET TE ONTKOMEN BOETE", DIE ZOO VIJANDIG TEGENOVER ELKANDER STAAN! ZIEDAAR HET MYSTERIE VAN „SCHULD EN BEROUW", WELKE BEIDE ELKAAR NOOIT VOLKOMEN ZULLEN BEGRIJPEN EN DIE TOCH GEDOEMD ZIJN, ALS TWEE ELECTRISCHE ATOMEN, IN WEERWIL VAN HUN AFSTOOTEN, ELKAAR ALTIJD WEER TE ZOEKEN; VOORWAAR, HET „ZONDE BEGAAN" EN HET „BOETEN" IS MET ELKANDER IN STRIJD; TOCH ZIJN DEZE MACHTIGE FACTOREN VOORBESTEMD ELKAAR TENSLOTTE IN DE ARMEN TE VALLEN; DIT IMMERS IS HET MIDDEL VOOR DEN MENSCH OM, ONDER LEIDING VAN EEN HERNIEUWDE ZIEL, HET LEVEN ANDERMAAL OP TE NEMEN!

Er worden van het hart van een Mensch, trouwens van zijn geheel organisch wezen, somtijds emoties geëischt, welke in het normale, dagelijksche leven niet te riskeeren, niet te doorstaan zouden zijn; van zijn mentaliteit kunnen soms dingen worden gevraagd, die hij in 't gewone leven niet bij machte zou zijn te doorstaan en antwoorden worden verwacht, die hij in normale omstandigheden niemand, wie dan ook, zou geven.

Vanwege het persoonlijk leven, naar men veronderstelt vanwege een eigen wet, een eigen wil, kortom een eigen „ik", is de Mensch zichzelf tot wet. Maar men moet dit niet trachten te verklaren als een gewoontekwestie, of als een geval van mechaniseering, als een bewust of onbewust tot automaat worden van het leven, waarbij emotioneele en vermoeidheids-verschijnselen op den bodem van het bewustzijn, ofwel op den drempel van zijn geestvermogen een rol spelen, waarbij het verstand als een instinct is, dat op een zekere hoogte staat en op dezelfde wijze als dit bij het redelooze dier, zijn taak vervult. Immers in het normale leven kent ieder dezen toestand!

Windt men zich verschrikkelijk op, is men door drukke bezigheden een uur over zijn slaap, of is men een nacht door blijven werken, ofwel heeft men achtereen meerdere tegenslagen ondervonden, dan verzet men zich tegen de emoties, blijft men in beweging, waken, arbeiden en verricht men tenslotte zijn opgelegde plichten, zijn voorgenomen werk automatisch, instinctief ofwel mechanisch: men strijdt, men blijft prakkizeeren, plannen maken, zoo mogelijk nog uitwerken bovendien, maar het is alsof een ander, een assisteerend persoon voor ons bezig is, alsof men inderdaad in een toestand van buiten-bewustzijn leeft, of men geesteloos voortstrompelt. Zelfs van het meest ongemeene, het zeldzaamste treedt er, als van alles, afvloeiïng in. Men raakt gewend aan het abnormale in zijn doen, aan zijn ongewonen ofwel nieuwen toestand. Men past zich aan en de abnormale omstandigheden, waarin men verkeert, worden werktuiglijk min of meer normaal. De prikkels zijn niet nieuw meer. De emotie verdwijnt, zeker gevoel van beklemming vermindert; men berust in den toestand!

Vandaar dat ik mij in staat gevoelde om al hetgeen ik had beleefd, al hetgeen mij had aangegrepen, niet alleen zonder vrees, onrust en smart, maar vanwege een zekere lusteloosheid, zelfs kalm te beschouwen, alsof, als gezegd, ik de geheele geschiedenis met de daarin voorkomende rampen op een film zag vertoonen.

Want inderdaad in dezen ochtendstond van een dusdanig gevoel, voelde ik mij op dezen kalmen Zondag, in

weerwil van mijn droomen in den onrustigen voornacht, na het oogenblik van goed slapen in den na-nacht, toch vrij wel in mijn cel van het Huis van Bewaring.

Zeven, voor mij niet te vergeten, zeer buitengewone dagen, met vele, bittere, smartvolle uren, acht oneindige nachten van worstelen, strijd en spanning, vol van emotioneele opwindingen, had ik reeds in deze enge ruimte doorgebracht, in afzondering van hen, die mij lief en dierbaar waren, verstoken van elk bericht uit de buitenwereld, en het had mij, zooals men heeft kunnen nagaan, heusch niet ontbroken aan den goeden wil mij voor opwinding te vrijwaren. Ook mijn overpeinzingen omtrent de sensationeele berichten, die door mystificaties in de Wereld gekomen waren, omtrent het feit, dat duizenden Menschen zich druk maakten over de opgeblazen verhalen verspreid over mijn persoon, had ik, om toch maar geen slaaf van mijn passies te worden, zooveel mogelijk beperkt. En ongetwijfeld was dit, hoe diep ik ook moreel was gezonken, tengevolge van het laatste restje zedelijk bewustzijn, dat mij als Mensch nog was overgebleven, en dat zich zelfs nog in den abnormalen en onzedelijken strijd openbaarde.

Mijn vroeger zoo wakkere, optimistische geest, hoewel al jaren verzwakt, min of meer door de omstandigheden en aanhoudend drukkenden toestand verkracht, was, zooals er bij tijden in de natuur een over-afkoeling, een zekere over-verzadiging plaats vindt, thans, vanwege mijn opsluiting en de atmosfeer in mijn cel-verblijf, in een staat van oververmoeienis geraakt. Ik was gedemoraliseerd; mijn lichamelijke en geestelijke kracht was verdwenen; van het laatste restje moreele gevoelens was eveneens zoo goed als niets meer over.

Bij het opstaan dan ook, was ik van mijn voornemen afgeweken en had aan den Bewaarder bij zijn komst niet te kennen gegeven, dat ik Dominee wenschte te spreken. Door al mijn verwarde gedachten van den nacht, door al mijn bittere overpeinzingen en angstige voorgevoelens de leugen tegenover den Predikant betreffende, de leugen, dat ik tegenover God mijn onschuld zou kunnen volhouden, was ik onverschillig geworden. Inderdaad het laatste restje van

moraal en goeden wil scheen verdwenen. Een herinnering was er zelfs niet meer van over.

Alleen was ik op dezen tweeden Zondag, waarop ik in handen van de Overheidsmacht was, van een groote droefheid bevangen en dacht in mijn eenzaam zitten aan het tafeltje na over de droefgeestigheid van het leven. Het leven echter bevatte toch zooveel schoons en ik vroeg mij af, waarom ik zoo duldeloos ongelukkig, zoo grenzenloos onfortuinlijk was geweest? En ik overdacht daarbij, hoe moeilijk het is, jezelf door het leven te slaan en hoe ik er naar gesmacht had wat in het leven te beteekenen. Ik was echter wel zéér bedrogen uitgekomen nu, nu ik mij in de gevangenis bevond.

Maar het was moeilijk een verklaring voor dat alles te vinden; niettemin trachtte ik het groote geheim van het onfortuinlijke van mijn veelbewogen leven, van de mislukking van mijn uit het hart voortgevloeid idealisme te ontdekken, maar ik kwam er niets verder mee. Zou ik dan wellicht noodlottigerwijze bestemd zijn voor de sfeer der gevangenis, in 't vervolg eenzaam daarin te verblijven hebben, gedoemd zijn eeuwig en alleen in mijn bittere opgeslotenheid alles te dragen? Zou ik *hier*, in mijn eenzaamheid wellicht den sleutel vinden, den sleutel van dat mysterieuze geheim van het leven?

Mysterieus? Ja, voorzeker! Alles goed beschouwd (en hoevele duizenden konden iets dergelijks niet met mij zeggen) was het toch nooit mijn bedoeling geweest om mijn goeden Vader, aan wien ik, vanwege zijn opofferingen zooveel dank verschuldigd was, ook maar eenig verdriet aan te doen en toch... hoeveel leed, hoeveel onnoodige zorgen had ik mijn mij immer waarschuwenden Vader in verband met mijn zelfstandig optreden, tengevolge van mijn vooruitstrevende idealen, zoo successievelijk al niet bezorgd, terwijl het tenslotte in verband met de mislukkingen van mijn leven zoover gekomen was, dat ik de ouderlijke woning heimelijk, in den nacht moest verlaten!

Het was nooit mijn bedoeling geweest om wijlen mijn rechtschapen en hoogstaanden Schoonvader, aan wien ik vanwege zijn opoffering en behulpzame hand mede zooveel dank en waardeering schuldig was, ook maar eenig verdriet

aan te doen, noch om mijn Gezin, dat ik boven alles lief had, in kommernis, zorg en ellende achter te laten — en hoeveel leed had ik hun door den samenloop der omstandigheden, tengevolge van de mislukking van mijn leven al niet bezorgd en wat zouden mijn aangebeden Vrouw en mijn lieve Kinderen nú nog te verduren krijgen, nu het Noodlot mijn ellende dreigde te bekronen!

Nooit was het mijn bedoeling geweest, hoewel ik steeds vol ondernemingsgeest was, zeer zeker was mijn wijze van handelen er nooit op gericht geweest, ook maar iemand van mijn zoo gewaardeerde Handelsrelaties te benadeelen en toch had ik tientallen van hen met duizenden moeten benadeelen als gevolg van mijn onfortuinlijk handeldrijven, van het mislukken van mijn ondernemingen!

Nooit had het in mijn bedoeling gelegen, nimmer was het ook maar een seconde bij mij opgekomen, zelfs niet als een hersenschim, om een Mensch, Busch of wie dan ook, van het leven en van zijn geld te berooven, toch... toch was het gebeurd!

Nimmer zou het bij mij zijn opgekomen, dat ik, tegenover wien ook, zou kunnen beweren, dat ik voor God mijn schuld kon ontkennen, noch, dat ik met een stalen gezicht mijzelf voor God en Menschen zou kunnen verloochenen en tòch was dat gebeurd! En wáárom had dit laatste, als gevolg van het bezoek van Dominee, met wien ik toch als gevangene niet te maken had, plaats moeten hebben? Waarom was ik nu weer op deze wijze en zoo onnoodig in verzoeking gebracht?

En nu drongen er zich een tien-, twintigtal soortgelijke teleurstellingen en verzoekingen, waarvan ik in den loop der jaren, in weerwil van mijn streven het goede te doen, het Slachtoffer was geworden, in mijn herinnering op den voorgrond.

Terwijl ik mij andermaal in droefheid en smart met het vraagstuk, wat er toch van mijn Echtgenoote en Kinderen worden moest, bezig hield, hoorde ik in de kalme, invredige Zondags-sfeer van mijn omgeving, vanuit de verte, Kerkgezang.

Dat bracht mij tot overdenkingen over den kerkgang uit

mijn jeugdjaren, aan de zijde van mijn Moeder, aan de hand van mijn Vader, op rijperen leeftijd gezamenlijk met Broers en Zusters... wanneer wij ons onder het gehoor van Dominee van Selms of Dominee Haspels gingen scharen. Hoe vol overweging en hoe rustig was toen zoo'n Zondagmorgen, hoe prettig en innerlijk verruimd voelde men zich weer bij het thuiskomen, waarna wij allen gezellig met Moeder aan tafel bijeen zaten voor een heerlijken kop koffie, om daarop met Vader rondom het haardvuur of 's zomers in den tuin een sigaar te rooken. Ook moest ik weer aan mijn jaren in Londen denken, als ik uit het middeleeuwsche Hollandsch Kerkje te Austin Friars, onder den indruk van Ds. Baart de la Faille's preeken naar huis terugkeerde om daar met eenige Relaties een en ander betreffende het geestelijk leven openhartig en vertrouwelijk te bespreken. Hoe vredig, stichtend en belevendigend was dat alles na een week van inspannenden arbeid. En mijn huwelijksleven bij den aanvang, hoe gezellig waren de Zondagen niet geweest met mijn Echtgenoote, als een echte Moeder voor mijn Kinderen, een heusche Vrouw in mijn Gezinsleven, een Vrouw, die mij bezielde door haar Vrouw zijn, die begaafd was en ontwikkeld, die kennis bezat, en bemind was vanwege de charme, die er van haar kalme en toch enthousiaste persoonlijkheid uitging, in 't bijzonder wanneer zij verdiept was in haar pianospel, als op zoovele Zondagen het geval was, bij het weergeven van die wonderschoone Engelsche „Revival Hyms", zooals die bij de Torrey-Alexander meetings in gebruik waren, waarbij zij met haar harmonieuze, zachte stem vele indrukwekkende verzen meezong, in woorden meeleefde!

O, hoe gelukkig waren wij toen en nu al jaren was dat geluk, dat vredige, religieuze leven verstoord; verstoord door hetgeen het berooide Gezinshoofd in slechts één enkele minuut van opgewondenheid had misdreven, door hetgeen zijn sterke handen tengevolge van een oplaaiende passie, met één greep in een oogwenk hadden misdaan; verstoord door een opwelling van haat, gevolgd door een te laat berouw!

Och, waar toch was die tijd gebleven, waar wel dat geluk, dat geluk, dat toch zoo onmisbaar is in 't leven!

„Snelt dan jaren, snelt vrij henen", klonk het Oudejaarsavond-lied, zoo menigmaal door de Gemeenten in de Kerken gezongen, mij in de ooren. „Welk een ramp ik moog beweenen, God, mijn God, verandert niet!"

Neen, God zelf niet! Hij was nog dezelfde meedoogenlooze God vanuit mijn jeugd, van voor eeuwen her, van het begin der Schepping; meedoogenloos, wreed en hard, een God van verzoekingen, van beproevingen, van tantaluskwellingen en tenslotte de God, die bij gebleken zwakheid een ter verdoemenis leidende straf oplegde.

Hoe ver was het met mij al niet in die richting gekomen en wat zouden er nog meer voor gevolgen zijn? Gevolgen van de ontdekking, de ontmaskering, gevolgen van straf door den al even wreeden en meedoogenloozen Mensch, de al even harde en onverbiddelijke Machthebbers, bij wie al evenmin sprake was van Goddelijke genade, opgelegd. Immers door alle eeuwen heen was er nooit iets te zien, nooit iets waar te nemen geweest van een bijzondere Goddelijke genade in de houding van de Heeren, die de Overheid, de Draagster van het Zwaard vertegenwoordigden, hoewel velen veronderstelden, dat deze Genade bij God en dus ook bij Zijn Vertegenwoordigden, te vinden was. Ter verdoemenis waren ze gebracht, alle zwakkelingen, onverschillig door wien als Tusschenpersoon!

En zelfs al bestond er nog een geringe kans op Genade, wat zou mij, mij, zwakkeling, verstooteling, vertrapt stuk individu, de toekomst opleveren; en wat zou de toekomst brengen aan hen, die mij lief en dierbaar waren? Neen, er was in mijn toestand geen straal van hoop voor de toekomst waar te nemen; er was geen kans op dat de waarheid zou zegevieren, dat ik ook maar een zweem van vertrouwen zou genieten, onverschillig van wien. En bovendien, geld was er niet, dat rustverstorende geld ontbrak, dat nu eenmaal onmisbaar was in het leven, waar alles om draaide, alles om ging, dat de spil was waaromheen alles en ieder zich als om een magnetisch middelpunt had te wentelen. Geld immers was macht; niemand, die zich maar aan iets anders vastklemde dan aan geld, die nog maar eenige beteekenis hechtte aan een zekere uitspraak, dat alle macht bij God, den Schepper

berustte; een uitspraak, die men er al voor eeuwen aan gegeven had.

„Neen, de macht berust niet bij God, maar bij het geld!" Dat toch riepen mijn Vijanden, met hun weinig geweten, niettemin groote eerzucht. Hooghartig zagen zij neer op al wat maar armoede, op al wat maar onmacht verried; door niets wilden zij zich laten aftrekken van de spil van hunne concentratie, met geen enkel probleem wilden zij zich inlaten, behalve met dat van hun geld. Zij verheugden zich over de macht, die dat bracht, zij genoten daarvan met duivelsch genot en gebruikten hun invloed voor dingen, die hen volmaakt koud lieten, alleen om zichzelf en anderen te toonen hoe groot hun macht was. Voorwaar, voor hen was geld een sterk moreel element in den strijd, die leidt tot de „survival of the fittest", het overleven van anderen door de meest geschikte.

Maar een macht van God bestond niet voor hen, daaraan dachten zij zoo weinig mogelijk, als het om hun voordeel, om winst ging. Waar het niet anders kon, ja, dan onderwierpen zij zich daaraan, maar niet op ethische gronden, zooals ik dit in de jaren van mijn omgang met de Menschen in Engeland had geleerd. Ik was n.l. tot het inzicht gekomen, dat een leven in eigen ziel met God en uitstralende in de expressie der gelaatstrekken, in een expressie van voldoening en blijdschap, van „goodwill" tegenover zijn Medemensch, het eenig belangrijke was in deze Wereld. Maar neen, zij wisten daaromtrent niets. Geld, dat was de macht, dat won!"

Inderdaad, „geld wint", schreeuwden mijn Vijanden.

Toch, ondanks alles, ondanks het onmisbare van het geld, betwijfelde ik, of het op den duur winnen of loonen zou; zeker moest men er niet mee te koop loopen! Geld hanteeren was mij een moeilijk wapen gebleken, moeilijker dan ik gedacht had, te moeilijker vanwege de macht, die het bezat en mijn ziel had daardoor schade geleden, schade als gevolg van de ontgoochelingen, die het mij en zoo menig ander gebracht had, tengevolge van den invloed, die het uitoefende, daar het nu eenmaal onmisbaar was in den strijd om het bestaan.

Maar waar was dan toch wel de zegen van het geld, het geluk door dat vervloekte geld te vinden? Waar was het goede, dat dit gevaarlijke wapen, dit onhandelbare geld, dat kon vellen wien het trof, tot stand kon brengen?

Zegen...? Geluk...? Door het geld, dat *ik* in handen had gehad was mijn leven al jaren lang verwoest, mijn ziel in duisternis gehuld, mijn hart in beklemming geraakt en wat — vroeg ik mij nog eenmaal af — zou mij, als gevolg daarvan, in de toekomst nog meer te wachten staan?

Slechts een snelle wanhoopsdaad, een daad van zelfmoord zou mij een definitief antwoord hierop geven. Voorwaar, dan zou ik als Overwinnaar uit den strijd, de worsteling tusschen het redeneerend verstand en het voor immer in mij gebroken hart te voorschijn treden; dan zou ik het mysterie der ziel, het mysterie van schuld en boete hebben opgelost!

Maar dan ook zou de Demon hebben gewonnen, de Demon, die, zooals gezegd, maar zelden zijn werk ten halve doet, wiens taak het was met vrees en bittere gedachten te martelen, te doen reageeren, te triomfeeren; dan ook zouden mijn Vijanden met al hun kunstgrepen, hun eigen-gevlochten zeden Overwinnaars worden, Overwinnaars, zij met hun roekelooze practijken, hun geraffineerde wijze van handelen!

Neen, niet doen! Weg met die gedachte! Dat waren gedachten mij door den Demon, door den Duivel, „the Enemy to the Mareh of Intellect", den reeds door alle eeuwen heen bestaanden Man der duisternis ingegeven.

Zou ik als „self made-Man", als geestdriftig Ondernemer, die, wel is waar in de macht van den Demon en als prooi van dien Duivel gevangen zit, en als Slachtoffer van Vijanden, die nu van hun macht over mij genoten, zich over hun triomf verheugden, jarenlang vertrapt, vernederd, beleedigd en zelfs gemarteld was geworden om mijn onbuigzamen geest, en gewis nog in het aangezicht van den dood bespot zou worden, mij nu nog, nu het reeds zoover gekomen was, tot zulk een monsterachtige daad laten verleiden, inplaats van mij met alle wapens, die ik tot mijn beschikking had te verdedigen. Neen, alle hoop nog niet opgegeven, al leed ook mijn ziel vanwege de voortdurende worsteling tusschen verstand en

hart, al leed zij méér dan de menschelijke natuur zou kunnen weerstaan, — ik moest geen lafaard zijn!

Ik zou hun toonen, hun, die met hun geld zich, als Machthebbers en Machtbegeerigen, in eigen moraal en gerechtigheid zich boven de eischen van het leven stelden, doen weten, dat zulk een gedrag op den duur niet aanvaard werd, dat de macht der wraak van een zwaar beproefd Vader sterker was.

„Genoeg," sprong ik van mijn stoel op, met nadruk uiting gevend aan mijn gemoed. „Genoeg," weg met die zelfmoordgedachten! Weg met die herschenschimmen! Er was nog leven, nog een kans, zij het ook zonder de macht van het geld en zonder dien meedoogenloozen God, van Wiens bestaan niemand zeker was, waaraan men alleen maar „gelooven" kon. Ik sloeg mij voor het hoofd, peinsde... ...Gelooven, doet men dit niet, wijl het bestaan van zekere objectieve normen, waaraan een ieder heeft te gehoorzamen, een evidentie, een bewezen klaarblijkelijkheid is, die men willens of onwillens, bewust of onbewust heeft te aanvaarden, te aanvaarden, tegen alle machten in, die men, tegen alle andere richtingen van denken in, dringend heeft te handhaven, waaraan men zich heeft te onderwerpen, in erkenning waarvan men zich van velerlei machtsstreven en machtsuitoefening heeft af te wenden. Zoo was daar b.v. het „objectief gevolg" van mijn misdaad, het probleem van de gevolgen van die misdadige handelingen, die buiten de zaak zelve om dóórwerken, die ik buiten mijzelve waarnam, zakelijk, onbevooroordeeld. Was van dit alles het bewijs niet geleverd? Was het categorisch antwoord op het vraagstuk daarmee niet gegeven.

Het argument lijkt zwak, ik geef het toe, maar het is de eenige theorie, die denken en praktijk met elkaar in overeenstemming brengt. Men heeft zich aan dat alles te onderwerpen, te onderwerpen, en er het bewijs in te zien van het bestaan van dien meedoogenloozen God, Dien nog niemand, geen Menschelijk wezen op aarde, zelfs niet in de oeroude tijden, ooit gezien heeft. Toch moet men aan Hem gelooven en heeft men Zijn bestaan aan te nemen, wijl Hij Waarheid is.

Maar moet men, wijl niemand God ooit heeft gezien, niet gaan twijfelen aan Zijn bestaan; moet men als gevolg van hetgeen men om zich heen ziet niet gaan veronderstellen,

dat wanneer er inderdaad een almachtig God, een God zoo wijs, zoo goed, zoo trouw en verstandig bestond, Hij zich toch zeker wel eens op de aarde zou hebben laten zien, al was het dan maar alleen om te herstellen, wat er te verstellen viel, en Hij zeker niet, iets zoo ellendigs, iets dat zoo slecht is uitgevallen als het Menschen-Wezen, zou hebben geschapen, of anders zeer zeker het beest in den Mensch zou hebben uitgeworpen.

Voorwaar, zooiets *moet* men wel gaan denken!...

„Zeg mij, o God, wat wilt Gij met al Uw geheimzinnigheid? Wat Gij doet, doet Gij dat alles tot heil van de Menschheid? Kunt Gij de gruwelen en ongerechtigheden, in weerwil van de duizenden smeekbeden, die dagelijks ten hemel stijgen, zoo meedoogenloos, zonder de geringste genade, zonder een erkenning van medelijden aanzien?

„Is al dat lijden dan tot voorbereiding van het eeuwige leven hiernamaals? Heeft het leven hier op aarde dan geen ander doel: dan het geboren worden, lijden en sterven? Sterven gelijk, symbolisch genomen, de Christus aan het kruis?

„Moet men het sterven van den Christus tengevolge van menschelijke wreedheid, als het eenigste bewijs van Uw liefde aanstippen, en is dat bedoeld om bij hen, die zich gelijk ook ik, aan misdaad hebben schuldig gemaakt, die in hun binnenste weten schuld te hebben, ondanks alle zware zonden eindelijk een zweem van berouw op den voorgrond te doen treden, zoodat hun tenslotte vergiffenis kan worden geschonken, en zij, gelouterd zijnde, nooit zondigen, het beest in den Mensch blijvend zullen weten te bedwingen; is dat bedoeld om den Mensch te doen bevroeden, dat die opoffering, die liefde van den Zoon des Menschen de waarborg ervoor is, dat het gedane kwaad, het geleden leed, de gepleegde misdaden, niet anders dan door genade te herstellen zijn, maar noch door geld, noch door macht of iets anders om den Mensch te doen beseffen, dat alleen het aannemen van den Christus, het goede, het ware en het schoone brengt op de Menschelijke levenswegen?

„Maar vanwaar dan nog al die stemmen, als die van Roependen in de woestijn, in de woestijn van wrekende

machten, opgezwiepten haat, laaiende hartstochten, wereldschen waanzin, angstwekkende Goddeloosheid? Moet men daaruit niet concludeeren, dat het leven hiernamaals en alle formaliteiten daaromtrent, slechts op ijdele hypothesen, doodeenvoudig op veronderstellingen berust, veronderstellingen, die door de Menschheid vanwege de valschheid ervan zonder vooroordeelen onvoorwaardelijk moeten worden verworpen? Is het bij al het onmenschelijke, dat men te zien krijgt, geen onzin nog geloof te hechten aan de onsterfelijkheid van de ziel? Immers er is toch ook zelfs geen spoor van vrijheid te ontdekken! Maar dan... er valt evenmin waar te nemen, dat de Mensch een bezielde automaat is, want waaruit spruit dan, bij de gedachte van te gaan sterven die angst, dat zich bereid maken, voort?

„Spreek dan toch, o God, waarom stelt Gij ons voor dat mysterieuze raadsel, waarom hebt Gij ons, als Mensch geschapen naar Uw beeld, in al soortgelijk geheimzinnig gedoe gewikkeld? Waarom ons niet klaar en duidelijk..."

Dergelijke en meer gedachten bestormden mij als vragen om zichzelve in strijd op te lossen, drongen als in behoefte aan begrenzing naar buiten en trokken zich vanwege een zekere vrees weer terug naar binnen om te verdwijnen in het melancholieke suizen der celmuren, vol fluistering en mysterie, als in een donkeren droom.

Ik verstomde van ontzetting, toen ik in de muren mijner gevangenis, die mij weder aanzagen als den weenenden glimlach, van een die sterven gaat, thans hoorde schreeuwen: „Geef den kerel levenslang!", terwijl even daarna, door al het suizen heen, als een juichen, in plaats van een schreien met hen, die het ongeluk hadden zich hier te bevinden, in een mysterie, wreed in zijn onbegrijpelijkheid gehuld, het plechtig kerkgezang van duizenden, naar het scheen, tot mij doordrong: „Ik zal U, o God, mijn dank betalen! U zegenen dag en nacht..."

Ik klemde de tanden opeen en schudde als in een vreeselijke beproeving en zorg voortdurend heftig het hoofd. Mijn verbijsterde ziel was als verdwaald. Ik wist in welk gevaar ik mij bevond en dacht, dat ik niet veel kans had er heelhuids af te komen. Het was mij, alsof de Maatschappij en mijn

eigen leven al jarenlang alle orde verloren hadden, alsof ik gedoemd was in de gevangenis te sterven, alsof het, in*dien* ik nog op de een of andere wijze vrij mocht komen, om 't even was waar ik dan terecht kwam, want mijn leven in de Maatschappij had al lang afgedaan, zou zin noch doel meer hebben.

Wee werd ik ervan, als van iets zoo schrijnend ongerijmds, iets van zoo onverwachts, dat men het, in weerwil van alles, te slikken had. Hetgeen mij kwelde, waren echter geen gedachten, geen vragen van vandaag alleen, het was wat mij en mij vanwege mijn misdaad wellicht meer dan iemand anders, al jarenlang het brein martelde, het waren de stemmingen, die mij reeds van het begin der gebeurtenis af en als gevolg daarvan bezielden.

De laatste jaren was ik bitter tegen God, gemelijk jegens den Schepper dezer aarde geworden. Het „God is Liefde" kon ik maar niet zoo eenvoudig meer aannemen! Dat alles voor den *Schepper* wellicht een goeden en juisten zin had, daarbij wilde ik blijven, maar liefde, neen, hard en duister was Hij, nachtelijk duister!

Zoo piekerde ik voort, bij tijden als verdoofd door het geweldige, dat mij als in een maalstroom vanuit het suizen der celmuren meesleepte en ik treurde, behalve over de droefgeestigheid van het leven, over mijzelf, mijn naasten, over heel de Menschheid.

En terwijl ik zoo treurend ter neder zat, luidde er een klok; het was de klok van het etensuur. Niet het aantrekkelijke geluid van een gong, maar een bel, hard en schril. Het was inmiddels twaalf uur geworden, en een half uur vroeger als gewoon werd mij mijn pannetje, ditmaal gevuld met rijstesoep, waarbij een plakje rundvleesch, overhandigd.

Ik zette mij daarmee aan tafel en dacht aan mijn Gezin, hoe jammerlijk en in welk een toestand ik hen had moeten achterlaten. In welke omstandigheden zouden zij zich in hun armoede, die het gevolg was van het verschrikkelijke, dat mij al jaren achtervolgde, wel bevinden?

Wat mij betrof, ik was tevreden; ik had niets anders, niets beters verwacht, niets beters verdiend, maar hoe stond het met hen, voor wie ik verantwoordelijk was, en wie ik onmachtig was tot hulp en steun te zijn?

In hoever zou de Staat, de Staat die mij tot onmacht had gedoemd, zich hun lot aantrekken?

Andermaal bingelbeierde de klepel der klok in de vestibule van het gebouw. Nu echter niet zoo wild en woest, alleen wat bevelend. Het geluid scheen de Menschen in het huis van Bewaring vermanend ietwat te zeggen te hebben, ze iets toe te roepen, ze naar het een of ander toe te willen trekken.

„Kerk", met dit woord opende de Bewaarder even na dit gebel de celdeur. „Naar de kerk" en hieraan had ik gevolg te geven.

„Links de steenen trap op" luidde het bevel van een anderen Bewaarder en weer een andere Bewaarder wees me een weinig verder weer een trap àf te gaan, die ik over een groote binnenplaats — uit vrees voor ontvluchting overdekt met een ijzer raam-werk — was genaderd.

Zoo bereikte ik, plotseling ontrukt aan de chaotische en verwarrende sfeer van mijn cel, de kerkdeur, begaf mij naar binnen, vervolgens wederom een trap op, en kwam eindelijk terecht op een soort galerij, welke gelijk als in een bioscooptheater, voorzien was van looppaden trapsgewijze naar beneden en dwarsgangen. De plaatsen echter waren, als loges, bijzondere, afzonderlijke, houten apartementen, juist groot genoeg om er behoorlijk in te kunnen zitten en hoog genoeg om er in te staan.

Van de deur, die het geheele front van de loge uitmaakte, bestond het boven-paneel uit duims kippen-gaas, waardoor men niet meer te zien kreeg dan den preekstoel, of juister een soort podium, met aan beide zijden — vermoedelijk voor de Heeren der Directie — een grootere, ooglijker loge. In het midden van dit podium bevond zich, bij wijze van spreek-gestoelte, een katheder, waarop aan beide zijkanten zoo iets als een étagère was bevestigd, ten dienste van den Predikant.

Links en rechts stond tusschen elk van de twee loges en den katheder een Bewaarder, onbeweeglijk, uitgedost in uniform, statig en rechtop als de Schildwachten voor het paleis, toeziende of een ieder zich in zijn zoo bijzonder klein en eng verblijf, wel eerbiedig, althans naar behooren gedroeg.

Ving een der gevangenen aan, hetzij uit verveling of om

een andere reden, in zijn eentje wat te neuriën of te prevelen... één wenk van den Bewaarder en alles was weer stil, geruischloos stil. Alleen hoorde men met geregelde tusschenpoozen het dichtklappen van de deuren der houten apartementen, wijl de Kerkgangers op enkele passen van elkaar achtereen de Kerk binnen kwamen.

Even daarna hoorde ik eenige personen te gelijk en wat luidruchtiger de trap opkomen. Zij verschaften zich een plaats boven de rij loges, waarvan ik er zelf een had. Het kwam mij voor, dat zich daarboven een soort estrade bevond, waarop ook een orgel scheen geplaatst te zijn.

Terwijl ik, huiverend van de kilte in mijn loge, zoover mijn deurtje dat toeliet, nu eens links en dan weer rechts zat te staren, en het orgel, dat inmiddels begonnen was te spelen, zachte melodieën door de ruimte van het Kerkje verspreidde, merkte ik op, dat ook hier weer alles voorzien was van ijzeren tralies, zoodat er geen uitbreken mogelijk was, dat er op eventueele vlucht uit de houten, met kippengaas bespannen hokjes was gerekend. Zelfs de hoog geboogde kerkramen waren, vanaf den drempel tot aan de spanning der bogen, voorzien van ijzeren spijlen en platte staven.

Voorts liepen er voor bewaking Bewaarders in de gangen op en neer, die, niet minder dan degenen op het platform bij den katheder, hun speurend oog lieten rondgaan, die goed toekeken of zij wellicht hier of daar iets verdachts, argwaanwekkends of bezwarends konden ontdekken.

En dat alles, overdacht ik, was met Menschelijk vernuft gebouwd, in elkaar gezet en geregeld, voor Menschen, die, als zwakkelingen in het Maatschappelijk leven, niet in staat waren geweest zich aan de wetten te passen, voor Menschen, wier zonden door het lot aan het licht gekomen waren en die nu wachtten op een veroordeeling, op een straf, die hen misschien eveneens als lot ten deel zou vallen, doch die niettemin in deze omstandigheden en op deze wijze de vergeving van zonden, de Goddelijke genade moesten hooren prediken.

Inmiddels was het één uur geworden — het uur, waarop ik den Zondag tevoren mijn Gevangenis betrad — en kwam de Predikant, die mij verschenen Vrijdag in de cel had bezocht,

statig het wentel-trapje, dat toegang gaf tot het spreekgestoelte, oploopen. Hij plaatste zich voor den katheder.

Heel plechtig, nadat het orgel had opgehouden zijn klanken te verspreiden, in een sfeer van de meest indrukwekkende stilte, vroeg Dominee den zegen voor dit uur en deelde mede, dat het zangkoor (vermoedelijk het gezelschap, dat het laatst en min of meer luidruchtig naar boven gekomen was) eenige verzen ten beste zou geven, waarop een oogenblik een gestommel boven mijn hoofd ontstond, klaarblijkelijk veroorzaakt door het opstaan van het zangkoor.

Zoo werd er dan aan de mededeeling van Dominee gevolg gegeven en ving het zangkoor aan met eenige stichtelijke liederen te zingen, die door allen met eerbied en in de diepste stilte werden aangehoord.

Was zoo'n lied geëindigd, dan hoorde men zoo nu en dan een suizing, iets dat op een zucht geleek en op het geluid der zuiging van een of andere zware deur, die gesloten werd, en waarvan de echo zich voortbewoog door het luchtruim de hoogte in tot onder het gewelf van het kerkje. Zonder twijfel riepen de muziek en zang vele sentimenteele herinneringen wakker!

Ook ik werd min of meer in gedachten teruggevoerd naar vroegere bezoeken van Kerk en Openbare Vergaderingen, waar Nuts-vereenigingen vele stichtelijke liederen, zoowel in boeiende instrumentale muziek als in schoonen zang, op treffende wijze ten beste hadden gegeven, en vele religieuze sentimenten kwamen in mij boven. Het scheen mij toe, alsof mijn overspannen geest verlichting zocht in de herinnering aan het verleden.

De Dominee trad in gebed en liet daarna eenige psalmen zingen o. a. „Hoe zalig is het volk dat naar Uw klanken hoort".

Van het orgel klonk, evenals bij liederen vooraf door het Zangkoor gezongen, wederom een zachte, aanvullende muziek, als een begeleiding van de eerbiedige stemming der menigte. Eenvoudig klonken de woorden der psalmen door dit zonder twijfel bij uitstek gemengd publiek, niet in 't minst een uitgeroepen gemeente; niettemin schenen zij regelrecht uit het hart, uit het gemoed voort te vloeien: „Zij wand'len, Heer,

in 't licht van 't Goddelijk aanschijn voort; zij zullen in Uw naam zich al den dag verblijden; Uw goedheid straalt hen toe, Uw macht schraagt hen in 't lijden; Uw onbezweken trouw zal nooit hun val gedoogen; maar Uw gerechtigheid hen naar Uw woord verhoogen."

Ik vroeg mij af, hoeveel jaren het wel geleden was, dat ik dergelijke psalmen met mijn vromen Vader en met mijn geliefde Moeder had gezongen? Hoe hadden zij — gezongen vanuit den grond des harten — tot zegen gewerkt, een onvernietigbare liefde opgewekt in mij, die door het leven desniettemin zoo ver uit den koers was geslagen. Hoe...

„Het koor zal nog eenmaal zingen!" verkondigde Dominee andermaal, en op hetzelfde oogenblik hoorde men eenige stemmen, lage, zachte, vibreerende stemmen in wonderlijk, melodieus preludium aan komen zingen uit het instrument... dan in eens luid... schallend:

„'k Verlang naar U!
Gij draagt mij in Uw armen,
Gij wilt in nood U over mij erbarmen.
Gij trouwe Jezus zorgt — wat vrees ik nu?
'k Verlang naar U!"

Het motief van het koor werd steeds rijker, voller, plechtiger uitgewerkt tot het klonk als een „Choral song". Zonder twijfel vond eenieder het verrukkelijk en voelde, in weerwil van de bitterheid van zijn omstandigheden, in weerwil van zijn wellicht eveneens kwellende zorgen en nijpende ellende, op dat oogenblik iets van het Hoogere, dat Onbestemde, waarvoor de taal door alle eeuwen heen nog geen woorden gevonden heeft, hetgeen slechts aanvoelend te benaderen is. Aanvoelend te benaderen in gevoelens, sentimenten zoo fijn, zoo teer, maar tegelijk zoo machtig dat zij alle gedachten aan dagelijksche beslommeringen verbannen, zij het ook slechts voor een wijle.

Zonder twijfel heeft eenieder, zelfs de meest verstokte egoïst, enkele, wellicht meerdere malen in het leven, zijn gemoed door dergelijke trillingen in beroering voelen gezet.

Niemand waagde het dan ook te storen. Eenieder verkeerde onder de bekoring van de heerlijke muziek en schoonen

zang en glashelder vervolgde het koor op treffende wijze:

„'k Verlang naar U!
'k Verlang naar U!
'k Zal lofgezangen zingen...
Als strijd en angst en moeite mij omringen.
Als niemand hulp kan bieden, de Vijand mij vervolgt
en ik moet vlieden.
De strijd is dra volstreden.
Ik ben getroost, het leed is haast geleden!
Gij, trouwe Jezus!, zorgt — wat vrees ik nu?
'k Verlang naar U!
'k Verlang naar U.

Zeide ik zooeven, dat het mij toescheen, of mijn overspannen geest in de vele herinneringen uit het verleden verlichting zocht — wonderlijk, deze verzen, dit zingen bracht mij tot dusdanige sentimenten van aandoeningen, gewaarwordingen van gevoelswerkingen, dat het mij in mijn toestand, als onder invloed van een mij nog onbekende macht, benauwd werd om het hart. Mijn kracht tot zelfbeheersching scheen gebroken, mijn weerstand stortte ineen; een beklemd gevoel van schuld, als nooit te voren gekend, vele gedachten, meeningen en een eigenaardige gezindheid bij mij opwekkend, maakte zich van mij meester. Bovendien werd mijn hart door al die herinneringen aangedaan, door de gedachte aan wijlen mijn Vader, aan mijn lieve Moeder, die vanwege haar jaren en de dagelijksche afneming van haar levenskrachten, menschelijkerwijs gesproken, haar levenseinde naderde, den geheimzinnigen dood nabij was. Maar dan ook vlogen mijn gedachten, terwijl er diepe droefheid was in mijn hart, naar mijn Gezin, naar mijn in kommernis achtergebleven Vrouw, naar mijn nu misschien nog niets beseffende Kinderen, naar mijn Familie, die wellicht nog niets begreep van al hetgeen er voorgevallen was... Ik, ik, een liefhebbend Vader, zat daar in een mensch-onteerende inrichting, een Leugenaar voor God, een Misdadiger, achter tralies, kortom een Moordenaar, weggevoerd van alles, wat hem lief en dierbaar was! Het was opeens te veel!

Een stroom van benauwende gevoelens bruiste op in

mijn borst, belemmerde mijn ademhaling. Soms traden nog verontwaardigings-gevoelens op den voorgrond, gevoelens van opstandigheid jegens het wreede lot, dat mij tot in die diepte gevoerd had, een enkele seconde nog werd ik door dien brandenden haat jegens mijn Vijanden, die mij tot in mijn gevangenis vervolgden, beheerscht, maar over het geheel werd ik door deze nieuwe gewaarwordingen, door een alles overweldigend gevoel van „eigen schuld", door een erkennen van eigen stupid trots in een stemming gebracht, waarin ik de bekentenis van mijn misdaad, trouwens van àl hetgeen ik misdreven had, wel uit had kunnen schreeuwen. Ik bad, of juister ik poogde te bidden, in de hoop dat vanuit den Hemel een plotseling besluit daaromtrent in mij zou nederdalen en ik luisterde naar de stilte van het Kerkje, afgewisseld door de indrukwekkende orgeltonen en het Kerkgezang, dat met elk gezongen lied het leven in mijn hart scheen te doen aanwassen.

Al mijn bedwongen bitterheid, de ondergane vernedering en schande van de laatste dagen welden op uit mijn borst en uitten zich in één grooten smartkreet. Ik klemde mijn handen om den kleinen boekenlessenaar aan de deur van mijn verblijf en 't zweet stond mij op 't voorhoofd, de druppels op mijn aangezicht.

Plotseling barstte ik in tranen los en stamelde in een alles overweldigend berouw:

„*O, God, wees mij zondaar genadig!*

Geef mij de kracht, den moed een en ander naar de waarheid te bekennen... Verlos mij van die zonde! Geef mij gelegenheid mijn leven te beteren, mij jegens de Menschen te rehabiliteeren, mijn dwaling door die daad te erkennen en de kracht, de pijnlijke gevolgen te aanvaarden. Geef mij de kracht," vervolgde ik mijn smeekbede, intusschen mijn betraand gezicht, dat verwrongen was van passies, met mijn zakdoek afdrogend, „de kracht de vreeselijke beproeving, die het bekennen voor mij zal zijn, te dragen; geef mij den moed òm te keeren en geef mij vrede! Leer mij te begrijpen, waar ik gefaald heb jegens de Menschen, jegens mijn Slachtoffer, waaraan ik mij heb vergrepen; en waarom ik jegens Uw gebod heb gezondigd, en in zoo heel veel verkeerd ge-

handeld heb. Kastijd en versterk mij in de dingen des levens, maar bewaar mijn geliefde Moeder, spaar mijn aangebeden Vrouw, mijn lieve Kinderen!"

En andermaal als een smartkreet, riep ik uit: „O, Heer, wees mij arme zondaar genadig! Geef mij den moed, de kracht mijn dwaling door de daad te erkennen, in lijdzaamheid de pijnlijke gevolgen te aanvaarden!"

Maar wonderlijk, ondanks mijn goeden wil, in weerwil van mijn voornemen om jegens en met God in het reine te komen, om mijn misdaad tegenover de Menschen openhartig te bekennen, mijn zonden te belijden, was er iets, dat mij weerhield; iets in het diepst weer van dat redeneerend verstand, dat als in een heftigen strijd, neen, meer nog als in een ontembare worsteling was met het razend kloppend hart, waarschuwde mij niet in dezen staat van overgevoeligheid te handelen, noch ergens toe te besluiten, maar op een vaste uitspraak te wachten!

En die uitspraak kwam: „Beken niet! Geef niet toe... Het is beter van niet!" Het was nauwelijks meer dan iets, dat zweemde als naar een fluisterend, waarschuwend stemgeluid, niet meer dan een min of meer pijnlijk voorgevoel, onuitgedacht, onoverdreven, onbewust, maar ziels-diepgeheimzinnig, want het drong niet geheel, maar wel als een soort onuitsprekelijke vervoering tot mij door, een vervoering, die was als het bewustzijn van een zekere overwinning.

„Er is vergiffenis voor alle zonden en voor alle zondaren; maar wie zich moedwillig, hardnekkig, consequent blijft verzetten tegen de roepstem des Heeren, die gaat te gronde," sprak Dominee, die reeds lang met zijn preek begonnen was, luid en doordringend.

Ik trachtte te luisteren naar zijn woorden; doch het bleek mij niet mogelijk ook maar eenigen samenhang tusschen deze en den een of anderen tekst, die wel was genoemd, doch dien ik niet had verstaan, te vinden. Het roerde en woelde binnen in mij als een ontstuimige zee en ik bad om leiding en bevrijding van de golven van toorn, die over mij heen bleven spoelen, om verlichting voor dat gevoel van persoonlijk beleedigd, „unfair" behandeld te zijn.

Het was mij, ondanks alles nog niet direct mogelijk mijn

woord, den eed, dien ik gezworen had, n.l. dat ik mij op mijn Vijanden zou wreken, als het moest met hen tot in den dood zou blijven strijden, te niet te doen, mijn verbitterd, grootmachtig, verstokt hart klein te krijgen. Het viel mij niet gemakkelijk, mij zelf in weerwil van mijn bede: „O, God, wees mij zondaar genadig" in allen ernst van de ijskorst om mijn hart te ontdoen, van den ijsberg, die op mijn borst drukte, te verlossen, niet gemakkelijk om mijzelf in een toestand te brengen, waarin ik werkelijk voor die genade in aanmerking kwam, zoodat ik het volle gevoel van verlichting zou kunnen genieten!

„Wie Hem aanziet, wetende: „daar is mijn Redder" maar toch zijn liefdeblik weerstaat en Hem opzettelijk trotseert, die gaat verloren, verloren vanw..." hoorde ik Dominee door al mijn eigen gedachten heen, met forsche, indrukwekkende stem, ons, als een waarschuwing, onder de aandacht te brengen, „verloren vanwege zijn halstarrigheid, zijn..."

Onwillekeurig wendde ik het hoofd om, vestigde ik mijn blik schuins op den Predikant en bemerkte, dat ik werd gadegeslagen, dat Dominee mijn betraand gezicht had waargenomen. Werktuiglijk, min of meer beschaamd over deze onmannelijke uitbarsting, gooide ik het hoofd omhoog, terwijl de waarschuwende stem van: „Beken niet, het is beter van niet," zich nog immer en steeds geheimzinnig liet hooren. Doch ik hoorde het maar nauwelijks. Het ging slechts door mij heen, het raakte iets, zonder dat ik wist wat; het was geen gevoel alleen maar een aanraking, dus toch wellicht een gevoel; in ieder geval een tegenwerkende kracht, een macht van oppositie, niet direct een trotseeren, noch halsstarrigheid, evenmin onwil. Die macht weerhield mij, die deed mij al het andere weerstaan en was mij een beletsel om tot een definitief besluit, kortom, om straks tot een openhartige bekentenis te komen.

En in weerwil van mijn herhaalde bede, om den moed, de noodige kracht daartoe, werd die tegenstrevende macht onweerstaanbaar; zij beklemde mij, kwelde me en stelde zich tegenover het steeds vaster en beslister wordend voornemen straks tot een bekentenis over te gaan, in oppositie, nam

den vorm aan van wat men gewoonlijk pleegt te noemen: stijfhoofdig- ofwel eigenzinnigheid.

En nu mag men zoo licht redeneeren en spreken van: verhard U niet maar laat U leiden, voor mij echter viel dat om den drommel niet mee. Als een geheimzinnige, duivelsche macht, een stem van meerderheid die klonk van uit nog immer een ontzettend verontwaardigings-gevoel, soms nog van uit opwellenden toorn, verwekte een besef van een groote wereldsche ongerechtigheid, maakte mij tegelijkertijd koortsig en bevreesd. En niettegenstaande mijn volharding in mijn besluit, mijn krachtig verzet tegenover die Macht, drukte ze me met stof van looden zwaarte, verloomde ze me, verlamde ze me, als wilde ze het nu daarmede probeeren mij in den weg te treden.

Maar de Predikant stond daar hoog verheven, stoer en breed, als een Smid bij zijn aanbeeld, gereed den slag te slaan, klaar om als het moest die geheimzinnige Duivelsche macht te verbannen, haar den kop te vermorzelen. 't Was alsof zijn oogen bliksems schoten, nu eens links dan weer rechts; hij zag mij bij tijden toornig en doordringend aan en liet dan weer zijn staal-blauwe oogen door het geheele kerk-ruim blikken.

„O, God is zoo trouw en... zoo goed... Zeker, Hij kan geweldig, bij tijden overrompelend zijn, onverbiddelijk in Zijn doen en optreden, als de stormwind, de donder! 't Gaat dan om de openbaring van Zijn gerechtigheid in de gerichten", sprak Dominee vol vuur en in vlam gezet. En enthousiast, moedig tegenover deze bijzondere Gemeente, als de Predikant was, bracht hij, — ik beken het eerlijk — inderdaad mijn geheele wezen zoodanig in het nauw met zijn hartstochtelijke stem, dat mijn geest in overeenstemming met het gemoed overwonnen werd, hoe heftig de strijd daarbinnen ook woedde. Ik werd getroffen door zijn woorden, toen Dominee vervolgde, als om te vertroosten:

„Barmhartigheid en genadig is de Heere, lankmoedig en van groote goedertierenheid. Hij doet ons niet naar onze zonden en vergeldt ons niet naar onze ongerechtigheden. Hij..."

Was dit niet het antwoord op het: „O, God, wees mij

Zondaar genadig! Verlos mij van die zonden!?" Als een kreet van bevrijding nu, en de oplossing van dien eeuwigen strijd tusschen het „redeneerend verstand" en het „beklemde hart", van die onophoudelijke worsteling tusschen de „niet te loochenen misdaad" en de „niet te ontkomen boete", die zoo vijandig tegenover elkander staan.

Ziedaar het mysterie van schuld en berouw, factoren, welke elkaar nooit volkomen zullen begrijpen en die toch gedoemd zijn elkander, als twee electrische atomen, altijd weer te zoeken. Voorwaar, het „zonde hebben begaan" en „het boeten" is met elkander in strijd; toch zijn deze machtige factoren voorbestemd elkaar ten slotte in de armen te vallen; het middel voor den Mensch om, onder leiding van een hernieuwde ziel het leven andermaal op te nemen.

„O, gij Huis van Bewaring," klonk Dominee's stem weer door het Kerkruim. „Voor velen zijt Gij een Gebouw der smarte, een tranendal, een huis van boeien en banden; doch ook zullen er velen zijn, die U in dankbaarheid gedenken, als de plaats waar zij in het leven werden teruggeroepen! Velen..."

„Steeds hooger stijgt het pad des levens, tot eindelijk... eindelijk... neen... niet... achterom, maar voor U uit... dáár is het groote... het groote... dat men zich weldra... één doel nastrevend... weer... anderen najagend... zal veroveren, een doel... het ware doel... dat zijn oorsprong vindt in... te danken is aan... Gods genade... Gods liefde...!"

„Gods liefde," herhaalde ik. Maar juist dááraan durfde ik niet te gelooven, kòn ik niet gelooven. Evenmin als aan Gods genade. Aan zijn toorn en roepstem viel niet te twijfelen, wàs niet te twijfelen, maar genade, liefde...?

Niettemin door al die groote, ootmoedige woorden, verdween het duister in mij in een reeks van betere, reinere gedachten. 't Rolde weg als een zwaar gordijn en ik zag duidelijk 't rijk der verschrikking, de hel van verwoesting, de woestijn, waarin ik zoo lang had rondgezworven, nevens mij als op een film voorbij trekken. In dat rijk der verschrikking, in die eindelooze woestijn had ten slotte een stem geklonken, een stem die mij gebroken, die mij vertroost, met haar wonderlijke melodie en klank overwonnen, die mij tot een besluit gebracht had.

Het was ditmaal de Stem, Die ik mij maar al te goed herinnerde, de Stem boven alle machten verheven, krachtiger zelfs dan die van den „Enemy to the Mareh of Intellect", die van zoo overredende verleiding is. De Stem, Die ik mij maar al te goed herinnerde vanuit de jaren in Engeland, Die ik herkende vanuit mijn meer rijpere levensjaren, Die mij als het moest tot alles dwong wat Zij wilde. Bij het aanhooren van die Stem was ik als een Creatuur, als een Individu, dat Hem toebehoorde, sedert den tijd, dat Hij mij, een groot Zondaar, voor altijd gestempeld had tot zijn Dienaar, als het noodig was Zijn Slaaf en ik mij geheel had overgegeven.

En ik kwam er toe, U, o mijn God, met „Genadige God" aan te roepen en mijn lijden hield op, mijn wanhoop nam een einde. Ik hoorde of zag niets meer, niets dan hetgeen in een waas nogmaals voorbij mijn oogen scheerde. Al weenend, mijn hand omhoog en vast tegen het voorhoofd gedrukt, bad ik in stilte: „Laat het niet wederkeeren"!

„Het koor zal nog eenmaal zingen," sprak Dominee en onder diepe stilte, waarin ik moeite had met mijn zakdoek mijn snikken te smoren, ving het gezang weer heel zacht aan:

„Kort is de tijd! En lang, de lange eeuwigheid. O, Mensch, laat dit Uw ziel doordringen. Bedenk het toch voor alle dingen: Kort is de tijd. En lang, de lange eeuwigheid!

„Stel toch niet uit, Tot straks de deur zich voor U sluit! Ontwaak en laat dra U leeren. Uw redding, dat is Gods begeeren, Stel toch niet uit, Tot straks de deur zich voor U sluit!

„Neem Jezus aan! Hij heeft zooveel voor U gedaan. Zijn hart klopt U vol liefde tegen, Hij kroont U met Zijn eeuw'gen zegen, Neem Jezus aan, Hij heeft zooveel voor U gedaan".

Ik gevoelde mij bij al dit zingen als een kind — alsof de zonnewijzer van mijn leven een tiental, neen, een twintig-, dertigtal jaren achteruit was gezet, juister nog alsof ik van voren af aan had te beginnen, moest beginnen! En onwillekeurig dacht ik, was het mij, als zag ik Hem mij in den letterlijken zin des woords naderen, in waarheid om mij heen

zijn. Ik moest aan de groote Engelsche zangers Torrey en Alexander denken en de bede kwam mij op de lippen: „I must have the Saviour with me, For I dare not walk alone; I must feel His Presence near me, And His arms around me thrown."

En toen het koor als slotzang zong: „Geef Hem de hand! Hij brengt U naar het Vaderland! De Heer wijst Uwe ziel niet buiten, Zijn hand wil U de deur niet sluiten, Geef Hem de hand, Hij brengt U naar het vaderland", was het mij, alsof Hij inderdaad, weliswaar langzaam, maar vast en zeker ook mij bij de hand nam, als nam hij mij geheel in bezit.

Hij sprak nog zacht aan mijn oor, met die Stem, bij wier klank ik als niets telde; niets was ik meer, ik bestond alleen door Hem!

Ik bedekte mijn gezicht met de handen om mijn herhaalde onmannelijke uitbarstingen voor de Bewaarders te verbergen, doch de tranen, verspreid over mijn handen, verrieden hetgeen er in mij omging. Ik had ik-weet-niet-wat willen geven voor slechts één dronk water, maar durfde er niet om te vragen, uit vrees mijzelf te verraden.

Gelukkig, Dominee sprak den zegen uit en alle gedachten van uitstel afwerend, met een zweem van voldoening, omdat ik zoo vast besloten was, keerde ik terug naar de cel, terwijl een gevoel van berouw mij overmeesterde, een berouw zóó knagend, dat ik er van steunde, zoo intens, dat ik er geen seconde aan dacht, hoewel zich toch nog weer eenige tegenstrijdige gedachten op den voorgrond drongen, er tegen in te gaan. Zonder aarzelen vroeg ik dan ook aan den Bewaarder of Dominee mij wilde komen bezoeken, wijl ik den Predikant naar aanleiding van zijn bezoek van verschenen Vrijdag wilde spreken.

Mijn zenuwen ontspanden zich, terwijl ik het hoofd nog in mijn zakdoek verborgen hield. Daarop volgde de onvermijdelijke reactie. Mijn knieën knikten onder me en hevig snikkend, met nerveuze schouder-schokkingen, wankelde ik in den letterlijken zin des woords de cel binnen. Eindelijk alleen en onbespied, gaf ik mij gedurende een paar minuten

over aan de bijna zinnelijke verrukking van aan mijn gevoelens den vrijen teugel te kunnen laten.

Snel verfrischte ik mij met een paar teugen water vanuit mijn steenen kruik, waschte mij het aangezicht, terwijl mijn moed bij de minuut toenam, mijn zenuwachtigheid verdween. Ik zou nu àlles mededeelen, niet alleen mijn leugen bekend maken, maar ook mijn misdaad. Dominee moest dan maar weten wat hem te doen stond.

Dominee kwam. Ik kon mij nog immer een gevoel van natuurlijke beklemdheid niet ontveinzen. Ik trachtte op mijn gemak te komen door te beginnen met mijn excuses aan te bieden, maar dat viel zoo direct nog niet mee. Doch Dominee kwam mij te hulp, moedigde me aan vrij uit te spreken; daarop maakte ik den Predikant erop opmerkzaam, dat Z. E., indien hij alles wist, zich niet langer mijn vriend zou noemen, dit niet langer zou kunnen doen, als gevolg van mijn leugen en hetgeen daarmede in verband stond.

Spontaan stak Dominee mij zijn hand toe, die ik aarzelend aannam, en herhaalde met warme en aanmoedigende stem de woorden: „ik ben Uw vriend, en blijf Uw vriend, wat er ook in Uw leven gebeurd mag zijn, wat ook in verband met Uw arrestatie heeft plaats gehad. Aldus, nog eenmaal, spreek vrij uit!"

Ik gaf aan die uitnoodiging gevolg, biechtte kort en bondig, zonder te trachten iets te verschoonen, op, hetgeen tien jaren geleden in verband met den dood van Busch had plaats gehad; en hierdoor kwam mijn onstuimige en opgewonden geest duidelijk merkbaar tot rust en kalmte. Ik wachtte af, wat Dominee te zeggen ofwel te vragen had!

Of het in mijn voornemen lag, ook de Civiele Autoriteiten een en ander mede te deelen; of Dominee de Heeren der Justitie mocht waarschuwen?

Wat Dominee daarvan dacht? vroeg ik.

Dat was mijn plicht. Hoe zou ik mijn hoofd nog een dag langer te rusten kunnen leggen zonder dit te doen? aldus de Predikant.

Ik knikte. Zoo dan begaf de Predikant zich naar beneden om den Rechter van Instructie en den Officier van Justitie ervan in kennis te stellen en te vragen of de Heeren bijgeval

een volledige bekentenis wilden mee aanhooren. Doch Dominee kwam met de teleurstellende mededeeling terug, dat de Heeren niet thuis en ook niet te bereiken waren.

Ik stelde den Predikant gerust; trachtte dat ook mijzelf te doen, door te beloven, dat ik den volgenden dag, Maandag, een volledige bekentenis, meer in details, tegenover de Heeren der Justitie zou afleggen.

Bang als ik was, dat ik wellicht toch nog te overijld had gehandeld, dat mij ten slotte tòch nog weer de moed zou ontbreken, vertelde ik mijn strijd, een en ander omtrent mijn worstelen, hoe ik tot een besluit, tot de bekentenis gekomen was en vroeg Dominee, hetgeen ik hem had medegedeeld, tegelegener tijd maar aan de Heeren der Justitie over te vertellen.

Dit zou gebeuren en nu vertelde ik alsnog zooveel mogelijk wat er alzoo òm het feit had plaats gehad, kortom al hetgeen mij maar het eerst te binnen wilde schieten. Alzoo stond ik, in den waren zin des woords, als een berouwhebbend boeteling, boetvaardig tegenover een Tribunaal, terwijl de Dominee functioneerde als Rechter en ik als Penitent, als Gevangene, die bekentenis aflegde zijner schuld.

Dit toch zou niet hebben plaats gehad, ik zou het nooit gedaan hebben, ik had er nooit toe „kunnen", nooit toe durven komen, als mij niet die machtigste en natuurlijkste gevoelsmerkingen van mijn innerlijk wezen, die mij jarenlang, als gevolg van een zekere verhardheid, hadden koud gelaten, mij ertoe gedreven hadden, als zij niet dàtgene in mij wakker geroepen hadden, wat ik nooit tevoren, zeer zeker niet zóó had gevoeld: n.l. de persoonlijke aanraking van iets dat in zeer nauwe betrekking tot mijn zielstoestand stond, dat mij had aangegrepen, juister nog had overweldigd. Bij tusschenpoozen nog, terwijl ik Dominee een en ander mededeelde, drong er duidelijk, als het uitvloeisel van dien eeuwigen strijd tusschen het redeneerend verstand en het beklemde hart, van de onophoudelijke worsteling tusschen de niet te loochenen misdaad en de boete, waaraan niet te ontkomen was, een fluisterend gelispel tot mij door, dat met snikken werd beantwoord.

Een vaag gevoel zeide mij, dat dezelfde strijd, waardoor

de ziel vanwege de misdaad en de boete, waaraan niet te ontkomen was, was gefolterd, thans woedde in het hart vanwege de bekenning van schuld en het gevolg van berouw. Dit was dus hetgeen het objectief gevolg der misdaad, het buiten alles om handelende, gerechte, objectieve resultaat der daad, mij wilde leeren: n.l. dat de Mensch moet boeten voor wat hij heeft misdreven; ja, dit was wat het mij wilde leeren toen het, afgescheiden van het innerlijk besef van dwalen, van begane dwaasheden, mij zoo veelbeteekenend te kennen had gegeven, dat het eenvoudig een kwestie was van een objectieve wet van uiterlijken aard, die zich om de tragedie bewoog. En hier werd nu, vanwege dat gevoel het bewijs geleverd, in een gevoelsmerking van het gemoed.

Ik was mij immers voorheen reeds bewust van mijn persoonlijke afdwaling, van mijn afvallige geestelijke verhouding tot God, als gevolg van mijn misdaad, van de leugen en zonden, bewust van een vervreemding van het innerlijk Goddelijk wezen in den Mensch en ik had steeds geweten, dat alleen berouw het middel was om de gunst en genade daaromtrent te herwinnen, om vervreemding te niet te kunnen doen. De vroegere pijn van het geweten, de vrees en de strijd, de wanhoop van de ziel, die mij als misdadiger al jaren zonder ophouden hadden bezig gehouden, het waren immers alle verschijnselen geworden, geheel afgezonderd van mijn persoon, levende nog in zekere verwachting van overwinning, terwijl in tegenspraak en in tegenstelling met mijn vroegere levenshouding, mijn kleinmoedigheid in een zekeren trots, ja, ondanks alles zelfs in een zekere persoonsverheffing was veranderd, mijn weekheid in een onbeschrijfelijke hardheid, mijn smachten naar medeleven, naar samenstemmen in een bittere geslotenheid was overgegaan.

Was het dan wonder, dat het mij vreemd te moede was, dat ik mij moreel beangstigd voelde, dat het mij zelfs nog even in weerwil van het berouw benauwd om het hart werd, dat ik mij tegenover den Predikant onvrij gevoelde, toen ik hem al het gebeurde vertelde, hem het geheimste van mijn ziel openbaarde. Mijn heele bekentenis toch had betrekking op het mysterie van mijn wezen, het mysterie van schuld en berouw, welke beide factoren elkaar nooit zullen be-

grijpen en die toch gedoemd zijn elkaar, als twee electrische atomen, in weerwil van hun afstooten, toch altijd weer te zoeken; elkaar te zoeken ondanks alles, in weerwil nog van den moreelen angst, om eindelijk aan het eind van hun machtigen strijd in elkaars armen te vallen; het symbool der verrijzenis. En als het zinnebeeld der Kerk was voor mij de Predikant, die ook weer was als een Rechter, en tot wien ik mij, evenals een stukje staal tot een magneet, voelde aangetrokken.

Inderdaad, het was mij, alsof ik als door een magnetische kracht werd aangetrokken tot dien Predikant daar voor mij, tot dien Dominee, dien ik twee dagen geleden niet eens kende, wiens naam ik nog niet eens wist en onder wiens invloed ik nu praatte en praatte, terwijl ik mij onrustig door mijn cel bewoog, door wien ik mij het mysterie uit het gemoed liet trekken.

Tenslotte raakte ik uitgeput, moest ik ophouden, want mijn stem dreigde mij te begeven; mijn stem was, hoewel ik bijna fluisterend en met de noodige handgebaren had gesproken, heesch geworden en mijn slapen bonsden van de voortdurende inspanning, die het spreken mij kostte. Bange droefheid vervulde me.

Dominee trad in het gebed en ik kreeg een gevoel, of er iets grootsch was gebeurd, iets ongedachts, iets ongehoopts. Wat? Ik wist het niet, kon het niet weten, maar de duisternis week, hoewel langzaam, uit mijn ziel en iets schitterends, iets schoons kwam ervoor in de plaats. Toen, gedrongen, ja, weer voor het eerst na vele jaren als overweldigd door een warmen stroom van geloof en vertrouwen, zonk ik op de knieën en bad, bad nadat Dominee zijn gebed beëindigd had. Bad, terwijl ik voelde het niet waardig te zijn, niet waardig vanwege de misleiding, waaraan ik mij had schuldig gemaakt, om vergeving voor mijn grove leugen, voor mijn zonden, om vergiffenis voor hetgeen ik had misdreven.

Ik bad, dat God mij te eeniger tijd in de gelegenheid zou stellen, mij behulpzaam mocht willen zijn, om toch nog eens goed te maken, wat ik jegens zoovelen had misdaan, kortom om te mogen herstellen, wat nog maar mogelijk was. Maar bovenal bad ik om moed, om kracht; kracht wijl

ik van mijzelf niet zeker was, mijzelf niet vertrouwde, er niet zeker van was, dat ik een en ander naar de volkomen en waarachtige waarheid aan de Justitie mede zou deelen, wijl ik bang was daartoe niet in staat te zullen zijn, het niet te durven doen! Ik bad om de ware woorden daaromtrent.

Dat waren mijn oprechte beden, en ondanks een zekere zwakheid daarin, kwam er als antwoord iets, dat mij troostte, een gewaarwording van verlichting, van genade, een blijdschap. Wàt het was, was mij niet recht duidelijk, juister nog stond mij niet helder voor den geest, maar het was me, alsof er een nieuw, levend geloof in mij ontwaakte, want, terwijl mijn hart beefde van en mijn handen zich samenklemden in dien nog immer bestaanden, moreelen en zwijgenden angst, werd allerlei samenhang mij duidelijker, helderder; het verre en het nabije trad tezamen tot dicht voor mijn geestesblik; ik ondervond, juister ik beléefde het wonder van het gelijktijdig zien, het wonder dat mij in de laatste oogenblikken tusschen al die machtige en natuurlijke of onnatuurlijke gevoelsmerkingen door, als een nimmer te vergeten ontroering te beurt viel, een ontroering, waarin, hoe kort van duur zij ook mocht zijn, mijn betreurenswaardig bestaan met al zijn beklemmingen in het niet verzonk, waarin ik, vanwege de bevrijding van die vervreemding, iets Goddelijks bespeurde, waarin al het andere week voor dat enkel gevoel: het geluk van te leven, terwijl nog slechts enkele uren geleden mijn overspannen geest zich, door den drang der drukkende melancholie bereid had verklaard tot de vlucht in het oneindige; kortom — ik beleefde het wonder dat de grenzen van ruimte en van tijd, als bij de Voorzienigheid vastgelegd, vanwege den loop der omstandigheden vereischt, overbrugde. Ik begon het doel van mijn leven, van mijn worstelen en strijden van voorheen en dat der laatste dagen te begrijpen en den weg, dien God voor mij gebaand had te zien.

En inderdaad, langzaam scheen de sluier van duisternis te wijken, de verstarring werd minder, de schaduw van den eeuwigen nacht bleek te zijn gevloden. Zoo gevoelde ik ook, dat ik tot helderheid omtrent mijn omstandigheden moest komen, zoowel voor God, de Menschen als voor mijzelf.

Zoo probeerde ik opnieuw, na een wijle gezwegen te hebben om tegenover Dominee aan mijn gemoed uiting, aan mijn hart lucht te geven, nog eenige mededeelingen in het belang van mijn toestand te doen, doch de woorden bleven mij in de keel stokken, ik moest al mijn krachten inspannen om niet nogmaals in snikken uit te barsten.

Het was mij echter onmogelijk mij van weenen te weerhouden; ik was tot in mijn binnenste geschokt. Desniettemin ging ik met de meeste inspanning voort met Dominee een en ander te vertellen, hem zooveel als mij maar mogelijk was te openbaren, hoewel ik in mijn hart soms twijfelde of het wel eenige waarde had, of hetgeen mij te voren onrecht had toegeschenen, misschien recht was en omgekeerd.

Daarbij had ik het gevoel, terwijl het bloed mij immer nog wat onstuimig door de aderen joeg, als loste mijn lichaam zich op. In tegenstelling met hetgeen ik den vorigen Zondag bij de confrontatie in de garage ondervonden had, constateerde ik nu, met volkomen helderheid, hoe een tweede wezen zich lòs maakte van mijn eigen ik. Het werd mij vrijer om het hart; het beeld van dat tweede wezen begon te verbleeken, hetzelfde betere gevoel, dat ik vele jaren terug gekend had, werd weder in mij wakker en begon langzaamaan mijn hart te verteederen; een en ander kreeg een ander aanzien, zelfs de tralies der cel, ik achtte zelfs mijn opsluiting niet langer onredelijk, wijl er ook innerlijk zekere enge begrenzing van vrijheid, zekere schematische omlijning van objectieve afhankelijkheid was ontstaan.

Dominee maakte aanstalten te vertrekken, en bij de gedachte hoe vreeselijk het was, dat ik hem dat alles zóó maar had kunnen zeggen en zonder te sterven van schaamte, vloog er een zenuwachtige trek over mijn gelaat, waarbij weer voor een oogenblik een schuwe, achterdochtige uitdrukking in mijn oogen opdook, waarover ik mij echter onmiddellijk schaamde.

Maar toen Dominee — die dit bemerkte — mij zijn eene hand op den schouder legde, mij de andere toestak en met een stem bevend van aandoening zeide: „Maakt U zich niet zenuwachtig, gelooft U toch niet, dat U door Uw bekentenis ook maar een graadje minder is geworden in mijn

oogen, integendeel, Uw openhartigheid heeft me juist getroffen," voelde ik mij onmiddellijk zóó volkomen zeker van Z. Ew., dat een gevoel van onbegrensd vertrouwen in Dominees persoon mij verwarmend door de leden ging. Dit moet door Dominee eveneens wel zijn opgemerkt, want mijn gelaat, hoe droevig ook nog, moet Z. Ew. verraden hebben, hoe verlicht ik mij gevoelde.

Zonder een woord te spreken drukte ik de mij toegestoken hand en deed dat, omdat ik op dit oogenblik geen andere uiting voor mijn gevoel had. Daarop vertrok Dominee met een groet.

Alleen gelaten zijnde, belangrijk rustiger, maar zeer bedroefd, bedroefd over mijzelf, bedroefd over mijn veelbewogen leven, mijn onstuimige natuur, zette ik mij aan het tafeltje, den elleboog er op, de hand onder het hoofd; peinsde over de gevolgen. De tranen bleven uit mijn oogen vloeien, maar ik schaamde mij er niet meer over, want niemand zag ze; ze schonken mij verlichting en hielpen mij om in het besluit, alles aan de Justitie mede te deelen, te volharden.

Te midden echter van mijn droefenis sprong ik op, want op een gegeven oogenblik, in weerwil van het verlichte hart, gevoelde ik mij opeens weder innerlijk benauwd worden, een weifeling opkomen tusschen angst, onzekerheid en een smartelijk verlangen. In heftigen zielestrijd ving ik weer aan de cel op en neer te loopen.

Als gezegd, ik gevoelde, dat ik tot helderheid omtrent mijn omstandigheden moest komen, zoowel voor God en de Menschen als voor mijzelf; maar ten opzichte van de Menschen juist was niets mij helder; waar het hen betrof was alles donker, nachtelijk donker. Het zonderlingste was wel, het niet te loochenen feit, dat ik, hoewel ik als Penitent, als Gevangene, tegenover een Tribunaal, waarin Dominee als Rechter was opgetreden, bekentenis had afgelegd, in mijn hart nog twijfelde, of deze, vanwege een zeker ongeloof wel waarde had.

Zeker, ik had het onvoorwaardelijk vertrouwen van Dominee gezien; aan Z. E. kon ik niet twijfelen. Maar, vroeg ik mij af, wat was er dan toch in dat bekennen tegenover Dominee voor vreemds, voor zonderlings geweest, wat wàs dat dan

toch in mijzelf, dat maakte, dat ik weer begon te twijfelen zooals ik de laatste jaren aan ieder en alles had gedaan, terwijl ik toch de echtheid van hetgeen gebeurd was erkennen moest? Wat was dat toch?

Het is waar, de oprechtheid had mij toegestraald uit Dominees blik, toen Z. Ew. mij had gevraagd, of het bekennen mij verlichting gaf, hetgeen inderdaad het geval was geweest, wijl verlichting, vreugde, schaamte en wroeging in mengeling van gewaarwordingen mijn hart beroerden. Die oprechtheid, die echtheid moest wel uit de ziel voortgesproten zijn, daarvan getuigde de vredige gelaatsuitdrukking van den overwinnenden, zegenvierenden, in zekeren zin triomfeerenden Predikant.

Maar, waarom? Zeker toch niet, omdat er nu een rechtmatige straf, een zekere vergelding ten opzichte van mijn persoon zou kunnen volgen! Ik verdiende zeer zeker een veroordeeling. Het ging over feiten en er waren oogenblikken geweest, waarop het mijn plicht was geweest te spreken. Eén ervan was wel het oogenblik geweest, waarop het tot mij was doorgedrongen, dat ik mij door het wegnemen der bezittingen van mijn Slachtoffer, aan zijn eigendom vergreep, en waarop ik duidelijk had geweten: diefstal is onrecht, brengt bij ontdekking schande en ellende over den Mensch, schande over zijn Gezin. Dat hàd ik begrepen en het had me daarna altijd pijn gedaan. Ja, dit was nog het vreeselijkste van alles. Inderdaad, hoe had ik het allemaal maar zoo Dominee kunnen mededeelen, zonder niet te sterven van schaamte.

Nu zou straks eenieder weten, hoezeer ik de Justitie had misleid en de schande van mijn halsstarrig ontkennen deed me terugschrikken van een, met een gewoon excuus, vergiffenis vragen. O, als ik er aan dacht, dat ik niet veel beter was dan een geraffineerd Misdadiger, toen ik ter confrontatie bij mijn Slachtoffer stond en tegenover de Justitie...

Tot nu toe was de leugen de eenige voorwaarde geweest, waaronder ik met het geheim van mijn leven had kunnen blijven bestaan; alleen deze in mijn vaste besluit om in het geheel niet meer aan dat geld te denken. Nu evenwel was ik genoodzaakt, daarmee rekening te houden en ik stelde mij de onvermijdelijke vraag: zouden mijn Ondervragers mij wel gelooven, als ik hun vertelde, hoe een en ander

in den loop der omstandigheden in zijn werk was gegaan?

Ik zag mijzelf reeds pogingen in het werk stellen, om ook tegenover de Justitie tot het doen van *die* bekentenis te komen. Ik staarde aanhoudend voor mij uit, met het hoofd in de handen, angstig te moede, wijl ik allen zoo vele jaren had bedrogen, om den tuin had geleid; en bevreesd, dat ik omtrent dit punt niet oprecht zou kunnen zijn.

„O, Jezus van Nazareth, indien Gij nog als voorheen mijn Leidsman wilt zijn, indien Gij mij, ondanks alles, evenals jaren geleden, nog tot hulpe wilt zijn op Uw weg door de Wereld, gaat Gij dan mijn gevangenisdeur niet voorbij. Indien Gij U alsnog over mij wilt ontfermen, erbarm U dan over mij, Zondaar! Open toch geheel mijn verblinde oogen en doe mij zien, U zien."

Terwijl ik, knielend op den steenen vloer, bad, begon de wolk der duisternis, die mij zooeven overvallen en ter aarde gedrukt had, doorschemerd te worden door een straal van hoop, hoop dat Hij wellicht inderdaad nog mijn Leidsman wilde zijn.

Moede, ternauwernood in staat mij uit te kleeden en toch vreemd, zonderling uitgerust, en mij gevoelend alsof met die onverwachte, plotselinge aandoeningen het verleden voor altijd van mij was weggevallen, een gevoel, waarvan ik, hoe kort van duur ook, genoot, begaf ik mij te bed.

Maandag, 19 Januari 1925.

VOOR DEN RECHTER VAN INSTRUCTIE!
DIEP IN MIJN BINNENSTE, ONBEWUST ZELFS VAN MIJN DROOMEN, SCHEMERDE HET VAAG, DAT AL DIE GROOTE EN KLEINE AUTORITEITEN, DIE CIVIELE SPEURDERS MIJN MISDAAD WELEENS VERKEERD ZOUDEN KUNNEN BEGRIJPEN, MIJN BEKENTENIS WELEENS ANDERS DAN ZIJ BEDOELD WAS EN VERKEERD ZOUDEN KUNNEN OPVATTEN.

Op den eersten schemerschijn volgt de dageraad en de Zonsopgang. Schoon is het dagen in de natuur voor hen, die zich kunnen begeven naar het eenzame bergplateau; iets dat een ieder wel eens meer of minder letterlijk heeft kunnen doen.

Droevig echter is het te moeten constateeren, dat men zich na een door Maan noch Sterren opgeluisterden, duisteren nacht, eenzaam tusschen de Kerkermuren bevindt. Niettemin geeft de waarneming van den eersten schemerschijn een zekere geestkracht, hoewel nog geen kracht, die de muren der gevangenis zoodanig lichter doet schijnen, dat de vleugelen der duisternis verteren.

Het observeeren van den schemerschijn deed mijn vertrouwen in een resigneerende overgave aan niet te ontkomen wetten toenemen, een bewijs van het goed-geplaatst zijn van dit vertrouwen had ik reeds in mijn bekentenis aan Dominee, dat moest mijn steunpunt zijn om tot de daad te komen.

Ik had vrij rustig geslapen. Weliswaar was het ook ditmaal de slaap der afgetobde smart geweest en evenzoo een slaap

vol pijnlijke droomen en van een doffe matheid, een slaap, die men voorkomende na een doorgestane crisis in het leven bestempelt met den naam „verkwikkings-slaap", waarin men met roode oogleden, met wijdgetrokken lippen en onrustige ademhaling daarneder ligt, kortom een slaap als tengevolge van een zekere weldadige machteloosheid, die als reactie op de overspanning door de vele emotioneele ervaringen gevolgd was, maar toch had deze me goed gedaan.

Pas tegen den morgen, toen er eenige lichtstralen in mijn cel naar binnen drongen, en er een nog onbekende sfeer als 't ware golvend, door haar kleine ruimte zweefde, werd mijn lichaam onrustig, constateerde ik, dat mijn handen gloeiden en mijn gezicht, anders vrij beheerscht, vertrokken scheen en min of meer gegroefd.

En, naar ik vernam, ik had zwaar gedroomd, had daarbij willen spreken, iets willen zeggen, maar had dit niet kunnen doen, vandaar dat ik wakker was geworden, maar toch nog in staat was hetgeen zich in dien droom had voorgedaan waar te nemen. Doch al spoedig werd dit door de werkelijkheid, de werkelijkheid, die zich nu in den schemerschijn liet aanzien als een begin van het leven der daad, op den achtergrond van mijn denken gedrongen.

Mijn eerste gevoel was dat van ontroostbaarheid. Niet over de bekentenis, die ik aan den Predikant had gedaan, doch over mijn eigen leegte van gemoed en over mijn Naastbestaanden. De onrust in mijn binnenste bleek nog verre van gestild, al was de hoop ontwaakt; scheen mij eerder toegenomen, aangegroeid tot spanning, de spanning der verwachting. Als zoo dikwijls in den schemerschijn het geval is, nam ik een neiging tot twijfelen waar, het was het uur nog van onzekerheid! Week en ontroerd voelde mijn innerlijk wezen aan, door wat geen vreugde was, doch direct ook geen pijn; eigenlijk was er daar binnen iets, dat nog niet recht wist wat goed, wat plicht, wat hernieuwing en wat leed was. Alles was nog zoo vreemd in mij, zoo verteederd, zoo vaag. En in de weifelende atmosfeer der cel, was het alsof al wat hier in de voorafgegane dagen aan feiten, gebaren en gevoelens beleefd was, al wat erin was opgenomen, nog niet verdwenen was, en ik wist niet, of mijn ziel berustte in een

blijde overgave aan niet te ontkomen wetten, of nog uitvloog naar lokkende, wrekende machten.

Maar zooals gezegd, ik nam dit alles waar bij het wakker worden, doch bij het opstaan gevoelde ik weinig of niets, niets dan het bewustzijn van een nieuwen dag te zijn ingegaan, een dag waarop de werkelijkheid eerst had te beginnen door de daad; en de vraag verrees in mij, wat er moest — juister nog wat er stond te gebeuren, nu, nu ik aan den drang had toegegeven?

Van alles wat ik voor het slapen-gaan had overdacht, was mij slechts duidelijk de herinnering bijgebleven, dat ik vandaag voor een nieuwe taak zou worden gesteld, voor een taak, die ik met de meeste omzichtigheid had te vervullen en die wel in hoofdzaak daaruit bestond: de leugen, waaraan ik, om de gevolgen van mijn misdaad te ontgaan, al jaren, als aan een soort moraal, had vastgehouden, niet te verwarren met de waarheid.

De rust echter was mij te stade gekomen; ik gevoelde mij in staat geleidelijk aan mijn gedachten te rangschikken, mij moreel voor te bereiden op de gewichtige dingen, die te gebeuren stonden, de ernstige zaken, die op til waren te overwegen.

Ik begon dan ook met te overleggen: hoe ik over mijn misdaad moest beginnen; in hoeverre ik mij kon laten gaan tegenover de Civiele Autoriteiten, die met het onderzoek belast waren, en die mij het verhoor zouden afnemen; hoe ik voor de Heeren der Overheid mijn bekentenis aan Dominee begrijpelijk zou kunnen maken.

Diep in mijn binnenste, onbewust zelfs en afgescheiden van mijn denken en droomen, schemerde het vaag, dat al die groote en kleine Heeren Autoriteiten, die Civiele Speurders mijn misdaad wel eens verkeerd zouden kunnen begrijpen, mijn bekentenis weleens anders dan zij bedoeld was en verkeerd zouden kunnen opvatten: omdat zij wellicht het grondprincipe van den levensstrijd niet practisch kenden; wijl zij de moeilijkheden, die dit meebracht, misschien niet letterlijk en aan den lijve bij ondervinding hadden gehad in het leven; omdat zij dit daardoor uit 't oog zouden verliezen; omdat zij wellicht nimmer door een soortgelijken

titanenstrijd als waartoe ik vervoerd en wellicht duizenden met mij misleid waren geworden, waren opgezwiept; omdat zij in hun levenspositie van rustig levende en goed verzorgde Menschen nooit persoonlijk in omstandigheden als de mijne hadden verkeerd; en wijl zij vanwege hun ambt geroepen waren, het gewichtige requisiet van het instinctief gevoel uit te schakelen, in verband met alles wat hun maar met mogelijkheid tot persoonlijke opwinding zou kunnen voeren; en eindelijk, omdat zij vanwege een zekere sleur des levens, onkundig stonden tegenover de machtigste en natuurlijkste gevoelswerkingen van hun Evenmensch, zich door gebrek aan levendigheid van verbeelding, niet in deze *in* konden leven — kortom, er was een vage vrees in mij, dat zij wellicht niet zouden begrijpen, niet „konden" begrijpen, hoe ik ertoe gekomen was, tot een bekentenis over te gaan, mij vandaag bereid te verklaren mijn dwaling door de daad te erkennen en de pijnlijke gevolgen uit een oogpunt van gerechte straf te willen ondergaan.

Bovendien, zooals gezegd, de werkelijkheid begint eerst bij de daad. Het was nog maar een schemerschijn, waarin ik was ontwaakt en ik voelde, dat ik absoluut hulpeloos zou staan tegenover al die Heeren Civiele Autoriteiten, die speurende machten; Assistentie-behoevend gevoelde ik mij bij de gedachte, die met vele andere als opgestuwd werd door de weer plotseling verrezen massa onvoldragen, duistere, onduidelijke consepties, dat ik vandaag voor een nieuwe taak stond en het was mij alsof van de wijze, waarop ik mij van deze daad der werkelijkheid kweet, mijn gansche lot, dat van mijn Gezin afhing. Ik zag daarbij nergens een lichtstraal van hoop, nergens een weg, die voerde naar het licht, alles werd weer zoo duister, zoo donker om mij heen. Zelfs tegenover het: hoe te beginnen met mijn bekentenis stond ik nog hulpeloos, onmachtig en onwillekeurig verrees de vraag in mij: zouden mijn Ondervragers mij wel gelooven, nu ik de kracht bezit mij eindelijk gewonnen te geven, nu ik vanwege den ondervonden drang, mij in staat gevoel mijn dwaling om te zetten in de daad van bekennen?

Maar waarom zouden ze in mij gelooven, waarom aan mijn geschiedenis, nu, na al die geraffineerde misleiding, na

mijn grove leugens en na al hetgeen ik had getracht hen op de mouw te spelden, had geprobeerd hun wijs te maken? Wat zou hun de kracht geven na al mijn gehuichel nog geloof te hechten aan hetgeen ik hun mede zou deelen? Zelf gevoelde ik toch ook nog maar weinig het geloof meer in de Heeren der Justitie, onverschillig met wie ik ook te doen zou krijgen. Stond ik gisteren feitelijk ook niet achterdochtig en wantrouwend tegenover Dominee, al was dat maar voor een oogenblikje? Zeker was het dat er oogenblikken waren, waarop ik mij afvroeg, of hetgeen ik hun als het geheimste uit mijn ziel ging openbaren, wel waarde zou hebben.

Doch tenslotte weigerde ik de schrikaanjagende gedachten, die mij wilden overstelpen, in mijn geest op te nemen. Weg er mee! Ik moest nu sterk zijn, krachtig, wijl ik wist zoo straks kracht noodig te hebben, wijl mijn lichaam sterkte behoefde om de zielsinspanning, die het afleggen van mijn bekentenis aan de Heeren der Justitie, die nu wel spoedig plaats zou hebben, mij kosten zou, te doorstaan.

En wat een eventueele assistentie betrof, daaromtrent vestigde ik, ik kon dat nu doen, mijn hoop op hulp en bijstand van den genadigen God, den Heer in den Hemel, Die door de gisteren ondervonden, machtige en natuurlijke gevoelswerkingen mijn hardheid in weekheid veranderd had, mijn trots in kleinmoedigheid, mijn bittere geslotenheid in een smachten naar mede-leven!

Zoodan vroeg ik aan Hem, ook nu weer en andermaal, mij de kracht, den moed te verstrekken, die mij heden in staat zou stellen tegenover de Heeren der Overheid aan mijn hart lucht, mijn gemoed uiting te geven; mij ook nu te willen versterken in den inkeer, bij het belijden, bij de kwelling der bittere bezegeling van mijn wandaden?

En als een zucht om vrijmaking van datgene wat nog immer in te enge grenzen in mij besloten lag, bad ik, terwijl machtige stroomingen mij door de ziel woedden, om ruimeren kijk op de waarde van hetgeen ik, als Mensch met een eeuwige bestemming, had op te biechten.

Niettemin bleef mij een gevoel van noodige of onnoodige bezorgdheid en droefenis het hart vervullen. Ongekende, vormlooze gevoelens ontwaakten in een plotselinge opwelling

in mij, werden grooter en grooter, zonder dat ik er mij van bewust was of ik mij wel bewoog in de juiste lijn, ofwel of er wel eenheid in mijn denken en prakkizeeren kwam, zonder dat ik mij in staat gevoelde de stormen en onweders, die in mijn geval den dampkring mijner omgeving hadden te zuiveren, te doorstaan.

Maar ondanks alles, in weerwil zelfs van den strijd, in tegenstelling met hetgeen ik bij de confrontatie in de garage beleefd had, het geestelijke was tot mij teruggekeerd, een worsteling naar het geloof in God en tegelijk in Zijn Zoon, den Heere Jezus Christus, was doorstaan, *iets* van den sluier was voor mij opgelicht en een verrassende blik was mij gegund op dat, wat gisteren had plaats gegrepen. Waarlijk, zoo ik al alle hoop op *aardsch* geluk verloren had, ik had een vastere voor de toekomst; daarmee had ik gewonnen!

Maar het kost veel om te zeggen: „ik heb ondanks alles gewonnen", en dat met een blijmoedig hart en een oog zonder tranen! „O Heiland, mijn Heer, vergeef den Zwakke!"

Het was alles zoo moeilijk, omdat Gods wegen nu eenmaal niet die der Menschen zijn, zelfs de ideeën der Menschen daarmee niet overeenstemmen, terwijl bovendien de geestelijke leiding voor het oog verborgen blijft, wanneer men deze met zijn geheele wezen tracht te ontdekken, zoodat men geheel in duisternis gehuld zijn leven vervolgt, zijn leven slijt, koi tom daarin blijft verkeeren.

Daarin blijft verkeeren, omdat men ondanks vele vroegere pogingen, geen resultaten ziet, in weerwil van al het strijden geen licht waarneemt, in 't minst geen verruiming in zijn innerlijk wezen vindt. Ja, wanneer een en ander zich te lang laat wachten, verliest men den moed, de kracht en het geduld, gaat twijfelen, twijfelen aan God (zooals ik zelf toen ook nog deed), aan den Christus, aan de Menschen, aan zich zelf. Men vraagt zich duizend maal af: bezorgen we onszelf en anderen door dit te doen of dat te laten, eigenlijk geen ellende, doen we hier of daar inderdaad wel goed aan, doen we goed voor dit of dat openhartig uit te komen, zouden we het maar niet opgeven? Maar niet liever in de sleur den weg vervolgen?

Zoo ging het mij, in weerwil van mijn oprechte beden,

ook dezen morgen nog (en dat was iets heel natuurlijks), ondanks mijn goeden wil, mijn boetvaardigheid, de opofferingen, die ik mij eventueel wilde getroosten, ondanks mijn voornemen, om wanneer ik tegenover de Heeren der Justitie zou staan, mijn hart maar niet in het wilde weg uit te storten, mij maar niet spontaan aan het uiten van mijn gemoed over te geven. Dit bewees, dat ik de dingen — zooal niet geheel verkeerd — nog niet goed inzag, dat mijn opvatting van „geloof" nog te klein, te eng en te bekrompen, nog niet dat was, niet zoodanig, dat er een zekere voldoening, een zekere opgewektheid uit kon voortvloeien.

Inmiddels was het negen uur geworden; het zou er dan van komen. Mijn nummer C 3/4 had zich in de groote beneden-kruishal reeds door middel van de luide stem van den Brigadier doen hooren en mijn oor bereikt, waarop even daarna de Bewaarder verscheen: „Rechter Commissaris!"

Zoo dan werd ik ontboden om voor den Rechter van Instructie in zijn Kabinet te verschijnen. Onnoodig te zeggen, hoe zwaar mij de gang was naar het Zondaarsbankje der wet.

Doch ook nu weer groeide mijn moed met de minuut, liet ik mij door een zekere nerveuziteit niet afschrikken, maar onderdrukte mijn zenuwachtigheid. Opmerkelijk rustig gevoelde ik mij bij mijn binnentreden in genoemd kabinet, rustig en kalm als verkeerde ik inderdaad in een levensphase van resigneerende overgave, waarin ik mij gewonnen gaf!

Wel is waar verscheen ik, vanwege hetgeen ik achter den rug had, als een geknakt en gebroken man, uiterlijk als 't ware lamgeslagen voor mijn Rechter, maar toch mij allengs meer en meer bereid, in staat gevoelend om, als 't moest, stormen en onweders te doorstaan.

Die zouden noodig zijn om den dampkring te zuiveren!

Alzoo ving ik aan den Rechter van Instructie mijn excuses aan te bieden, kortom vergiffenis te vragen voor de leugen, die ik gebezigd had, voor de valsche mededeelingen, die ik gedurende de verschillende verhooren gedaan en onderschreven had en ik deelde hem mede, dat ik gaarne de tegenover den Magistraat afgelegde verklaringen, evenals die

tegenover den Commissaris van Politie, herroepen zou, dat ik mij bereid verklaarde, de volledige waarheid te zeggen, de ware toedracht van het gebeurde te vertellen!

De Rechter van Instructie, die zonder twijfel in den loop der jaren heel wat ervaring en ondervinding had opgedaan in zake van herhaling of herroepingen evenals ik in mijn vak van hetgeen dáár alzoo in voorviel, gaf niet direct antwoord, maar wees mij een stoel, waarop ik een weinig schuins aan het bureau-ministre en tegenover mijn Rechter plaats nam. Z. Ed. zou, wat te begrijpen was — nog wel eens zien of hij mijn excuses aan kon nemen.

„Busch," zoo ving ik dan aan, „is door mijn handen gestorven, ik heb hem in een kist gedaan en begraven op die plaats in de garage, waar ik Zondag 11 Januari l.l. met kist en inhoud, die uit zijn stoffelijk overschot bestaat, geconfronteerd werd."

„Ik ben er toe gekomen," vervolgde ik nu mijn bekentenis aan Dominee invlechtend, „om mijn verklaringen te herroepen, ten eerste, wijl ik tegen den Predikant in het Huis van Bewaring op diens vraag: Of ik ook voor God mijn onschuld vol kon houden; voor God mijn bewering durfde verantwoorden, dat ik onschuldig was aan den dood van Busch, bevestigend heb geantwoord, en ik sinds dien geen rust meer heb gehad; ten tweede, wijl ik bij het bezoeken van de Kerk — waar mijn gedachten bij de predikatie en zang zich naar mijn Naastbestaanden, mijn buitenlandsche Relaties, mijn vroeger religieus leven keerden en waar ik tusschen alles door den toestand, waarin ik mij tengevolge van mijn misdaad bevond, ging beseffen — in een stemming ben gekomen om hetgeen ik heb misdreven te openbaren na daaraan tegenover den Predikant voldaan te hebben, heb ik mij ook bereid verklaard dit eveneens tegenover de Heeren der Justitie te doen, hetgeen Dominee U wel reeds zal hebben doen weten. Het ligt dan ook in mijn bedoeling de ware toedracht der zaak in zijn geheel mede te deelen."

De Rechter van Instructie knikte en adviseerde mij, juister nog kwam mij tegemoet met te zeggen dat ik maar beginnen moest met te vertellen, hoe ik met mijn slachtoffer in relatie, hoe ik met hem in zakelijke verhouding en tenslotte

hoe ik tot de daad gekomen was; hoe dus Busch gestorven was!

Zoo ving ik dan aan den Rechter van Instructie mede te deelen, hoe ik met Busch in kennis gekomen was, op welke wijze en voorwaarden hij mij met de Familie Pot in connectie gebracht had, hoe deze familie Pot mij, in verband met de voorgenomen bouwplannen en oprichting eener automobielenzaak, door tusschenkomst van Busch, geld op hypotheek, belangrijke bedragen aan bouw-crediet had verstrekt; hoe Busch mij daarbij tot hulp was geweest en zijn provisie daarbij bedongen had en hoe ik tengevolge van het uitbreken van den oorlog in bouw-misere en ten slotte ook in finantieele moeilijkheden was geraakt, waardoor een faillissement volgde.

Intusschen was de Heer Pateer, de Commissaris van Politie, in het kabinet verschenen, aan wien ik, in verband met mijn ook aan dezen Magistraat afgelegde leugenachtige verklaring, zoowel op zijn bureau en bij het graf als op deze zelfde plaats gedaan, mijn excuses aanbood en verontschuldiging vroeg; het speet mij te meer, zoo deelde ik den commissaris mede, daar hij nog zoo goed was geweest, mij een sigaar op te laten steken; doch het was mij, ondanks alles, niet mogelijk geweest ook maar iets van de waarheid los te laten. „Dus, Mijnheer de Commissaris," zeide ik, wel wetende, dat ik mij hier maar met geen gewoon excuus kon afmaken, „ik vraag U vergiffenis voor die grove leugen."

De Heer Pateer schonk mij die gaarne en was blij, dat zijn Vaderlijke woorden eenigen invloed hadden gehad, want het ging toch om een zeer ernstig feit, en een feit waaraan ik mij moest hebben schuldig gemaakt.

Vervolgens trad ook de Officier van Justitie, Mr. Reilingh binnen, gevolgd door den Inspecteur van Politie, den Heer van Slobbe, aan welken laatsten ik evenzeer mijn excuses aanbood; de Heer van Slobbe vergaf mij eveneens gaarne en sprak, terwijl inmiddels ook de twee bekende Rechercheurs Hommes en Kuipers binnen waren gekomen: „Wij hebben U verleden week al op het hart gedrukt, Mijnheer Muylwijk, dat eerlijk met de zaak voor den dag komen nog maar het beste is, dat naar waarheid bekennen van hetgeen er heeft plaats gehad „de Weg" is."

Het nuchtere van dit alles bracht mij geleidelijk tot kalmer spreken en de rust scheen, hoewel slechts langzaam, zeer langzaam terrein te winnen in mijn gemoed.

Ik had het gevoel van nerveuziteit, waarvan ik daar straks nog sprak en dat door de verschijning van al deze Heeren met hun Speurders-blikken weer sterker in mij was geworden, nu voor een goed deel overwonnen. De Rechter van Instructie, verleden week zoo onbarmhartig streng, kwam mij vriendelijk, bijna hartelijk tegemoet, zoodat ik mijn Rechter recht dankbaar was.

Successievelijk kwamen dan ook onder het biechten van al hetgeen er direct en indirect met het gebeurde in verband stond, die rust- en hoopsensaties, die mij den vorigen dag zoo getroffen hadden, weer in mij boven en ging ik met rustige stem verder, zoo rustig, dat het was als had ik alles waardoor ik sinds het opstaan reeds in verwarring was, zorgvuldig overdacht en overlegd.

De Heer Griffier, Mr. van Eyk, tikte op zijn schrijfmachine af hetgeen de Rechter-Commissaris hem opgaf en dit was vrijwel al wat ik stuk voor stuk, zin voor zin mededeelde, terwijl de Officier van Justitie, de Commissaris van Politie en de Heer van Slobbe, zoo ook de Rechercheurs in hun zakboekje aanteekeningen daaromtrent maakten.

Ik vertelde dan: hoe er na mijn faillissement in 1916 een homologatie tot stand was gekomen met behulp van geld, en onder borgstelling van de N. V. Credit Mutuel Hypothecaire; hoe ik daarvoor de medewerking van den Heer Pot had noodig gehad, in verband met het opschuiven van diens hypotheek; en hoe Busch, alvorens de zaak behoorlijk af te wikkelen, opnieuw provisie daarvan bedong, hoe hij mij daarmede als 't ware het mes op de keel zette, beslist provisie eischte, indien hij de zaak met de Familie Pot (in verband met het royement vóór de inschrijvingen van nieuwe hypotheken op „Huize Vondel") tot stand bracht; hoe ik Busch vóór en bij de transactie maar de helft van de bedongen provisie had kunnen uitbetalen en hem tevreden had weten te stellen met een accept op twee à drie maanden ten bedrage van dertien à veertienhonderd Gulden.

Na dit tot in de kleinste details te hebben weergegeven,

vervolgde ik mijn verhaal door te vertellen dat ik op den vervaldatum van dat accept niet bij machte was geweest Busch te betalen en dat hij er mij meermalen om lastig viel. Ook was hij om betaling daarvan reeds bij mijn Schoonvader geweest, alwaar hij flink, juister nog brutaal was opgetreden. Een à twee dagen voor het gebeuren had ik met hem afgesproken, dat ik alles zou doen wat ik kon om het benoodigde geld voor het afwikkelen van het accept, dat vooiheen, al naar ik betaalde, al eens geprolongeerd was, bij den een of ander op te nemen. Hij zou mij den dag volgende op dat onderhoud komen bezoeken. Doch het was mij niet gelukt het noodige geld bij elkander te brengen. Wel is waar had ik toen nog geld van de N. V. Credit Mutuel Hypothecaire te ontvangen, maar dit was voor de afwerking Huize Vondel bestemd, en hoewel ik geprobeerd had dit op te nemen, was het mij eigenlijk gezegd niet mogelijk het te missen. Zoo dus moest ik hem bij zijn komst teleurstellen.

„Op den bewusten avond echter dat hij kwam," ging ik letterlijk voort, „en ik, ondanks nog weder vele pogingen, het niet had, drong hij er op aan, dat mijn Vrouw voor het verschuldigde aan hem naar haar Vader zou gaan, want die had genoeg. „Het was een schande," liet Busch zich opdringerig en brutaal inmengend over mijn Schoonvader uit, „een schande dat hij ons zoo liet tobben". Geprikkeld daaromtrent, weigerde ik dat mijn Vrouw te gaan vragen, ik wilde haar zooiets niet verzoeken en toen besloot Busch, doorzettend en aanhoudend als hij was, zelf eens met mijn Vrouw te gaan spreken en haar als 't moest te dwingen naar de Purmer te gaan, waar ik begrijpelijkerwijs tegenop kwam, terwijl ik heftig protesteerend, min of meer verwijtend zijn plan terugwees."

Bracht mij zooeven het nuchtere der dingen geleidelijk tot kalmer spreken, nu — bij het mij weder inleven in al die ellende, waar ook mijn aangebeden Vrouw bij ter sprake kwam — werd het mij droevig te moede en hoe dichter en dichter ik met mijn bekentenis het groote feit, de eigenlijke misdaad, waar alles omheen draaide, naderde, des te moeilijker en zwaarder viel een en ander te vertellen, en des te benauwder werd het mij om het hart, terwijl mijn gemoedsstemming

bij het wederom bewust worden, hoe toen het beest in den Mensch bij mij op den voorgrond was getreden, tot wroeging, zelfs tot weenens toe tot berouw omsloeg.

Ik ging verder met vertellen; Busch maakte, niettegenstaande mijn protest, mijn besliste weigering, aanstalten naar mijn Vrouw, althans naar mijn woning te gaan. Ik wilde hem dat beletten en versperde hem — in hoofdzaak om een scene in mijn privé woning te voorkomen — beneden bij de groote garage-deuren, den weg naar mijn woning, plaatste mij voor den doorgang.

Busch, die merkbaar halsstarrig bij zijn voornemen bleef volharden, gaf mij min of meer onverschillig een duw en zeide met een blik van verontwaardiging: „Als je me nou..." Vanwege den duw met mijn hielen ergens tegenaan komend, viel ik achterover tegen een der deuren, die door mijn val tegen den muur sloeg.

„Over dit incident ontstak ik, ook al, wijl ik even te voren reeds door zijn optreden in een opgewonden stemming gebracht was, in woede en toorn en vloog hem naar den hals. Met de eene hand in zijn nek, met de andere onder zijn kin bij de keel, schudde ik hem heen en weer en zeide: „dat zullen we dan zien, of jij met mijn Vrouw gaat spreken" en smeet hem van mij af, waarbij ik hem met een smak op den grond zag neerkomen, waar hij tot mijn verbazing, ondanks mijn roepen op te staan, bleef liggen."

Verder beschreef ik dan, dat ik, toen Busch daar liggen bleef, dacht, dat hij bewusteloos was, hoe ik in een koortsachtige haast water haalde, ter verfrissing zijn voorhoofd en polsen bette, voor lucht zijn kleeren aan den hals losmaakte en voor herademing zijn hoofd wat opbeurde, doch dat dit alles niets mocht baten, wijl geen leven, noch beweging meer in Busch te bekennen was.

Bij deze laatste mededeeling, ook al weer tot in de kleinste details uitgewerkt, hijgde ik van de emotie, die ik bij het vertellen der geschiedenis ook nu weer onderging, ik snakte naar adem en bespeurde een ontzettende droogte in den mond, waarom ik om een glas water vroeg, dat mij door den Heer Griffier werd ter hand gesteld en dat ik dankbaar ledigde. Dat is echter een feit, ik voelde ondanks alles, en

naar mate ik verder kwam, dat mijn hart lucht kreeg, mijn gemoed gemakkelijker tot uiting kwam, dat, bijna in den letterlijken zin des woords, mijn ziel verlicht werd vanwege den last, dien ik van mijn schouders wentelde.

„Als een razende," vervolgde ik dan het feit, „heb ik een tijdje heen en weer, om en rond mijn slachtoffer geloopen, niet wetende wat te doen, tot geen besluit kunnende komen. Allerlei plannen kwamen in mijn hoofd op bij de angstwekkende gedachte, dat ik Busch had vermoord. Allerlei voornemens, zoowel goede als kwade, drongen zich op den voorgrond van mijn denken, maar verdwenen weer even snel en werden door een zekere vrees te niet gedaan. Dan plotseling meende ik eenig leven, een soort gerucht als van een gestommel aan of op de buitendeur te hooren, en ik nam den Man in allerijl op en bracht hem van een trap af, den kelder in. Door een ongekende benauwdheid overvallen, terwijl een broeierig angstzweet uitbrak, liep ik naar buiten en begaf mij in de richting Leidsche Boschjes, liep vandaar doelloos verder naar het Leidsche plein. Een hevige droogte in den mond kwelde me en ik besloot ter verfrissching wat te gaan gebruiken in café „Suisse", eventjes terug den Overtoom op. Hetgeen ik ook deed.

„Met weerzin en afschuw, beklemd en bevreesd, nog altijd klam van het angstzweet, keerde ik terug naar „Huize Vondel", begaf mij schoorvoetend, bang als een kind, — ditmaal langs een andere trap — den kelder in en op mijn Slachtoffer aan; na hem in denzelfden toestand te hebben aangetroffen, kwam het bij mij op hem in een aldaar aanwezige kist te leggen en ik besloot, alvorens daartoe over te gaan, hem van hetgeen hij eventueel bij zich mocht hebben, te ontdoen, hetgeen ik — daar ik wel wist, dat ik daar het recht niet toe had — niet zonder strijd, evenmin zonder afschuw volbracht. Doch ik kon hem daar toch niet mee begraven!!!

Daar was nu weer het kritieke punt. Hoe had ik mij daaraan kunnen schuldig maken! En toen ik den Rechter van Instructie het bedrag aan contanten, dat ik op Busch gevonden had, mededeelde, viel de Heer van Slobbe — zijn enthousiasme is vergefelijk — in, dat Busch veel en veel meer

geld bij zich moest gehad hebben, zeker wel een zestig à zeventig duizend gulden, geborgen in twee portefeuilles, zoodat ik een grootere som aan contanten bij hem moest hebben aangetroffen. Tal van menschen hadden zich daarover uitgelaten!

Een heftig antwoord kwam mij vanwege een plotseling in mij opwellend verontwaardigingsgevoel op de lippen, maar gelukkig ontmoetten mijn oogen, die van boosheid, dat de Heer van Slobbe geen geloof hechtte aan mijn mededeeling, begonnen te flikkeren, op datzelfde oogenblik den goedhartigen blik van den Heer Pateer, waarin iets lag van die onweerstaanbare waardigheid, die de gansche persoonlijkheid van dien Commissaris vervulde en ik hield mijn driftige woorden in en antwoordde: „Best mogelijk, mijnheer van Slobbe, doch niet toen hij als mijn Slachtoffer viel, wijl ik niet meer dan een zes à zeven duizend Gulden op zijn lijk heb gevonden voor ik dit in de kist legde. De menschen zullen het overdreven hebben!"

Toen de Inspecteur van Politie hier nog verder op in wilde gaan, kwam de Heer Pateer tusschenbeide, door in het midden te brengen, dat het er op het oogenblik op geen duizend gulden op aankwam, doch dat het ging om de feiten.

Niettemin gaf het mij even te denken. Hoe kon ik hun een en ander daaromtrent duidelijk maken, hoe van deze kwestie verantwoording geven, want die cijfers van zestig à zeventig duizend Gulden, die indertijd, vlak na het gebeuren ook al eens genoemd waren, en mij toen al reeds in het nauw gedreven hadden, zouden nu bij mijn bekentenis ook wel weer een rol vervullen. Doch ik liet het er nu maar bij en dacht: „de tijd zal het wel leeren, zij zullen er wel anders over gaan denken, gaan spreken, gaan oordeelen!"

De Rechter van Instructie, zoo ook de Officier van Justitie, die mij beiden met hun blikken in het hart schenen te willen lezen, deden mij echter nog een paar nauwgezette vragen in verband met het verwijderen van die goederen van het lichaam vóór ik dit in de kist legde; het gold namelijk een berooving of diefstal. Mijn eigen lichaam kromp hierbij ineen. Ik voelde echter geen toorn, zelfs geen gekwetstheid

bij die vragen, alleen maar smart, wroeging, en een eenzaamheid en verlatenheid, zóó groot en volkomen, dat ik niet wist, hoe ik die zou dragen, terwijl ik mijzelf nog eens weer de vraag stelde, of het niet beter geweest zou zijn als ik mijn eigen corpus maar bij dat van mijn Slachtoffer had neergelegd.

Maar komaan, ik moest den moed er inhouden! Na deze interrupties en nadat ik dan verteld had, hoe ik eindelijk met niet minder strijd het stoffelijk overschot had opgepakt en dit, volgens een plan, dat inmiddels bij mij opgekomen was, in een in den kelder aanwezige kist, waarvan ik den bodem van stroo had voorzien, had gelegd, ging ik verder met te beschrijven hoe ik de zijkanten der kist met stroo had aangevuld en er ten slotte toe gekomen was de kist met een paar, zich eveneens aldaar bevindende, pas gemaakte planken dicht te spijkeren, om mij vervolgens ter verfrissching andermaal de buitenlucht in te begeven.

„Ditmaal," zette ik uiteen, „ging ik, na een poosje in de Leidsche Boschjes heen en weer te hebben geloopen, naar café Modern; gebruikte daar wat, waschte mij in het zich daar beneden bevindend toilet het klamme zweet van handen en aangezicht en keerde terug op „Huize Vondel" aan om vervolgens, na nog even op het kantoor te zijn geweest, mij naar boven, naar mijn woning te begeven. Daar vertelde ik mijn Echtgenoote, die wist dat Busch nog komen zou, dat hij geweest was, doch — daar hij opgebeld was geworden — weer in haast was vertrokken. Na haar dusdanig van Busch' bezoek op de hoogte te hebben gebracht, gaf ik mij, quasi de courant lezende, over aan mijn overpeinzingen over wat mij verder wel te doen stond om de gevolgen van het gebeurde te ontgaan. Tot geen besluit kunnende komen, zette ik mijn overpeinzingen tot laat in den avond, tot diep in den nacht voort."

Ik beschreef de Heeren der Justitie dan verder den strijd, die in mij was ontstaan, hoe ik, ten einde raad, niet had geweten of ik mijn Slachtoffer zelf en al of niet en hier of daar zou begraven. Ik vertelde, hoe ik ten slotte in den ochtendstond had gedecideerd, dat ik door mijn Werklieden een graf in de garage zou laten maken, hetgeen ik hun bij

hun komst dan ook opdroeg en wel aan een Metselaar, dien ik toen in dienst had, en een Opperman, die te samen aan het werk togen, om zulk een graf, zulk een kuil, op de daarvoor in de garage door mij aangewezen plaats te maken. Dat zij zoo tegen het naar huis gaan dien Zaterdagmorgen klaar waren, zoodat ik er in den namiddag toe kon overgaan mijn Slachtoffer aldaar alleen en onbespied te begraven.

Ten slotte vertelde ik nog over de onrust, die zich bij de verhuring van de garage en het installeeren van die garageruimte tot een gelegenheid voor het fabriceeren van zeep, van mij meester had gemaakt, over de ontvangst van een brief, twee à drie maanden na het gebeuren, van den Metselaar, waarin hij mij vroeg: hoeveel het geheim van de garage mij waard was, wat ik voor zijn stilzwijgen daaromtrent over had; over het bezoek van dezen vroegeren Werkman, de gevolgen daarvan, den strijd, die daaruit voortvloeide: den strijd van niet te weten of ik het feit, waaraan ik mij had schuldig gemaakt, al of niet aan zou geven, mijn toenemende onrust, mijn twijfel, de voortdurende kwellingen, die ik in 't vervolg van den Metselaar meende te wachten te hebben; en eindelijk vertelde ik nog, als een post-scriptum, van het voor mij onverklaarbare raadsel, n.l. hoe de Metselaar tot de ontdekking van het graf was gekomen; door het stooten van zijn schop in den grond, of zooals hij mij bij den aanvang had willen wijsmaken, door „spiritisme".

In één woord, de zaak lag nu open en bloot, aan mijn dwaling, door de daad erkend, viel niet meer te twijfelen, en al wat ik gezegd had was de waarachtige waarheid.

Drie à vier, ja bijna vijf lange smartelijke uren had ik te midden van vreemde, speurende Menschen, uit wier blikken verdenking, uit wier woorden inquisitie sprak, het geheimste uit mijn ziel medegedeeld; verscheidene vellen Justitiepapier waren daarmede vol geschreven.

Ik vermoed, dat het zoo om en nabij twee uur geworden was, toen er een zucht klonk in het kabinet van den Rechter-Commissaris, een zucht, die een atmosfeer in deze ruimte te weeg bracht, waaraan maar niet zoo direct viel te ontkomen. Even zwegen de Heeren; informeerden dan ter verduidelijking nog naar een en ander omtrent het sterven van Busch,

vervolgens naar de vermoedelijke doodsoorzaak, zagen mij daarbij doordringend en met scherpen blik aan, als wilden zij hierdoor te weten komen, of ik wel bij de waarheid bleef, of het feit zich werkelijk dusdanig had toegedragen; maar ik had mij in geen enkel opzicht vergist, bovendien niets achter gehouden, noch ergens omheen gedraaid; ik behoefde zulks niet te doen!

De Rechter van Instructie las onder aller aandacht voor hetgeen door den Griffier was getikt:

Heden, den 19en Januari 1925, zegt verdachte:

Ik zal U thans de volledige waarheid zeggen, na U mijn verontschuldiging te hebben aangeboden, dat ik voor U gelogen heb. Busch is door mijn handen gestorven en ik heb hem alleen in de kist gedaan en in die kist begraven, ter plaatse waar ik Zondag 11 Januari 1925 met die kist en haar inhoud geconfronteerd ben.

Ik heb tegen den predikant in het Huis van Bewaring op diens vraag: „of ik voor God durfde verantwoorden, dat ik onschuldig was aan den dood van Busch", bevestigend geantwoord en sindsdien heb ik geen rust meer gehad.

Ik ben met Busch in aanraking gekomen vóór den oorlog en toen ik het mij in eigendom toebehoorende huis, aan den Overtoom 21, 23, 25 te Amsterdam, wilde gaan verbouwen en daarvoor geld noodig had, heeft Busch mij in relatie gebracht met de famile Pot te Voorburg. Een zoon van deze familie, Aart Pot, zou een automobielenzaak beginnen en deze zaak zou gevestigd worden, na eenige besprekingen met de familie Pot, in mijn genoemd perceel, terwijl ik dan de compagnon van Aart Pot zou worden. Dit is ook geschied en hiervan heeft de advocaat Mr. Alfred Levy een contract opgemaakt. De oude heer Pot heeft *f* 13.000.— gestort op de Amsterdamsche Bank voor de autozaak en twee keer *f* 10.000.— en nogeens *f* 6000.— door tusschenkomst van Busch aan mij verschaft als hypotheek op de gebouwen. Busch bedong van mij 10 % van de op hypotheek verschafte gelden, welke bedragen ik hem betaald heb.

Er stonden op mijn perceel al een paar andere hypotheken. Die zijn afgelost door de Credit Mutuelle Hypothecaire die toen een eerste hypotheek kreeg van *f* 65.000.— op gemelde perceelen. Ik was in dien tijd gefailleerd en door deze transactie is mijn faillissement door een accoord geëindigd en dat accoord gehomologeerd. De heer Busch heeft toen met succes moeite gedaan, dat de familie Pot goedvond, dat ik de door haar onder hypothecair verband verstrekte gelden tot een bedrag van *f* 26.000.— op mijn huis behield, maar de heer Busch vroeg voor deze nieuwe bemoeiïngen weer een belooning van 10 %. Ik heb hem toen *f* 1300.— à contant betaald en voor de andere *f* 1300.—, — het kan ook zijn dat het iets meer of minder is geweest — heb ik hem een accept gegeven.

Op een Vrijdagavond in October 1915 kwam Busch met een taxi voor mijn genoemd huis aan den Overtoom rijden. Ik ont-

ving hem op mijn kantoortje boven de groote poort. Hij zei toen, dat hij met dat geld gehandeld had en dat hij nu weer geld noodig had en vroeg mij om betaling van gemeld accept. Hij zeide, dat hij gehandeld had met Lichtle en Botermans. Ik zei toen tegen hem, dat ik onmogelijk kon betalen, waarop hij antwoordde, dat ik nog geld op de Bank had, waartegen ik aanvoerde, dat dàt geld bestemd was voor de verbouwing. Toen ik weigerde hem geld te geven, zei hij, dat hij dan naar mijn vrouw zou gaan, opdat deze haar vader zou dwingen geld af te dragen. Het was mij bekend, dat hij mijn schoonvader had lastig gevallen om geld. Hierdoor en door het gesprek, dat wij gevoerd hadden, was ik al eenigszins geprikkeld en toen wij beneden waren, bij een ijzeren hek, dicht bij den ingang naar den kelder, wilde ik hem beletten om naar mijn vrouw te gaan, daar deze al zooveel misère had gehad en bovendien mijn schoonzuster daar aanwezig was. Ik stond één trede op de trap die naar mijn woning leidde en heb hem, terwijl hij met zijn gezicht naar mij toegekeerd stond, van boven af bij zijn keel gepakt, ik had mijn beide handen om zijn hals —, of ik toegeknepen heb, kan ik niet meer zeggen —, maar ik herinner mij wel, dat ik hem in mijn drift bij zijn keel gegrepen, heen en weer geschud en tegen den grond gesmeten heb, zeggende: neen Busch, ik wil je niet naar boven hebben, waarna hij met zijn hoofd op den grond terecht kwam. Hij bleef bewegingloos liggen op den grond; denkende, dat hij bewusteloos was, heb ik water gehaald om zijn hoofd en zijn polsen te bevochtigen; bovendien had ik zijn kleeding bij den hals losgemaakt, maar hij kwam niet bij. Ik begreep toen, dat hij dood was en heb wel een half uur heen-en-weer-geloopen, daar ik niet wist wat ik moest doen. Mijn vrouw noch mijn schoonzuster kwamen in dien tijd beneden. Mijn vrouw heeft mij later verteld, dat zij leven gehoord had.

Toen kreeg de duivel mij te pakken en heb ik Busch langs de trap naar beneden gedragen naar den kelder beneden de gang, waar wij geworsteld hadden. Ik ben toen naar buiten gegaan en heb een glas bier gedronken in het café Suisse aan den Overtoom. Ik heb er toen over gedacht om mijzelf bij de politie aan te geven, maar ik heb daartoe niet den moed gehad. Ik ben toen weer naar den kelder gegaan en heb hem beroofd van alle geldswaardige voorwerpen, die hij bij zich had.

In zijn portefeuille trof ik *f* 6000.— à *f* 7000.— aan bankpapier en wel 5 of 6 van *f* 1000.— en verder klein geld aan en bovenvermeld accept, verder een gouden horloge en een dolkmes. Ik heb toen ook nog een kettingring afgenomen. Hij had nog een ring aan zijn hand, maar dien heb ik laten zitten, omdat ik niet meer in staat was hem verder te berooven. Een portemonnaie heb ik niet bij hem aangetroffen, wel een gouden twintigdollarstuk en twee van tien, die ik hem ook afnam. Toen ik met hem worstelde, wist ik niet, dat hij die goederen bij zich had en ik had hem niet aangevallen, om hem te berooven noch om hem te dooden. De portefeuille heb ik verbrand.

Die voorwerpen, die hij bij zich had en welke ik hem heb afgenomen, behoorden mij niet toe en ik had geen recht ze mij toe te eigenen, hetgeen ik wel gedaan heb. De Dollarstukken heb ik

eenige maanden later ingewisseld op het Damrak; het horloge en ook den ring heb ik beleend op den naam van Minne en niet weer ingelost en het bankpapier heb ik later ook ten eigen bate gebruikt. Het dolkmes heb ik, nadat De Kort bij mij was geweest, bij de brug voor het Leidsche Plein in het water gegooid.

In dien kelder bevonden zich een aantal kisten met hengsels, welke ik eenige jaren terug gebruikt had voor mijn verhuizing van Engeland naar Amsterdam. Ik heb één van die kisten genomen en het lijk van Busch daarin gedaan. Het was toen, denk ik, ongeveer halfnegen, terwijl de noodlottige worsteling plaats gevonden had om omstreeks zeven uur. Ik heb in die kist alles gedaan wat aan Busch zou kunnen herinneren voorzoover ik het mij niet had toegeëigend. Ik heb het lijk op stroo gelegd en er ook weer stroo op gedaan, welk stroo ik had genomen uit daar staande glaskisten.

Busch heeft in het geheel niet gebloed. Ik vermoed, dat hij terecht gekomen is op zijn slaap. Toen ik hem in de kist gedaan had, heb ik stroo op hem gelegd en de kist dichtgespijkerd. Ik heb de kist toen in den kelder laten staan, heb nog even een biertje gedronken in café Modern en ben toen naar mijn vrouw gegaan bij wie mijn schoonzuster, mevrouw De Ridder-Schreuder, zat.

Toen ik in Modern zat, heb ik er nog even aan gedacht om het aan te geven bij de politie, maar ik heb dit niet gedaan.

Den volgenden morgen heb ik mijn werkvolk, dat bezig was stellingen te maken voor de Nederlandsche Bank, opdracht gegeven een kuil te graven bij den achtermuur in de lokaliteit, waar het lijk thans gevonden is.

Ik weet zeker, dat De Kort deze opdracht aanhoorde; of Eeltjes, de Schaaders daarbij tegenwoordig waren, weet ik niet. Ik heb niet gezegd, waarvoor het noodig was dien kuil te graven en het is mij ook niet gevraagd. Er is toen een wagen of drie grond uitgegraven en gebracht naar de Belt. Toen mijn werkvolk dat gat gegraven had, is het naar huis gegaan. Ik heb toen dien Zaterdagmiddag tusschen twee en vier uur geheel alleen de kist, waarin het lijk van Busch geborgen was en die reeds voorzien was van handvatten, in dien kuil gezet. Dien morgen had een timmerman Van der Kolk mij geholpen de kist uit den kelder naar den beganen grond te brengen. Van der Kolk, die niet wist wat er in die kist zat, en ik hebben toen de kist neergezet op een lorrie, die zich bevond in de ruimte tusschen de gang, waar de worsteling had plaats gehad en de garage.

Des middags heb ik die lorrie op mijn eentje gereden naar den kuil en de kist daarin geplaatst en toen heb ik niet zonder eenigen strijd de kuil dichtgegooid met zand, dat daar aanwezig was. Ik heb toen zelf de tegels daar ter plaatse weer daar neergelegd, zoodat de vloer weer geheel bevloerd en er niets aan te zien was. Na dien tijd heb ik geen rust meer gehad. Ik had er met niemand over gesproken.

Ik vermoed, dat ik een week of drie daarna die ruimte, die gebruikt zou worden als garage, maar die nooit als zoodanig gebruikt is, verhuurd heb aan een combinatie, die er een zeepfabriek wilde stichten. Mr. Alfred Levy heeft hiervan een contract, zoodat de datum wel kan komen vast te staan.

Ik meen, dat de rioleering er toen al was, maar er moesten allerlei waterleidingen gelegd worden. Ik denk wel, dat de rioleering er lag en dat juist om die reden daarboven en wel ongeveer ter plaatse waar Busch begraven was, een kraan is aangebracht.

Toen men met die waterleiding bezig was, was ik natuurlijk bevreesd, dat de kist met Busch er in ontdekt zou worden; en daarom hield ik daar ter plaatse veel toezicht. De verschillende waterleidingen zijn toen gelegd. Ook werden verschillende waterkranen aangelegd. Alleen bij die, ter plaatse waar Busch begraven lag, heb ik opdracht gegeven een muurtje te metselen. Waarvoor ik die opdracht gegeven heb, kan ik mij niet herinneren, want dat muurtje had in het geheel geen zin.

Ik heb toen aan De Kort, en waarschijnlijk ook aan Eeltjes, opdracht gegeven steenen te halen voor dat muurtje en ik heb zelf de onderste laag voor dat muurtje gelegd. Ik heb die laag gelegd op den bovenkant van de kist, waarin het lijk van Busch lag. Toen De Kort een paar lagen aan dat muurtje gemetseld had, ben ik weggegaan. Ik heb verder geen aandacht geschonken aan die bezigheid daar. Wel heb ik opdracht gegeven daar een grootere betonplaat aan te brengen dan onder de andere kranen, zoodat de kist met het lijk van Busch erin geheel overdekt werd door de betonplaat. Ik heb dit gedaan om de kans, dat het lijk van Busch ontdekt zou worden, kleiner te maken. De Kort zelf heeft mij gevraagd of hij 's nachts aan dat werk door mocht werken. Waarom hij dit vroeg, weet ik niet, waaschijnlijk om meer te verdienen. Direct daarna is de zeepfabriek in gebruik genomen.

Een maand of drie vier daarna kreeg ik een schrijven van De Kort, waarin De Kort schreef, hoeveel mij dat geheim waard was en dan volgde een teekening van dàt deel der garage, waar Busch begraven was, met een B. ter plaatse wààr hij begraven was. Ik heb er toen nog zeer ernstig over nagedacht en een zwaren strijd gevoerd, of ik nu nog maar niet de zaak bij de politie zou aangeven, maar per slot van rekening heb ik dit niet gekund en heb ik aan De Kort geschreven, dat ik bereid was met hem samen te werken als hij een geheim wist, waarmee geld te verdienen was.

Na een dag of drie vier kwam De Kort bij mij, zeggend: „Mijnheer, U moet over de brug komen." Ik vroeg, doende alsof ik verwonderd was „waarmee?" waarop hij antwoordde: „ik weet alles, ik weet, dat Busch daar begraven ligt." Ik vroeg hem toen, hoe hij daar toch wel bij kwam, waarop hij zeide, dat hij dat te weten was gekomen door spiritisme. Maar toen ik zeide, dat ik dat niet geloofde, zeide hij, dat hij bij het metselen van het bovengenoemde muurtje met zijn troffel op iets gestooten had, dat hol geklonken had en dat hij toen begrepen had, dat Busch daar begraven was.

Ik wilde toen nog niet tegenover hem met de waarheid voor den dag komen, maar toen hij zeide, dat hij des nachts alles had opgegraven en zich aldus zekerheid had verschaft, heb ik hem alles medegedeeld wat ik U zoo juist heb medegedeeld.

Hij zei toen, dat hij geld van mij wilde hebben en, als ik het hem niet geven wilde, zou hij mij verraden. Ik heb hem toen gezegd: „Je kunt alles krijgen, wat ik Busch ontnomen heb, maar deel het niet mede aan de politie." Hij zei toen ook nog dat hij zijn maat-

regelen reeds genomen had voor het geval ik hèm van het leven zou berooven, want dat hij een gezegelden brief aan iemand had gegeven, waarin hij zijn voormelde bevindingen ten aanzien van die kist, waarin Busch geborgen was, had neergeschreven, met opdracht om dien brief te openen, als hij, De Kort, plotseling mocht verdwijnen.

Ik heb De Kort toen direct *f* 300.— gegeven en later nog eens *f* 600.— of *f* 700.—. Ik heb hem ook nog in staat gesteld, om naar Zuid-Afrika te gaan en ben borg gebleven voor hem bij de Zuid-Afrikaansche Bank. Toen hij naar Zuid-Afrika ging, heb ik hem beloofd, om voor zijn vrouw en kinderen te zorgen. Ik deed al die toezeggingen, omdat hij steeds dreigde mijn geheim te zullen verraden, als ik het niet deed.

Toen hij terug kwam uit Zuid-Afrika, begon de misère opnieuw. Toen ik ruzie had gehad met Schopman, waarbij Schopman mij met een mes dreigde en bij onze worsteling zichzelf verwond heeft, is De Kort weer bij mij gekomen met de mededeeling, dat hij thans van Schopman geld kon krijgen, als hij, De Kort, het geheim aan Schopman verried. Ik zei, dat ik niet meer had om aan hem te geven.

Ik ben nog wel aan de Duitsche Bank geweest, waar De Kort werkte, om mijn teekengerei te verkoopen en hem van de opbrengst daarvan iets te geven, maar dat leverde niets op. Ik heb het per slot van rekening beleend, teneinde in mijn eigen onderhoud te kunnen voorzien.

U hebt nog vergeten te noteeren, dat de vrouw van De Kort een paar keer bij mij geweest is in Egmond aan Zee om geld, terwijl De Kort in Zuid-Afrika was en dat ik haar toen ook geld heb gegeven. Zij heeft mij niet gechanteerd, maar zij kende mijn geheim wel naar mijn meening.

Een week of vier geleden is het jongste zoontje van De Kort bij mij in de Purmer gekomen op een Zondagmorgen, omdat zijn vader mij wilde spreken en of ik direct mede wilde gaan naar Amsterdam, want er waren rechercheurs bij hem geweest over de zaak van den Overtoom. Hij wist er verder niets van, maar zijn vader wist wel meer. Dien dag kon ik niet, maar ik sprak met dien jongen af, dat zijn vader mij kon treffen in het tramhuisje bij de Rijkspostspaarbank aan de Van Baerlestraat te Amsterdam, waar ik toch moest zijn.

Toen ik daar den volgenden dag was, was De Kort daar niet, maar wel weer zijn jongste zoon, die mij vroeg of ik met hem mee naar zijn huis wilde gaan. Hij gaf toen nog zijn nieuw adres op, maar ik zeide, dat ik niet in de gelegenheid was dien dag te komen. Ik heb toen niet meer van De Kort gehoord, totdat ik gevangen genomen werd.

U deelt mij mede, dat er een anoniem schrijven over deze zaak bij de politie is ingekomen. Ik vermoed, dat deze brief dan afkomstig is van De Kort. Het is ook mogelijk, dat Verburg, een vriend van De Kort, dit gedaan heeft.

De Officier van Justitie vertrok nu, de Commissaris van Politie gaf aan Inspecteur van Slobbe eenige bevelen en beval

de Rechercheurs om zich zoo dadelijk op de hoogte te gaan stellen van hetgeen aan bijzonderheden in verband met mijn bekentenis te onderzoeken was.

„Aldus Beklaagde," sprak nu de Rechter van Instructie, als was nu de naam „Verdachte" voor immer verdwenen, „U volhardt bij hetgeen U verklaard heeft en hetgeen U als proces-verbaal zooeven heeft hooren voorlezen?"

Ik knikte, meer was mij ook nu niet mogelijk.

„Dan zal de Griffier," besloot de Rechter-Commissaris, op mijn hoofdknikken, terwijl hij zich, de bladzijden bij elkander nemend, tot den Heer van Eijken wendde, „het proces-verbaal ter teekening in orde maken."

Neen, meer was mij niet mogelijk, want ik zat op mijn stoel tusschen deze Justitie-Ambtenaren als een Mensch, waaruit alle leven geweken is, en ik voelde het duidelijk, tastbaar, neerdrukkend: ook mijn opgezweepte hersen-passies, mijn alles overheerschende stuw-kracht van voor deze bekentenis lagen dood. Ik was niet in staat meer te antwoorden, ook maar één enkel woord uit te brengen. Een namelooze gedemoraliseerdheid had mij bevangen.

Verlichting, vreugde, schaamte en wroeging vormden ook nu de mengeling van gewaarwordingen in den chaos van mijn gemoed. Echter geen angst noch vrees meer, ook niet meer dat bezorgde gevoel, waarmee ik in verband met het weergeven van het gebeuren was opgestaan. Vóór alles had ik getracht een en ander zoo nauwkeurig mogelijk weer te geven, er voor gewaakt zoo min mogelijk naar bijkomende omstandigheden af te dwalen, zonder de feiten — daarvan was ik overtuigd — te verdraaien of te vergoelijken, zonder ook maar de geringste bijzonderheden te vergeten, althans zeker niet die rechtstreeks met het strafbare feit te maken hadden, noch die met de geldkwestie in verband stonden. En hoewel ik de Heeren Autoriteiten alles verteld had omtrent mijn laatste, vruchtelooze onderhoud met Busch over die geldkwestie, hoewel ik tot in vele bijzonderheden mijn wedervaren en het drama, zooals het zich vóór en na het feit had afgespeeld, had blootgelegd, zoo had ik niet verteld, doch voor de strenge, onderzoekende Macht verzwegen, dat sedert het oogenblik der misdaad, sedert ik

Busch in de kist wist, het beeld van mijn Slachtoffer steeds als een geheimzinnig, levend Wezen met uitgestrekte armen voor mijn oogen zweefde, of wel mij op de hielen volgde, als een gedaante van schijn en schaduw, als een silhouette in het nachtelijk uur bij maanlicht; dat dit mij vervolgde met in zijn oogen een soort van verschrikte uitdaging; dat ik alles geprobeerd had — nu eens drank, dan weer vroomheid en gebeden — om dit geheimzinnig Wezen met zijn starende oogen zonder pupillen, zijn breede, donkere gelaat, zijn wijde neusgaten en wreede lippen van leven vervuld en overschaduwd door den druk der sfeer, achter mij te laten; dat mij zelfs op mijn reizen naar en in het buitenland, in weerwil van het schoone en verhevene der natuur, het leven, in verband met dat spookachtige beeld, zoo armzalig had toegeschenen, zóó onwaardig, dat het mij vaak was, zooals ik reeds schreef, of het mijn plicht was dood te zijn.

Waar ik de heeren Magistraten evenmin iets over had medegedeeld, dat was wel het objectief gevolg van mijn misdaad, de tragedie, die zich om het feit bewoog, waardoor mijn leven verwoest geworden was, mijn innerlijk gevoel mij onzuiver en onrein toegeschenen had; het objectief gevolg, dat bij velen zoo een onbegrijpelijk, beklemd gevoel wakker roept, als het resultaat van een objectieve wet van uiterlijken aard, en dat mij het gevoel gaf, alsof mijn handen bezoedeld en besmet waren, mijn stap loom en zwaarmoedig begon te worden, dusdanig, dat het heusch vandaag niet de eerste maal was, dat ik ernaar verlangd had mijn corpus daar bij dat van mijn Slachtoffer neer te kunnen leggen, terwijl mijn armen, als toen, machteloos neerzegen en tranen van schaamte en spijt langzaam over mijn wangen biggelden.

En hoewel de Heeren der Justitie zooal niet vanwege hun ambt, dan toch ongetwijfeld vanwege de atmosfeer, waarvan ik zooeven sprak, wel moesten gissen dat er iets anders dan alleen mijn misdaad en het gebeurde was, dat zwaar op mijn hart drukte — en wel dat onafwendbaar gevoel van: „ik heb gedood", zoo toonden de Heeren toch niet de minste deelneming, deden totaal geen poging het mij iets lichter te maken, of het mij te doen vergeten. Wel trok het in het bijzonder mijn aandacht, dat de Rechter van Instructie zich

bij dit uitvoerig verhoor op eene buitengewone wijze onderscheidde; het was, als bezat Z. E. de gave om een blik in mijn gemoed te slaan, maar ook om nu bij mijn bekentenis precies aan te voelen in welke richting het onderzoek zich had te bewegen.

De Rechter-Commissaris verhief zich uit zijn zetel, gaf mij met een hoofdknik te kennen, dat hij zoo ver was, en vroeg mij de voorgelezen Justitie-papieren te teekenen, hoewel dit verhoor — naar Z. E. verklaarde — slechts nog maar een begin, een aanvang van het onderzoek was geweest.

Ik stond een oogenblik met de pen tusschen mijn vingers, half gebogen over de papieren en zag met betraande oogen langzaam het vertrek rond. Ik kreeg heel even een afschuwelijke gewaarwording, een gevoel, alsof deze papieren mijn doodvonnis inhielden, alsof ik door het teekenen ervan ter dood veroordeeld zou worden, terwijl ik zelf niet recht, althans niet zeker wist of ik de misdaad had begaan of niet. Ik trachtte mijn gedachten daaromtrent te verzamelen. Maar zooals gezegd, het was maar heel even en het bleek zinsbegoocheling.

Toen boog ik mij voorover en schreef snel mijn naam.

Dan teekende ook de Rechter van Instructie, waarop de Griffier, de heer H. van Eyken, het voorbeeld volgde. Ik hoorde het Hoofd der Politie, den heer Pateer, nog met zijn gewone indrukwekkende stem eenige woorden wisselen met den Inspecteur van Slobbe, tenslotte zeggende: „Verlies geen tijd." En ijlings verwijderden zich de Politie-Mannen. De Veldwachter werd gebeld en ook ik vertrok.

Vermoeid, ontzenuwd, echter zonder dat beklemd gevoel, maar door verschillende emotioneele gewaarwordingen overmand en bijna overstuur trad ik mijn cel in het Huis van Bewaring binnen, alwaar mijn gestampt middagpotje gereed stond; doch de eetlust ontbrak mij, mijn gewone appetijt liet zich niet aanvoelen.

Het was mij om den drommel niet meegevallen, het was heusch niet van een leien dakje geloopen, het was mij, wat men kon noemen „kolossaal zwaar" geweest, het geheele verloop tot op het laatste voorval toe te vertellen, te meer nog, daar ik nu voor de Heeren der Wet in den letterlijken

zin des woords als een werkelijke Moordenaar, bovendien als een minderwaardig Individu, een Roover was komen te staan.

Nu zal ik, overdacht ik, in 't vervolg wel verafschuwd worden, mij voor de Wereld weerzinwekkend, stuitend gemaakt hebben, doch ik troostte mij met het gevoel, dat ik nu tenminste niet als een huichelaar tegenover mijn Rechter, tegenover de Heeren der Overheid had gestaan, niet als een huichelende leugenaar. De bekentenis was mij een verlichting, het erkennen van mijn dwaling door de daad een ontvangenis van vertroosting, van werkelijke vertroosting, die mij kracht gaf, geweest; het deed mij met een blik van tevredenheid terugzien op hetgeen mij nu gepasseerd was, dankbaar, dat er een einde gekomen was aan dien vreeselijken toestand.

Er was een eind gekomen aan alle verraad, aan alle laagheid en aan de tallooze dreigementen, welke mij reeds jaren gekweld hadden, een eind aan dat intrigeerend gedoe om en rond het objectief gevolg van mijn misdaad. En niet meer te behoeven denken aan dat alles, deed een zonderlinge leegte, een open ruimte in mijn gemoed ontstaan; het leek mij toe dat de haat gekalmeerd, het gevoel van wraak verdwenen was, maar er was iets voor in de plaats getreden, dat zóó diep, levendig en verrukkelijk was, dat het was als een wonder na een ontgoocheling.

Een nevelachtige verwarring, neen, geen verwarring, maar iets nevelachtig mysterieus' was er neergezegen over mijn gedachten; van alle wereldsche geluiden, die gewoonlijk van buiten af nog tot mij in mijn eenzaam verblijf doordrongen, hoorde ik niets, niets klonk door in de gevangenissfeer tusschen deze stevig gebouwde muren dan af en toe het zuchten en vage klagen van dat al jarenlang zoo geteisterd hart, een geluid, dat verstierf als de laatste echo van een vérruischende symphonie.

Nog beschaamd, mij tegenover de Heeren der Justitie in een zoo onmannelijke uitbarsting van droefheid te hebben laten gaan, een uitbarsting, waarvan de sporen nog te zien waren in de tranen op mijn wangen, wischte ik deze van het gelaat. Nog daarmee bezig, stelde ik mijzelf onwillekeurig de vraag: wat toch wel de reden van mijn weenen, het motief

van mijn tranen geweest mocht zijn? Waarom had ik die niet kunnen bedwingen?

Was het een weenen geweest van berouw, ofwel van schuldbesef, dat mij in een dusdanige gemoedsstemming had gebracht, dat gereageerd had op het bewustzijn, een weenen, als gevolg van het besef, dat ik mij inderdaad vergrepen had aan het heilige van een Leven; of was het alleen een uiterlijk gevolg van de oplossing van den strijd tusschen het mechanisme van het hart en het verstand, een strijd, die nu evenals mijn oproerige ziel tot bedaren was gekomen, die omgezet was in geresigneerde overgave, waarbij, zooals gezegd, de twee machtige, strijdende factoren, „misdaad" en „boete", „schuld" en „berouw", elkaar eindelijk in de armen waren gevallen, zoodat de Mensch, dus ikzelf, de hernieuwde ziel, het leven andermaal op kon nemen?

Ik wist het niet, kon het niet zuiver waarnemen en was ook niet in een toestand juist te observeeren. Evenwel constateerde ik, dat mijn bloed weer regelmatig naar en van het hart stroomde, dat mijn longen weer gestadig adem haalden, dat mijn pols zonder stoornis doorklopte, dat mijn mond, die zonder dat ik het wilde nog mechanisch nagesnikt had, terwijl mijn lichaam gewoon, mechanisch verder functioneerde, opeens tot rust kwam, als een motor, die zijn laatste druppeltje benzine verbruikt had.

Tenslotte was dan dat mechanisme daarbinnen, dat de laatste dagen zooveel te verduren had gehad, werkelijk tot rust gekomen en ik kreeg de gewaarwording, dat ik mijzelf weer meester was en mijn innerlijke aandoeningen weer in mijn macht had.

En van uit deze gewaarwording maakte zich, als een groote en belangelooze onbewuste gedachte ontstaan door de werkelijkheid van de daad, een stemming als van een symphonie los, een gevoel van zoo indrukwekkende en aanbiddelijke samenstemming, dat ik stil aan mijn tafeltje voor mij uit bleef zitten staren, mij nauwelijks durvende bewegen, wachtend op de revolutie, die bij 't gewennen aan dit gevoel in mijn gestadig kloppend hart zou openbaren, wakende tegen een al te spoedige reactie.

Maar de reactie was evenmin te keeren, als de werkelijkheid

der daad, die was volbracht, terug te nemen was; evenwel het ging nu maar om, deze geenerlei invloed meer te laten uitoefenen op hetgeen in mijn ziel alsnog vanwege het verdere onderzoek te gebeuren stond, de atmosfeer van inquisitoriaal onderzoek blijvend te verfrisschen; een eventueelen terugslag te voorkomen, mijn innerlijk blijvend te vernieuwen, kortom, het licht te doen toenemen, de kalmte geheel herwinnen, te verhoogen en over het geheel mijn horizon ruim en licht te maken en te houden.

Dit zou evenwel moeilijk zijn, en mij in verband met die eeuwig en altoos wisselende stemmingen van het gemoed zeker niet gemakkelijk vallen; doch het wàs mogelijk dat het mij zou gelukken, daar er door het erkennen van mijn dwaling, door de beproevingen en ontgoochelingen, die ik doorstaan had, nieuwe lichtbronnen in mijn hart waren opengesteld geworden, terwijl nieuwe gedachten en gevoelens als een onvervreemdbaar goed in de woning van mijn ziel waren verborgen. Wellicht zou dit alles mij tot zegen zijn!

Zoo dan begon ik den dag van gisteren en dien van vandaag te beschouwen als zeer bijzondere dagen, dagen in mijn leven om nooit te vergeten; ik trachtte deze als werkelijkheid in mijn herinnering vast te leggen. Alle volgende dagen zouden zich stapelen op deze twee en ik had ze, daar ze mij van mijn juk verlost hadden, in mijn geheugen, als gezegd, als verborgen in mijn zielewoning, te bewaren.

En inderdaad, ze waren het bewaren waard. Veel was er over mijn hoofd heengegaan gedurende mijn leven en veel had ik moeten afstaan, van wat mij zoo na aan het hart lag, veel dat niet te bewaren was, maar wat mij dezer dagen aan de ziel was wedervaren, woog ruimschoots op tegen het verlies van al datgene, waaraan mijn geteisterd gemoed zoo was gehecht geweest; juist, want het waren vertroostende ervaringen, kalmeerende gedachten, waarin een kracht lag, die ik voorheen in al mijn droefgeestigheid nog niet gevonden, althans niet zóó ontdekt had.

Intusschen vergat ik mijn aangebeden Vrouw en dierbare Kinderen niet; neen, met stillen weemoed gedacht ik hen met pijnlijke gedachten aan hun toestand, bij tijden met de bede op mijn lippen: „God vergeve hen, die daar de schuld van dragen."

Evenwel het leed en de smart daaromtrent, de ontgoocheling over de rampen des levens, schenen mijn ziel met geen troostelooze bitterheid meer te kunnen bevangen, want binnen in mij constateerde ik een wondere vrede des gemoeds, die mij werkelijk dezen middag „alle verstand te boven ging".

Ik bleef nog lang peinzen, kon trouwens niet anders doen, want er was niemand of niets, dat mij afleiding kon bezorgen. En zoo leefde ik terug in de dagen van voorheen, zag, hoewel in een heel ander licht, alles weer zoo als het in mijn leven geweest was; mijn jeugd, mijn van kind man worden, mijn verblijf in Londen, mijn huwelijk en de jaren juist achter mij: bedrukt en belast!

En bij dit peinzen was het mij, als stond ik thans *naast* mijn eigen ik, naast mijn eigen wezen, dat ik objectief waarnam, waarvan ik de bewegingen volgde, als die van een ander, waarvan ik los was, in wien ik mijn persoon als apart individu erkende.

Ik meende te kunnen verklaren, waarom ik zus en zoo gedaan, waarom ik op deze of gene wijze gehandeld had, en ik begon dat alles, benevens den daaruit voortvloeienden loop der omstandigheden te zien als de wil van het Lot, als oorzaak en gevolg door de Voorzienigheid vastgesteld, als een weg, waarop des levens onverbiddelijk bevel mij had geplaatst, en dien ik had te volgen. Immers, al wat ik gedaan had, waren dingen geweest, die ik nooit gedaan zou hebben, indien niet mijn handen er toe gedwongen waren geworden, het Lot mij er niet toe genoodzaakt had.

En zoo ging deze middag droevig, en gelijk in mijn overpeinzingen mijn leven, als in een schemer, langzaam en gestadig voorbij. Niettemin was in dien schemer, in weerwil van alle droefheid, een licht duidelijk waar te nemen, een licht, dat geboren was geworden uit de reactie, de smart zelve; en al was de kracht van dat licht nog half door de schaduw omvangen, het zou ééns zegevierend ten volle doorbreken.

Ik had mij te rusten gelegd, niet echter met soortgelijke benauwende gedachten ofwel beklemmende gevoelens als voorheen, evenwel duurde het lang, zelfs zeer lang, eer ik

insliep, want, hoewel ik begrijpelijkerwijs vanwege de vele natuurlijke en onverwachte indrukken van dezen dag doodmoe en als gebroken was, zoo liet de gedachte, dat nu een ieder wel zou weten, dat ik inderdaad den moord begaan had, mij niet met rust.

Onwillekeurig haalde ik mij mijn Vijanden, mijn Vrienden en Kennissen, mijn eigen en schoon-Familie, den een na den ander voor den geest, waarna zich even onwillekeurig conclusies in mijn brein begonnen te ontwikkelen over hoe zij hun spot, hun enthousiasme, hun haat, nijd en afgunst op min of meer huichelachtige wijze over de bekend geworden feiten uit mijn geschiedenis zouden uiten.

Sommige zouden hatelijk, anderen wellicht grof-cynisch, nog anderen — en die vreesde ik het meest — zouden geestig-cynisch worden. Enkelen zouden beweren, dat ze het wel gedacht, al lang met dat gevoel geloopen hadden, dat ze me voor zooiets al jarenlang aangezien, mij in de gaten hadden gehad, dat het maar goed was, dat ik tenslotte mijn verdiend loon niet zou ontloopen. Terwijl weer anderen, die mij in het leven als coulant hadden leeren kennen, maar als een zwakkeling, een tobbert, mij bovendien nog dom zouden noemen.

En zoo op eens, ik weet niet hoe het kwam, begon het, in weerwil van mijn boetvaardigheid, een bittere gedachte, een pijnlijke zaak voor me te worden, dat ik straks voor de Rechtbank als beklaagde, als berouwvolle boeteling, op het zondaarsbankje zou hebben plaats te nemen, ten aanschouwe van het Publiek.

Maar ik voelde het, dit was slechts een begin van de zoo even aangehaalde reactie, van mijn nieuw leven. Veel stond mij nog te wachten in de eerstkomende dagen, veel mij te gebeuren; méér nog, veronderstelde ik, in de toekomst! Er zouden zich dingen, omstandigheden voordoen in de toekomst, die ik, armzalig Mensch, uit den aard der zaak nu nog niet kon gissen, die nu nog niet waren te voorzien, zelfs niet te vermoeden.

Desalniettemin, in weerwil van dat alles, en min of meer onwillekeurig, werden mij in dezen staat van rust, die bijna tot onverschilligheid over hetgeen mij in 't leven gepasseerd was steeg, de gedachten de toekomst in, diep 't verschiet in gedreven, en deze waren, vanwege het licht, dat geboren

was uit de smart, na alle ellende, schitterend en, ondanks alles wat het uitzicht dreigde te benevelen, zoo heerlijk gekleurd, als zelfs, bij veel rustiger en gelukkiger voorteekens, mijn verbeelding ze in haar meest gespannen toestand niet had kunnen malen.

Gevangenis-leven, opstaan, vrijheid, achting, waar 't kon eerbied, dat alles scheen mij, als ware ik slechts een Slachtoffer van het Noodlot, een zeker en niet ver verwijderd vooruitzicht; ja, dat alles verwachtte ik van de toekomst, ik, ongelukkig Echtgenoot van mijn Vrouw, liefhebbend Vader van mijn Kinderen, wanhopig Misdadiger zelfs, die mijn hoop op toekomst en geluk zóóverre durfde plaatsen, de reeds plaats gehad hebbende gelukgebeurtenissen door de Voorzienigheid verordineerd, zóóver als slechts een teugellooze en overlevendige verbeelding zich voorspiegelen kan.

Allengs, terwijl het verstandelijk licht beneveld werd, werden ook deze toekomst-visioenen in duister gehuld, als de wegstervende kleuren van de ondergaande zon, totdat ze eindelijk volkomen uitgewischt werden; en ik lag, toen nog even het electrisch licht werd aangeschakeld — vermoedelijk een contrôle van de Nachtwacht — schijnbaar, op mijn diepe ademhaling na, als een levenloos lichaam op mijn stroomatras uitgestrekt.

De slaap der machteloosheid was op de overspanning gevolgd.

ALGEMEEN HANDELSBLAD
van Maandag 19 Januari 1925

BELANGRIJKSTE NIEUWS

De bouwkundige Muylwijk heeft bekend den moord aan den Overtoom te hebben gepleegd. — *Stadsnieuws.*

STADSNIEUWS.

De ontdekte misdaad.

Hedenmorgen is de verdachte M. Muylwijk door den rechter-commissaris mr. Dons aan een langdurig verhoor onderworpen. Het was den arrestant niet mogelijk de verschillende tegen hem aangebrachte bezwaren te ontzenuwen.

Ten slotte gaf hij toe in den avond van Vrijdag 22 October 1915, tusschen zessen en zevenen, den commissionair Busch te hebben vermoord.

Zijne bedoeling was, Busch te berooven. Dat heeft Muylwijk gedaan en zijn slachtoffer in een pakkist begraven, nog vóór de beide werklieden waren teruggekomen.

AVONDBLAD — HANDELSBLAD
van Dinsdag 20 Januari 1925

STADSNIEUWS.

De ontdekte misdaad.

Na de bekentenis van den verdachte worden nog verschillende getuigen gehoord ten einde na te gaan in hoeverre het door Muylwijk medegedeelde met de waarnemingen van anderen klopt. Een der belangrijkste punten in de bekentenis is ongetwijfeld de wijze, waarop de misdaad werd gepleegd. Wellicht zijn die opgaven eveneens nog in onderzoek, de justitie weigert n.l. aan de pers daarover eenigerlei inlichting te verschaffen.

Intusschen heeft de schrijver van den anoniemen brief, die het doen van opgravingen in de voormalige garage Overtoom 25 bespoedigde, wederom een ongeteekend schrijven gezonden; nu niet aan een particulier, doch aan den Commissaris der Centrale recherche.

Naar ons werd meegedeeld, wordt in dien brief aan de politie verzocht geen verdere poging te doen voor zijne opsporing. Dat zou, volgens het schrijven tot niets leiden, daar hij de door hem gegeven aanwijzingen niet deed uit eigen waarneming, doch naar

aanleiding van hetgeen zijnerzijds van verschillende kanten is gehoord. De schrijver verklaart nòch Muylwijk te kennen, noch Busch te hebben gekend, en zijn eigen naam zou hij niet gaarne bekend maken.

Het hoofd der Centrale recherche, toegevende dat na de bekentenis van den verdachte het belang om met den briefschrijver in aanraking te komen niet meer zóó groot is als vóórdien, verklaarde heden aan de vertegenwoordigers der pers dat hij hem toch gaarne wilde spreken, zij het dan ook, met betrekking tot zijn naam, onder belofte van geheimhouding.

Een gisteravond loopend gerucht dat er, in verband met deze zaak nieuwe arrestaties zijn gedaan, is ongegrond. Het is ontsproten uit het feit, dat tot gisteravond laat een tweetal getuigen door de justitie zijn gehoord.

AVONDBLAD — DE TELEGRAAF
van Dinsdag 20 Januari 1925

DE MOORD OP DEN OVERTOOM.

DE BEKENTENIS VAN DEN DADER

Wat Muylwijk forceerde, na hardnekkig volgehouden ontkenning, eindelijk toe te geven, dat hij den moord op Busch had bedreven.

WIE SCHREEF DE ANONYME BRIEVEN?

DE VERKLARING VAN DE BETONWERKERS.

De recherche ontvangt een nieuwen brief.

AMSTERDAM, 20 Jan. — „Ik beweer niets met dezen moord te maken te hebben. Ik sta er geheel buiten," zoo ongeveer sprak de verdachte Muylwijk met kalme stem, toen hij op Zondag 11 Januari in de garage achter de perceelen Overtoom 23 en 25 geconfronteerd werd met het door flarden van kleeren omhangen geraamte van den koopman Busch, dat men een dag te voren in een pakkist onder den grond had gevonden.

En nu, negen dagen later, legt hij in het kabinet van den rechtercommissaris, mr. Dons, plotseling een bekentenis af. Deze bekentenis kwam voor de ingewijden in deze zaak geheel onverwacht en zij zou misschien wel achterwege gebleven zijn, indien de verklaringen van de beide metselaars niet zoo belangrijk waren geweest. Zij toch vertelden dingen, die nog niet bekend waren en die het mogelijk maakten, aan de hand van conclusies ongeveer vast te stellen wat er gebeurd was. Zoo werd hun des middags door Muylwijk medegedeeld, dat zij des avonds moesten terugkomen; de put was dien middag opengebroken geweest en des avonds was Muylwijk haastig aan het metselen en de kuil werd met kunst en vliegwerk gedicht; één hunner bemerkte, dat Muylwijk een wonde aan de hand had en later werd ook duidelijk welke geraffineerde bedoeling de bouw-

ondernemer met het muurtje, dat uit twintig steenen bestond, had gehad. Het opmerkelijke daarbij is, dat de arbeiders er herhaaldelijk met elkaar over hebben gesproken, maar dat geen hunner er ooit toe gekomen is, dit de politie mede te deelen. De afkeer, dien velen hebben om in aanraking met de politie te komen en in moeilijkheden te geraken, zal ook hier wel een rol hebben gespeeld. De vrouw van een der metselaars, die geruimen tijd als werkster bij de familie Muylwijk in dienst was geweest en die hem zelfs nog later gesproken heeft, zweeg ook.

Tot gistermorgen hield Muylwijk hardnekkig vol, van niets te weten, maar toen de rechter-commissaris z'n zwaar geschut in den strijd bracht, begon M. te wankelen en bij stukjes en beetjes volgde een bekentenis. Wat deze bekentenis inhoudt, weten we niet. De rechter-commissaris wil zich daarover nog niet uitlaten en weigert zelfs mede te deelen op welke wijze Muylwijk zijn slachtoffer heeft omgebracht. De reden van deze stilzwijgendheid is niet bekend.

MUYLWIJK, ongeveer ten tijde, dat hij den moord heeft begaan.

De schouwing van het geraamte en het onderzoek van de kist en de kleeding hebben nog geen licht geworpen op de doodsoorzaak. De beenderen vertoonen geen beschadiging, die er op zou wijzen dat een revolver was gebruikt. En indien het slachtoffer tengevolge van een messteek gedood zou zijn, dan staat het vrijwel vast, dat het lemmet geen beenderen heeft geraakt. Maar hiermede komen we in het rijk van de gissingen en zoo doorgaande zou evengoed verondersteld kunnen worden, dat vergif was gebruikt. In elk geval is het zeker, dat veler vermoeden, als zou de dader zijn slachtoffer de hersenen ingeslagen hebben, niet juist kan zijn, daar in ieder geval dan schedelbeschadiging zou zijn geconstateerd.

Muylwijk kan zijn redenen hebben, den aanslag anders voor te stellen dan hij in werkelijkheid plaats had. Hij kan het doen voorkomen alsof hij in drift heeft gehandeld of kan verklaren uit zelfverdediging te hebben gehandeld. Niemand zal het tegendeel kunnen bewijzen, daar aangenomen mag worden, dat niemand bij het gruwelijke feit tegenwoordig is geweest.

Maar de schrijver van de anonieme brieven?, zullen velen vragen. Ook in dit punt is eenig licht verspreid. Want het eerste schrijven, dat bij de Haagsche politie terechtkwam, bevatte eenige onnauwkeurigheden; het tweede schrijven, dat door een stadgenoot werd ontvangen, was positiever en duidde nauwkeurig de plaats aan,

waar het stoffelijk overschot van Busch was verstopt, en het derde schrijven, dat gisteren door den commissaris van de Centrale Recherche werd ontvangen, houdt een vage verklaring in.

Het is evenals de vorige met potlood geschreven en bevat de mededeeling, dat de schrijver uit eigen ervaring en uit eigen waarneming niets weet. Hij was naar aanleiding van vermoedens en opgevangen gesprekken (dit moeten gesprekken van de metselaars geweest zijn) aan het peinzen gegaan en had de overtuiging gekregen, dat Muylwijk het gedaan had. Ook had hij iets gehoord over het putje en over de haastige wijze waarop de kuil was gedicht. Aan het slot van den brief verklaart de steller, dat hij noch Muylwijk, noch Busch persoonlijk heeft gekend.

De kuil, waarin het lijk werd gevonden.

In verband met dezen brief zeide de chef van de Centrale Recherche ons, dat het verlangen van de politie om den schrijver uit te vinden, dank zij de wending die de zaak heeft genomen, sterk is verminderd. Toch zou het zijn nut kunnen hebben, wanneer de onbekende onder strikte geheimhouding een onderhoud wilde hebben met hem (den commissaris van de recherche), daar het niet onmogelijk is, dat daardoor eenige duistere punten zouden kunnen worden opgehelderd.

Wat het aantal brieven betreft, dit loopt in de tientallen. Voor sommige menschen is deze misdaad een obsessie geworden. Herhaaldelijk komen nog mededeelingen binnen als zou mr. Wijsman ook door de hand van Muylwijk gevallen zijn. Zelfs verdenkt men hem van den moord op den portier van de diamant-

slijperij aan den Overtoom, De Ruyter, in welke zaak men nooit den dader heeft kunnen ontdekken.

Anderen maken van deze gelegenheid gebruik om de verdenking van de politie te doen vallen op personen met wie zij een veete hebben. Dat door dit geschrijf het werk van den commissaris er niet gemakkelijker op is geworden — elke redelijke aanwijzing dient onderzocht en gecontroleerd te worden — het spreekt van zelf.

De verklaringen van Muylwijk waren oorzaak, dat de rechter-commissaris na het verhoor wederom den metselaar en zijn vrouw heeft laten ontbieden, ten einde die verklaringen te controleeren. Beiden werden afzonderlijk gehoord en geconfronteerd met Muylwijk en het was eerst om over zevenen alvorens het tweetal het instructie-gebouw kon verlaten.

Het verhoor van den dader duurde van des morgens negen tot des middags twee uur. Om twaalf uur ongeveer had zijn bekentenis plaats.

Dinsdag, 20 Januari 1925.

DE VERNIEUWDE MENSCH ONDERGAAT, UIT EEN OOGPUNT VAN GODSBEGRIP WEL IS WAAR EEN INNERLIJKE VERANDERING, DOCH — ONDANKS HET FEIT, DAT HIJ IN ZICH ZELVEN EN BOVEN ZICH ZELVEN UIT IN VERKEER MET GOD DE ONSCHATBARE WAARDE VAN ZIJN ZIEL BELEEFT, ZOODANIG, DAT HIJ ZICH VAN ZIJN PERSOONLIJKHEID BEWUST WORDT — GEENSZINS DIE INNERLIJKE VERANDERING, IN VERBAND MET DE VELE EN ALTOOS VARIEERENDE WISSELSTEMMINGEN EEN ZOODANIGE UITERLIJKE GEDAANTEVERWISSELING, DAT DE SPOREN VAN ZIJN ELLENDE NIET ZICHTBAAR, DE UITWERKING VAN ZIJN TRAGEDIE NIET VOELBAAR, TASTBAAR BLIJVEN!

Toen ik mij uit mijn gestadigen, en diepen slaap ontwaakt zag, bevond ik me wel is waar in omstandigheden, juister nog in hoedanigheid van conditie geheel verschillend van die der voorafgegane dagen; doch het was een toestand, waarin ik vanwege een geheel nieuw persoonlijk bewustzijn het verwijderd zijn van mijn Gezin, mijn Vrouw en Kinderen des te dieper gevoelde. Schielijk kwam ik overeind en snel vlogen mijn blikken om mij heen, alsof ik mij ervan wilde overtuigen, dat ik wel werkelijk wakker, werkelijk aan den slaap ontrukt was; of ik mij, hoewel mijn bekentenis, waarover ik zwaar gedroomd had, al zoekende naar de mogelijkheid, dat mij als Mensch, in al mijn verdorvenheid, iets zou kunnen worden gezonden van redding, van een zekere genade,

mij nog bij lag, nog wel tusschen de muren van mijn gevangenis bevond.

Evenwel van een redding, een zekere genade was bij het wederom aanschouwen van de ijzeren tralies niets te bespeuren, van een verlossing uit mijn ellende al evenmin, zelfs geen spoor van gevoel in die richting viel mij ten deel.

Inderdaad, vanwege dat nieuw-geboren, persoonlijk bewustzijn, gevoelde ik het verwijderd-zijn van mijn Geliefden des te dieper, het gemis van mijn Kinderen des te wreeder; ja, vanwege een algemeen gevoel van ongenade, hartverscheurender dan ooit!

Het gemis van mijn aangebeden Wederhelft, tegenover wie het mij door en tengevolge van de omstandigheden niet mogelijk was mij in woorden te uiten, mijn hart uit te storten, deed niet alleen een ontzettende smart en droefenis in mij ontstaan, doch bovendien een schrijnend gevoel van mijn minderwaardigheid als Man tegenover mijn Echtgenoote, en daarbij nog iets, dat zich nog nimmer aan mij had voorgedaan: het voortdurend elkander afstooten der tendenzen van schuld en berouw, van onrecht en onfairheid ten opzichte van mijn Familie- en Gezinsband, in die mate, dat het tot zelfverwijt werd.

Dat schrijnend gevoel werd tot een alles doordringende beklemming, die mijn geheele wezen in beslag nam, bij de gedachte, dat zij, mijn Echtgenoote, zoo ook mijn Naastbestaanden, waaronder mijn bejaarde Moeder, nu vandaag — wijl de bekentenis van mijn schuld in het drama, zoo niet gisterenavond, dan toch zeker dezen morgen in de couranten zou zijn vermeld geworden — zouden weten, dat ik in den letterlijken zin des woords als Moordenaar in handen van de Justitie was, dat ik straks als beticht Misdadiger terecht zou hebben te staan, om eindelijk als veroordeeld Individu mijn straf te ondergaan, te dulden en te gedoogen. Dit drong als iets zoo tastbaar, heftig ondraaglijks tot diep in mijn bewustzijn door, dat het de sporen van mijn ellende verdubbelde, de uitwerking van de tragedie, als het objectief gevolg, verduizendvoudigd deed aanzien.

Deze impressies waren inderdaad voelbaar, tastbaar, in één woord „sensible", terwijl er weer duizenderlei indrukken

uit voortvloeiden en het stemde mij alles reeds bij het opstaan ontzaglijk droef te moede; en steeds weer vroeg ik mij af: hoe, en op welke wijze de bekentenis van mijn dwaling de wereld zou zijn ingezonden en door het courantenlezend publiek opgenomen? Daarbij kreeg ik boven alles uit het gevoel, dat de Pers mijn schuldbekentenis in deze voor mij zoo gewichtige zaak niet zou hebben begrepen, dat zij zich met de consequenties betreffende het verloop van het gebeuren niet zou hebben vertrouwd gemaakt, kortom dat zij de ware beteekenis der tragedie als het objectief gevolg van mijn misdaad niet zoo hebben kunnen vatten, niet zou hebben kunnen „apprehend", met *dit* gevolg, dat zij mijn misdaad aan de Wereld zou hebben bekend gemaakt, in de couranten zou hebben vermeld met en door opgemaakte verhalen, phantastische bespiegelingen en dat mijn Gezin het relaas mijner berouwvolle mededeelingen op de wreedst mogelijke wijze geschilderd en zonder genade onder de oogen zou zijn gekomen.

Dit zou de vreeselijke schaduw, die reeds over mijn Familie en Gezin gevallen was, verzwaren, verdikken, zoodanig toe doen nemen, dat er door hen geen lichtje meer te bespeuren noch ook maar in de verste verte te bekennen zou zijn! Dit moest dan wel dàtgene zijn, dat ik, boven al hetgeen ik reeds had meegemaakt, als bekroning van het Noodlot verwacht had. Dat was natuurlijk aan geen twijfel onderhevig. Dat was in verband met de publieke opinie, de openbare meening noodig!

Wel is waar had ik dit allang zien aankomen, maar ik had niet verwacht dat het tot mijn bewustzijn doordringen ervan mij zóó rampzalig zou maken, rampzaliger nog dan ik al dien tijd geweest was; ik verbaasde mij over de emotie, die het in mij wekte mij zelf als Moordenaar in de couranten vermeld en voor de oogen van mijn Gezin en mijn Moeder als een Misdadiger gebrandmerkt te weten.

Het was het begin van mijn vernedering, en onafwendbaar, dat wist ik wel, maar wat had ik mij dan toch verregaand onverantwoordelijk tot in het diepste van het diepste van een moeras laten trekken, wat was ik, alvorens dit publiekworden als bekroning komen kon, toch voor een weg gegaan, door modder en ellende, wat was ik al niet verdacht en ver-

volgd geworden; hoe was mijn leven hiervoor al niet jaren geruïneerd en welk een strijd stond mij te wachten, wilde ik dat leven weer op peil, weer op zekere basis brengen; welk een periode van levenphase zou ik opnieuw hebben te doorworstelen! Een vechten zou het zijn tegen wellicht duizend vooroordeelen; een strijd van mijn leven zou het worden met meer complicaties dan ik in den loop van al die jaren ondervonden had!

En hoe zou ik dat alles in al mijn ellende en in de ongenade van de Wereld kunnen doorstaan?

Hoe zou ik, als liefhebbend Vader, doch voor tal van jaren machteloos door boeien en banden, het lijden van mijn Vrouw, de ontberingen mijner Kinderen, die aan de genade van Vijanden zouden zijn overgeleverd, aan kunnen blijven zien? Hoe zou ik, machteloos Man en toch verantwoordelijk voor mijn Gezin, dat alles, in 't bijzonder de zorgen van mijn Echtgenoote aangaande de huishouding, stilzwijgend kunnen aanschouwen, terwijl het in beelden aan mijn geestesoog voorbij zou trekken, zonder ook maar iets te kunnen doen van uit mijn gevangeniscel?

Dat zou niet mogelijk, niet te dragen zijn! Dat was onverantwoordelijk, zooiets was voor mij, trouwens voor niemand te slikken. De gedachte daaraan wekte verbazing en ontsteltenis in me en ik schrok terug van de woede, die in mij oplaaide; en zoo, zonder dat ik het kon voorkomen, woelde en bruiste het weder daarbinnen. Het betrof immers iets, dat niet te weerleggen, niet te weerstreven en ook niet weg te redeneeren viel!

Wonderbaar, vreemd, overdacht ik: gisteren had ik omtrent alles een zoo verlicht gevoel in mijzelve waargenomen, was ik, in den letterlijken zin des woords, als herleefd geweest, had ik mij belangrijk rustiger te slapen gelegd, had ik niet kunnen begrijpen, hoe ik mij nog slechts eenige dagen geleden zoo angstig, bedrukt en beklemd had kunnen voelen; en nu — nu kwamen bij het opstaan daar in eens weer tal van wisselstemmingen mij overrompelen, beklemmingen, die mij verlamden, die iets oprakelden, gevoelsmerkingen van wroeging, van schuld en van plichtsverzuim, van zelfverwijt over mijn mislukte pogingen, over het feit, dat ik mijn leven niet had kunnen maken tot hetgeen ik mij had voorgesteld,

had gewenscht, teleurstelling, wijl het gevoel van berouw bovendien de wetenschap in mij wekte: dat ik in mijn sociale en moreele plichten te kort geschoten was!

Voorwaar, een niet te verloochenen feit! Maar boven alles was er dat gedwongen-zijn mijn huiselijke plichten — wie weet voor hoe lang — te moeten laten rusten. Dat liet zich aanzien als een gezinsverdelgingsstraf; dat riep een mengeling van gewaarwordingen in mij wakker, die werkten als het gevoel van een drukkende Wereldzonde, een gevoel, dat dikwijls tot groote droefheid stemt bij het bewust worden der dingen, dingen, die op zichzelf ongetwijfeld onschuldig, toelaatbaar en gerechtvaardigd zijn, maar in de werkelijkheid van een persoonlijk leven zoo veel van recht en gerechtigheid inboeten.

En vanwege dat drukkend zondegevoel bad ik, bad ik zoo vroeg als het was, maar kreeg niet dat gevoel van vergeving en van troost, waarover Dominee gepredikt had, noch dat van verlichting en verruiming, dat mij gisteren ten deel, mij als 't ware op het dak gevallen was. En zoo weende ik stil en heimelijk voor me heen.

Dieper droefenis dan deze had zich in mijn leven nog nooit op deze wijze geuit; indrukmakende gedachten, als die nu in mij oprezen, had ik, die het bewustzijn in me droeg vandaag wijd en zijd als Misdadiger bekend te worden en als zoodanig op welke andere wijze dan ook in de couranten te worden vermeld, ja niet slechts als Misdadiger, doch ook als Moordenaar, mij nimmer door de hersenen voelen spelen. Die zochten naar uiting, maar vonden geen weg; die neigden naar expansie, doch misten de heilzame uitlaatklep naar buiten. Mijn bewustworden van dat alles bij de steeds wederkeerende gedachte: „nu zullen zij — mijn Naastbestaanden — op de hoogte zijn van mijn misdaad van jaren her", uitte zich ten laatste in een smartkreet:

„O mijn Geliefde, hoe zult Gij mijn bekentenis opnemen, hoe het feit mijner Misdaad onder de oogen zien; hoe een en ander daaromtrent wel dragen? Hoe wel ter wereld zult Gij U daarover heen zetten; deze nieuwe ontgoocheling aanvaarden?"

En onder dergelijke en meerdere uitingen kwam dat me-

chanisme weer in werking, mijn lichaam schokte en sidderde, snikte en hijgde, haalde slechts met moeite adem, wrong zich krampachtig als in een worstelen met den dood.

Evenwel dàt was het geval niet. Het was in hoofdzaak slechts een snakken naar uiting; de volheid van mijn gemoed, resultaat van mijn veelbewogen leven, had inderdaad expansie noodig. Mijn wezen zocht naar iemand tegenover wien ik mij openlijk kon uitspreken, aan wien ik mij vertrouwelijk kon overgeven; naar een vriend, een kennis!

Maar dat was natuurlijk vanwege mijn opsluiting niet mogelijk, in verband met het onderzoek niet toelaatbaar. Het was mij echter door die gespannenheid als *moest* ik met iemand spreken, als *moest* ik mij uiten.

Ik dacht aan mijn Echtgenoote, hoe een onderhoud met haar betreffende het gebeurde mijn hart zou verlichten, hoe ik, persoonlijk, haar van een en ander op de hoogte zou kunnen brengen; hoe ik mij daaromtrent met haar zou kunnen verstaan, vanwege mijn zwijgen al die jaren tot een verzoening met haar zou kunnen komen? Maar helaas, wie wist in welke omstandigheden, in wat voor ongerijmden toestand zij verkeerde, in welke macht zij, vanwege het Lot, zelf ook gevangen zat?

Ongetwijfeld was zij, mijn aangebeden Vrouw, mijn trouwe Mammie, het Slachtoffer geworden van haar gezindheid, van haar liefde — want zonder verschooning zouden allen, die haar in den bloede of op andere wijze nog na stonden, haar zonder pardon de wetten voorschrijven, haar zonder eenige scrupules, bijaldien zij, in weerwil van mijn toestand, aan mijn zijde zoude blijven, in haar nooddruftige omstandigheden den druk der gevolgen en die der vernedering doen gevoelen.

Zij toch was het, die als mijn Gade van zeer veel de dupe geworden was, zij, mijn, mij in alles bijstaande Echtgenoote, die haar laatste geld, haar laatste goed ten offer had gebracht om althans zooveel als maar mogelijk was aan onze verplichtingen te voldoen, zij, mijn, mij in alles bijspringende Mammie, die zooveel goeds en edels in haar hart bezat. En háár moest ik boven alles en alles, na al zoo heel veel ellende, ook dit vreeselijk leed aandoen, háár moest ik ook deze, ongetwijfeld schokkende, ontgoocheling nog bezorgen.

„O Mammie, vergeef mij; schenk mij voor alles en alles vergiffenis; verleen mij dat, wat ik uit je hart zal noodig hebben! Maar verstoot mij niet!... Mijn bekentenis was noodig; noodig om wellicht nog tot een herstel te komen!"

„Noodig!" herhaalde ik in gedachte bij mijzelf. „Noodig?" terwijl er in werkelijkheid twijfel in mij was, ik er nog niet zeker van was, dat het inderdaad wel noodig was geweest, terwijl ik er zelfs bijna spijt van had, dat ik het geheimste uit mijn leven door Dominee aan mijn ziel had laten ontfutselen, spijt, wijl de ellendige gevolgen niet te overzien waren, wijl er niet de geringste hoop op uitkomst, redding of genade in het zicht was.

Noodig echter was zij tòch geweest! Een strijd van bijna tien jaren had mij getoond, hoe nutteloos het was tegen een zeker Noodlot te strijden, hoe vruchteloos het was zich met zulk een last op de schouders even goed een weg door het leven te willen banen, hoe doelloos het rondloopen was met zulk een last, waarbij weldra nog ettelijke atmosferen druk, een gewicht als van basalt nog was gekomen, totdat alles ineen was gestort.

En bij dit ineenstorten, dat tot een bekentenis had geleid, was ik, volgens mijn overtuiging, trouw gebleven aan wat in mijn oog mijn plicht was, meer nog, aan wat recht, wat noodig was; ik was openlijk met alles voor den dag gekomen, had daarbij al mijn gevoeligheid geofferd en al mijn geheimen trots, wat heel moeilijk was geweest, ik had hierbij enkel gedacht aan wat recht en wat voor een eventueel herstel noodig was, aan hetgeen tot een zekere redding, tot genade zou leiden.

Deze herinnering aan mijn overtuiging bracht mij weliswaar niet die redding, noch dat gevoel van genade, waarvan Dominee had gewaagd, doch min of meer tot kalmer denken — tot vertroostender gedachten en zij verdrong het gevoel van spijt. Het was nu de zaak, overwoog ik, om, hoe onstuimig en donker het dan ook nog was daarbinnen in mijn ziel, een en ander flink onder oogen te zien.

Desniettemin zag ik wel in, dat ik — ook al zou dit mij gelukken — in mijn eenzaam verblijf, als een geketend en in boeien geslagen Man, in verband met al de gevolgen van

het gebeuren uit mijn leven, nog voor vele moeilijke problemen, voor tientallen vraagstukken zou komen te staan. Er hing nog een zware sluier, een sluier van droefheid en naberouw, een sluier geweven door de lange jaren van leed en ontgoocheling tusschen den geest van het verleden en dien van het heden! En hoe daar door te dringen, hoe mij langs nieuwe lijnen, over en door alles heen een weg te banen?

Immers de vernieuwde Mensch ondergaat weliswaar blijkbaar, merkbaar een innerlijke verandering, maar in verband met de vele en altoos varieerende wisselstemmingen geenszins een zoodanige uiterlijke gedaanteverwisseling, dat de sporen van zijn verleden niet zichtbaar, de uitwerking van zijn tragedie niet voelbaar, tastbaar blijven; dit laatste kan niet plaats hebben zoolang het hem niet mogelijk is zijn verleden uit te schakelen, of wellicht zooals er gepredikt wordt zoolang hij niet verlost is van het lichaam dezes doods. Maar wie zou in staat zijn mij daarvan te onttrekken, ofwel mij te ontrukken aan de schande en wanhoop?

Dat zou de tijd nog moeten leeren, dat zouden de gevolgen nog moeten bewijzen. Dit echter was een feit: hoe schoon de dag van gisteren ook eindigde met zijn zoeten droom over een gelukzalige toekomst, deze nieuwe dag ving aan met een voorgevoel van een duistere, een benevelde toekomst. Of was het slechts de sombere herinnering aan het verleden, aan den loop, die de gerechtigheid genomen had, die zich aan mij opdrong? Ik wist het niet te onderscheiden, maar een zonderlinge beklemdheid benauwde mij het gemoed, betraande mij het gelaat.

Wachtte mij opnieuw een felle worsteling in het leven, nu in mijn gevangenisverblijf, waarin ik, Slachtoffer van vele tegen alles indruischende gedachten, het onderspit zou moeten delven, ofwel eenig schrikkelijk oordeel Gods, dat ik wist verdiend te hebben; of, wellicht het einde?

Zou ik hier in deze eenzame cel, de eeuwige straf vinden juist nu, nu ik hoopte door boete te kunnen herstellen, wat ik daarbuiten onherstelbaar had misdreven en wat nog mogelijk was, mij onmogelijk scheen? Was het niet mijn Lot om hier in de gevangenis te twijfelen aan een eventueel herstel, aan

de verhooring van mijn gebeden en was die innerlijke vertwijfeling niet het merkteeken van mijn verlatenheid, van mijn gansche onwaardigheid voor God?

Ziedaar de angstige vragen, die zich weer aan mij opdrongen, telkens luider, dringender, telkens met meer onweerstaanbaar geweld, ondanks iedere poging eraan te ontkomen. Ziedaar, de strijd van buiten opgedrongen door de duizenderlei gedachten — in 't bijzonder nog steeds die van bezorgdheid betreffende mijn Naastbestaanden, die niet weg waren te vagen, die mij als een zedelijke marteling tijdens mijn gevangenschap zouden bij blijven, die mij, als een probleem, de innerlijke rust zouden blijven verstoren, als een vraagstuk oplossing zouden blijven vereischen, en die vanwege mijn onmacht vrees en beklemdheid verwekten.

Was dit niet de strijd, dien men den „struggle for life", den strijd om het bestaan noemt, de strijd, die ook in mijn geval en reeds buiten mijn gevangenis, leidde tot „the Survival of the fittest" (het overleven van den meestgeschikte), den strijd, die scheen te moeten worden gestreden met een omhaal van Menschelijke wreedheid, van weidsche grootheid, als ware het de Natuur zelve, die hem voerde, die vreeselijke en groote gang van het leven! Liet het zich zoo niet aanzien, wanneer men zich van de dingen bewust werd?

Gedachten aan de donkerte, de somberheid, de wanweer en het wantij der laatste jaren, aan het jarenlange leed en de velerlei ontgoocheling, aan de geheimzinnig-werkende, duistere Machten, die waren als die van den „Enemy to the Mareh of Intellect" — zelve, en die de Bestuurders waren van zekeren wreeden samenloop van machtige omstandigheden, welke de vele, en nu ook weer de jongste gebeurtenissen van mijn leven hadden geregeld, ontstemden en beroerden mij heftig. Wat er op mijn gelaat nog resteerde aan rimpellooze plekken werd nu doorploegd bij de gedachte aan dien vreeselijken levensloop; mijn lichaam schokte van de nieuwe ontgoocheling, sidderde van een ontzetting, die zich dieper en dieper op mijn uiterlijk ingrifte, te dieper naarmate het een of het ander op den voorgrond trad. Ongetwijfeld zou *deze* ellende mij bijblijven, daar alles mij zoo buitengewoon helder bewust was, o, het was erger, maar dan ook veel erger dan de

werkelijke rampen en tegenslagen uit mijn leven op jeugdiger leeftijd, die wellicht heden óók waren wereldkundig geworden.

Ik bedekte het gelaat met de handen, want wederom schokte het bewustzijn mijn ziel, dat mijn naam als die van den Moordenaar in het drama Busch en wie weet als wat nog meer in de couranten vermeld zou staan en onder de oogen van mijn Vrouw, mijn Moeder zou komen. En met een alles overweldigenden kreet, meer uit wanhoop dan uit zielesmart geboren, riep ik den grooten en vreeselijken God aan, den God, Die niet schroomt te doen instorten wat Menschen al of niet in Zijn naam hebben opgebouwd: „Erbarming, heb erbarming met hen, die mij lief en dierbaar zijn, met mijn zondig leven!"

En ik vervolgde mijn gebed, bad zooals ik vroeger zoo vaak deed, als een zakelijk, strevend man, met een scheppend aangelegden geest: om in contact, in aanraking te mogen komen met dien grooten Raadgever, dien wonderbaren God, Schepper van Hemel en Aarde, Vader aller Menschen, om van Hem den noodzakelijken invloed te mogen erlangen, een zeker crediet voor zielerust en rust voor mijn gestel te mogen verkrijgen. Tot Hem bad ik om bijstand in mijn zaak, om oplossing van de ongerijmde problemen, de niet te ontcijferen vraagstukken, om kracht om de schokken van mijn lichaamsmechanisme als gevolg van mijn zielsverwikkelingen moedig te doorstaan, om versterking van mijn innerlijk, om al wat maar wijs en hecht was, om de genade van al wat er tengevolge van mijn droefheid, na berouw en ontgoochelingen tot in mijn bewustzijn doordrong, in mijn innerlijk te mogen bewaren om daarmede tenslotte als het zijn kan mijn leven weder op te bouwen, maar dan op stabieler, op veiliger grondslag!

En zoo begon inderdaad, terwijl ik bad, de wolk der duisternis, die mij ter aarde had gedrukt, doorschemerd te worden, doorschenen door een straal van hoop, een gedachte van troost. Op de vrees, den angst en het voorgevoel van tegenspoed volgde nieuwe hoop, een nieuwe hoop ontstaan door mijn geloof in het gebed, mijn geloof, dat onder het bidden weer in mij was ontwaakt. Weliswaar bestond er nog

geen enkele zekerheid over wat buiten mij was, noch was er een bewijs van zekerheid *in* mij, maar een versche blijdschap verdreef de gedurige onzekerheid, groeide uit tot een aanvoelen van, tot een gewaarwording van iets dat onbegrijpelijk was en onweerstaanbaar en mij steeds dieper deed vertrouwen, dat er mij nog geluk en respect te wachten zou staan na de eentonige jaren, die ik waarschijnlijk in de gevangenis door te brengen had.

Zoo hervond mijn ziel het evenwicht en ik overdacht den ernst mijner toekomstige bezigheden hier en straks in de gevangenis; om vastberaden al wat ik zou ondergaan te trachten *onbewust* in mij mee te dragen, wijl ik het zinnelijk welbehagen van een krachtig en gezond lichaam gaarne zou willen blijven genieten en er in het minst niet op gesteld was de Slaaf van mijn passies te worden.

Hoe zwak, hoe drukkend en droevig en bovendien hoe demoraliseerend het leven, dat mij de eerstvolgende jaren wachtte, me ook toescheen, welke droefheid, welk naberouw, welke ontgoocheling mijn lichaamsmechanisme nog schokken zou, in verband met al wat als objectief gevolg van mijn misdaad mij scherper zou pijnigen dan de hardste aardsche straf, die me boven hetgeen ik reeds had meegemaakt kon worden opgelegd: ik zou er tegen waken, dat de passies en wisselstemmingen, die zich bij alle onverwachts indruischende gedachten vertoonden, mij telkenmale overmeesterden; ik wilde mijn voornemen, een nieuw leven overeenkomende met mijn innerlijk bewustzijn te beginnen, ten uitvoer brengen.

Ja, aan dit voornemen moest ik mij vastklemmen, overdacht ik, te meer nog, nu ik, na gisteren uit het diepst van mijn hart, uit het innerlijkst van mijn herleefd gemoed te hebben ervaren, dat het leed en de smart, de ontgoocheling over de rampen des levens mijn ziel met geen troostelooze bitterheid meer bevangen hielden, terwijl ik binnen in mij een wonderbare vrede des gemoeds had waargenomen, die het hart en het verstand te boven ging, mij vandaag nauwelijks grooter zedelijke marteling indenken kon dan deze, welke werd veroorzaakt door den onverdienden haat, nijd en afgunst diergenen, die ik al jaren lang gehoopt had door liefde,

achting en genegenheid aan mijn Gezin en mijn Relatie verbonden te houden. Die smart, die zich bij tijden openbaard had in bitterheid, had mij nog sterker aangegrepen dan den smaad en de schande zelf, die men mij, boven mijn eigen weten van de onherstelbaarheid van mijn misdrijf, nog zou aandoen; vandaar dat ik er behoefte aan had om, ondanks mijn neiging tot zelfonderzoek, gebruik makende van mijn eenzaamheid, mijn hart in al zijn volheid, in zijn drang naar expansie uit te storten (wijl ik niemand anders wist) voor dien grooten, wonderbaren God; vandaar dat ik dit moest doen eer ik mij volkomen kon heen zetten over die nieuwe smart, die aan mijn leven was toegevoegd, mij erover heen kon zetten zonder tot bitterheid te vervallen.

Ik had alreeds daar straks de gewaarwording, juister wellicht, de ingeving gekregen dat ik de hulp van het gebed noodig had om de vlammen van Godsgenegenheid, Zijn, inmiddels in geringe mate reeds verkregen, genade te versterken, zoodat ik de kracht zou gevoelen om alle smaad en vervolging, alle niet-door-de-menschen-begrepen-worden te dragen en wel zonder bitterheid, zonder innerlijken wrok, in de overtuiging, dat een ieders innerlijk gevoel van billijkheid zich te verheffen had tegen onrecht en boosheid, en dat daardoor velen mij waren aangevallen met oneerlijke wapens; maar dat was moeilijk!

„De Christelijke liefde, de achting, die de Menschen elkander behooren toe te dragen," zoo had Dominee gesproken, „moest ons er veeleer toe dringen onrecht te lijden dan haat met haat te vergelden, moest ons leeren de verbittering geen plaats in ons hart te laten, daar deze den levensbeker met gift en gal toebereidt, onze ziel op den duur vergiftigt en het hart door foltering doet lijden. De overwinning op het Menschelijk hart is echter te bereiken, te behalen met en door het gebed."

Zoo dan bad ik, en onder het bidden voelde ik de waarheid van deze troostende woorden. En ik bad als David:

„O Heer! Gij zijt weldadig; straf mij niet ongenadig in Uwen toorngloed. Ai! Matig Uw kastijden, sla mij met medelijden, gelijk een Vader doet.

„Vergeef mij al mijn zonden, die Uwe Hoogheid schonden. Ik ben verzwakt o, Heer! Genees mij, red mijn leven; Gij ziet mijn beenderen beven; zoo slaat Uw hand mij neer.

„Mijn ziel, gansch neergebogen, schrikt voor Uw heil'ge oogen, in dezen jammerstaat; hoe lang zal ik nog klagen? Hoe lang Uw gramschap dragen? O Heer, mijn Toeverlaat!

„Keer, eindelijk Heer! toch weder, mijn ziel buigt zich ter neder: Ai, red haar van 't verderf; sla mijn ellende gade, en help mij eer ik sterf.

„Want wie kan, na 't verscheiden, op aarde meer verbreiden Uw grootheid en Uw lof? Wie zal uw gunstbewijzen, in 't zwijgend graf ooit prijzen; U zingen in 't stof?

„Uwe strenge geeselroede maakt mij van 't zuchten moede, verteerd geheel mijn kracht; ik voel Uw slagen klemmen, en doe mijn bedde zwemmen in tranen, al den nacht.

„Mijn oog is rood gekreten, van tranen uitgebeten, verouderd en doorknaagd; daar ik in mijn ellende, door al mijn Vijands-benden verdrukt wordt en gejaagd.

„Mijn ziel grijpt moed! Wijkt boozen! Vlugt van mij weg, goddeloozen! De Heer heeft mijne klacht met toegenegen ooren, genadig, willen hooren, en al mijn smart verzacht.

„De Heer wil, op mijn kermen, zich over mij ontfermen; Hij heeft mijn stem gehoord, de Heer zal op mijn smeeken, geen hulp mij doen ontbreken; Hij houdt getrouw Zijn woord.

„Hij zal mijn haters weren, hen straks terug doen keeren, beschaamd en vol van schrik; Zijn grimmigheid, aan 't blaken, zal hen ten schande maken, zelfs in een oogenblik!"

In deze gebeden van David vond ik bescherming, bescherming in mijn worsteling met het geloof, zij bezorgden mij een persoonlijke verruiming van gemoed en verlichtten mijn stemming, de stemming, waarover ik reeds schreef en waar tegen ik te strijden had; zij maakten mijn bewustzijn stabieler, en mijn inzicht in den toestand waarin ik mij bevond, hoe onbestemd dit vanwege de omstandigheden ook nog wezen mocht, vaster.

Woensdag, 21 Januari 1925.

SPRAK IK GISTEREN: DE ERNST MIJNER BEZIGHEDEN HIER EN STRAKS IN DE GEVANGENIS, VERVOLGENS ALLES WAT IK ZOU HEBBEN TE ONDERGAAN ZOU IK TRACHTEN ONBEWUST IN MIJ MEE TE DRAGEN; NU VANDAAG WERD MIJ DOOR DEN WERKMEESTER DAARTOE REEDS GELEGENHEID GEBODEN.

Den vorigen Maandag was ik — niettegenstaande mijn protest en mijn bewering, dat ik er vanwege mijn overvol gemoed, mijn overspannen toestand eigenlijk niet toe in staat was — nog laat in den namiddag geconfronteerd met de Vrouw van mijn vroegeren Metselaar; doch deze had het tegenover den Rechter van Instructie doen voorkomen als wist zij niets van de zaak, waarvan haar Man het geheim met zich meedroeg.

Zoo ook was ik gisteren, Dinsdag, voor de tweede keer geconfronteerd met den Metselaar zelf, die in verband met mijn bekentenis tegenover den Rechter van Instructie een andere verklaring had afgelegd. Ook bij deze confrontatie hield hij zich, evenals de eerste maal — op mijn vraag wie toch anders dan hij het verraad kon hebben gepleegd — onkundig betreffende het verraad aan de Justitie. Ik gaf hem te kennen, dat hij, nu na mijn bekentenis, niets meer geheim behoefde te houden, noch mij ook maar in de geringste mate had te sparen en hij vertelde dan hoe en op welke wijze hij van 't verborgene in de garage op de hoogte, althans zoo ongeveer tot de wetenschap ervan was gekomen.

Vervolgens was ik nog met verschillende Arbeiders ge-

confronteerd, die ten tijde van het gebeuren bij mij op den Overtoom hadden gewerkt, doch wier verklaringen weinig of niets hadden te beduiden.

't Behoeft geen betoog dat het voor mij, die jaren geleden hun Patroon was geweest, een kwelling was om als Gevangene met deze Menschen te worden geconfronteerd in verband met mijn misdaad; doch als gezegd, alles wat ik zou hebben te ondergaan zou ik trachten onbewust in me op te nemen en mee te dragen; ik poogde dit ook nu te doen, wilde ik in staat zijn de vernederingen, zoo ook de beleedigingen, die ik — in 't bijzonder van den Metselaar — te dulden had, mij moest laten welgevallen, zoodanig doorstaan, dat ik niet maar immer weer in drukkende stemmingen kwam te vervallen.

Dezen Woensdagmorgen echter had de Werkmeester van het Huis van Bewaring al vroeg mijn cel betreden, met de vraag: of ik mij wellicht met een of ander verdienstelijk wilde maken, b.v. door het maken van enveloppen; waarop ik maar al te gaarne een bevestigend antwoord had gegeven.

Dit zou mij afleiding, in ieder geval min of meer verzet in mijn eenzaam verblijf geven. Bovendien, het vriendelijke in de vraag: of ik mij wellicht verdienstelijk wilde maken? was mij evenmin ontgaan.

Zoo dus kwam de Werkmeester aandragen met een stapel papier, een blikje en een beukenhouten vouwlatje voor het maken van:

Eenige duizenden enveloppen.

Het blikje had ik in het midden van het ruitvormige papier te leggen en met duim en vinger van de linkerhand vast te houden, om vervolgens met de vingers der rechterhand de driehoekige punten vanaf de ronding over het vierkant van het blikje te vouwen, ze weer terug te slaan, het blikje te verwijderen en de punten, die dus gevouwen waren, wederom dicht te slaan, om tenslotte met het afgeschuinde beuken vouwlatje over de omgebogen punten te strijken, waarna er een ongeplakte enveloppe gereed was.

Ik toog aan den arbeid, en zette in allen ernst, hoewel gestoord door buien en vlagen van stemmingen, als gevolg van mijn nog immer ongeregelden gedachtengang, het werk door; maar telkens en telkens weer overviel mij een brandend

besef van de jaren, die ik nog zou hebben door te brengen tusschen de muren, wie weet in welk een martelend kwijnenden toestand, met folterende herinneringen aan mijn aangebeden Vrouw, mijn geliefde Kinderen, mijn bejaarde Moeder, voor wie ik niet in staat zou zijn ook maar iets te doen, die voor wie weet hoe lang voor mijn aangezicht verborgen, voor mijn oog niet te aanschouwen zouden zijn. Omtrent wie ik niets zou weten.

Bij die gedachten sprong ik meermalen van mijn zitplaats op, mijn handen om mijn hoofd, dat schudde van zelfverwijt en over mijn schuld en stupid trots zoo nu en dan mijn handen saamgevouwen er boven, terwijl ik opkeek naar de zoldering en maar al op en neer liep in de enge cel.

Dit alzoo was het begin van mijn gevangeniswerk; dit alzoo, naar de veronderstelde d. i. arbeid als straf en een aanvang, naar het heet, van de zedelijke verbetering? Voor mij echter was het een zedelijke marteling, met het gevolg, dat bui volgde op bui, vlaag op vlaag!

Mij in een dergelijke vlaag of bui bevindende, werd ik opgeschrikt door het onverwacht binnentreden van den dienstdoenden Bewaarder; opgeschrikt, wijl ik niet gewoon was, dat iemand — vermoedelijk daar thans de gemoederen betreffende mijn persoon wat gekalmeerd, min of meer tot bedaren gekomen waren — zoo snel binnentrad als nu plotseling en vlug de Bewaarder dit deed. Hij deelde mij, gemoedelijk aan het tafeltje, mede, dat ik andermaal voor den Rechter van Instructie had te verschijnen, iets waaraan ik gaarne voldeed, ja, ik zou zelfs kunnen zeggen, dat in verband met mijn weer zoo onstuimig gemoed, deze oproep mij welkom was.

Maar, o wee! Opnieuw had ik de wijze, waarop het feit, het gebeuren tien jaren her had plaats gehad en in 't bijzonder het moment, waarop de dood van mijn Slachtoffer was ingetreden, tot in de kleinste details, omstandig, en tot in de geringste „particulars" aan den Rechter van Instructie mede te deelen, om die met de meeste nauwkeurigheid te laten verbaliseeren.

„Ik vind het verschrikkelijk, mijnheer de Rechter Commissaris," kon ik niet nalaten smartelijk uit te roepen,

„dat ik dit alweer zoo haarfijn heb weer te geven, zoo nauwkeurig voor U omschrijven moet. Ik had gedacht, dat, nu ik eenmaal bekend heb schuldig te zijn aan den dood van Busch, mij dit wel bespaard kon blijven."

Maar daar was geen pardon voor! Het was, volgens den Rechter van Instructie, zoowel in 't algemeen, als in mijn eigen belang, niet alleen noodzakelijk maar ook het beste. En hoewel ik, niettegenstaande dit antwoord, om er tòch maar een eind aan te maken, tot Z. E. zeide: „Ik herinner mij werkelijk niet meer dan dit, U moet niet vergeten, dat ik in een zeer opgewonden toestand verkeerde," ging de Rechter van Instructie voort immer dieper in de diverse bijzonderheden door te dringen.

En van al deze mededeelingen, werd er proces-verbaal gemaakt, als door den Rechter van Instructie gedicteerd, en de Griffier getikt:

> Zooals ik U reeds gezegd heb, moest ik aan Busch betalen een accept van ongeveer *f* 1300.— voor zijn bemoeiïngen met betrekking tot de regeling van mijn hypotheken.
>
> Eén of twee dagen tevoren had ik met Busch afgesproken, toen ik dezen getroffen had op de Ceintuurbaan, waar hij met den heer Lichtle in een auto zat, dat hij, Busch, Vrijdagavond om een uur of zeven bij mij zou komen en daarbij liet hij op één of andere wijze blijken, dat hij dan betaling verlangde van gemeld accept. Ik wist toen wel, dat ik hem dan niet zou kunnen betalen, maar voor dat geval hadden wij vroeger al afgesproken, dat ik hem een nieuw accept zou afgeven. Juister is, dat ik hem dat had voorgesteld. De heer Busch is dus op *Vrijdagavond omstreeks zeven uur bij mij verschenen, volgens met mij gemaakte afspraak.* Hij is niet door mij in één of ander café opgebeld en hij heeft mij ook niet opgebeld. Ik had hem aan zien komen door de uitbouw van mijn kantoortje, dat zich bevond boven den ingang tot de garage, welke uitbouw voorzien is van glas in lood. Hij kwam met een taxi, betaalde den chauffeur, waarna de taxi wegreed. Busch had zelf sleutels van de deur en kwam, zonder dat ik hem had opengedaan, de trap op naar mijn kantoor.
>
> Toen Busch op mijn kantoor kwam begon hij allerlei verhalen te doen over zijn handel met Duitschland, over herrie met stationschefs, over zijn verdiensten en zijn betalingen. Hij zei o. a., dat hij *f* 10.000.— aan Lichtle betaald had, en, naar ik meen, *f* 8000.— aan Klaassen of Lorette en dat hij nu weer geld noodig had voor een zaak, die hem wel *f* 100.000.— zou kunnen bezorgen en toen drong hij er op aan, dat ik moest zorgen die *f* 1300.— voor dat accept te kunnen betalen. Wat hij nu precies verteld heeft dien avond, herinner ik mij niet meer, ook al, omdat Busch altijd sprak over zijn handel en deze handel mij weinig belang inboezemde.

Vóórdat hij over de betaling van dat accept gesproken had, heb ik zijn mededeelingen onderbroken doordat ik naar de W. C. moest. Terwijl ik daar zat, hoorde ik de telefoon gaan en nam ik waar, dat Busch woorden zei als: „ja, ja, goed" en toen ik bij hem terug kwam, was dat gesprek afgeloopen; hij was toen bezig notities te maken. Dat telefoongesprek heeft dus werkelijk plaats gehad en juist omdat hij was opgebeld, heb ik dit telefoongesprek bij mijn vroegere verhooren, die plaats vonden, vóórdat ik mijn bekentenis aflegde, gememoreerd. Als dit gesprek niet had plaats gehad, had ik mogelijkerwijze ontkend, dat Busch dien avond bij mij geweest was, maar nu het wel had plaats gehad, meende ik dat gesprek te moeten memoreeren, omdat de mogelijkheid bestond, dat de persoon, die met hem door de telefoon gesproken had, zou verklaren, dat hij nog bij mij met Busch gesproken had en met opgave, dat Busch niet bij mij geweest was, dan direct zou blijken onwaar te zijn geweest.

Toen ik van de W. C. bij Busch terug kwam, begon hij aan te dringen op de betaling van dat accept. Ik heb hem toen voorgesteld een nieuw accept voor hem te schrijven, met de mededeeling, dat hij dat accept misschien wel hier of daar zou kunnen verdisconteeren, maar hij wou contant geld hebben.

Busch was iemand die, met klem van redenen en door op iemands gemoed te werken, doorzette wat hij zich had voorgenomen, maar ik zag de onmogelijkheid in om hem geld te verschaffen. Hij drong er toen op aan, dat ik naar mijn schoonvader zou gaan om geld. Mij schoot toen te binnen, dat hij het mijn schoonvader al lastig had gemaakt en toen verweet ik hem, dat hij buiten mijn weten bij mijn schoonvader was geweest om geld los te krijgen van dezen en dat mijn schoonvader daardoor zooveel verdriet gehad had. Het gesprek tusschen ons beiden werd allengs heftiger. Busch zette echter door en wilde met mijn vrouw spreken, om deze te bewegen den volgenden dag naar haar vader te gaan en dezen dan desnoods op haar knieën te smeeken om het geld te betalen. Ik verweet hem toen, of hij het mijn vrouw nog lastiger wilde maken, terwijl zij vroeger al eens haar laatste geld aan Busch gegeven had om hem in staat te stellen naar Voorburg te reizen naar de familie Pot. Wij waren tot dit oogenblik beiden gezeten met mijn bureau tusschen ons in en toen stond hij op, zeggende, dat hij beslist geld noodig had en dat hij toch naar mijn vrouw zou gaan. Hij ging toen in de richting van de trap, waarop ik hem volgde en hem verbood naar mijn vrouw te gaan, zeggende, dat ik dat niet wilde hebben en dat bovendien mijn schoonzuster bij mijn vrouw was. Hij zei toen, dat dat juist goed was, want dat die beide vrouwen dat met haar beiden naar mijn schoonvader konden gaan.

Ik heb nog nagelaten U mede te deelen, dat Busch, vóórdat hij begon over het verschaffen van geld door mijn schoonvader, nog had gezegd, dat ik toch wel probeeren kon geld op te nemen van de Credit Mutuelle maar ik had hem gezegd, dat dit niet ging, omdat dat geld bestemd was voor den bouw voor de perceelen Overtoom 21, 23 en 25.

Busch is toen de trap afgegaan, van plan om mijn vrouw te bezoeken. Ik volgde hem. Wij voerden in dien tijd een heftige woor-

denwisseling, waarbij ik hem verweet, dat hij het mijn schoonvader zoo lastig maakte en dat ik eigenlijk door zijn, Busch, toedoen failliet verklaard was (Busch had namelijk de opbrengst van de automobielen uit de zaak, die ik met A. Pot Jr. gehad had, verbrast met dezen Pot — ik zal U daarover later verklaren —) en ik verbood hem naar mijn vrouw te gaan. Toen wij beiden de trap afgegaan waren en in den gang waren, hadden wij elkaar nog niet aangeraakt, maar ik verkeerde in een hevige opwinding. Ik heb namelijk een zeer opgewonden natuur. Hoe het toen precies gegaan is, weet ik niet meer. Wellicht herinner ik mij dat beter, als ik naar de plaats van het misdrijf gebracht word en deze in oogenschouw kan nemen. Wel weet ik, dat Busch zich begaf in de richting van mijn woning en dat ik toen hem de pas heb afgesneden en dat ik hem toen heb beetgepakt, zeggende: „Je gaat niet naar mijn vrouw toe". Ik heb hem toen met beide handen bij zijn hals gepakt en hem heen-en-weer geschud; hij verdedigde zich toen, wilde dit althans doen, want ik herinner mij niet, dat hij mij iets gedaan heeft. Ik hoorde hem met zwakke stem zeggen: „Laat los". Ik zag, dat hij een vaal-gele kleur en blaasjes op zijn lippen kreeg, terwijl ik nog steeds mijn beide handen om zijn hals hield. Ik vermoed wel, dat ik hem stevig heb vastgehouden om zijn hals. Ik heb hem toen tegen den grond gegooid; of dit een harden klap gaf, herinner ik mij niet. Toen hij op den grond lag zag ik nog blaasjes op zijn lippen komen. Hij bruiste toen nog een beetje. Toen ik hem met mijn beide handen om zijn hals had, had ik ook gemerkt, dat hij wat bruiste.

Toen hij de woorden gesproken had „Laat mij los, Muylwijk", heb ik hem niet losgelaten, doch hem om zijn hals vasthoudende met mijn beide handen nog wat heen-en-weer geschud; hij heeft toen niets meer gezegd, doch daarna wel dat bruisende geluid gemaakt. Ik heb hem toen, terwijl ik hem nog heen-en-weer schudde, tegen den grond gegooid.

Ik vind het verschrikkelijk en ik had gehoopt dat mij bespaard zou blijven, dat dit zoo haarfijn wordt uitgeplozen. Ik herinner mij werkelijk niet meer dan dit. U moet niet vergeten, dat ik in een zeer opgewonden toestand verkeerde. Toen Busch niet op stond, doch bewegingloos bleef liggen, ben ik naar boven gegaan om water te halen, daar ik meende, dat hij bewusteloos was. Ik heb toen zijn polsen en slapen nat gemaakt en zijn kleeren bij den hals losgemaakt. Hij bruiste toen niet meer. Ik heb toen niet opgemerkt, dat hij nog adem haalde. Ik heb eigenlijk alleen een vaal-gele doodskleur op zijn gezicht waargenomen. Hij had anders een gezonde kleur. Ik heb toen nog wel een kwartier heen-en-weer geloopen in den gang en in de garage, omdat ik niet wist wat ik moest doen. Ik heb hem toen naar beneden gedragen. Hij was geen bijzonder groote man en hij was ook niet zwaar. Er is daar maar één trap naar beneden. Dit is een kleine nauwe trap. Ik heb zijn lijk toen in den kelder neergelegd. Ik kan de plaats precies aanwijzen. Ik heb toen den kelder verlaten, de deur op slot gedaan, ik ben toen naar buiten gegaan en heb een glaasje bier gedronken bij Suisse.

Toen ik dat kwartiertje in dien gang op-en-neer liep, dus vóórdat ik dat lijk naar beneden bracht, heb ik een groote strijd met mijzelf

gevoerd of ik de zaak, zooals die daar nu lag, maar niet zou aangeven. Ik dacht aan mijn vrouw en kinderen en aan mijn schoonfamilie; ik dacht of ik niet zou kunnen zeggen, dat hij van de trap gevallen was, maar het slot was, dat ik zijn lijk naar beneden bracht.

Het leek niet waarschijnlijk, dat hij van de trap gevallen zou zijn, omdat hij niets gebroken had en hij heelemaal niet bloedde, zoodat ik bij mijzelf dacht: als ik de politie haal, dan moet wel uitkomen, dat ik hem gewurgd of gesmoord heb. Ook bij Suisse heb ik er nog over nagedacht, of ik het toch maar niet zou aangeven; maar ook hier was het resultaat, dat ik besloot het niet te doen. Ik ben toen teruggekeerd naar den kelder, waar hij toen natuurlijk nog precies zoo lag, als ik hem verlaten had. Ook toen heb ik geen bloed gezien; er kwam ook geen bloed uit zijn mond. Wel zag ik, dat zijn hals wat opgezet was. Ik heb niet opgemerkt, dat mijn vingers er in stonden.

Toen kwam de gedachte bij mij op en het was mij alsof ik een ander mensch was, dat het zoo had moeten zijn. De haat tegen *Busch* kwam toen weer op. Ik dacht bij mijzelf: „nu kun je je accept krijgen". Ik greep toen naar zijn portefeuille, om het accept te krijgen en zag daarin toen 5 à 6 bankbiljetten van *f* 1000.— en de rest van 2 en 3 honderd gulden en eenige briefjes van *f* 25.— en *f* 10.—. Ik besloot toen mij dat geld ook toe te eigenen. Toen ik dit gedaan had, kwam het plan bij mij op te onderzoeken of hij nog meer bij zich had en toen heb ik hem afgenomen zijn gouden horloge, dat in een klein zeemleeren zakje zat, zonder ketting, één twintigdollarstuk en twee tiendollarstukken, een dolkmes en een kettingringetje, dat ik van zijn vinger nam; zijn anderen ring heb ik laten zitten, omdat ik hem niet meer durfde aan te raken; ik heb dien ring niet kapot gemaakt. Ik heb toen eenig stroo in een kist gelegd, hem van den grond opgenomen, waar hij languit lag en hem in die kist gelegd. Ik heb hem toen nog wel een klein beetje schuin gelegd na zijn beenen wat gebogen te hebben zoodat hij als het ware in zittende houding in de kist kwam. Ik heb de holten met stroo aangevuld en toen heb ik de kist dichtgespijkerd.

Na voorlezing volharden geteekend:

(get.) M. Muylwijk

(get.) H. van Eijken

W. J. H. Dons

Overbodig te zeggen, hoe pijnlijk het mij trof, mij het opnieuw in behandeling genomen punt: de bezittingen van mijn Slachtoffer, de goederen, die ik mij wederrechtelijk had toegeëigend. Dat bezorgde mij geen gewone moreele en evenmin lichamelijke pijn, doch een pijn, waarvoor geen kruiden waren gewassen, waar geen geneesheer voor te vinden was. Heel mijn leven zou zich *die* pijn wel doen aanvoelen, nu eens als een onafscheidelijke smart, dan weer in den vorm van een goede, grondige overpeinzing, een overpeinzing met het doel de pijn, als gevolg

van dit vergrijp, te doen vervagen. Wat er nog te herstellen viel, *zou* ik herstellen, als het kon, drie- vier- vijf- zevenvoud — in elk geval, iets zou en moest er gedaan worden.

En wederom in mijn cel gekomen, bad ik weer op dezelfde wijze, als een zakelijk, strevend Man, met al den ernst van den Mensch, die het voornemen heeft opgevat te volharden in hetgeen hij zich als plicht heeft gesteld, doorliep ik in gedachte het verleden weer, en zocht ik met critischen, innerlijken blik naar iets dat kon dienen als een oplossing, een zuivering, een purificatie, kortom, naar iets, dat mij reinigen zou, als een chemisch proces de groote vlek op mijn wezen kon doen verdwijnen.

De pijn echter verminderde niet, en hoe ik ook zocht, ik vond niets, dat deze stilde, niets ten minste dat mijn knagend berouw verlichtte, niets dat een justificatie wettigde, waardoor die pijn zou ophouden te bestaan.

Nog lang, zeer lang peinsde ik daarover in mijn cel. Klaar en duidelijk stond mij het beeld van dien avond voor den geest, glashelder drong zich deze enkele gedachte maar steeds weer aan mij op: „diefstal is onrecht, brengt bij ontdekking vervolging, schande en ellende over een Mensch, schande over zijn Gezin!" „O cursed spite, that ever I was born to set it right!" [1]).

[1]) Woorden van Hamlet.

ALGEMEEN HANDELSBLAD
van Woensdag 21 Januari 1925

BELANGRIJKSTE NIEUWS

De bekentenis van Muylwijk inzake de misdaad aan den Overtoom. — *Stadsnieuws.*

STADSNIEUWS.

De ontdekte misdaad.

Aangaande de bekentenis, door den beklaagde Muylwijk jongstleden Maandag afgelegd, vernemen wij het volgende:

Jongstleden Zondag heeft hij met iemand, die hem ambtshalve bezocht, gesproken. De arrestant verklaarde toen, dat hetgeen hij wist hem ten zeerste bezwaarde. Toen is hem aangeraden aan de justitie de volle waarheid mee te deelen. In het verhoor dat hij Maandag d. a. v. onderging, zei de verdachte ongeveer het volgende: Hij had niet rondgeloopen met het voornemen Busch te vermoorden. Toen B. verscheen is er een woordenwisseling tusschen beide mannen ontstaan, hij, Muylwijk werd zeer driftig, hij greep Busch aan met groote kracht, en smeet hem van zijn stoel.

Busch viel op den grond, stond niet meer op. Naar M. voorgeeft, waren toen alle levensgeesten van hem geweken.

Hij werd op de onwaarschijnlijkheid van die verklaring attent gemaakt, waarop Muylwijk antwoordde dat hij, driftig zijnde, niet weet wat hij doet en het best mogelijk is dat hij hem ten slotte ook nog de keel heeft dichtgeknepen.

Het was hem bekend dat B. een groote som bij zich droeg, M. heeft daarom B's portefeuille uit diens zak gehaald. Ze bevatte iets meer dan de helft van de *f* 12.000 waarvan in de allereerste berichten sprake was.

Bovenstaande bekentenis is daarna nog door enkele bijzonderheden aangevuld. M. bleef echter het standpunt innemen dat het een geval betrof niet van moord, doch van doodslag, door berooving van den verslagene gevolgd.

AVONDBLAD — DE TELEGRAAF
van Woensdag 21 Januari 1925

LAATSTE NIEUWS

DE BEKENTENIS VAN MUYLWIJK

Zijn slachtoffer geworgd

Vermoedelijk geen verband met andere misdaden. — De beschuldiging van den anoniemen briefschrijver. — Den Haag verwacht nog verrassingen.

AMSTERDAM, 21 Jan. — In verband met de bekentenis van den beklaagde Muylwijk vernemen we nog het volgende: reeds

Zondagmorgen verklaarde de gedetineerde aan den zielverzorger van het Huis van Bewaring, dat hij zich zeer bezwaard gevoelde en dat hij daarover gaarne zou willen spreken. Hem werd aangeraden zich tot den rechter-commissaris te wenden, dat dan ook geschiedde. Eerst Maandagmorgen begon Muylwijk in het kabinet eenige kleine feiten toe te geven en ten slotte bekende hij Busch op Vrijdag 22 October 1915 te zijnen kantore ontvangen te hebben. Aangaande eenige financieele omstandigheden wond Muylwijk zich op en er ontstond ruzie.

Muylwijk verklaarde zoo driftig geworden te zijn, dat hij Busch, die op zijn stoel zat, plotseling aangreep en op den grond wierp. De gedetineerde zeide, dat zijn tegenstander onbewegelijk bleef liggen. Later toen tegenargumenten werden aangevoerd zeide hij, dat hij, als hij driftig is, geen meester meer over zichzelf is en dat het heel goed mogelijk was, dat hij Busch had gewurgd.

Ook gaf hij toe het geld van zijn slachtoffer te hebben weggenomen.

Het geroofde bedrag was echter nog niet de helft van de som, die Busch bij zich zou hebben gehad en die door de politie op *f* 12000.— wordt geschat. Na den dood van zijn slachtoffer was Muylwijk — naar hij zeide — radeloos en stopte het lijk in een kist, welke hij begroef.

In deze verklaring zitten nog eenige hiaten en enkele onderdeelen stemmen niet met de werkelijkheid overeen.

Daardoor kwam het ook, dat de rechter-commissaris terstond den betrokken metselaar, die dien avond in de garage had gewerkt en diens vrouw, vroeger werkster bij de familie Muylwijk, heeft ontboden.

De wijze, waarop Muylwijk bekende, maakt duidelijk, dat hij hoopt dat het gebeurde als doodslag en niet als moord met voorbedachten rade zal worden gekwalificeerd.

Het onderzoek der Haagsche recherche.

's-GRAVENHAGE, 21 Jan. — De anonieme brief door den commissaris der Amsterdamsche recherche eenigen tijd geleden ontvangen en waarin mededeelingen werden gedaan over den moord op den makelaar Busch, bevat ook een zinsnede waarin gezegd wordt, dat de thans gearresteerde Muylwiji meer zou weten van den enkele jaren geleden gepleegden moord op mr. Wijsman en den verleden zomer gepleegden roofmoord in de De Riemerstraat alhier. De Amsterdamsche recherche heeft zich toen in verbinding gesteld met de Haagsche politie, die deze aanwijzing grondig onderzocht. Uit dit onderzoek is gebleken, dat wat 't misdrijf in de De Riemerstraat betreft, elk verband absoluut is *uitgesloten*. De politie meent nog steeds, dat degene, dien zij van deze misdaad verdenkt, zich reeds ter zake van inbraak en diefstal in verzekerde bewaring bevindt. Tegen den hier bedoelden persoon zijn verschillende bezwarende dingen naar voren gebracht.

Ten opzichte van den moord op mr. Wijsman is uit het onderzoek

tot heden toe niet gebleken, dat er eenig verband tusschen beide misdrijven bestaat. Het onderzoek der Haagsche politie wordt ten zeerste bemoeilijkt door het feit dat de schrijver van den anoniemen brief zich niet komt aanmelden. Men zou hem dan kunnen vragen, op welke gronden hij den moord op mr. Wijsman er bij betrokken had en zijn getuigenis zou misschien van groot gewicht kunnen zijn. De instructie zal echter nog meerdere feiten aan het licht moeten brengen. Zooals de zaken nu staan zijn volgens het Corr. Bur. verrassingen niet uitgesloten, daar Muylwijk, nu hij eenmaal den moord op Busch bekend heeft, misschien wel meer zal loslaten. De Haagsche politie houdt dan ook geregeld voeling met de Amsterdamsche recherche.

Donderdag, 22 Januari 1925.

„HOE EIGENLIJK HEEFT BUSCH DEN DOOD GEVONDEN?" WAS DE VRAAG VAN EEN ZEKEREN DOKTER OVERBEEK, DIE MIJ IN DE CEL BEZOCHT. WAT IK WEL DACHT VAN DE DOODSOORZAAK? IK MOEST HEM MET WAT ANDERS GEDOOD HEBBEN.

Zoo was er dan weer een dag voorbij gegaan, een dag, dien ik, behalve het pijnlijke uurtje in het kabinet van den Rechter-Commissaris, wel besteed had met het verrichten van Gevangeniswerk in mijn cel en een tweede was aangevangen, aangevangen met dezelfde bezigheden.

Over den toestand, waarin ik dezen dag aan het werk toog, zal ik mij niet uitlaten, doch het is te begrijpen, dat dit niet was met die ambitie, waarmede men gewoonlijk den tweeden dag van een nieuw aangevangen werk inzet.

Drie à vierhonderd enveloppen had ik gevouwen, klaar om geplakt te worden, of wellicht juister gezegd, klaar om besmeerd te worden met gom, toen ik mij gisteren avond te bed begaf, en ik meende een behoorlijke dagtaak achter den rug te hebben.

De Werkmeester evenwel, die mij dezen morgen weer kwam bezoeken, vertelde mij, dat het de gewoonte was dagelijks zoo ongeveer vijf à zeshonderd of meer van dergelijke enveloppen te vouwen, en dat ik, wilde ik er wat aan verdienen, dit ook moest doen."

Hoeveel die verdienste dan wel bedroeg? informeerde ik.

„Ik ben er benieuwd naar."

„Veertig à vijftig centen per week, bij een dergelijk aantal."

„Hoeveel?"

„Twee kwartjes mijnheer! Zeven en halve cent per dag."

Ik stond perplex. „Dan is het toch beter, en wellicht tienmaal voordeeliger," zeide ik tot mijn Baas om met enveloppen langs de deuren te koop te loopen, er mee te venten."

Daarmee was hij het eens!

Dat was alzoo nog minder dan de verdiensten waarmee ik dertig jaar geleden na mijn schooltijd was aangevangen, toen ik krullejongen was geweest bij mijn eersten Patroon; ik had toen voor een heele week werken des Zaterdags vijftig à zestig centen ontvangen. Weliswaar had ik hier kost en inwoning vrij, maar dat had ik toch ook weer als jongen van twaalf jaar in mijn ouderlijke woning bij Vader en Moeder gehad.

Was het beginnen aan het werk op dezen nieuwen dag, zooals gezegd, niet zoo geweest dat ik me erover uitlaten wilde, nu, na het vertrek van den Werkmeester, nu ik me weer alleen bevond, was alles (eigenlijk is het onnoodig dit te zeggen) nòg troosteloozer, voelde ik me nòg moedeloozer, te meer nog daar ik was opgestaan met een ontzettend zware hoofdpijn. Het was mij niet bepaald mogelijk, om, met het vooruitzicht op een veertig à vijftig centen verdienste per week, met frisschen moed het werk weer aan te vatten.

Toch liet ik er mij niet door ontmoedigen, maar pakte aan, ging er mee voort, hoe eentonig en saai het ook was, ging er immer mee voort! Ik had mij echter vergist, als ik gemeend had daarin afleiding te vinden, zoodat ik een en ander onbewust in mij mee zou kunnen dragen, want mijn gedachten gingen voort in hetzelfde tempo als mijn handen, juister nog in hetzelfde rhythme, als dat waarmee ik het werk volbracht.

Inderdaad, bij dit werk kon men, zooveel als men maar wilde, over andere zaken nadenken, juister nog hàd men willens of onwillens zijn gedachten op andere dingen te concentreeren. En ik, in mijn toestand, kon dat zeker niet nalaten en mijn gedachten zweefden — terwijl mijn handen steeds in de weer waren, mijn oogen het werk volgden,

in 't bijzonder opletten of het blikje wel correct in het midden van het papier kwam te liggen — dan ook immer daaronder voort, werden immer maar weer naar het verleden teruggetrokken en naar mijn Gezin naar den toestand, waarin ik dat had moeten achter laten; en naar mijn bijna tachtigjarige Moeder!

Den vorigen dag had ik, door pijnlijke gedachten overrompeld, op een gegeven moment het zaakje erbij neergelegd, den Bewaarder gescheld en dezen dringend om papier, pen en inkt verzocht, na ontvangst waarvan ik onmiddellijk een brief had geschreven naar mijn bejaarde Moeder, mijn aangebeden Vrouw, mijn zooveel jaren ouderen, zeer gewaardeerden Broer met het verzoek: mij, nu ik bekend had schuldig te zijn aan den dood van Busch, ondanks alles toch niet te verstooten, mij vergiffenis te willen schenken, waar ik gefaald had, wijl ik die zoo brood, brood noodig had voor mijn gemoedsrust en tevens om mij in ieder geval een lettertje te willen doen toekomen.

Ook aan Mr. Alfred Levy, reeds jaren lang mijn Raadsman, had ik een brief geschreven, waarin ik mijn excuses had aangeboden voor mijn leugenachtig voorgaand schrijven, waarin ik beweerd had onschuldig te zijn aan den dood van Busch.

Hoewel het misschien een twee, drie dagen zou duren aleer deze brieven in het bezit van de geadresseerden zouden zijn, zoo had de gedachte, dat ik hun, hoewel nog maar op 't papier, mijn schuld beleden, mij een gevoel van aanmerkelijke verlichting gegeven. Ik had ze wel per expresse willen verzenden, maar daar leende mijn kas zich niet toe, wijl ik met slechts één gulden en anderhalve cent — mijn geheel vermogen — het Huis van Bewaring was binnen geleid geworden.

Maar ik was aan het werk, en al voortgaande met vouwen, zelfs ijverig aan het werk. Niet echter met de hoop door mijn ijver mijn kas wat aan te vullen, want dat was hopeloos gebleken, maar om zoo mogelijk vijf- zeshonderd enveloppen, de gewone dagtaak, gevouwen te krijgen. Doch dat ging lang niet zoo vlot, als ik mij dit tot plicht had gesteld. Ik werd dezen morgen n.l. al spoedig, evenals gisteren toen

ik onverwachts weer voor den Rechter van Instructie moest verschijnen, gestoord. Er werden mij een borstel voorzien van een smeer groene zeep, een emmer met water en een soort luiwagen ter hand gesteld, waarmee ik (naar 't scheen volgens den Donderdagschen regel der Huisorde) de cel had te reinigen.

Vervolgens, toen ik daarmee weer goed en wel klaar was en aan mijn tafeltje zat te werken, werd ik overvallen door een heer, die binnentrad, en op den voet gevolgd werd door een ander, in witte jas gekleed, waarop ik het bijltje, in dit geval het blikje er maar weer bij neerlegde en vroeg: met wie ik de eer, het genoegen had?

„Dokter Overbeek," sprak de eerst binnengekomene, die onmiddellijk tot aan het raam van mijn zoo pas geboende cel doorgeloopen was, vermoedelijk, zoo overdacht ik, om zelf onder het vrij hoog gelegen venster in het schemerlicht te staan mij des te beter te kunnen opnemen, daar het licht door het raam vlak op mijn gelaat viel — terwijl de tweede binnengetredene, zooals gezegd in witte jas gekleed, Dokters Assistent naar ik begreep, naast mij kwam staan, en mij van opzij gadesloeg. Ik elk geval, beiden observeerden mij, als was ik iets heel bijzonders.

„Ik kom eens informeeren," zoo vervolgde Dokter, mij daarbij scherp in de oogen ziend, „hoe dat het met U gaat."

„Uit welk oogpunt Dokter," vroeg ik beleefd.

„Wel, het zou kunnen zijn, dat U, tengevolge van de bijna veertien dagen cellulaire opsluiting, hinderlijke verschijnselen, ofwel lichamelijk afwijkingen had bespeurd."

„Neen, Dokter! Hoewel ik een paar slechte dagen heb doorgemaakt, merk ik gelukkig niets van dien aard. Verder is alles natuurlijk naar omstandigheden. Van morgen echter ben ik met een zware hoofdpijn opgestaan. Iets wat ik nooit te voren, behalve dan bij verkoudheden, heb gekend. Maar nu is die al veel beter, hoewel ik nog niet geheel vrij ervan ben."

„Dan zal de Ziekenvader U daar een paar poeders voor geven. Maar vertel me eens," hernam Dokter, van mijn persoonlijken toestand afstappende, „vertel me eens: hoe eigenlijk heeft Busch den dood gevonden?"

Vreemd genoeg gevoelde ik mij bij deze onverwachte vraag ineens afgestooten door dezen „gentlemanlike" gekleeden, jongen Dokter. Een zekere gewaarwording, die ik mij niet kon verklaren en mij niet eens geheel gerechtvaardigd voorkwam, waarschuwde mij, dat, hoe ernstig dan ook zijn informeeren naar mijn gezondheidstoestand gemeend scheen, dit bezoek niet geheel te beschouwen was als een echte consult-verleening van den Gevangenis-Geneeskundige aan een Gevangene, dat dit niet zuiver was. En dus besloot ik mij niet nòg eens over dat pijnlijke punt, den dood van Busch, uit te laten en antwoordde:

„Juist zooals ik aan de Justitie en gisteren nog eens aan den Rechter van Instructie heb medegedeeld."

„Maar de doodsoorzaak? Hoe vermoedt U dat Busch gestorven, door U gedood geworden is?"

„Vermoedelijk door den val op zijn slaap, Dokter, doordat hij bij het neergooien met zijn hoofd op den steenen vloer terecht is gekomen!"

„Neen," antwoordde Dokter scherp en zonder aarzelen, „dat is onmogelijk, want aan het hoofd mankeerde niets," en hij vervolgde met een achterdochtigen, min of meer wantrouwenden blik in zijn oogen en op bijna vlijmscherpen toon: „U moet hem met wat anders gedood hebben, wijl het op de wijze als U heeft aangegeven, moeilijk denkbaar is!"

„Het is niet anders gegaan, dan ik al meermalen aan den Rechter van Instructie heb medegedeeld, Dokter," gaf ik den Geneesheer met nadruk te kennen, terwijl deze reeds aanstalten maakte te vertrekken. En ik herhaalde min of meer verontwaardigd, toen de heeren mijn cel verlieten, nog met klem: dat ik de waarheid gesproken had, mij in geen enkel opzicht had vergist, en niets had vergoelijkt noch mijzelf verschoond.

De celdeur viel in het slot en ik bleef er achter staan, peinzend, terwijl verontwaardiging en beklemming in mij om den voorrang streden, over de persoonlijkheid van dezen Dokter, over zijn vragen, het gesprek, dat hij zoo kort en bondig gevoerd had.

Bij zijn laatste woorden was ik in de gelegenheid geweest

Dokter nauwkeuriger op te nemen, en had de Geneesheer mij toch niet zoo onsymphatiek geleken als bij het begin van ons onderhoud, toen Z. E. heel achterin mijn cel bij het raam had gestaan. Toch was ik, ondanks het innemende van zijn persoonlijkheid, niet in staat het vreemdsoortig gevoel, dat niet direct wantrouwen, maar meer een soort vooroordeel mijnerzijds was, te laten varen, een gevoel, dat mij reeds dadelijk bij den aanvang van ons gesprek had bekropen, en dat waarschijnlijk zijn ontstaan te danken had aan een zekere bevelvoerende autoriteit, een zekere gemaaktheid, welke mij terstond in de houding van den Geneesheer had getroffen.

Maar komaan, ik mocht mij door dergelijke gevoelens niet van de wijs laten brengen. Dokter had zijn plicht te doen; mogelijk had de Geneesheer de oorzaak van den dood van mijn Slachtoffer vast te stellen en was een onderzoek noodig geweest. De bewering echter, dat ik mijn Slachtoffer met wat anders gedood moest hebben, gaf mij nog lang te denken, diep, te denken, te overwegen of er niets was dat tot dwalingen zou kunnen leiden. Dwalingen immers, begingen er nog zoo velen!

Wat mij echter geruststelde, was Dokters uitlating: „Neen, dat is onmogelijk, daar er aan het hoofd niets mankeerde." En die gerustheid was in hoofdzaak daarop gebaseerd, dat ik er de conclusie uit trok, dat een en ander nog nauwkeurig en haarfijn kon worden nagegaan bij het onderzoek van de stoffelijke overblijfselen van mijn Slachtoffer en dat dit mogelijk reeds was geschied, zoodat de heeren Autoriteiten, die met het onderzoek belast waren, de verdenking, dat ik Busch met een of ander wapen, of wat dan ook opzettelijk gedood zou hebben, niet zouden kunnen bevestigen.

In den namiddag van dezen tweeden Donderdag mijner gevangenschap trad de Majoor van het Huis van Bewaring, die zich nog niet gelijk vele anderen aan mij vertoond had, mijn cel binnen, en nadat hij mij met eenige vormelijkheid het een en ander afgevraagd, als om zich ervan te overtuigen, dat hij den rechten persoon voor zich had, voerde hij mij naar dat gedeelte van den vleugel (op een soort driesprong gelegen), waar hij zelf een cel, maar als kantoortje ingericht, had. Hier werd ik in handen van een Brigadier gesteld,

die mij in een aldaar aanwezig, afzonderlijk celletje opsloot, totdat de Directeur mij zou ontbieden.

Op het bureau, alwaar zich behalve de Directeur nog een mijnheer bevond, ging het er in hoofdzaak om of ik ook klachten, ofwel iets bijzonders aan te merken had, waarop ik ontkennend antwoordde. Of ik over het ergste van mijn toestand heen was, en mij in mijn omstandigheden schikken kon?

Met nauw verholen, bittere smart, maar toch beleefd en iets als een brok in mijn keel antwoordde ik op de vriendelijk gestelde vragen, dat het wellicht op den duur wel beter zou gaan.

Zoo kwam er ook weer een eind aan dezen dag, en zonder dat ik een bezoek bij den Rechter van Instructie had afgelegd; ik was echter door al dat oponthoud niet in staat geweest mijn vijf- zeshonderd enveloppen, de gewone dagtaak, te vouwen en had het maar tot vierhonderd stuks kunnen brengen.

AVONDBLAD — DE TELEGRAAF
van Donderdag 22 Januari 1925

DE MOORD OP BUSCH.

Muylwijk's bekentenis.

MET VOORBEDACHTEN RADE?

Blijkens het lijkonderzoek wordt met alle waarschijnlijkheid aangenomen dat geen wapenen zijn gebruikt. — Muylwijk ontkent ten stelligste, met voorbedachten rade te hebben gehandeld.

AMSTERDAM, 22 Jan. — Als nadere bijzonderheid aangaande de bekentenis van Muylwijk kunnen we nog mededeelen, dat hij *ten sterkste ontkent, dat hij den moord met voorbedachte rade heeft gepleegd.* Dit heeft betrekking op zekere vermoedens en conclusies van de politie ten opzichte van het drama zelf. Zoo wordt vermoed, dat Muylwijk reeds vóór de komst van Busch den kuil van het rioolputje heeft verwijd en daarin de ledige kist heeft geplaatst, althans in de onmiddellijke nabijheid daarvan heeft gereed gezet. De dader wijst dit af en zegt, dat hij Busch in een plotselinge opwelling van drift heeft aangegrepen en hem mogelijk kan hebben gewurgd. Hij heeft toen in zijn angst het lijk naar beneden gesleurd en het in de garage verpakt in de kist, waarna de ruwe teraardebestelling plaats vond.

Een eigenaardigheid, die de aandacht van de politie heeft, is, dat het muurtje niet naast — zooals uit het onderzoek eerst zou zijn gebleken — doch *op* de kist was opgetrokken. De deksel was bedekt met een dun laagje zand en hierop heeft Muylwijk de eerste laag steenen gelegd. In den tusschentijd kwamen de metselaars en een hunner heeft het voltooid.

Het wekt bevreemding, dat deze metselaar niet het holle of doffe geluid heeft vernomen, dat de onderliggende kist heeft veroorzaakt. Ware de zandlaag dik geweest en niet, zooals nu, slechts een paar centimeters, dan ware te begrijpen, dat men bij het metselen niets had bemerkt. Hoe 't ook zij, de metselaars verklaren geen geluid gehoord te hebben.

Voorts is ter instructie bekend geworden, dat toen Muylwijk des avonds na de verdwijning boven kwam, hij blijkbaar ontdaan was. Deze zenuwachtigheid en gejaagdheid heeft hij daarna steeds behouden. Tal van personen hebben dit verklaard, doch of zulks als een verdachte omstandigheid mag worden aangemerkt, is een open vraag. Duizenden in onze samenleving zijn dit, zonder dat zij een misdaad op hun geweten hebben.

Opmerkelijk is, dat Muylwijk later steeds met afschuw over groote misdrijven in het buitenland sprak. Zoo noemde hij tegenover een familielid de daden van Haarmann onbegrijpelijk en liet

zich sterk verontwaardigd uit over moordenaars in Engeland en Duitschland, wier bloedige daden in de dagbladen waren vermeld.

De geheele familie was bang voor Muylwijk. Deze vrees was niet bepaald ontstaan, doordat men hem in staat achtte een moord te plegen. Maar men was bang, dat hij zich aan geld zou vergrijpen. Ten slotte nam deze angst zulke groote vormen aan, dat een der bloedverwanten te Purmerend voor alle zekerheid kamers verhuurde aan een politiebeambte die zonder woning was, ten einde zoodoende bescherming bij de hand te hebben.

Muylwijk kon veel geld aan. Hij leefde op grooten voet, doch was geen drinker. Hij was nooit bepaald slecht of ruw ten opzichte van zijn vrouw en was steeds aardig en goed voor zijn beide kinderen.

Op 't laatst — en dit dateert van eenige maanden voor zijn arrestatie — was hij in dienst bij een familielid, een welgestelden heereboer, wiens hoeve aan de overzijde van het IJ binnen de gemeente Amsterdam ligt. Deze landman nam hem in dienst alléén met de bedoeling hem geld voor zijn gezin te laten verdienen. Hier ontwierp en bouwde Muylwijk een groote plaatijzeren schuur en naar verklaard werd, werkte hij hard. Iederen avond ging hij op z'n fiets naar Purmerend.

Op zekeren dag was Muylwijk, naar men zeide, naar Parijs vertrokken. Later kwam aan het daglicht, dat dit niet zoo was. Uit het politieonderzoek is gebleken, dat deze korte verdwijning niets te beteekenen had. De Haagsche politie, die ook in deze zaak rondsnuffelt, dacht — mede naar aanleiding van een anoniemen brief, hier in dit blad reeds eerder vermeld — aan een verband tusschen den moord in de De Riemerstraat te 's-Gravenhage en deze verdwijning van Muylwijk, doch moest dit vermoeden laten vallen.

Wat de kist betreft, deze is door een familielid herkend als behoorende tot den inventaris van Muylwijk. Het waren groote kisten met twee ijzeren hengsels op zij en zij droegen de initialen M. M. (Marcellus Muylwijk). In deze kisten was vroeger het huisraad van de familie verpakt, toen deze uit Londen terugkwam. Later heeft hij een paar van die kisten nog uitgeleend, toen zijn schoonmoeder na den dood van haar echtgenoot ging verhuizen.

Zekerheid op het punt of Muylwijk na den moord bepaaldelijk welgesteld was, heeft de politie nog niet verkregen. Zijn financieele toestand kende gedurende zijn meerderjarigheid tal van ups en downs en 't onderzoek dienaangaande is buitengewoon lastig en stuit telkenmale op ernstige leemten.

Thans een en ander naar aanleiding van het deskundig onderzoek. Zooals we in het begin, anderhalve week geleden ongeveer hebben medegedeeld, werd het lijk met de kist naar een scheikundig laboratorium vervoerd, alwaar de eerste politie-technische beschouwing plaats vond. In hoofdzaak had dit onderzoek plaats ten einde na te gaan, of zich ook vreemde voorwerpen in de kleeding of in de kist bevonden; de gerechtelijke schouwing ter vaststelling van de doodsoorzaak werd, nadat het geraamte van de kleeding ontdaan was, verricht in het schouwinglokaal van het Wilhelminagasthuis en wel door medici. Dit is nog niet afgeloopen.

Naar aanleiding van het laboratoriumonderzoek werd een rapport

samengesteld, dat den rechter-commissaris is ter hand gesteld en waarin echter ook gesproken wordt over de doodsoorzaak.

Bij het vinden werd geconstateerd, dat de kist geheel vochtig was. Hier en daar was zij reeds verrot en aan alles was te zien, dat zij in een vochtigen bodem begraven was. Vooral de buitenzijde had geleden en wel in dier voege dat niet met zekerheid kon worden gezegd of zij beschilderd was of niet. De ijzeren hengsels die ten getale van twee aan de buitenzijde waren aangebracht vertoonden een dikke roestlaag.

Aan het geraamte bevond zich nog ter plaatse waar dikke deelen waren geweest, eenig vleesch, dat in hooge mate in ontbinding verkeerde. Nadat de gedeeltelijk vergane kleeren verwijderd waren, bleek, dat geen kogel in het stoffelijk overschot te vinden was. Ook in de kleederen of op den bodem van de kist was niets van dien aard te vinden. Het skelet zelf droeg sporen van een zeer vochtige bodemgesteldheid, en was op de gewone wijze uitgeslagen. Gebleken is, dat de rioolput dikwijls overliep waardoor de kist met inhoud telkenmale met afvoerwater werd gedrenkt hetgeen een snelle ontbinding in de hand werkte. Toch heeft deze ontbinding niet veel sneller plaats gehad dan wanneer het lijk op de gewone wijze op een begraafplaats was ter aarde besteld. De normale vertering heeft binnen tien jaren plaats en daarom spreekt de begrafeniswet dan ook over een termijn van tien jaren, binnen denwelken de graven niet geruimd mogen worden.

Geen van de beenderen vertoonde een beschadiging. Hierdoor is de mogelijkheid niet uitgesloten, dat de doodsoorzaak het gevolg zou kunnen zijn van een dolksteek of een revolverschot. Een kogel kan door het lichaam gaan zonder beenderen te raken en een mes kan doodelijk treffen zonder dat het lemmet op het been stuit. Toch mag met alle waarschijnlijkheid worden aangenomen, dat geen wapenen bij het ombrengen van het slachtoffer zijn gebruikt. Worging (strangulatie) laat soms op het gebeente sporen na, doch lang niet altijd. Onder deze laatstbedoelde gevallen zou dat van het slachtoffer te rekenen vallen, welk sterk vermoeden gestaafd wordt door de bekentenis van den dader, die er van sprak, dat hij in zijn drift misschien den man geworgd had.

Ook is gedacht aan electrocutie. Het onderzoek is mede in deze richting gegaan en uit een kleine ontdekking zou eventueel af te leiden vallen, dat de ongelukkige in aanraking is gebracht met een zwaren electrischen stroom. Het is echter niet aan te nemen, dat de electrocutie zou hebben plaats gevonden door middel van stroom van het gemeentenet, daar de dader dan speciale en alleszins geraffineerde maatregelen had moeten nemen om bewusteloosheid of dood bij zijn slachtoffer te kunnen veroorzaken.

Dood door middel van electrischen stroom moet dan ook, gezien de omstandigheden, niet zeer waarschijnlijk geacht worden.

In de stad loopt een gerucht, als zou de dader zich in zijn cel van het leven hebben beroofd. Ons is gebleken, dat dit verhaal op zuivere fantasie berust. Hedenmorgen nog is de dader in het kabinet van den rechter van instructie verschenen.

AVONDBLAD — DE TELEGRAAF

van Vrijdag 23 Januari 1925

MOORD EN GEWETEN.

F. — (Feenstra) Een moord is in onzen na-oorlogschen tijd, dat de menschheid met witte-muizen-snelheid steeds talrijker wordt, een bagatel. Er zijn er, die doen het voor een tientje. Er zijn er, die doen het voor een lapje van honderd; en de prikkel van Muylwijk, die tusschen de vijf en twintig mille moet hebben gelegen, was stellig niet: aan den lagen kant.

Van alle moorden, die er zijn — en zij zijn er in soorten; en houden ons tegenwoordig in soorten bezig; wraakmoorden, passionneele moorden, sexueele moorden; moorden begaan in affect, of met voorbedachten rade, is de moord om wat geld of wat bezit van het laagste gehalte. Het is in den regel een goed voorbereide moord. Voor iets dat maar schuim is en schijn, dat wegsmelt en verteert — wordt onherstelbare schuld volbewust en overdacht aanvaard. Wij, niet-moordenaars, zeggen: hoe kan zulk een man, die een moord deed, het lijk wegstopte, er mee sjouwde en peuterde — nog één genadige levensminuut ondervinden? Als hij zijn kind op de knie neemt, moet hij de knie van den doode zien. Ieder bankbiljet, dat hij uitgeeft, moet hem aan de bankbiljetten, die hij uit de portefeuille van den ontzielde griste, herinneren. Van iederen auto, dien hij in den nacht door Purmerend of waar hij op de wereld zit, hoort snorren, moet hij denken: die rijdt straks een garage binnen. Die staat straks op een vloer van... beton.

Maar wij niet-moordenaars denken het ons vermoedelijk verkeerd. Iemand, die niet in de beer zit; en niet tegen het kleinste schuldje kàn, denkt ook vaak van zijn door de wol geverfde medemenschen: wat een bestaan! En voor den wel-moordenaar is dit begraven van een lijk vermoedelijk niet zeer zwaarwegend. Waren deze menschen, zooals wij — zij zouden hun daad niet langer dan één week overleven. Eén week van fel schuldbesef, van iedere seconde herroepen of verbandsconstructieve beelden, zou óns de sterkste zenuwen vermoorden; en wij zouden naar de revolver grijpen, of naar den walkant gaan. Maar deze hebzucht-moordenaars zijn van ànder hout. Hun weegt een moord niet zwaarder op het geweten, dan een braven gewetensgeld stortenden burger zijn jokkentje tegenover den fiscus. Die onder het beton houdt zijn bek; en verder draait de wereld net als vroeger — en men is net zoo joviaal onder de vrienden bij een borrel; pakt nèt zoo zijn... kinderen.

Alleen de eerste dagen is het anders. De eerste dagen loopen deze moordenaars met hazardspelerskoppen, door den roes van hun daad — zooals een toxicomaan door den roes van zijn snufje cocaïne. We zien het deze zelfde dagen aan een jongen kunstacademieleerling van 22 in Weenen, zoon van een braaf Grazer professorsgezin. Hij scharrelt met een kantoorjufje — maar heeft er al genoeg van. Zij „plakt" hem al te veel. Eerste moordprikkel. Dan haalt ze in zijn bijzijn dertig millioen van een bank af; duizend

pop — en hij, fieltig doordraaiertje — geeft haar het bloedig loon voor de liefde. Zij bijt de laatste minuut, hem herkennend, in het portaal de moordenaarshand kapot; wankelt dan nog op straat; haalt zelf het mes er uit; slaat neer en bloedt dood.

Maar wat doet de jongen veilig uit den oploop vandaan? Diana bad. Bad eerste klas. Laat zich de hand verbinden. Koopt een duur costuum, dure hemden; gaat in een goed hôtel. Denzelfden avond in een cabaret. Na afloop met een meisje in een uurhôtel. Het is een „roes"; criminalistisch en psychologisch interessant; gevolgd van minuut tot minuut, nu ze hem... hebben.

Maar geen twijfel; zulk een roes gaat liggen; zooals iedere hazardstorm. En als de recherche niet gauw op het spoor zit, komt de gewoonte, de hoogmoed der misdadigheid. Muylwijk moet hem gekend hebben; toen hij een ander in worsteling dreigde: je kist staat al klaar! — zoo hij zijn schoonmoeder koejeneerde. — Maar Muylwijk denk ik, als hij voorkomt, nog wel eens „nader" te bekijken.

Laten wij heden alleen constateeren, dat als achttien jaren de verjaring van zoo'n misdrijf brengen; en als straks een glad advocaat mocht willen praten; voor de helft verjaard — en dus maar met de halve straf te bedeelen — het volksgevoel deze jaren ànders weegt. Ieder jaar wordt een verzwarend gewicht aan zulk een daad.

De gesprekken van deze dagen bieden de gelegenheid dàt te constateeren. Ieder jaar heeft de schuld vergroot van den misdadiger die de vrijheid heeft genoten. Ieder jaar staat als een loodzware presse-papier op het destijds te lichtvaardig weggeborgen politiedossier; ieder jaar is een affiche tegen den lakschen publieken geest — die laat modderen, tot men met de tang komt om de zwijgende kaken open te breken.

Maar de tien jaren sàmen, hebben — tegen de zwaarte, het gewicht, de looden beklemming van ieder dezer jaren — iets, dat opveert; iets lichts. Dat voor allen, die met bezwaarde gewetens nog ongestraft tusschen ons rondloopen, en lachende leven — diep onder het beton van hun misdaden de „dag" slaapt en blijft slapen eener late onthulling.

HET GEHEIMZINNIGE DRAMA AAN DEN OVERTOOM.

DE DADER BEKEND.

Geleden is het reeds veel jaren,
Toen werd er hier een man vermist,
Tot plots o gruwel der barbaren,
Zijn lijk ontdekt werd in een kist,
Geheel verteerd was al zijn wezen,
Alleen zijn jas en hoed en ring,
Deed de moord'naar voor ontdekking vreezen
Waarvoor hem angst en vrees beving.

Refrein.

De dader, die tien jaren zwijgt,
Maar eind'lijk loon naar werken krijgt,
Wat hij dan door wroeging verduren moet
Als hij in de cel zijn voor zijn misdaad boet,
Voor hem breekt nooit geen vrijheid aan,
Hij moet zijn straf nu ondergaan,
Als hij in zijn droomen zijn offer ziet,
Dan heeft hij zijn loon en ook anders niet.

Van Muylwijk is de man geheeten
Die deze laffe daad bedreef.
Zoo'n man bezit toch geen geweten,
Wat was 't motief dat daartoe dreef,
Nu moet hij voor een misdaad beven,
Die hij voor ruim tien jaar volbracht,
De cel is 't eindpunt van zijn leven,
Voor hem is 't eeuwig donk're nacht.

Refrein als boven.

TYP. BREUKER, LAURIERSTRAAT 174
NET EN GOEDKOOP DRUKWERK

Vrijdag, 23 Januari 1925.

INQUISITION CONTINUÉE.

Wederom was ik bij den Rechter van Instructie ontboden; met volharding werd er immer maar weer van mij geëischt, dat ik het gebeurde uit mijn leven nader toe zou lichten. Ik zeg: nader toelichten, daar er van mijn kant, noch van den kant der Politie, die met het onderzoek belast was, niets nieuws kwam, niets nieuws kòn komen, dat was uitgesloten!

Weliswaar hoorde ik zoo terloops, dat er tal van verklaringen waren afgelegd, die in strijd met mijn bekentenis waren, doch daar lag de leugen zoo dik op, daarvan liet de ongerijmdheid zich zóó duidelijk aanzien, dat niemand er aan geloofde. Al die mededeelingen troffen mij als uitingen van een intrigeeren, overmoediger, valscher, brutaler, perverser nog dan dat op het Wereld-tooneel, want daarin was nog een brutale oprechtheid. Het was alsof sommigen dat intrigeeren nog eerbiedigden, hoewel niemand van de Justitie aan de waarheid der mededeelingen geloofde. Maar, waar ik zelf zooveel jaren mijn leugen had volgehouden, in een toestand van schijn had geleefd, die voor mij tot een soort moraal was geworden en tevens een walgelijke comedie was geweest, was het voor de Justitie een uiterst moeilijke zaak het echte van het ware te onderscheiden, en dit bleek steeds meer.

Vandaar dan ook, dat, in weerwil van het tegenstrijdige, ja, meermalen het onmogelijke van die onbetrouwbare en toch zoo geraffineerde getuigenissen, waarvoor het de Justitie vaak niet eens de moeite waard was een stap te doen, het

onderzoek onafgebroken werd voortgezet, „inquisition continuée".

Nu was het Inspecteur van Slobbe weer eens, die mij te spreken had gevraagd en met wien ik te doen kreeg in verband met eenige bijzonderheden, die toch nadere toelichting vereischten.

De Heer van Slobbe, thans wel tot de overtuiging gekomen, dat ik er niet over dacht weg te loopen, en nu in 't minst niet meer bevreesd, wijl hij had ingezien, — zooals hij mij zelf te kennen gaf — dat ik niet *die* Misdadiger, die Boeman was waar de Wereld mij voor hield, die door de couranten beschreven was, durfde zich nu wel alleen met mij in een afzonderlijk kamertje te onderhouden.

Terwijl wij de trap opgingen, sprak de Inspecteur al klimmend, gekscherend tot den Veldwachter: „Houd Mijnheer Muylwijk maar goed in de gaten hoor, hij mocht eens manoeuvres maken om weg te loopen!" waarop ik antwoordde: „Als ik zoo gevaarlijk was dan waren er van zijn leven wel meer ongelukken gebeurd; bovendien als ik in verband met mijn misdaad had willen vluchten, zou ik dat reeds jaren hebben kunnen doen, doch zou daarmede het objectief gevolg van het gebeurde niet ontloopen zijn. Het is gemakkelijk genoeg aan de Menschen te ontkomen, die te ontvlieden, maar aan zichzelf onmogelijk!"

In de spreekkamer ving dan de Inspecteur van Politie aan met de veronderstelling uit te spreken, dat ik Busch, die bekend stond als een reuze-sterke Kerel, toch maar niet zoo een, twee, drie, en zoo eenvoudig als dat ik bij mijn bekentenis had doen voorkomen, bovendien geheel alleen, zonder eenige hulp van het leven had kunnen berooven. Daar moest kracht voor zijn gebezigd, geweld bij zijn gebruikt, kortom, hulp bij noodig geweest zijn. Hulp van Menschen, die ik wenschte te sparen, wier namen ik verzweeg, wier schuld als Medeplichtigen ik probeerde te verbergen. Hij noemde onder anderen de Kornuiten van Busch, de Leden der Combinatie, die mijn Slachtoffer had opgericht, de Zoons van de Familie Pot, die evenmin als Busch en Consorten als niet bijzonder braaf bekend stonden, in ieder geval niet geheel zuiver op de graat waren.

De Politie-Ambtenaar zeide dit alles volkomen bedaard, maar met zekere klem, de oogen half gesloten en de rechterwang een weinig opgetrokken, waardoor op het gelaat een sarcastische ironie van verdenking te lezen stond, hetgeen maakte, dat ik, terwijl hij sprak, moeite had om mijzelf te beheerschen, om niet in luide woorden mijn verontwaardiging over zijn ongeloof in mijn bekentenis te uiten. Niettemin viel ik met stemverheffing in:

„Ik kan mij voorstellen, Mijnheer van Slobbe, dat het U zoo direct niet mogelijk is geloof aan mijn bekentenis te slaan, daar is U nu eenmaal Politie-Ambtenaar voor, doch ik *heb* de waarheid medegedeeld, wat de tijd U zal leeren, het onderzoek U op den duur zal doen inzien. Ten sterkste echter moet ik protesteeren tegen de insinuatie, dat de Zoons van den heer Pot iets met den dood van Busch te maken zouden hebben. De Familie Pot staat te goeder naam en faam bekend, en als een gegoede, zeer geachte Familie, die overal en in 't bijzonder in Rotterdam, als een oude Reeders-Familie gerespecteerd wordt en hoog staat aangeschreven. Zij hebben schuld noch deel aan het gebeurde, en het zou mij spijten, indien ze ook maar voor de kleinste bijzonderheid, of tengevolge van de geringste verdachtmaking in het proces betrokken zouden worden. Trouwens *niemand* van degenen, die U daar opnoemt, noch ook maar *iemand* ter Wereld is er bij tegenwoordig, of mij behulpzaam geweest. Schakelt U de verdenking, dat er een Medeplichtige zou zijn, maar uit, Mijnheer van Slobbe, laat U daardoor niet beïnvloeden, niet suggereeren, indien U zich niet aan dwalingen schuldig wilt maken. En laat af van U over zoo iets uit te laten, het grieft me, het rakelt iets in me op, iets..."

De Heer van Slobbe had mij al herhaalde malen door gebaren en door de uitdrukking van zijn gezicht tot zwijgen willen brengen, doch toen ik, nu ik eenmaal aan den drang mij te uiten gehoor had gegeven, daar in het vuur van mijn beweringen totaal geen notitie van nam, onderbrak hij me ten slotte met de woorden:

„Kom, kom, Mijnheer Muylwijk, niet zoo „theatraal"; het lijkt werkelijk onnatuurlijk, dat Busch op de wijze, die U hebt aangegeven, gedood zou zijn.

„Maar dan nog een andere kwestie, Mijnheer Muylwijk," ging de Inspecteur verder, dit onderwerp latende varen en het gelaat weer in de plooi, „een kwestie, die ik reeds bij Uw bekentenis ter sprake bracht. Busch moet belangrijk meer geld, dan U opgaf, bij zich hebben gehad en wel in twee portefeuilles, waarvan in een, een bruine, al een zeer belangrijk bedrag, een bedrag van zeker wel een tachtigduizend gulden."

„Hoor eens, Mijnheer van Slobbe," gaf ik thans aan mijn verontwaardiging blijk, „U beleedigt mij, U verergert mijn toestand door dit wederom ter sprake te brengen, met dergelijke vragen op het tapijt komen. Ik heb U bij mijn bekentenis gezegd, dat ik niet meer dan zes à zevenduizend gulden in een portefeuille op mijn Slachtoffer heb aangetroffen, een bedrag, dat ik van uit mijn bescheiden van dien tijd nog zou kunnen verantwoorden. Laat degenen, die dat beweren, dan maar met bewijzen komen. Mij is het evenwel niet mogelijk meer te verantwoorden. En nu zou ik aan de ondervraging over die geldkwestie een eind willen zien. Dat begint me te vervelen!"

„Nu, nu, Mijnheer Muylwijk, wij zijn aan het onderzoeken," kalmeerde de Heer van Slobbe mij, „aan het onderzoeken, zoowel in Uw eigen belang als in dat van de Gemeenschap, dus..."

„Mijnheer van Slobbe," viel ik hem met klem in de rede, „U moet mij mijn optreden niet kwalijk nemen, maar overdrijving van het Publiek tegenover de Pers en van de Pers tegenover het Publiek in dergelijke zaken, een overdrijving, die vaak zoodanige afmetingen aanneemt, dat de Politie zelfs een zeker geloof, een zekere waarde aan de diverse geruchten gaat hechten, die zelfs zoover gaat, dat de Verspreiders van die geruchten aan hun eigen fantastische leugens en aan die, welke in de Pers verschijnen, gaan gelooven, is me bekend, en ik kan mij, hoewel ik onkundig ben omtrent hetgeen er over mijn zaak gepubliceerd wordt, heel goed voorstellen dat dit op onbarmhartige wijze geschiedt, zoodat het voor mijn Familie een pijniging moet zijn de courantenberichten onder oogen te krijgen."

„Met wat U zegt over het Publiek en de Pers ben ik het eens," erkende de Inspecteur, „wij hebben daaromtrent

reeds een en ander in het Politie-blad geschreven, maar als U meent, dat de Politie geloof hecht aan dergelijke praatjes, dan vergist U zich. Integendeel, de Politie stelt alles in 't werk om sensatie te vermijden, doet zelfs haar best geruchten van dien aard te bestrijden. Maar U kunt ons niet kwalijk nemen, dat wij nu maar niet zoo zonder meer vertrouwen stellen in Uw verklaringen, geloof hechten aan Uwe mededeelingen."

„Dat behoeft ook niet, en het U kwalijk nemen doe ik ook niet, maar ik betwijfel of U wel ooit geloof zult gaan hechten aan mijn verklaringen, gezien het feit, dat mijn Vijanden niet rusten en voortgaan met misleidende geruchten te verspreiden en hun roekelooze praktijken uit te oefenen, doch dat laat mij tenslotte koud, Mijnheer van Slobbe. Voor mijzelf ben ik overtuigd naar mijn herinneringsvermogen de waarheid te hebben medegedeeld, en ik verzeker U, dat er ook nooit *iets anders* overtuigend zal kunnen bewezen worden dan hetgeen gebeurd is en ik in mijn bekentenis naar de waarachtige waarheid aan de Justitie heb medegedeeld, iets anders is onmogelijk! En..."

„Ho, ho, Mijnheer Muylwijk," viel de Ambtenaar mij in de rede, „U zegt dit nu zoo gewis, maar het onderzoek naar den Jongeman, die U bij het verplaatsen van de kist met het stoffelijk overschot van Busch, zooals U zeide, onwetend van het feit, behulpzaam is geweest, is op niets uitgeloopen, deze is niet te vinden, terwijl U beweert, dat hij wel te vinden moet zijn! Evenmin hebben wij de brieven van „de Kort", die zich, naar U beweerde, in de Purmer tusschen Uwe bescheiden, in een of ander dossier geborgen moesten bevinden, kunnen ontdekken, terwijl wij toch met Uw volmacht alles nagezocht hebben. Dat is toch wel min of meer verdacht, dat was dan toch niet direct de waarachtige waarheid!"

„Verdacht of niet, Mijnheer van Slobbe, het zijn feiten. Het was een Jongeman, de eenige Jongen, dien ik toen in dienst had, een sterke, gezonde Knaap van een jaar of zestien! Maar ik heb er zooveel in dienst gehad, zoodat ik mij mogelijk met den naam vergist heb. Het beste is echter, dat U ook eens bij de Werkmenschen, die toen bij mij in dienst waren, informeert. En wat de brieven betreft: zeker weet ik, dat

er brieven ook nog uit Zuid-Afrika van „de Kort", den Metselaar tusschen mijn bescheiden *moeten* te vinden zijn!"

„Nu, wij hebben alle papieren doorzocht, we zijn bijna een heelen dag ermee bezig geweest, maar hebben niets gevonden, ook zijn wij tal van adressen af geweest aangaande dien Jongen, maar wij zijn hem niet op 't spoor kunnen komen. Maar als U zegt, dat het beslist zoo moet zijn, zullen we het onderzoek daaromtrent voortzetten."

„In dat andere," informeerde ik, „mijn opgave van de goederen van mijn Slachtoffer, is die ook niet uitgekomen? En verder wat ik over de Werklieden, die mij onwetend van het feit behulpzaam zijn geweest, den tijd, plaats en datum verteld heb?"

„Ja, tot op zekere hoogte wel, hoewel nog niet geheel volledig, maar toch wel ten naaste bij."

„Nu, dan zullen die paar andere punten, al is het dan ook niet direct, later ook nog wel worden opgelost; zeker is het, dat een en ander zich zoo heeft toegedragen, als ik vertelde!"

En zoo was dan ook dit onderhoud weer afgeloopen, dit verhoor weer ten einde, en onwillekeurig dacht ik aan de woorden van den Rechter van Instructie bij het teekenen van het proces-verbaal van de verklaring, waarin ik bekende schuldig te zijn aan den dood van Busch n.l.; dat dit slechts een begin, een aanvang van het onderzoek was.

Juist was ik weer goed en wel in mijn cel, toen de Predikant verscheen. Dit bezorgde mij echter niet weer die opgewondenheid van vóór acht dagen. Dominee, die min of meer haastig binnentrad, vroeg hoe het ging, zag mij aan den arbeid en raadde mij aan flink te werken, hard te werken, om daardoor mijn nog steeds pijnlijke, meermalen verwarrende gemoedsstemmingen en indruischende gedachten te verbannen; wat gemakkelijker gezegd was dan, in mijn omstandigheden, gedaan.

Ik vroeg Dominee mij één dienst te willen bewijzen, één dienst slechts, waarvoor ik Zijn Eerwaarde mijn leven lang dankbaar zou zijn, namelijk: mijn Gezin, dat ik in nooddruftigen toestand had moeten achterlaten, in de Purmer, te gaan opzoeken, en mij zoo spoedig mogelijk iets omtrent

hen te doen weten, opdat ook mijn beklemmende gedachten daaromtrent verdwijnen konden, ik mij althans geruster over hen zou kunnen voelen.

Dominee beloofde dit, groette en zweefde als 't ware even spoedig de cel uit als Zijn Eerwaarde er binnen gekomen was. Deze belofte, hoewel vaag, bijna weifelend gedaan, was dus weer een kleine vertroosting; een vertroosting, die hoe zwak ook, mij de noodige „spirit" bezorgde om het werk met wat meer animo, meer zooals bij den aanvang dezen morgen, voort te zetten.

In den namiddag werd ik beneden in een der kamers bij den Deurwaarder ontboden en ik liep de trap af met de vraag op de lippen: Wat er mij „nu" weer, voor de zooveelste maal, boven het hoofd hing?

Ditmaal ging het om een dagvaarding, niet echter betreffende mijn zaak, maar een dagvaarding om op Woensdag 28 Januari voor de Rechtbank van Breda te verschijnen om in een civiele zaak getuigenis af te leggen omtrent een handelstransactie in 1915 tusschen mijn Slachtoffer en een zijner Oorlogs-Relaties; een zaak echter, waarvan ik weinig of niets wist.

Zoo passeerde ook deze dag, en ik begaf mij te rusten met de vraag in mijn hart: hoevele en nog eens hoevele dagen ik nog in dezen demoraliseerenden toestand had door te brengen?

Maar daaromtrent zou ik nog lang onkundig blijven, want het zag er nog niet naar uit, dat er spoedig een eind aan het onderzoek, een eind aan alles wat maar met het „objectief gevolg" van mijn misdaad had uit te staan, zou komen.

Maar „Voilà", „Inquisition continuée" bleek uit den aard van het misdrijf noodig!

Zaterdag, 24 Januari 1925.

„INQUISITION CONTINUÉE" DEMONSTRATIEF.

„Werken, hard werken," had Dominee mij gisteren aangeraden, om daardoor te trachten de mij immer maar weer overvallende pijnlijke gewaarwordingen en indruischende gedachten te verdrijven. En gestadig, volhardend, onafgebroken greep mijn eene hand naar het blikje en legde het correct op het ruit-vormige papier neder, terwijl de andere hand niet achterwege bleef en de punten naar elkander vouwde.

Ik was bezig te pogen om vandaag, op dezen laatsten dag van de week, zoo mogelijk het aantal van twee duizend stuks enveloppen vol gevouwen te krijgen en trachtte, bij de gedachten, dat de Mensch nu eenmaal heeft te boeten voor hetgeen hij heeft misdreven, al mijn energie op dat aantal te concentreeren, met iets als optimisme, gebaseerd op mijn taak. Niettemin vlogen mijn gedachten heinde en ver, ginds en wijders zonder dat ik in staat was ze te kalmeeren en te beteugelen.

Er kwam echter een ongewone stoornis, een stoornis als nog niet beleefd. Lang voor half een, zelfs nog ver van twaalf uur, stapte de Bewaarder binnen met een pannetje rijstesoep en deelde mij mede, dat ik mij na het gebruik hiervan reisvaardig had te maken; ik had mij straks met de heeren Autoriteiten op stap naar „Huize Vondel" te begeven.

Verbaasd en verrast, voor een moment niet bij mijn volle bewustzijn, niet ontvankelijk voor de plotseling weer verrijzende herinneringen, die zich met ontzettend geweld aan mij opdrongen, en mij weldra ook dáár weer zouden be-

stormen, vroeg ik den Bewaarder bijna afwezig: Waarom? Wat deze reis te beteekenen had?

Maar dat wist hij niet, daaromtrent was hem niets bekend. Het bevel evenwel, was in orde. En daar mijn baard zoo zachtjes aan gelijk die van een wildeman gegroeid was, zoo zou hij den Barbier-Bewaarder sturen, want dat was wel noodig.

Onnoodig te zeggen, dat mijn goede voornemen, n.l. het opvolgen van den raad, die mij gegeven was, en zoodoende vandaag het maximum aantal enveloppen te bereiken, door deze mededeeling totaal in 't honderd werd gestuurd. Het was mij zelfs niet mogelijk mijn soep naar binnen te krijgen, zoo werd ik weer door een reeks van gedachten, door een serie van opkomende vragen bestormd.

De Barbier echter bracht mij afleiding; de baard van veertien dagen ging er af, en dat frischte heerlijk op. Zoo dan, na nog een in spanning doorgebracht, opgewonden half uurtje in mijn cel, werd ik naar het Instructiegebouw geleid, alwaar ik den Inspecteur van Politie, den heer van Slobbe aantrof, zoomede zijn twee Assistenten, de Rechercheurs, die mij gezamenlijk stonden op te wachten.

Tusschen hen in trok ik naar buiten, alwaar de frissche lucht mij tegemoet stroomde, de vrijheid mij toelachte. Hoe ontzettend verdwaald gevoelde ik mij, nu ik mij weer in de ruimte bevond, en terugdacht aan mijn enveloppenvouwerij achter de tralies, achter de gepantserde deur in mijn eng verblijf.

Op de Leidschegracht stond een auto op ons te wachten, die wij al spoedig genaderd waren. Met een ruk opende de Chauffeur het portier van den wagen. Ik stapte in, daarna ook de heer van Slobbe, waarop de twee Rechercheurs volgden; de Chauffeur die het portier op dezelfde wijze als hij het geopend had sloot, dus dit thans met een slag dicht klapte, wipte op zijn plaats, waarop de wagen onder zijn geschoolde besturing zich met een omweg een weg baande, door vele mij bekende straten en door het gewone Menschengedoe, naar den Overtoom.

Hoe vreemd, zeer vreemd, als had ik een lange reis achter den rug, kwam een en ander mij voor, nadat ik die veertien

lange, zeer lange en smartvolle dagen doorgebracht had in een cel, afgesloten van het Wereldsche rumoer, terwijl ik in tegenwoordigheid van drie Politie-mannen door deze zoo menigmaal door mij betreden straten van Amsterdam reed.

In een hoekje van den wagen, met den kraag van mijn duffelsche jas omhoog, zat ik peinzend naar buiten te staren en dacht ik aan de treurige en droevige omstandigheden, waarin ik mij bevond en waarin ik mijn Gezin had moeten achterlaten.

Maar deze gedachten werden al spoedig verdrongen door weer andere, andere, die ik niet had voorzien, die ik niet kon weerleggen en meermalen zelfs niet kon volgen.

Wij waren via de Bosboom-Toussaint en Constantijn Huigensstraat den Overtoom genaderd, en hadden „Huize Vondel" bereikt, waarvan zich de deuren der garage, zoodra wij voorreden, als het ware automatisch openden, zoodat de wagen zonder de aandacht van het Publiek te trekken binnen rijden kon.

Van de Heeren Autoriteiten der Justitie waren aanwezig: de Rechter van Instructie, Mr. Dons, de Officier van Justitie, Mr. Reilingh, vervolgens de Commissaris van Politie, de heer Pateer en nog eenige Ambtenaren van de Centrale Recherche.

Ik was nu aan deze Heeren overgeleverd en had hen te volgen, de garage in. Dit trof mij weliswaar niet zóó als een veertien dagen terug, en zou mij ook niet zoo van stuur gebracht hebben, als ik aldaar niet wederom den Meubelmakelaar aangetroffen had; natuurlijk als Vertegenwoordiger van zijn Vriend en Collega, den Timmermanmakelaar.

Dit kwam weer zoo onverwachts, dat ik geen tijd had mijn gedachten te controleeren, mijn stemming in toom te houden, terwijl hij, de Makelaar, daar met zijn felle, glinsterende oogen heen en weer sloop. Inderdaad, dat waren volgens mijn ervaring de oogen van een Man, die nooit zou weten, dat er zich in het lichaam van een Mensch zooiets als een ziel bevindt, wijl aan zijn geheelen handel en wandel merkbaar was, dat hij er zelf de kiem van miste.

Maar komaan, de heeren der Overheid legden beslag op mij, eischten wederom de noodige aanwijzingen omtrent het

verloop van het gebeurde van mij, maar nu ter plaatse in details uiteengezet. Of dit zus, dat zoo was, of deze deur zich toen daar bevond en die muur er reeds stond, of die kast daar toentertijd ook was en of die trap naar boven toegang gevende tot de woning, zich in 1915 eveneens daar had bevonden. Dan toch was het voor Busch zoo, of wel deze weg gemakkelijker geweest om naar boven te gaan. Alzoo werden er vragen gesteld, antwoorden gegeven, werd er gerepliceerd, geconstateerd, geconcludeerd.

Hoezeer ik er na de mededeeling van den Bewaarder ook tegenop had gezien mij weer naar den Overtoom te moeten begeven, het viel mij in werkelijkheid lang niet zoo zwaar, mij op de plek des onheils te bewegen als vóór mijn bekentenis.

Merkbaar, tastbaar, voelbaar was mij dan ook, als gevolg van mijn bekentenis, die last van de schouders genomen, was ik van dien druk verlost. En bovendien gaf de wetenschap, dat het stoffelijk overschot van mijn Slachtoffer zich daar niet meer bevond, dat dit thans, naar ik veronderstelde, wel op de plaats van zijn bestemming, op een of andere begraafplaats aan den schoot der aarde zou zijn toevertrouwd, mij een gevoel van verruiming, van niet te miskennen verlichting. Mijn innerlijke vrees was verdwenen, de uiterlijke strijd dáárомtrent was niet meer noodig, liet zich niet meer aan mij opdringen; mijn bewegingen, waar en op welke plek ook, brachten mij geen gemoedsstoornis meer, wijl de obsessie, die mij al die jaren de keel had bekneld, was verdwenen, verdwenen, daar zich nu vanwege de reactie het objectieve gevolg mijner daad duidelijker liet aanzien.

Na nog vele aanwijzingen voor de „Inquisition continuée" gegeven te hebben en bovendien nog gedemonstreerd te hebben, hoe ik op den avond van 22 October 1915 Busch had willen keeren, hem bij den hals had gegrepen en ter neder had geworpen — waarbij de Heer van Slobbe de rol van mijn slachtoffer vervulde, zette ik nog uiteen, hoe daarna en ook den daarop volgenden dag mij een en ander betreffende de voorzorgsmaatregelen voor een begrafenis door het brein gespeeld had, welk een strijd het ten uitvoer brengen daarvan mij gekost had en ten slotte hoe het be-

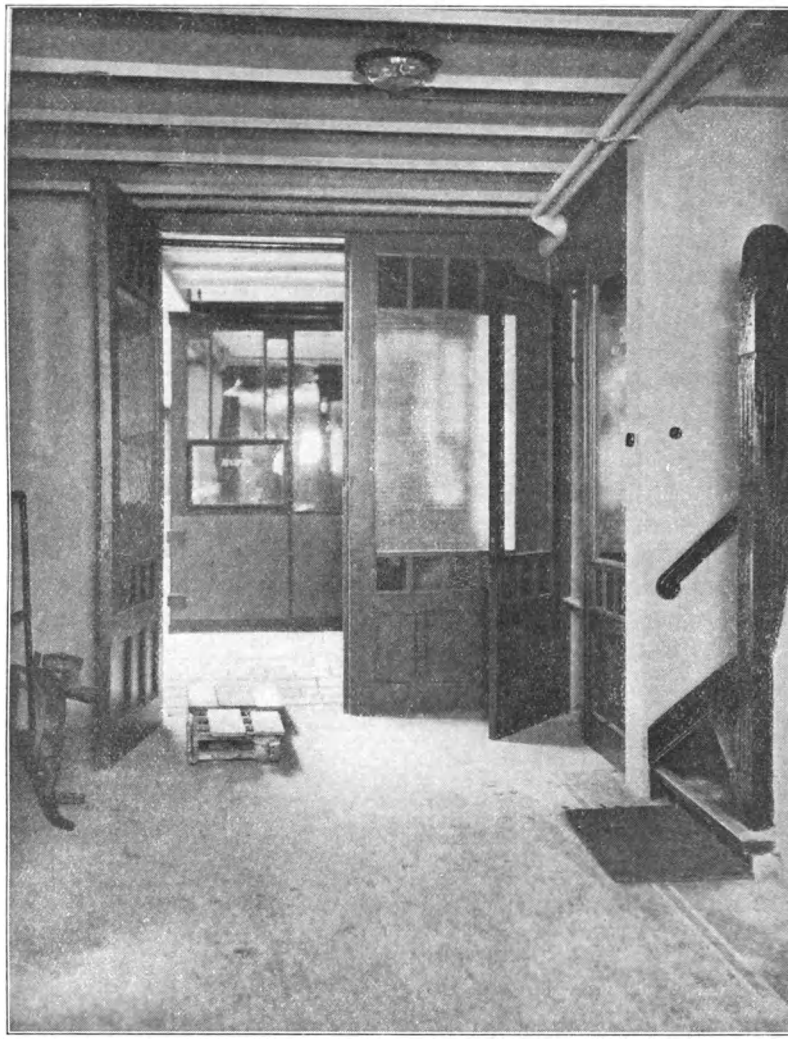

Of dit zus, dat zoo was, of deze deur zich toen daar bevond en die muur...

graven van mijn Slachtoffer had plaats gevonden, waarop de heer van Slobbe een en ander volgens mijn aanwijzing in teekening en woorden op papier bracht.

Niets werd door de Ambtenaren der Justitie voorbijgezien, of onopgemerkt gelaten. Ik zelf hield niets voor mij, maar deed mijn uiterste best om alles zoo duidelijk mogelijk weer te geven.

Op den duur en bij de vele herhalingen echter werd het mij droevig te moede. Het brak mij het hart opnieuw de kamers, waar mijn Vrouw jarenlang in gehuisd had, nu in dezen toestand te moeten bezichtigen; de meubelen, eens het eigendom van mijn Echtgenoote, nu in handen van eenige Aanhangers van mijn grootsten Vijand, onder geleide van Politie weer in oogenschouw te moeten nemen.

Inderdaad het viel niet mee, deze kamers op die wijze nog eenmaal te betreden, mij daarin te bewegen zonder op een onmannelijke manier in tranen uit te barsten bij het wederzien van al datgene wat ons jarenlang omringd had en nu zooveel herinneringen bij mij wakker riep.

Ware ik alleen geweest, ik had geweend om mij van 't opgekropt leed te ontlasten. Thans echter moest ik me, hoe smartelijk ook de herinneringen mij aandeden, hoe moeilijk het ook was mijn gevoelens te beheerschen, met kracht bedwingen zulks niet te doen. Het Noodlot had het alles zoo gewild, alzoo had ik erin te berusten.

Maar eerlijk gezegd, het was een schijnberusting, wijl alles de harde werkelijkheid betrof. Met onzuivere resignatie bewoog ik mij op de plaats van het onheil. Bovendien kwam, gedurende mijn mededeelingen aan de Justitie, alles mij weer helder voor den geest, met de onverbiddelijke macht der schrikwekkende werkelijkheid.

Hier was van geen droombeelden, geen nachtvisioenen of nachtmerries meer sprake, het was alles de naakte werkelijkheid. Ook nu weder kwam ik, voordat ik de kracht vond om al het treurige, sombere en doodsche van mijn luguberen toestand van mij af te schudden, voor de duizendste maal tot de erkentenis, dat ik ten tijde van de gebeurtenis het geluk van mijn Vrouw, de eer van mijn Kinderen, in één woord het welzijn van mijn Gezin, dat ik lief had, hope-

loos in de waagschaal had gesteld door mijn krankzinnige en onverantwoordelijke drift.

Het leed en de smart, die ik zelve ondervond, het gevaar dat ik voor mijzelve had geschapen door het niet beteugelen van mijn innerlijke driften, de vernederingen, die men mij zoo meedoogenloos had doen ondergaan, — ik telde ze niet! Neen! niet in dit ongenadig uurtje, niet in deze kritieke oogenblikken; doch wel betrapte ik mijzelf er weer op, dat er vanwege de emoties, ontstaan door de gedachte, dat mijn Gezin en ik de dupe geworden waren van zoovele meedoogenlooze ellendelingen, wederom iets in mij opkwam van dat onbedwingbaar verlangen mij te eeniger tijd op mijn Vijanden te kunnen wreken! Dat verlangen openbaarde zich bijna in een luidgesproken gebed, wijl de conclusie zich aan mij opdrong dat ik was gevangen genomen en mij in handen bevond, niet van de Politie, maar van hen, die sedert lang reeds hadden gezworen mij zonder genade aan de minachting der Wereld prijs te geven, mijn Vrouw, mijn Kinderen, aan de genade van mijn Vijanden over te leveren.

De armoede, waarin mijn Echtgenoote verkeerde, de ontberingen, die mijn zorgbehoevende Kinderen zouden hebben te doorstaan, kortom de ruïne van mijn Gezinsleven was de vergelding, die tot bevrediging der Wereld moest strekken, die thuisbehoorde in de onverbiddelijke orde, welke door de Heeren der Overheid werd gehandhaafd.

„O God, vergeef het hun, vergeef hun, hun onkunde in deze zaken, hun dwalingen, hun ongehoorde manier van verdachtmaking, hun Mensch-onteerende wijze van handelen!"

„Vergeef ook mij! O God, vergeef mij mijn afdwalingen, vergeef mij al mijn zonden. Richt mij niet naar mijne zonden, maar red mij, red mijn leven. Sta mij bij en help mij o Vader, help mij te herstellen wat nog maar te herstellen is! Stel mij daartoe in de gelegenheid, toon daaromtrent Uw macht O Heer! Open mijn oogen!"

Met deze en dergelijke beden op de lippen betrad ik opnieuw mijn cel, wierp mij op den steenen vloer en gaf in een tranenvloed lucht aan mijn overkropt hart, om even daarna met nieuwen moed aan den arbeid, met zekere zelf-

beheersching, juister misschien nog zelfverloochening aan 't werk te gaan.

Maar dat viel in weerwil van de goede bedoeling niet mee. De gedachte aan dat bezoek en emoties daarbij ontstaan lieten mij niet los. Nu eerst drong het inquisitoriale van de wijze van onderzoek, die dit bezoek aan „Huize Vondel" had vereischt, geheel tot mij door. De verdere dag was dan ook één tijdsruimte van verwarring, die mij tot pijnlijk denken, wederom tot inwendigen strijd bracht.

Doch ook aan dezen dag kwam een einde, een einde zoo geheel anders als ik mij dat des morgens met mijn goede voornemens van werken, hard werken, had ingedacht; een einde, zonder dat ik de immer maar weer opdringende, pijnlijke gewaarwordingen en indruischende gedachten had kunnen verdrijven. Integendeel die hadden zich vermeerderd.

POLITIE TE AMSTERDAM

Hoofdbureau
Centrale Recherche
No. 43 A.

Overlegging van een *teekening*, houdende aanduiding omtrent plaats *worsteling*.

PROCES-VERBAAL.

Op 24 Januari 1925 werd verdachte *M. Muilwijk* naar perceel *Overtoom* 25, alhier geleid, alwaar hij in tegenwoordigheid van den *Heer Rechter-Commissaris Mr. W. J. H. Dons* een demonstratie gaf van de wijze, waarop hij in den avond van 22 October 1915 met *C. Busch* zou hebben geworsteld en dezen daarbij gedood.

De Plaats waar Busch bij die worsteling op den grond zou zijn geworpen bracht ik, Johannes Franciscus van Slobbe, Inspecteur van politie der gemeente Amsterdam, tevens onbezoldigd rijksveldwachter, op aanwijzing van Muilwijk in teekening; bedoelde teekening voeg ik bij dit proces-verbaal.

Hiervan op ambtseed dit proces-verbaal opgemaakt te Amsterdam op 9 Februari 1925.

w. g. J. F. van Slobbe.

Gezien
De Commissaris van Politie
w. g. Pateer.

Zondag, 25 Januari 1925.

AL WAREN UWE ZONDEN ALS SCHARLAKEN, ZIJ ZULLEN WIT WORDEN ALS SNEEUW; AL WAREN ZIJ ROOD ALS KARMOZIJN, ZIJ ZULLEN WORDEN ALS WITTE WOL.

Het was dan de derde Zondag, dat ik mij, juister nog dat mijn lichaam zich, tengevolge van de vrees, of, zooals het in de stukken van den „Officier" voorkomt, de *gegronde vrees* der Overheid voor eventueele ontvluchting, tusschen de met menschelijk vernuft gebouwde muren, achter de met technische kennis geconstrueerde ijzeren tralies van het Huis van Bewaring bevond.

Ik zeg, dat mijn lichaam zich tengevolge van de gegronde vrees der Overheid voor eventueele ontvluchting tusschen de muren, achter de ijzeren traliën bevond, wijl dat inderdaad het geval was, want mijn geest zweefde nu eens in deze dan weer in gene richting den aether door; veelal op mijn Vrouw en Kinderen aan, vertoefde daar een wijle, om zich vervolgens met tusschenpoozen bij mijn bejaarde Moeder in de woning, die zij nooit verliet, op te houden, dan echter vloog hij weer in opstand op mijn Tegenstanders, mijn onverbiddelijke Vijanden aan; terwijl het mij moeite kostte, mede tengevolge van de emoties, die ik gisteren wederom had doorstaan, mijn lichaam op dezen rustigen Zondagmorgen in zijn enge cel tot kalmte, tot zelfbeheersching te dwingen.

Toch had een algeheele omkeer plaats in mijn gevoelens. Voorzeker, als al aangehaald, ik bezat eene bijzonder onstabiele natuur, bovendien een niét alleen zwevenden, doch ook levendigen en werkzamen geest; een geest, die, wanneer

hij thuis was, ook terug kon zien en tot het inzicht komen van àl te voorbarig, te geestdriftig gehandeld te hebben. Mijn brein was dan ook voortdurend in werking, overlegde en dacht, terwijl mijn ziel bad; bad om de standvastigheid het nieuwe leven, dat ik mij voorgenomen had te beginnen, te kunnen volhouden; om hulp bij het volbrengen van mijn goede voornemens; om de kracht mij in 't onvermijdelijke te kunnen schikken, om sterkte mij in een atmosfeer zoo vol van inquisitie met waardigheid te kunnen blijven bewegen!

Het was zoo gemakkelijk gezegd, dat men zich met Gods hulp, bijstand en kracht door alles heen „moest" kunnen slaan, over alles heen „zou" weten te zetten. Maar mocht men daar wel op bouwen, als men zich niet geheel verzekerd voelde van die hulp, als men bij tijden nog aan dien bijstand twijfelde, zich onveilig, zonder sterkte gevoelde, niet dùrfde vertrouwen op die kracht, die nog zoo wankelmoedig was, dat men meermalen zelfs nog in wanhoop ter neder zat?

Niettemin gevoelde ik wederom iets in mij wakker worden, iets dat mij toekomstige hulp en eveneens bijstand en kracht beloofde. Indien de toestand nu eens niet zoo hopeloos, niet zoo onzeker was als hij zich liet aanzien? Had ik wel het recht om te twijfelen, ofwel te wanhopen? Ik, de man, die in Engeland vele Menschen over zijn stoutmoedigheid had verbaasd doen staan, hen bewonderd had doen opzien bij het beseffen van zijn sterk geloof, zijn volhardend vertrouwen op God, op dien onfeilbaren God, Die hem bij zijn ondernemingen begunstigd had, waar Zijn hand hem maar bereiken kon! Hoe kon ik mij ook maar een oogenblik voorstellen, dat die Groote en Almachtige God mij in deze allergewichtigste dagen van mijn veelbewogen leven in den steek zou laten, mijn Belagers doen zegevieren!

Neen, Hij zou mijn Haters weren; hen straks terug doen keeren, beschaamd en vol van schrik.

Hij wilde, op mijn kermen, Zich over mij ontfermen;
Hij had mijn stem gehoord; Hij zal op mijn smeeken, geen hulp mij doen ontbreken; Hij hield getrouw zijn woord!

Waren er door Gods onuitsprekelijke wijze van handelen, door Zijn onuitputtelijk geduld, Zijn vindingrijkheid in het verleenen van hulp, bijstand en kracht niet tal van Menschen

gered uit toestanden minstens even hopeloos als de mijne!

Inderdaad, bij dieper doordenken voelde ik, dat ik God te kort deed in Zijn wonderbaarlijk handelen, in Zijn machtig optreden, waar het te pas kwam, Zijn voor niets terugdeinzen niet naar waarde wist te schatten. Ik onderschatte Hem, zooals ik dat al voor jaren had gedaan, en dàt had thans mijn vrees, mijn twijfel aan dien Grooten, Wonderbaren God, Die zelf zonder vrees of blaam was, tengevolge.

Maar mocht ik, ongelukkige, wel vergiffenis van God verlangen voor mijn groote dwaling? En van mijn ontgoochelde Vrouw, aan wie ik dezen morgen wederom een brief wilde schrijven? Mocht ik dit doen, nu, na al hetgeen er gebeurd was, nu al mijn wandaden haar op deze erbarmelijke manier bekend waren geworden? Eerlijk gezegd en op de keper beschouwd niet!

En toch, toch... evenals ik volhield den onverbiddelijken God vergiffenis af te smeeken, zoo schreef ik dezen morgen andermaal aan mijn zoo zwaar getroffen Vrouw om haar nogmaals vergeving te vragen; te vragen, of ze althans niet probeeren wilde mij die te schenken en mij een lettertje wilde doen toekomen. Of ze mij op de hoogte van haar toestand, van dien der Kinderen wilde brengen?

En zoo nam mijn ernstig geloof aan Goddelijke tusschenkomst, in weerwil van het feit, dat ik de overweldigende onmacht van mijn hulpeloos smeeken inzag, weer sterk toe, een geloof, dat onder de gegeven omstandigheden scherp afstak tegen het leed, dat de toekomst nog in zich herbergde.

Gedurende deze gewaarwordingen en overpeinzingen verdween deze derde Zondagmorgen, dien ik in de eenzame stilte mijner cel met denken en schrijven doorbracht; ik gebruikte mijn eenvoudig, maar smakelijk klaargemaakt middagpotje, waarna ik mij voor de tweede maal ter Kerk begaf.

Was het, als gezegd, in mijn cel en rond om mij heen stil geweest, ook dáár heerschte volkomen stilte en, hoewel de Kerk niet al te groot was, een bepaalde en bijzondere tempelatmosfeer.

De Bewaarders in uniform stonden weer op wacht, bewegingloos met samengevouwen handen. De Predikant kwam

weer even plechtig de trap op, statig in zijn smoking, en betrad met een zekere beslistheid het podium. Niemand verroerde zich bij Dominees verschijning; ik zelf evenmin, maar zat somber en droevig in mijn hokje voor mij uit te staren, terwijl het orgel zacht zijn klanken door de ruimte verspreidde.

Wat Dominee over den tekst, dien hij opgegeven had, uitlegde, drong slechts langzaam en heel vaag tot mijn begrip door. De herinnering aan de stemming van jongstleden Zondag bezielde mij, ik gevoelde mij weder onder den indruk der sentimenteele aandoeningen van dien, voor mij tot zoo'n groot resultaat geleid hebbenden Kerkgang, komen.

Alvorens mijn geest echter volkomen de beteekenis van Dominees woorden in zich had opgenomen, wilde ik mijzelven niet aan eenige innerlijke verwerking, ofwel ontleding daarvan overgeven.

Het duurde dan ook lang voordat ik tot het volle begrip kwam van hetgeen de woorden van Dominee ons wilden openbaren; het was een openbaring niet enkel voor het heden, maar indirect ook voor de toekomst. Tot op het laatste oogenblik toe werd ik mij de bedoeling, die Dominee met zijn tekst had, niet ten volle bewust, bleef ik daar tot op zekere hoogte onontvankelijk voor, doch het kwam mij voor, dat deze in verband stond met mijn vroegere vertwijfeling en met mijn toch steeds weer opflikkerende hoop.

Maar wijl datgene, wat mij Duivelsche list met Satanische macht had toegeschenen, door Hemelsche verwachting was vernietigd geworden, begreep ik wàt voorheen mijn illusies waren geweest en waarom ik die al jarenlang volkomen had moeten opgeven.

Geen òprijzende Bouwwerken, geen uitgestrekte villaparken of hoogopgaande tempeltorens konden zulk een uitgebreid en uitgewerkt plan in mijn brein doen ontstaan als de woorden, die mij als een openbaring vanaf den kansel tegenklonken, die zich met hun zedelijke, als 't ware goddelijke beteekenis in mijn brein vasthechtten:

Zullen zij bouwen
Zoo zal ik afbreken.

Toen ik in mijn cel terug gekomen was, gaven mij deze woorden te denken, en in terugblikken te overwegen. Ik zocht ze op in de Profetieën van Maleachi, las ze over en over totdat de beteekenis geheel tot mij doorgedrongen was en ze als 't ware in mijn geheugen waren ingegrift.

Het rammelen der sleutels, de komst wederom van Dominee maakte daar een einde aan en ik verwachtte bij het binnentreden van Zijn Eerwaarde met blijdschap thans iets omtrent hen, die mij zoo lief en dierbaar waren, te zullen vernemen, iets dat mij eventueel tot troost zou kunnen strekken, mij geruster zou doen zijn over mijn Gezin.

Dominee echter was nog niet geweest, had er nog geen gelegenheid toe gehad, wat dan ook bij nader inzien te begrijpen en te verontschuldigen was, wijl ik eerst Vrijdag het verzoek had gedaan.

Het gesprek liep over vergeving van zonden, over vergiffenis voor hetgeen men misdreven had. Ik zeide maar niet zoo direct te kunnen gelooven, dat God deze zoo maar zonder meer zou schenken, indien men berouw toonde en zich voornam een nieuw leven te beginnen, immers de *Mensch* was daartoe niet eens in staat.

Voorts informeerde ik een en ander omtrent een tekst voorkomende in de Bergrede van Christus:

„Wees haastelijk welgezind jegens Uwe wederpartij, terwijl gij nog met hem op den weg zijt; opdat de wederpartij niet misschien U den Rechter overlevere, en de Rechter U den Dienaar overlevere, en gij in de Gevangenis geworpen wordt. Voorwaar ik zeg u, gij zult daar geenzins uitkomen, totdat gij den laatsten penning zult betaald hebben."

Dominee gaf niet direct antwoord in verband met dezen tekst, doch zeide over het vergiffenis schenken van zonden, van zonden als mijn misdaad, dat God deze, hoezeer Hij die ook als een dwaling en vernedering van den Mensch mocht beschouwen, wanneer het berouw oprecht en het voornemen een nieuw leven te beginnen eerlijk gemeend was, zeer zeker zou vergeven.

„Maar waaruit," vroeg ik Dominee, nog lang niet zeker, „waaruit kan het dan wel blijken, dat er vergiffenis voor de

zonde is geschonken, hoe kan men voelen, dat een misdaad, als die ik heb bedreven, vergeven is?"

„Dat is zeer moeilijk te zeggen; is eigenlijk alleen maar te ondervinden," gaf Dominee mij min of meer nadenkend te kennen en vervolgde: „God gaat altijd zoo heel anders te werk dan wij Menschen hoopvol en dikwijls met vooropgezette ideeën van Hem verwachten; het is echter zeer wel mogelijk, zoo niet zeker, dat God U vandaag of morgen door een of andere erkenning, gezindheid of bejegening, die U ondervinden zult, zijn vergeving, zijn genade toont."

Het gesprek liep verder over mijn twijfel en soms vertwijfeling daarover, over mijn wanhopen nog bij tijden aan een eventueele vergiffenis voor mijn dwaling, in hoofdzaak omdat ik was afgevallen van de Kerk, omdat ik mijn vroeger in Londen zoo nauwgezet religieus leven had laten varen; over mijn nalatigheid in het nakomen van mijn Kerkelijke plichten hier in Amsterdam, terwijl datgene, wat ik nog nakwam niet direct uit het hart maar meer uit sleur geschiedde; over mijn meening, dat mijn vertwijfeling, mijn wanhoop meermalen nog, zeer beslist verband hield met mijn al jarenlangen, — sedert het feit — algeheelen afval van alles wat maar met God, Godsdienst en Kerk in betrekking stond; over mijn angst, dat mijn volhardend vermijden van dat alles, mijn onverbiddelijk verzet daartegen, in weerwil van de moeilijkheden, die daardoor in mijn Gezin ontstonden, God zeer zeker vertoornd zou hebben, zeker had *moeten* vertoornen.

En ik ging voort met Dominee te vertellen, dat God dit al jarenlang niet ongestraft had gelaten, dat mij, in weerwil van mijn hardnekkig verzet, van mijn bij tijden heftig optreden, van mijn, zoowel in proceskwestie als op ander gebied krachtdadig handelen, geld, goed, huis en hof ontnomen was, dat mij zelfs, niettegenstaande ik mij met mijn capaciteiten en een groote dosis goeden wil voor de geringste betrekkingen had aangeboden, iedere weg tot vooruitkomen was afgesneden, elke arbeid, die een boterham voor mijn Gezin had kunnen opleveren, botweg geweigerd was geworden en dat ik ten slotte, zooals dan heden bekend was, door mijn Vijanden, die van alle kanten waren komen op-

dagen, verraden, belasterd, tot schande gedoemd was en door de Justitie in de gevangenis gezet. Dàt waren de redenen, waarom het mij niet mogelijk was (hoewel ik niet aan Gods „kunnen" of „willen" twijfelde) te gelooven, dat Hij mij nu maar zonder meer vergiffenis zou schenken, dit nu maar zoo direct zou plaats hebben.

„Neen, dat geloof ik nu ook direct niet," sprak Dominee, terwijl hij, hetgeen ik hem uitvoerig verteld had, overdacht, „tenminste niet, dat dit zoo maar dadelijk zal geschieden, Uw straf zult U moeten ondergaan, daar zult U niet afkomen."

„Daaraan twijfel ik ook niet Dominee," zeide ik min of meer wrevelig, „en dat bedoel ik ook niet, maar ik bedoel vergiffenis voor mijn dwaling, vergeving van schuld in verband met mijn ongehoorzaamheid tegenover God en Zijn geboden, waardoor die vloek over mij gekomen is, en die maar niet zoo gemakkelijk goed is te praten of door goede voornemens in het reine te brengen. Ik heb immers, zooals er staat in het Vijfde Boek van Mozes, Hoofdstuk 28: „Den Heere, mijnen God niet gediend met vroolijkheid en goedheid des harten van wege de veelheid van alles, vandaar dat God, ook al overeenkomende de Wetten van uit dat Boek, mij die Vijanden op mijn dak heeft gezonden, Vijanden, die ik had te dienen, wier beleedigingen ik had af te wachten, wijl ik nu eenmaal onmachtig was, zelf ook maar iets meer te doen."

„Maar," sprak Dominee, nu op zijn beurt wat verwijtend, „dat had U toch allemaal wel vooruit kunnen weten, waarom dan toch niet direct onmiddellijk na de gebeurtenis Uw schuld beleden, ronduit met de zaak voor den dag gekomen?"

„Dat, Dominee, is nu juist waarmee ik mij dagelijks de hersenen pijnig, het brein vermoei. U hebt gelijk, ik had alles vooruit kunnen weten, zeer zeker er onderzoek naar kunnen doen! Vandaar dan ook ongetwijfeld, dat al die vloeken, die ook in de Wetten van Mozes in het Boek Deuteronomium staan opgesomd en waarin ik mij juist verdiept had, toen U voor de eerste maal mijn cel betrad, over mij gekomen zijn, vloeken, die mij hebben vervolgd en getroffen, totaal hebben verdelgd, daar ik de stem Gods niet gehoorzaamd heb, daar ik de Geboden en Instellingen, die daarin

vermeld staan, niet heb gehouden, niet heb kunnen houden hoewel ik ze kende, niettegenstaande ze mij telkens door het hoofd speelden. Ik wilde er niet naar luisteren, ik liet mij door de listen des Duivels en zijn Satanische machten leiden, ik vertrouwde op de Menschen en ik was al zoover, dat ik mij overgaf aan hun roekelooze praktijken. Het vertrouwen in en op God had ik verloren, kortom ik was doof voor de roepstem van God, ik wilde, juister nog, kòn ten laatste die voortdurende kwelling, die tenslotte tot een obsessie werd, niet meer loslaten. Immer maar weer wilde ik mijn beklemde gevoelens nu eens op de eene, dan weer op de andere wijze den kop indrukken, maar het was alsof zij een stuk van mijn leven geworden waren.

„Vandaar dan ook Dominee," besloot ik, „dat ik, nu ik niettegenstaande mijn krachtig overtuigingsgevoel van een Almachtigen God, een God, Die leeft en regeert, toch mijn eigen, persoonlijken weg ben gegaan, maar niet zoo direct kan aannemen, dat mij een en ander vergeven, kwijtgescholden zal worden, dan daarbij, hetgeen ik heb misdreven is, afgezien van den materieelen misgreep, een onherstelbaar feit."

„Mijnheer Muilwijk," Dominee drukte mij de hand tot afscheid, „*Al waren uwe zonden als scharlaken, zij zullen, door uw goede voornemens, wit worden als sneeuw, al waren ze zelfs rood als karmozijn, zij zullen worden als witte wol.*"

Ik bleef, terwijl Dominee de deur sloot, tegen den rand van het opgeslagen ijzeren ledikant leunen en keek, niettegenstaande Dominees goed bedoelde woorden, somber, teleurgesteld door de spleet van het raam naar het grauwe stukje hemel, dat op dezen laten, triestigen namiddag zichtbaar was.

Een vreemde gemoedsstemming maakte zich nu ik alleen was van mij meester; 't was alsof duizenden stemmen mij omringden, stemmen die fluisterden over de jaren mijner jeugd, over de geheimzinnigheid van het leven, van *mijn* leven, dat als in een nevel gehuld was, zij brachten mij tot een melancholie als nooit te voren gekend.

En in deze melancholie drukte mij het zwaarst de herinnering, die deze stemmen in mij wakker riepen, aan de vragen, die ik in mijn jeugd aan mijn Vader had gedaan,

vragen evenals die ik nu Dominee gesteld had om opheldering over dingen, waaraan ik twijfelde, kwesties, die wat duister voor mij waren, en waarop ik steeds ontwijkende antwoorden had ontvangen, zoodat ik nooit tot zuiver begrijpen daaromtrent gekomen was.

De totale duisternis in mijn cel viel vroeg in en ik vroeg me af, terwijl alles mij achter de gegrendelde deur al even somber, triestig en donker toescheen als het in de mij toegewezen ruimte was, terwijl het roerde, giste en dreigde in me, hoe *zonden wit konden worden als sneeuw, van kleur konden veranderen en worden als witte wol?*

Maandag, 26 Januari 1925.

OF DIE STRIJD, WAARIN EEN MENSCH ONWILLEKEURIG OF WILLEKEURIG, ONDANKS OF DANK ZIJ ZIJN GOEDEN WIL GEWIKKELD WAS GEWORDEN, DAN NIMMER ZOU VERDWIJNEN!

Toen ik wederom een bezoek aan den Rechter van Instructie te brengen had, verwachtte ik nu zoo zachtjes aan wat te hooren, althans eenigszins op de hoogte gebracht te worden van de wijze, waarop het verraad gepleegd was, en wie de aangifte wel gedaan mocht hebben, ik kwam echter niets daaromtrent te hooren, er werd mij dienaangaande niets medegedeeld.

Wel is waar was mij den Maandag na mijn bekentenis gezegd, dat er een anoniem schrijven bij de Politie was binnen gekomen, waarin was aangegeven, dat mijn Slachtoffer aldaar begraven lag, maar daaruit was ik niets wijzer geworden. Ook was mij gevraagd, door wien er eventueel een schrijven aangaande het gebeurde van voor tien jaar gestuurd zou kunnen zijn, maar daar was niets met zekerheid over te zeggen, zoodat ik had geantwoord, dat ik vermoedde, dat bedoelden brief door den Metselaar „De Kort" gezonden was, daar deze de eenige was, die van het geheim op de hoogte, ermee in kennis was. Het was echter ook niet uitgesloten, had ik er alsnog op laten volgen, dat Vinck en Verburgt, Vrienden van „de Kort" en Relaties van Schopman dit zouden hebben gedaan, een en ander op geheime, slinksche manier zouden hebben verraden. Voorts was mij later dat anoniem schrijven getoond, doch van den inhoud bleef ik onkundig; daaromtrent werd niets mij medegedeeld. Het

handschrift was mij niet bekend, het verraad was mij daardoor niet duidelijker geworden.

Als ik naging welken weg het objectief gevolg van mijn misdaad had ingeslagen, welken loop de omstandigheden na het feit hadden genomen, en waaruit tenslotte mijn bekentenis was voortgekomen, dan kon het alleen de Metselaar, niemand anders dan „de Kort" zijn geweest; doch er flitste mij nog een andere veronderstelling door het brein en ik stond in twijfel of ik deze den Rechter van Instructie mededeelen, of, om scrupules te vermijden, verzwijgen zou!

Toen ik op dien bewusten Maandag bij mijn bekentenis uiteen gezet had, hoe „de Kort" zijn pogingen om achter het mysterie te komen, mij het geheim te ontfutselen, begonnen was met mij een brief te schrijven, was mij onmiddellijk voor den Commissaris van Politie gevraagd, waar die brief zich bevond en of er meerdere bescheiden dienaangaande in mijn huis te vinden waren.

Aanstonds was me toen te binnen geschoten, dat die bescheiden met meerdere paperassen, o. a. van den Heer Aart Pot Jr., betreffende een minder gunstig bankzaakje in den Haag, bij de overdracht van een hoeveelheid meubilair, waarop de Makelaar Schopman voor de exploitatie van „Huize Vondel" tienduizend gulden had geleend, in de geheime bergplaats der brandkast waren blijven zitten, zoodat ik niet weten kon of het verraad door Schopman, die wellicht die bewijzen ontdekt had, of uit winstbejag door „de Kort" was gepleegd en er was twijfel in me gerezen omtrent hetgeen me te doen stond.

Zweeg ik, zoo was mij door het brein geflitst, en wàs het verraad na het vinden van die bewijzen door Schopman gepleegd, had deze de Politie den bewusten anoniemen brief doen toekomen, dan zou de Justitie mij met recht kunnen betichten van hen slechts met de halve waarheid bekend te hebben gemaakt.

Gaf ik aan de Justitie de geheime bergplaats prijs, en waren de daarin geborgen bescheiden *niet* tevoren door den Makelaar ontdekt, dan schond ik door hem met deze bewijzen aan de Politie over te leveren, mijn belofte aan „de Kort", dien ik, nadat hij op zijn beurt beloofd had nimmer verraad

jegens mij te plegen, had toegezegd, dat ik hem buiten alles zou houden.

Bovendien legde ik in dat geval een zeer onaangename zaak bloot, onaangenaam voor anderen zoowel als voor mijzelf, terwijl er misschien niet de minste reden toe bestond.

Daarom ook had ik, toen de Rechter van Instructie die vraag herhaalde, geantwoord, dat de mogelijkheid niet was uitgesloten, dat die bescheiden alsnog tusschen mijn papieren in de Purmer te vinden zouden zijn, waarop ik den Commissaris van Politie, den heer Pateer een volmacht had gegeven alle paperassen in mijn woning te doorzoeken, een volmacht, die hij mijn Echtgenoote toonen kon.

Terwijl ik met het schrijven van dat bewijs van volmacht, gericht aan mijn echtgenoote bezig was geweest, had ik reeds spijt gehad, niet ronduit met de zaak voor den dag gekomen te zijn, maar als gezegd, bovenstaande gedachten hielden mij terug; bovendien stelde de zekerheid, dat er bij het doorzoeken van mijn papieren toch zeker brieven van „de Kort" o. a. van uit Zuid-Afrika en mijn borgstelling betreffende zijn reis daarheen, benevens nog vele andere niet onbelangrijke stukken gevonden zouden worden, mij ietwat gerust; ik zou de Heeren Autoriteiten toch niet geheel tevergeefs laten zoeken.

Vandaag echter, acht dagen na mijn bekentenis, deelde de Rechter van Instructie mij, evenals Inspecteur van Slobbe al gedaan had tot mijn teleurstelling mede, dat de Politie de bescheiden, waarover ik gesproken had en die in de Purmer in mijn woning waren, had doorzocht, doch geen brieven afkomstig van „de Kort" of ook maar iets van dien aard had gevonden.

Daarbij zag de Rechter van Instructie mij aan als twijfelde Z. Ed. of ik, wat deze kwestie betrof, wel bij de waarheid was gebleven, of ik, betreffende dit punt, niet om de waarheid heen gedraaid had. Dit maakte, dat ik erover denken ging, het geheim daar van de brandkast maar aan den Rechter van Instructie prijs te geven, daar het mij hinderde de Politie in deze zaak misleid te hebben en dit mij een toenemend beklemd gevoel gaf.

Terstond na deze opwelling echter kwam de gedachte

aan dat onaangename bankzaakje uit den Haag — dat een soort chantage-zaak geweest was — weer sterk bij mij boven en wel in zulk een mate, dat het mij — in weerwil van het toenemend beklemd gevoel — tegen de borst begon te stuiten een mededeeling te doen, waardoor ook dit geheim aan de Politie bekend zou worden.

Neen, ik nam een kort besluit, ik mocht er niet aan denken om de Familie Pot, die mij in alles zoo terwille was geweest, eenigszins te betrekken in de behandeling van de tragische gebeurtenis, waaraan zij, zooals ik al aan Inspecteur van Slobbe had medegedeeld, schuld noch deel hadden, hen ook maar aan de geringste verdenking bloot te stellen, dus die brievengeschiedenis moest maar blijven rusten, het moest dan maar gaan zooals het ging.

Maar rust gaf hij niet.

Of die strijd, waarin een Mensch onwillekeurig of willekeurig ondanks, of dank zij zijn goeden wil gewikkeld was geworden, dan nimmer zou verdwijnen?!

Toen het oogenblik was aangebroken, waarop ik naar het Huis van Bewaring zou worden teruggebracht, vroeg ik den Rechter van Instructie — naar aanleiding van de reeds genoemde dagvaarding in de zaak van de Relatie van mijn Slachtoffer, waarvoor ik naar Breda zou moeten — of mij, indien ik a.s. Woensdag, 28 Januari aan dien oproep gehoor had te geven, de gelegenheid kon worden geschonken om, bij mijn reis over Rotterdam, slechts even mijn bejaarde Moeder te gaan bezoeken.

Dat kon ten eerste vanwege de Justitie niet worden toegestaan, en ten tweede liet de instructie dit niet toe, er kon dus niets van komen, geen enkele Rechter van Instructie mocht zooiets toestaan.

Weshalve ik, wijl ik er weinig voor voelde gevolg te geven aan die dagvaarding en van de zaken, die betrekking hadden op de vroegere Combinatie-Busch in 't geheel niet op de hoogte was, Z. Ed. verzocht mij van die reis te willen ontslaan.

Ik was dan ook blij, toen ik — nadat de Rechter-Commissaris met de personen, die voor deze kwestie verantwoordelijk waren, had getelefoneerd — de dagvaarding terug ontving

met het antwoord daarop vermeld: „Gedetineerde gaat niet naar Breda!", en dit te meer nog, daar mij werd medegedeeld, dat gevangenen op transport zich in boeien hebben te laten slaan en dat het voor Gedetineerden, die op reis moeten, lang niet zoo'n afleiding is, als zij zich in de eenzaamheid van hun cel wel voorstellen, om op transport te zijn, daar dit in ketenen en tusschen twee Brigadiers in geschieden moet.

Toen ik weer in de cel terug was, gaven de ijzeren tralies en de gegrendelde deur, gecombineerd met deze mededeelingen, in hoofdzaak die welke verband hielden met het in boeien slaan van den Mensch als Gevangene, die toch al onder bewaking van twee Brigadiers stond, mij meer stof tot nadenken over de Individualiteit van het Menschdom dan ik ooit tevoren gehad had.

Wie de constructie der Gebouwen, waarin de Mensch gevangen wordt gehouden, had uitgedacht, en dezen regel had ingevoerd wist ik niet, doch ik gevoelde mij overtuigd, dat deze wijze van celbouw en vele voorzorgsmaatregelen tegen ontvluchting geheel overbodig en bovendien onmenschelijk waren. Het dwaze, aanmatigende formalisme, dat wie weet van hoeveel jaren her stamde, had mij nooit zoo duidelijk voor oogen gestaan als op dezen somberen Maandagmiddag in de eenzaamheid mijner gevangenisruimte. Dus als het er ooit nog eens toe komen zou, dat ik mij op reis had te begeven, bij voorbeeld om mijn bejaarde Moeder te bezoeken, dan zou dit moeten geschieden in boeien, in smadelijke ketens, tusschen twee hun plicht vervullende Ambtenaren van Politie.

Helaas, een betreurenswaardig formalisme, dat de Individualiteit van den z.g. beschaafden Mensch verraadt, van de Maatschappij, waarin wij, afgedwaalden, de weldadige Moeder, in ieder geval de „Betere" hebben te zien.

Dinsdag, 27 Januari 1925.

OF HET VERLOOP, ZOOALS MUYLWIJK DAT GERELATEERD HAD, OP ZICHZELF MOGELIJK EN VERDER WAT DE DOODSOORZAAK KON ZIJN, GEGEVEN DE FEITEN?

Ook dezen dag werd ik weder voor den Rechter van Instructie geleid, terwijl ook Inspecteur van Slobbe met zijn beide Assistenten, de Rechercheurs, in het Kabinet van Z. Ed. aanwezig waren, en het onderzoek werd vervolgd, of juister herhaald.

Het ging nog eenmaal over den Jongeman, die mij bij het transporteeren van de kist behulpzaam was geweest, en die, naar ik veronderstelde v. d. Kolk heette; het was een Jongeman met een schraal uiterlijk en een smal gezicht; de Politie kon hem echter niet vinden noch op het spoor komen.

Toch stond mij, hoewel er sedert dien tijd tien jaren verloopen waren, een Jongeman, als beschreven voor den geest. Zoo iemand moest toen bij mij in dienst zijn geweest.

Weliswaar verscheen de Politie met een aantal adressen van Jongens, die voor of na, doch niet tijdens de verdwijning van Busch bij mij in dienst waren geweest. Doch een lijstje van het personeel, dat in die dagen bij mij te werk was en waarom ik gevraagd had, werd mij niet ter hand gesteld, zoodat het mij eigenlijk onmogelijk werd gemaakt mij den naam van den bewusten Jongen weer voor den geest te halen.

De zaak werd, wat dat punt betrof, voor de Politie nòg ingewikkelder, wijl ik mij met het adres van den zooeven aangehaalden Hendrik van der Kolk, en bovendien in zijn persoon vergist bleek te hebben, wat begrijpelijkerwijs den Rechercheurs zeer vreemd en al heel erg verdacht voorkwam.

Gedurende het onderzoek werden photo's, vele illustraties en uitknipsels van couranten overgelegd. Illustraties en photo's uit den tijd, dat geen wolkje aan den hemel te bekennen was, zooals die van „De eerste steenlegging", thans betiteld:

DE MISDAAD OP DEN OVERTOOM.

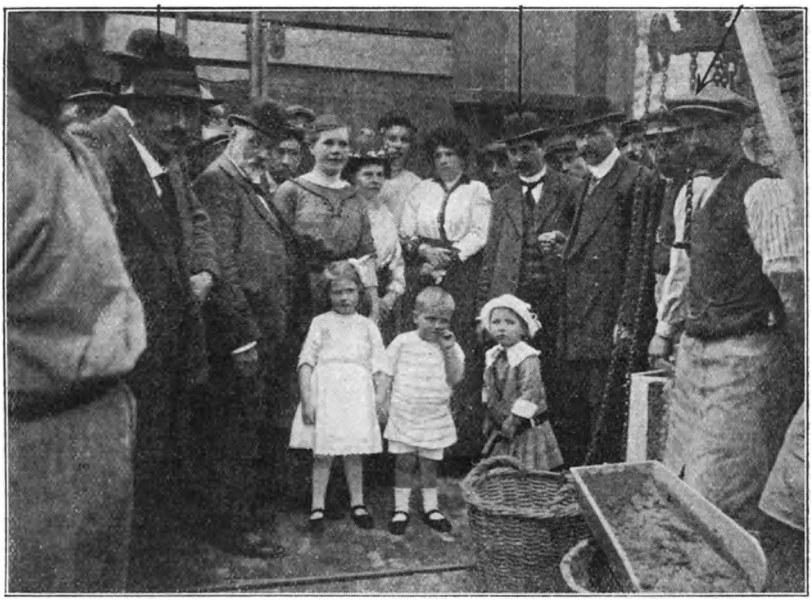

Nadat de bouwondernemer Muylwijk gisteren door den rechter-commissaris Mr. Dons aan een langdurig verhoor was onderworpen, gaf Muylwijk ten slotte toe dat hij in den avond van Vrijdag 22 October 1915, tusschen zessen en zevenen, Busch vermoord heeft. De moordenaar heeft z'n slachtoffer in een pakkist begraven, nog voor de werklieden waren terug gekomen. Hierboven een photo van de garage tijdens den bouw; we zien hier Muylwijk in de garage te midden van zijn werklieden.

Het hart brak mij bij het aanschouwen van een paar bijzonder sterke vergrootingen van eenige photo's, waaronder deze als hierboven, die enkele dagen geleden ter illustratie in de Telegraaf waren opgenomen. Ik werd plotseling door een benauwende droefheid bevangen bij het zien van mijn Echtgenoote, mijn Kinderen daarop, terwijl er met groote letters „DE MISDAAD OP DEN OVERTOOM" boven geschreven stond. Het maakte mij dusdanig van streek, dat ik er eerlijk gezegd genoeg van kreeg, geen lust had mij verder aan dat

voor mij zoo pijnlijk onderzoek naar den bewusten Jongeman te onderwerpen. Ik gevoelde mij wreed behandeld, als zedelijk gemarteld.

Maar de Rechercheurs vroegen verder, wezen de personen uit een of ander groepje aan en hielden mij de photo's, terwijl de tranen mij langs de wangen biggelden, onverbiddelijk voor.

Of het dan soms deze Jongeman, of wellicht die kon zijn; mogelijk die, die daar achter stond, ofwel die daar op dat steigerhout zat — zoo gingen de Heeren Rechercheurs aan één stuk door.

Zonder acht te slaan op al die vragen antwoordde ik maar steeds gedachteloos: „Wel mogelijk." Voor meer, was ik niet in staat te antwoorden.

„Maar," merkten de Rechercheurs op, „*die* heeft toch geen schraal uiterlijk en in 't minst geen smal gezicht. Daar vergist U zich toch in!"

Gelijk hadden zij, doch om er maar een eind aan te maken, daar het me inderdaad te veel werd, antwoordde ik min of meer onverschillig en wrevelig:

„Hoor eens Heeren, een soortgelijke Jongeman was het; of hij nu àl of niet schraal en smal van gezicht was, doet er eigenlijk niets toe; maar dàt is beslist en zeker, dat het een Jongeman was, die tijdens de dagen van het gebeuren bij mij in dienst was!"

Ternauwernood was ik in mijn cel terug, terwijl ik nog sterk onder den indruk was van die photo's en courantenillustraties, die mij te aanschouwen waren gegeven, of ik had wederom voor den Rechter van Instructie te verschijnen, om andermaal enkele zaken nader toe te lichten.

Thans trof ik bij Z. Ed. ook den Commissaris van Politie, den Heer Pateer nog eens aan. Deze was in tegenwoordigheid van een nog onbekend Heer, van wien de Rechter van Instructie mij vertelde, dat het Dokter Hammer was, die belast was met het onderzoek naar de doodsoorzaak van mijn Slachtoffer: *Formeel*, zooals de Commissaris erop liet volgen, belast was met het onderzoek naar den dood van den in 1915 gestorven Busch.

„Ongetwijfeld is het voor U niet aangenaam," liet de

Rechter van Instructie hier onmiddellijk min of meer als verontschuldiging op volgen, „dit punt wederom uiteen te zetten, evenmin als het dit voor mij is, dit punt voor de zooveelste maal in behandeling te nemen; doch ik voel mij er toe gedwongen U in tegenwoordigheid van Dokter Hammer en Mejuffrouw Dr. Scholten, die zoo dadelijk zal verschijnen, andermaal het verloop van het noodlottig gebeuren op den avond van 22 October te laten mededeelen."

Voor de zóóveelste maal vertelde ik dan (terwijl ik mij voorhield, dat — zooals de Rechter van Instructie mij al meermalen had te kennen gegeven — dit belang der zaak, zeker ook van mijzelven was) het verloop van het gebeuren, de feiten op zichzelf, tot in de kleinste details, de geringste bijzonderheden, tot op de kritiekste momenten toe, waarbij ik zoo nu en dan ter demonstratie de Commissaris van Politie om den hals te vatten had, hoe Busch onder mijn handen den dood had gevonden, hoe ik hem vervolgens gekist en daarna begraven had.

En opnieuw dicteerde de Rechter van Instructie, tikte de Griffier:

> Nu ik op de plaats des misdrijfs geweest ben herinner ik mij, dat *Busch*, toen ik hem in de ruimte tusschen de gang naar den Overtoom en de garage wilde beletten naar mijn vrouw te loopen, mij een duw heeft gegeven, zoodat ik terecht kwam tegen de openstaande deur, die die ruimte en de garage kan afsluiten. Toen ben ik eenigszins op *Busch* gesprongen en heb mijn eene hand gebracht tegen den nek van *Busch* en de andere tegen diens keel, waarna ik *Busch* wat heen-en-weer geschud heb. *Busch* heeft toen met zwakke stem gezegd: „Laat mij los, *Muilwijk*", terwijl hij zich met zijn handen verweerde, maar dit verweer was niet van beteekenis. Ik bleef hem echter vasthouden, als voorzegd, en heen-en-weer schudden, waarop Busch een vaal-gele kleur kreeg en een bruisend geluid ging maken, terwijl er schuim op zijn mond kwam; vervolgens heb ik Busch tegen den grond gegooid, die slap op den grond terecht kwam. Ook toen bruiste hij nog wat, terwijl er nog blaasjes tusschen zijn lippen kwamen.
>
> Ongeveer een uur later heb ik hem in de kist gedaan. Busch lag toen languit, doch ik heb hem zonder geweld in een zoodanige houding gebracht, als hij in de kist kwam te liggen. Ik heb eerst zijn voeten in die kist gedaan, toen kwam hij in geknielde houding en daarna heb ik hem overzij gedrukt en zijn hoofd, dat toen nog boven de kist uitstak, heb ik wat opzij gedrukt, zoodat zijn kin op zijn borst kwam.
>
> Na voorlezing volhard en geteekend: (get.) M. Muilwijk
> (get.) H. van Eyken. (get.) W. J. H. Dons.

Hierop verklaarde Dr. Hammer, na nog verschillende vragen te hebben gedaan:

„Ik heb Muilwijk zoo juist hooren verklaren, dat hij Busch wilde beletten naar zijn vrouw te loopen; dat Busch hem toen een duw gegeven heeft, zoodat hij, Muilwijk, toen op Busch toegesprongen is en zijn eene hand gebracht heeft tegen den nek van Busch en de andere tegen diens keel; dat hij Busch toen wat heen-en-weer heeft geschud; dat Busch toen met zwakke stem gezegd heeft: „Laat mij los, Muilwijk," dat Muilwijk hem echter is blijven vasthouden en heen-en-weer schudden, als voorzegd, waarop Busch een vaal-gele kleur kreeg en een bruisend geluid ging maken, terwijl er schuim op zijn mond kwam; dat Muilwijk vervolgens Busch tegen den grond heeft gegooid en dat Busch slap op den grond terecht kwam; dat ook daarna Busch nog een bruisend geluid gaf; dat hij hem ongeveer een uur later in de kist heeft gedaan; dat Busch toen languit lag, doch dat hij hem zonder geweld in een zoodanige houding heeft gebracht, als hij in die kist kwam te liggen.

U vraagt mij nu of het verloop, zooals Muilwijk dat heeft weergegeven, op zichzelf mogelijk is en verder wat de doodsoorzaak kan zijn, gegeven deze feiten. Ik antwoord op de eerste vraag: ja.

Wat de tweede vraag betreft: uit de omstandigheden blijkt, dat er, nadat Muilwijk zijn slachtoffer bij de keel heeft gegrepen, geen sterke of langdurige worsteling is gevolgd, doch dat integendeel het slachtoffer blijkbaar spoedig het schuim op den mond kreeg en lijkwit werd en dat de dood spoedig moet zijn ingetreden. Het is dus niet zeker, dat een eigenlijke worging heeft plaats gevonden, al hebben wij hier waarschijnlijk niet te doen met een geval van plotselingen dood nà een grijpen om den hals (z.g. inhibitie dood).

De dood is echter naar de verklaringen van Muilwijk waarschijnlijk wel het gevolg van den op het slachtoffer gepleegden aanval geweest. De wijze, waarop de dood is ingetreden, kan evenwel, indien men op genoemde verklaringen afgaat, moeilijk technisch worden uiteengezet. Het beste kan nog worden gedacht aan het verloopen van den z.g.n. worgingsdood, al komen niet alle verschijnselen hiermede overeen.

Met het oog op de omstandigheid, dat de dood zoo snel moet zijn ingetreden, acht ik het onwaarschijnlijk, dat deze een gevolg was van den val op den grond, mede omdat bij het onderzoek van den schedel, waarvan de deelen, die in aanmerking zouden komen om breuken of scheuren te vertoonen nog bijna alle goed aanwezig waren, van een dergelijk letsel niets bleek.

Aangezien de lijkverstijving meestal niet binnen drie à vier uur nà den dood pleegt in te treden, behoeft er geen beletsel te hebben bestaan, dat Muilwijk zijn slachtoffer in de kist legde, zooals hij verklaart dit te hebben gedaan.

Na voorlezing volhard en geteekend:

(get.) E. Hammer

(get.) H. van Eyken. (get.) W. J. H. Dons

Dit werd door Mej. Dr. Scholten, die als deskundige in

mijn zaak den eed had afgelegd, bevestigd en eveneens na voorlezing volhard en geteekend. Alzoo:

Anne Juliënne Scholte, 39 jaar, arts, wonende te Amsterdam, N. Z. Voorburgwal 159huis, die verklaart, nadat Wij haar in kennis hebben gesteld met de verklaring, die beklaagde Muylwijk op heden 27 Januari 1925 voor Ons heeft afgelegd in tegenwoordigheid van Dr. Ernst Hammer;

Ik antwoord bevestigend op Uw vraag of het verloop, zooals Muylwijk dat heeft gegeven, op zichzelf mogelijk is. Verder vraagt U mij welke, gegeven deze feiten, de doodsoorzaak van Busch geweest kan zijn.

De deskundige legt daarop een verklaring af die overeenkomt met die, welke Dr. Hammer voor Ons heeft afgelegd naar aanleiding van deze vraag. Daarop lezen Wij haar die verklaring voor, waarop de deskundige zegt:

Hiermede kan ik mij volkomen vereenigen.

Na voorlezing volhard en geteekend:

(get.) A. J. Scholte

(get.) H. van Eyken. (get.) W. J. H. Dons

Onnoodig te zeggen, dat ik, niettegenstaande ik vanwege dat herhaald onderzoek een verharding der emotioneele gewaarwordingen in mijn innerlijk constateerde, blij was toen ook dit onderzoek ten einde was.

Het spontane „ja" echter van Dr. Hammer op de vraag van den Rechter van Instructie of het verloop, zooals ik dit betreffende het gebeuren had medegedeeld en de feiten op zichzelf mogelijk waren had mij een gevoel van verlichting, voldoening en geruststelling gegeven.

Immers, hoe licht had er een misverstand kunnen ontstaan of op een of andere onvoorziene wijze een misbegrijpen kunnen plaats hebben, waardoor het antwoord van Dr. Hammer minder beslissend ofwel betwistbaar had kunnen worden.

Woensdag, 28 Januari 1925.

WAT DE JUSTITIE TOCH EIGENLIJK WEL VAN DE ZAAK, DE POLITIE WEL VAN EEN EN ANDER DACHT?

Inderdaad, geen dag ging er voorbij, dat ik niet nu eens in verband met het eene, dan weer betreffende het andere moest voorkomen, dat ik niet werd overvallen in mijn cel om inlichtingen te verstrekken aangaande het gebeurde van vóór tien jaren; geen uur was het mij mogelijk rustig aan het werk te blijven.

En was het nu maar niet immer weer een openrijten van die pijnlijke, zoo meedoogenloos kwellende wonden geweest, dan zou ik in mijn eentonig celleven zeker afleiding hebben gevonden in al dat onderzoeken en uitvorschen.

Maar dat was 't hem juist, die pogingen van mijn hart met die immer nog wantrouwende blikken, soms begeleid nog van achterdochtige wenken, te doorgronden, martelden mijn ziel, folterden mijn hersenen en verlamden mijn gedachten, terwijl ik er maar steeds over bleef prakkizeeren, hoe ik hen de zaak toch het duidelijkst en het helderst kon maken, hoe ik toch een einde maken kon aan dat immer maar weer openscheuren door de Heeren der Overheid van die oude, al zoovele jaren pijnlijk trekkende wonden.

Zeker, als al aangehaald, ik werd door dit alles langzamerhand eenigszins gehard tegen al te sterke emotioneele gewaarwordingen; dat kon niet anders bij het immer maar weer ter sprake brengen van het drama met al zijn bijkomstigheden en den daarmee gepaard gaanden laster; ik werd onverschilliger, niettemin braken mijn Ondervragers

mij het hart, zoodat ik bijna voortdurend een brok in de keel had.

Zoo ging het dan ook vandaag weer bij een onderhoud in het Instructie-gebouw, dat de Heer Pateer, de Commissaris van Politie met mij had. Hoe gemoedelijk de Commissaris het ook wist aan te leggen, de pijn, die het openhalen der oude wonde, mij toegebracht door de verdenking, die op mij gerust had aangaande den moord op den Rentenier van der Stijl uit den Haag, in verband waarmee ik ook nu weer een alibi had te bewijzen, mij veroorzaakte, sneed mij door hart en ziel. Pijnlijk en als een waanzinnige bad ik, terwijl ik de nagels van mijn gekromde vingers in het vleesch van de palm mijner onder tafel gebalde vuist drukte, om gelegenheid mij te eeniger tijd op die lafhartige en roekelooze lasteraars te wreken!

Inderdaad, toen mij, behalve dit, ook nog verzocht werd mijn alibi op te geven in verband met den moord op Mr. Wijsman, die op een zekeren Oudejaarsavond in den sneltrein Rotterdam—Den Haag het leven had verloren en tenslotte nog een in verband met den moord op den Portier van een vroegere diamantslijperij op den Overtoom, wijl ik van al deze moordbedrijven in meerdere anonieme brieven beschuldigd werd, doorleefde ik weer één van die vreeselijke oogenblikken, waarvan ik reeds een paar malen te voren ondervinding had opgedaan; een oogenblik, waarin de gestalten van de vele mij omringende Vijanden mij als in een nevel gehuld voor oogen kwamen te staan, als waren zij vleeschelijke Duivels; een oogenblik, waarop ik smeekte die Duivels nog eens in hun werkelijke lichaam tegenover mij te mogen hebben, om hun met mijn vuisten rekenschap te kunnen vragen van al datgene, waarmede zij mij hadden gehoond, gesmaad, waarmede zij mij hadden getroffen in alles wat mij heilig en dierbaar was, zoowel in mijn eer als in mijn Gezin; een oogenblik, waarin ik, uit vrees mij niet langer te kunnen beheerschen, terwijl ik toch den Commissaris geen getuige wilde laten zijn van de ruwe verwenschingen, die mij, aan het adres van deze laaghartige Intriganten op de lippen zweefden, mijn lippen tot bloedens toe bebeet.

In een der brieven onderteekend als „Een Opmerker"

werd ik bovendien nog beschuldigd van den tot op heden toe springlevenden, Duitschen Koopman Lichtle te hebben vermoord; dit was een Koopman, die ten tijde van het gebeuren in zaken-relatie tot mijn Slachtoffer stond.

Overigens geloof ik, dat al hetgeen ik in verband met deze kwesties, hoewel na telkens twijfelen en aarzelen mededeelde, ongeacht het feit, dat de noodzakelijkheid van dit te doen mij tegen de borst stuitte, in geen enkel opzicht te betwisten viel, ofschoon het den Commissaris van Politie zelfs moeilijk zou blijken om, na zoovele jaren, de opgegeven alibi's van bepaalde oogenblikken en datums bewezen te krijgen.

Op de vraag van den Commissaris, den Heer Pateer, wien ik veronderstelde dat de z.g. „Opmerker" kon zijn, moest ik bekennen, dat ik, in verband met de veelheid van mijn vijanden in 't duistei tastte, waarop de Commissaris van Politie nog eenmaal de namen noteerde van hen van wie ik dacht, dat het in mijn oogen zoo lafhartig verraad benevens de vele lage beschuldigingen afkomstig zouden kunnen zijn.

In mijn cel terug, overdacht ik het raadselachtige van mijn toestand. Wat toch zou de Justitie eigenlijk van de zaak, de Politie van een en ander denken? Over het eerste viel niet veel te peinzen; naar het tweede kon men alleen maar gissen; zekerheid was er niet te verkrijgen!

Weliswaar had ik zoo nu en dan, buiten hetgeen ik van de Politie vernam, wel eens wat opgepikt over de zaak; veel echter was dat niet! Dàt was mij echter een feit gebleken, dat deze zaak, zoo eenvoudig als ze in werkelijkheid was, voor de Politie moeilijk te ontrafelen complicaties vertoonde.

De vele assistent-Rechercheurs, die uitgezonden waren door het land, vooral in Rotterdam, om zich op de hoogte te stellen van de enorme hoeveelheid bijkomstigheden en van de heerschende stemming omtrent de misdaad en mijn persoon, kwamen niet veel wijzer terug; slechts wisten zij mede te deelen, dat een ieder het feit betreurde, maar zich er tevens verbaasd en verwonderd over betoonde, dat zulk een daad door mijn persoon was begaan. Men kwam er niet over uitgepraat.

De dagbladen stonden begrijpelijkerwijs, vol met opinies

aangaande mijn Individualiteit als Moordenaar van Busch, vervolgens over mijn mentaliteit na het gebeurde en bovendien over de criminaliteit van de berooving van het Slachtoffer.

Dit feit, zoo was mij verteld, was volgens een algemeene opinie genoeg om het Menschdom, tot in hart en ziel te beroeren, om de Mensch in het algemeen, diep te schokken, zijn zenuwen hevig aan te doen.

Het groote Publiek scheen een soort wraakneming als mijn beweegreden aan te nemen en te verklaren unaniem, dat het niet uit geld- of zelfzucht had kunnen geschieden.

Hieraan werd door de Justitie echter geen geloof gehecht; deze meende eerder redenen te hebben om de daad aan een complot toe te schrijven, dat deze zorgvuldig had voorbereid, ten einde gezamenlijk in het bezit te komen van Busch' geld, waarmede deze toen al weken te koop had geloopen.

In de aanklacht en ontmaskering van mij meende zij slechts de sluwe list van den een of anderen aan lager wal geraakten Medeplichtige te zien.

Deze enkele punten, trouwens de geheele zaak, kwamen de Justitie, hoe dieper zij erop doorging, steeds raadselachtiger voor, even raadselachtig als het geheimzinnig verraad zelf, dus was voor de zooveelste maal een regiment Politie en Recherche op onderzoek uitgezonden. En daarvan waren zij teruggekeerd met het relaas, dat door heel Amsterdam en Rotterdam het Volk zich erover uitliet, dat Busch een Man was, die zijn lot verdiend had, en dat ik er geen misdaad aan had begaan, indien ik hem inderdaad persoonlijk gedood had.

Over soortgelijke berichten, die ik zoo nu en dan zijdelings te hooren kreeg, zweeg ik. Mijn instinct ried mij daaromtrent voorzichtig te zijn. Zeer waarschijnlijk werden ze me verstrekt, om me op een of andere wijze ongehoord te misleiden, of, om mijn eigen opinie omtrent de zaak uit te lokken en die dan aan de Pers mede te deelen; in elk geval waren ze echter van dien aard, dat zij mij steeds meer te denken, te overwegen gaven en dat ik immer meer op mijn hoede was!

Maar als gezegd, ik had in geen enkel opzicht zekerheid, kon niet anders doen dan gissen.

Van één ding echter was ik zeker. Ik had n.l. de vaste overtuiging, dat de Rechter van Instructie, die als Rechter-Commissaris de zaak in handen had, deze onpartijdig behandelde, dat het optreden van Z. Ed. *Pro Justitia* mij in geen enkel opzicht een gevoel van achterdocht of angst bezorgde.

Inderdaad, het was gemakkelijk waar te nemen, dat Z. Ed., de Rechter van Instructie, Mr. Dons, iemand was, anders dan de anderen; iemand van grooten ernst en waardigheid, maar ook van sterken wil en redelijke opinie. Hij had, men kon dat zoo aanvoelen, kennis van de Menschen en hun lot, en doorzicht in de consequenties van de misdaad, van boete, schuld en berouw. Ongetwijfeld had Z. Ed. al het leven van velen meegeleefd, mee hun strijd doorstreden. Veel moest hij, afgaande op zijn strenge, maar tegelijk coulante wijze van onderzoek, hebben ervaren; Z. Ed. had groote achting voor den Mensch, zooals dat van den eenen Mensch tegenover den anderen van noode is, en kennis en ondervinding van den Mensch-Misdadiger, van zijn worsteling om zich te uiten, zijn strijd om zijn persoonlijk bestaan, zijn leed, in weerwil van zijn dwaling, om zijn Naastbestaanden, van zijn twijfel, ontmoediging, miskenning en wat er hem al niet meer beschoren is door het lot.

Mijn schroom tegenover Z. Ed. was dan ook geheel verdwenen. Ik voelde alleen eerbied, achting — iets anders kan ik daaromtrent niet verklaren — de eerbiedige achting van den Schuldenaar jegens een waren Dienaar der Wet; het was mij dan ook mogelijk in volle oprechtheid als Boeteling tegenover dezen Autoriteit op het zondaars-bankje plaats te nemen.

Ik kon dit doen, zuiver en oprecht, wijl dit optreden *Pro Justitia* van den Rechter van Instructie in mijn Individualiteit grooter onbaatzuchtigheid, grooter vergeestlijking deed ontstaan, welke mij een uiterst zeldzame en indrukwekkende gewaarwording gaven en mijn oogen openden voor het feit, dat de loop, dien de Omstandigheden genomen hadden, en dit optreden des Rechters door de Voorzienigheid waren vereischt, door de Almachtige en Alomtegenwoordige Macht van God waren opgenomen in de door Hem besloten orde des Heelals.

Donderdag, 29 Januari 1925.

AFGESCHEIDEN VAN HET RECHTERLIJK ONDERZOEK, OOK EEN PSYCHIATRISCH ONDERZOEK, EEN ONDERZOEK AAN DE HAND VAN MIJN GESCHIEDENIS OP SCHRIFT, TEN DOEL HEBBEND DEN ZIN VAN DE GEBEURTENIS MET BEHULP VAN HET MANUSCRIPT TE ONTRAFELEN, TE ONTCIJFEREN EN ER EEN ELEMENTAIRE ANALYSE VAN TE MAKEN.

Nu ik, na het groote Mysterie uit mijn leven aan de Wereld en de Justitie prijsgegeven te hebben, zooals gezegd, een leegte, een zekere verruiming in mijn wezen had voelen ontstaan, begon ik, zooals mij vroeger bij het opleveren van een of ander groot bouwwerk meermalen was overkomen, vele bijkomstigheden van — vergeleken bij al het groote — betrekkelijk geringe waarde op te merken, bijkomstigheden echter, die ik, door de leegte in mij zwaarder voelde, die daardoor vinniger van hun bestaan blijk gaven dan anders het geval zou zijn geweest.

Afgescheiden van zeer veel, dat reeds bekend is — voornamelijk de dagelijks toenemende kwelling betreffende het lot en den toestand van mijn Gezin — hinderden mij verscheidene kleinigheden, o. a. dat ik gefaald had door den Rechter van Instructie en de Politie de waarheid omtrent die bescheiden aangaande „de Kort" te verzwijgen; verder ook mijn minderwaardige handelwijze van kort voor mijn arrestatie n.l. het op krediet koopen van den reeds eer genoemden tooneelkijker bij de Firma Groen en Co. en het daarna beleenen daarvan bij de Stadsbank, een feit waaromtrent de Firma Groen en Co. reeds eenige malen bij de

Directie van het Huis van Bewaring had aangeklopt.

Het bewustzijn van absoluut aan lager wal te zijn geraakt steeg bij de gedachte aan soortgelijke kleinigheden, deed telkenmale een schrijnend schuldgevoel, een onbeschrijflijke beklemming in mij ontstaan.

Als het daarbuiten wat duisterder werd, de cel als in een nevel werd gehuld, de atmosfeer triestig en somber was, greep het mij aan, hield het me vast, ik zàt er mee of ik wilde of niet.

Midden onder 't werk kon ik, bij de gedachte aan die kleinigheden, opeens een schrijnend gevoel krijgen; onder het eten was ik daar soms geen oogenblik van vrij, kon ik, als ik aan mijn middagpotje zat geen hap, aan mijn avondbrood geen stuk vaak door de keel krijgen, want dan stonden ze weer zoo ineens voor me in al hun hardheid, onmeedoogend en zonder pardon; 's nachts ontnamen ze me den slaap, deden mij wentelen en woelen op mijn stroomatras en als ik juist dacht in te slapen, overrompelden ze me in den sluimer, of overvielen me in een droom. Nooit was ik de gedachten eraan nu kwijt, nimmer lieten ze me thans los, terwijl ze me vroeger, tijdens mijn gebukt loopen onder den last van het groote feit, om zoo te zeggen volmaakt koud hadden gelaten, zoo onverschillig was ik geworden voor het leven, het leven op moreel gebied.

En zoo ging ik er ernstig over denken, om, nu ik eenmaal vrij was van het groote feit, mij ook, ondanks alles, vrij te maken van iedere kleinigheid, vrij van de kleinste bijzonderheden.

Toen ik dan dezen dag wederom naar het Instructiegebouw was geleid om eenige nadere toelichtingen aan den Heer van Slobbe te verstrekken, deelde ik den Inspecteur van Politie een en ander aangaande de zaak der Firma Groen en Co. mede, stelde den Politie-Ambtenaar op de hoogte van het feit, benevens van de omstandigheden, in welke ik mij kort voor mijn arrestatie bevond, legde hem uit hoe het objectief gevolg van het groote feit mij als 't ware tot dien stap gedwongen had!

De Heer van Slobbe verklaarde zich bereid deze zaak, waarin ikzelf thans machteloos was iets te doen, voor mij

in orde te brengen en ik gaf den Inspecteur de belofte mee, dat ik wanneer ik maar eenmaal weer in de gelegenheid zou zijn, de Firma Groen zou trachten schadeloos te stellen voor het geval met dien kijker.

Dat was dan één kleinigheid van de baan en merkwaardig, na dit onderhoud met den Politie-Ambtenaar werd ik ontboden bij den Rechter van Instructie, en zat Z. Ed. bij mijn binnentreden met een brief van genoemde Firma Groen in de handen. Z. Ed. vroeg mij inlichtingen betreffende die zaak, vroeg, wat er toch wel met dien gekochten kijker gebeurd was?

In 't kort vertelde ik Z. Ed., dat ik deze zaak zoo juist met den Heer van Slobbe had besproken en dat die de goedheid had een en ander aangaande dien kijker met de firma in kwestie te willen regelen.

Juist toen ik overwoog om, nu eenmaal een begin gemaakt was, den Rechter van Instructie tegelijkertijd een en ander omtrent de bescheiden, die in de geheime bergplaats der brandkast geborgen waren, mede te deelen, gaf Z. Ed. die de zaak Groen als afgehandeld beschouwde, mij te kennen, dat hij voor niets meer tijd had, doch dat ik hem morgen, Vrijdag, van antwoord moest dienen, betreffende het Requisitoir van den Officier van Justitie d.d. 22 Januari j.l.

Nog geen vijf minuten was ik in mijn cel, eigenlijk nog niet eens goed en wel aan 't werk, of Dr. Overbeek kwam, vergezeld van zijn Assistent in witte jas, van welken laatste ik vernomen had, dat hij als Ziekenvader der Gedetineerden in het Huis van Bewaring functioneerde, mij wederom bezoeken.

Na andermaal op militaire wijze naar mijn gezondheid en toestand geïnformeerd te hebben, waarop ik kort, maar beleefd antwoord had verstrekt, verzocht Dokter mij een memorie over mijn leven en eenige herinneringen betrekking hebbende op de gebeurtenis op schrift te stellen. „Het is niet noodig," voegde de Dokter, dien ik nu opeens in een bijzonder licht ging zien, er aan toe, „om er nu juist een roman van te maken, doch het is gewenscht, dat U Uw geschiedenis begint met eenige voorvallen uit Uw jeugd, kort en bondig, klaar en duidelijk te beschrijven. Daarvoor

zal de Ziekenvader hier U, papier, pen en inkt verschaffen."

Ik was in mijn leven reeds voor vele bijzonderheden, in afwijking van mijn gewone doen en laten geplaatst geworden en had voor zoover het mij mogelijk was, elke taak, groot of klein, verhoogend of vernederend, eenvoudig of ingewikkeld, wanneer deze mij eenmaal was opgelegd, met een zekeren eerbied en een volhardenden ijver volbracht, volbracht met alle energie, die ik tot mijn beschikking had.

Maar nu, nu verzocht mij daar een zekere Dr. Overbeek, van wien ik niets wist dan dat hij een Dokter was, die naar mijn gezondheid kwam informeeren en mij zoodoende, wat vanzelf sprak in mijn cel bezocht, van wien ik niet eens wist in elke kwaliteit hij zulks deed, mijn geschiedenis, die reeds jarenlang zoo uiterst pijnlijk voor me was, op schrift te stellen, eenige memories uit mijn jeugd weer te geven.

Was het wonder, dat ik van den Dokter naar den Ziekenvader, van den Ziekenvader naar den Dokter keek, en mijzelf afvroeg: „wat voor den drommel heeft mijn geschiedenis met mijn gezondheid, met mijn gevangenistoestand te maken?"

Ik stelde dan ook de vraag: „Uit welk oog- of van welk standpunt wordt mij verzocht een en ander uit mijn jeugd en uit mijn geschiedenis op schrift te stellen. Heeft dat iets met het onderzoek betreffende de gebeurtenis uit mijn leven, kortom met de zaak, die voor de Rechter van Instructie is, te maken?"

„Niet rechtstreeks, ook niet uit een of ander oogpunt of van een zeker standpunt," gaf Dr. Overbeek mij overwegend te kennen, „maar het moet dienst doen bij een psychiatrisch onderzoek, voor een psychologische beschouwing, die ik in samenwerking met Professor Bouman moet opstellen en aan de Rechtbank overleggen."

„Dan zal het zaak zijn," gaf ik Dokter eveneens overwegend te kennen, „dat ik een en ander aangaande het gebeurde zoo goed en zoo duidelijk als mij maar mogelijk is op schrift stel!"

„Dat," zoo beëindigde Dokter het gesprek, terwijl hij aanstalten maakte te vertrekken, „heb ik U nu juist verzocht; kort en bondig, klaar en duidelijk. Goeden dag!"

Dus thans, overdacht ik toen, de deur mijner cel weer gesloten was, behalve het rechterlijk onderzoek ook nog een

psychiatrisch onderzoek, een onderzoek aan de hand van mijn geschiedenis op schrift, ten doel hebbende den zin van de gebeurtenis te ontrafelen, te ontcijferen om er een elementaire analyse van te maken, als 't ware de verhouding tusschen de drijfkracht achter de gebeurtenis en mijn ziele-leven uit deze geschiedenis te berekenen, psychologisch te onderzoeken en in een beschouwing vast te leggen.

Psychiatrie, de leer, die zich bezighoudt, met het mechanisme van de hersenen, van het geheele lichaam, anatomisch en symbolisch, met het nauwkeurig onderzoek van het geheele toestel van spieren, beenderen, bloed en zenuwen, het zintuiglijk waarneembaar symbool van den Mensch, waarvan de wetenschap op zulk een bijzondere wijze kennis, ondervinding en practische ervaring heeft opgedaan.

Opgelost was het vreemdsoortig gevoel, dat mij reeds van zijn eerste binnentreden af tegenover dezen Dokter had bezield, een gevoel ,dat, zooals gezegd niet direct wantrouwen was, maar het gevolg van iets militairs, iets van bevelvoerende gemaaktheid, dat mij in de houding van den Geneeskundige terstond had getroffen.

Dr. Overbeek was Psychiater, Onderzoeker van het grootste wonder: de Menschelijke ziel! De ziel, die beschouwd kan worden als deel uitmakende van de Goddelijke wet, die den Mensch helpen moet om het goede van het kwade te onderscheiden, die de eeuwige Rechter is over de dingen, die het verstand en het hart raken — zou psychiatrisch onderzocht worden door dezen Dokter.

Voorwaar — Dr. Overbeek als Zielkundige, moest er zich in mijn zaak toch wel goed van bewust blijven, dat Z. Ed. midden tusschen de raadselen van een Menschelijke ziel aan het zoeken was; dat, hetgeen Z. Ed. zou krijgen te doorvorschen, een gecompliceerde samenstelling betrof, de samenstelling van een gemoed, waarin goed en kwaad geheimzinnig met elkander verbonden waren, waarin de elementen van het licht, behoorende tot de afdeeling van *Mr. Daylight* en die van de duisternis, welke onder het regime van de *Enemy to the Mareh of Intellect* stonden, in zulk een zonderlinge onoplosbaarheid door elkander lagen, dat ik, wien het toebehoorde, meermalen minder zeker van mijn innerlijk leven

werd naarmate ik dieper in de geheimen daarvan wilde doordringen, hetgeen ik in mijn toestand, opgesloten tusschen de celmuren nog al eens trachtte te doen.

Zoodat Dr. Overbeek, wanneer hij als Psychiater met ernst een onpartijdig oordeel over mijn wezen zou willen vellen, mijn leven, zoowel als mijn persoon en algemeene eigenschappen grondig zou hebben te onderzoeken, de zaak geheel onbevooroordeeld in behandeling zou hebben te nemen! Voorwaar, geen eenvoudige taak!

Vrijdag, 30 Januari 1925.

„OPZETTELIJKE GEWELDPLEGING". DAT IK BUSCH OPZETTELIJK VAN HET LEVEN ZOU HEBBEN BEROOFD „MET HET OOGMERK DIEFSTAL TE PLEGEN" WAS NOG IMMER DE MEENING VAN DEN AMBTENAAR VAN HET OPENBAAR MINISTERIE.

Scheen het de gewoonte van Dokter op Donderdag, die van Dominee was het op Vrijdag bezoeken in het Huis van Bewaring af te leggen en dus zag ik vandaag met spannend verlangen naar Zijn Eerwaarde uit. En wel in hoofdzaak daarom, dat ik met de hoop in het hart liep, iets omtrent degenen, die mij lief en dierbaar waren, te hooren, kortom: van mijn Gezin, waarvan ik in geen twintig dagen wat had vernomen.

Helaas — Dominee kwam, was echter door drukte nòg niet in de gelegenheid geweest daarheen te trekken, had dus geen bericht.

Onnoodig te zeggen hoe neerslachtig het een Mensch, die zelf onmachtig, in boeien en banden, tot niets instaat was, maakt een dergelijke teleurstelling na spannende verwachting te moeten verwerken, een soortgelijke belofte na een hoopvol vertrouwen niet gestand te zien doen.

Maar dan kwam ik bij dieper doordenken plotseling weer tot het besef, om welke reden ik mij hier, tusschen deze gevangenismuren bevond, en ik verweet mijzelf, dat ik zulk een verzoek had kunnen doen, dat ik tot zulk een vraag was overgegaan.

Uit het antwoord op mijn verzoek had ik dit negatieve resultaat wel reeds kunnen nagaan, want hoewel dit beleefd

en toestemmend had geklonken, had er toch iets in Dominee's toon gelegen, dat had verraden, dat Zijn Eerwaarde niet, althans niet direct aan het verzoek zou voldoen, misschien niet zou „kunnen" voldoen.

Dominee sprak over den stand van het onderzoek, bracht eenige punten der zaak ter sprake en zeide niet te kunnen begrijpen, dat „de Kort", die reeds zooveel jaren van het geheim op de hoogte was, nog immer vrij rond liep, dat de Justitie daaromtrent niet ingreep.

Eigenlijk liet mij het geheele onderhoud koud, maar dit laatste dwong mij, de navolgende vraag aan Dominee te doen: „Denkt U, dat ik verkeerd handel, een fout maak, die het onderzoek benadeelt, wanneer ik iets verzuim mede te deelen, dat een derde — die al of niet schuldig is aan een zeker iets, dat laat ik even in 't midden — kwaad kan berokkenen, wanneer ik dat verzwijg om, zooals de Politie dat uitdrukt, „scrupules" te vermijden?"

„Dat ligt er maar aan," aldus de Predikant, „hoe U daar zelf tegenover staat, U dit zelf voelt; indien U zichzelf door dat verzuim vergoelijkt of daardoor maar de halve waarheid bekend maakt, zoo is dat zeer zeker onrecht tegenover de Justitie."

„Neen Dominee," gaf ik den Predikant kort en bondig ten antwoord, „neen, mijzelf daarmee vergoelijkt, of verontschuldigd heb ik niet, ook heb ik niets omtrent of in het belang van mijn eigen zaak verzwegen, dáárvan is geen sprake.

Het betreft hier alleen een geheime bergplaats, waarin eenige bescheiden, die ik als wapen tegen den door U ter sprake gebrachten Metselaar zou kunnen bezigen, zoodat de Politie hem — althans indien ze nog aanwezig zijn, want de mogelijkheid is ook niet uitgesloten, dat het verraad tengevolge van het vinden van die bescheiden geschied is — wellicht zou kunnen arresteeren. Bovendien..."

„Maar," viel Dominee mij in de rede „dat heeft de Man dan toch zeker verdiend! Dat komt hem dan toch inderdaad toe!"

„Dat Dominee, laat ik, als gezegd, even in het midden. Het betreft hier de tactiek van een Man, die zijn vroegeren Patroon — alhoewel deze schuldig is — onrecht heeft aan-

gedaan. De zaak is nu, is het mij geoorloofd, zelf een dergelijk onrecht te plegen, dit als wapen te bezigen om hem, tegen een gegeven belofte in, te treffen? Maar nog iets, door die zaak aan de Justitie bloot te leggen, zou ik ook nog andere Menschen treffen, Menschen, tegenover wie ik totaal geen reden heb zulks te doen en die niets hoegenaamd met de zaak te maken hebben!"

„En wat zegt de Rechter van Instructie daaromtrent, heeft U hem reeds over dat punt gesproken?"

„Neen Dominee, dat heb ik tot mijn spijt nog niet; maar mijn plan is, wijl de schroom, dien ik als gevolg van de wetenschap, dat de Rechter van Instructie Pro Justitia optrad, jegens Z. Ed. voelde, is verdwenen, dat vandaag nog te doen! Trouwens wat was gisteren reeds mijn plan!"

„Maar dan moet U daar niet mee wachten, noch het langer uitstellen! Ik vind, dat er met den Rechter van Instructie gesproken moet worden en spoedig, want elke dag van zwijgen doet de zaak wellicht meer kwaad, zeker geen goed!"

„Maar Dominee, zooals ik al zeide, met de zaak rechtstreeks in handen van de Politie of wel van den Rechter van Instructie te geven, doe ik ook onrecht aan Menschen, die goed voor me geweest zijn, die niets met de zaak te maken hebben! Dan daarbij, het heeft niets met de eigenlijke zaak of met mijn persoonlijke schuld uit te staan."

„Mijnheer Muylwijk," sprak Dominee, op zijn horloge ziende, „ik moet nu weg, maar denk er zelf maar eens ernstig over na; het is voor mij toch ook moeilijk, om U hierin te adviseeren, of U hierin van dienst te zijn."

Geen minuut nog was Dominee de deur mijner cel uit, of de Bewaarder kwam mij halen om wederom bij den Rechter-Commissaris te verschijnen.

Na vele toelichtingen en bevestigingen van reeds behandelde zaken, gaf de Rechter van Instructie mij, naar aanleiding van het Requisitoir van den Officier van Justitie d. d. 22 Januari j.l., te kennen dat deze nog geen waarde aan mijn verklaringen, noch geloof aan de toedracht van het feit, zooals die door mij was medegedeeld hechtte. „Neen, Mijnheer Muylwijk, de Officier is van meening, dat U door

opzettelijke geweldpleging, Busch opzettelijk van het leven heeft beroofd en wel met het oogmerk om diefstal op hem te plegen."

De Rechter van Instructie zweeg bij deze laatste woorden. Onafgewend staarde Z. Ed. mij aan, als kostte het hem moeite mij goed te doen begrijpen, te doen beseffen, wat dit te beteekenen had!

Doch er was geen sprake van beseffen of begrijpen, het suisde en bonsde in mijn hoofd van verontwaardiging jegens den Officier, het was alsof verschillende stemmen van: „kalmte", „houd je bedaard", „houd je gemak" en zoovoorts in mijn ooren klonken, doch slechts één zinnetje drong tot mij door: „Het is de beroepsplicht van den Officier."

Toen sprak ik, gedwongen, als stuitte het me tegen de borst (wat inderdaad het geval was): „Ik ontken dat, Mijnheer de Rechter-Commissaris; daar vergist de Officier van Justitie zich in. Hetgeen ik U van den beginne af verklaard heb, en bij de vele verhooren in zake deze geschiedenis heb weergegeven, is de waarheid, de waarachtige waarheid, die ik bereid ben onder eede te bevestigen!"

Verder zweeg ik, mijn slapen klopten en krampachtig vouwde ik mijn ijskoude handen samen. Stijf en strak, als in een droom, staarde ik voor mij uit.

Maar de Rechter van Instructie liet mij niet met rust en ging verder, vroeg opnieuw naar de wijze, waarop ik was te werk gegaan, naar het motief, dat ik had om Busch aan te pakken, om hem, mijn Slachtoffer, te beletten naar mijne Echtgenoote, althans op weg naar boven, naar mijn woning te gaan, vroeg opnieuw naar de beweegredenen, die tot mijn vergrijp, tot mijn onverantwoordelijke handeling geleid hadden en ging verder met mij omtrent hetgeen getuigen hadden verklaard te ondervragen, totdat eindelijk de Griffier een en ander maar weer op papier bracht:

> Ik ontken, dat ik door opzettelijke geweldpleging opzettelijk Busch van het leven heb beroofd met het oogmerk om diefstal op Busch te plegen. Zooals ik U verklaard heb bij mijn vorige verhooren is de waarheid, die ik onder eede zou willen bevestigen.
>
> Toen Busch dien avond op mijn kantoor was heeft hij zijn portefeuille niet voor den dag gehaald en heb ik noch dat accept noch eenig geld bij hem aanwezig gezien.

Ik wil gaarne toegeven, dat ik wist, dat Busch gewoonlijk nogal veel geld bij zich had, want hij vertoonde dat geld nogal graag bij voorkomende gelegenheden, maar toen ik hem aanpakte heb ik werkelijk niet er aan gedacht, dat hij misschien wel geld bij zich zou hebben en evenmin de bedoeling gehad hem van dat geld te berooven.

Het is werkelijk waar, dat mijn eenige motief, toen ik hem aanpakte was, om hem te beletten naar mijn vrouw te gaan.

Ik ben bij de worsteling met Busch niet verwond geraakt.

U deelt mij mede, dat er getuigen zijn die zeggen, dat ik mijn vingers verbonden had toen dat muurtje gemetseld werd. Dat kan wel waar zijn. Ik had even vóór dien tijd met mijn vingers tusschen een schuifdeur gezeten. Dr. Voorhoeve heeft mij toen, naar ik meen verbonden.

Toen ik onlangs met U op de plaats des misdrijfs ben geweest, is opgemerkt, dat Busch om bij mijn vrouw te komen toch veel gemakkelijker boven langs had kunnen gaan, inplaats van door de garage en toen is gevraagd, of het verloop toen zoo geweest is, als ik U heb meegedeeld. Ik antwoord U hierop, dat het verloop van deze geschiedenis werkelijk zoo geweest is, als ik U heb meegedeeld: de weg van mijn kantoor naar de huiskamer, waar mijn vrouw zich bevond, liep inderdaad door de garage. Er was wel gelegenheid om van mijn kantoor boven over naar die huiskamer te komen, maar die weg was niet gebruikelijk. Ik zelf ging er een enkele maal langs en dan nog alleen overdag, daar die weg ging door de slaapkamer van mijn kinderen, waarvan er één toen twee en één nog geen jaar was en dien toen vroeg naar bed gingen.

Van de garage naar mijn woning was een deur, waardoor men in een vestibule kwam. In die vestibule was een trap, die naar boven leidde naar mijn woning, waar langs Busch geregeld naar mijn woning was gegaan en die hij klaarblijkelijk toen ook van plan was te gebruiken en daarnaast was een trap, die naar beneden ging naar een kelderruimte, die weer in verbinding stond met een kelder, welke zich bevond onder de plaats van het misdrijf.

Ik heb het lijk van Busch in dien laatsten kelder gekist, nadat ik het langs een trapje, dat zich in de buurt van de plaats van het misdrijf, naast en onder de trap, die naar mijn kantoortje leidt, bevindt, naar dien kelder gebracht had.

Uit dien kelder heb ik die kist met het lijk van Busch, door den daarnaast gelegen kelder, langs eerstgemelde keldertrap, door gemelde vestibule en gemelde deur naar de garage gebracht, met behulp van een zestienjarigen jongen, die, naar ik meen, Van der Kolk heet en die kist met hem neergezet aan den zuidelijken muur van de garage. Van der Kolk heeft wel opgemerkt, dat die kist nogal zwaar was, maar ik heb hem niet meegedeeld, dat het lijk van Busch er in zat.

Tevoren had ik al opdracht gegeven een kuil te graven bij den oostelijken muur en daarmede waren bezig De Kort en, naar ik meen, Jacob Eeltjes of Schraders.

Of de schilder Franswa daar toen ook werkzaam was, weet ik niet meer. Als ik mij wel herinner, was hij boven werkzaam.

Toen het werkvolk dien Zaterdag om 12 uur wegging, was het gat gegraven en in den loop van dien middag heb ik die kist met

inhoud op mijn eentje in die kuil laten zakken. Om het eene hengsel had ik een touw gedaan en dat touw had ik ook gedaan om een ijzeren raamroede van het zich daar bevindende raam, waarvan enkele ruiten kapot waren. Het andere hengsel had ik in mijn hand en, terwijl ik op mijn knieën lag en het touw langzaam vierde, liet ik de kist met inhoud zakken. Daarop heb ik dienzelfden middag nog die kuil dichtgemaakt met daar eenwezig zand en ik heb toen zelf met vloertegels den vloer weer gelegd, op een paar tegels na bij het putje, eigenlijk een stalputje. Dat stalputje in de rioleering was daar toen al aanwezig.

Ik heb het lijk van Busch begraven om de gevolgen van mijn misdrijf te verbergen en natuurlijk het misdrijf of de misdrijven zelf ook.

Ik heb Busch dicht bij een buitenmuur begraven, omdat ik bij mijzelf dacht, dat er minder kans bestond dat daar later gegraven zou worden, dan b.v. in het midden van die ruimte, waar misschien later wel een reparatiekuil gegraven zou kunnen worden.

Toen eenigen tijd later ook daar ter plaatse voor de zeepfabriek een waterleiding werd aangelegd, heb ik langs de rioleering, op de gemelde kist, een muurtje laten metselen, van welk muurtje ik zelf de onderste laag gelegd heb. Mijn bedoeling met het metselen van dat muurtje zal wel geweest zijn, dat ik wilde voorkomen, dat de zich daar bevindende kist ontdekt zou worden als er later weer eens aan dat putje gewerkt moest worden. Om dat muurtje te kunnen leggen, moest een gat gegraven worden. Ik meen mij te herinneren, dat De Kort dat gat gegraven heeft, maar ik weet zoo goed als zeker, dat ik het zelf nog wat dieper gemaakt heb, toen ik vermoedde, dat de kist bloot zou komen en ik bang was dat De Kort, als deze zelf dat gat dieper maakte, de kist zou ontdekken. Om dit te voorkomen heb ik ook zelf de onderste laag van dat muurtje gelegd.

Na voorlezing volhard en geteekend:

(get.) M. Muylwijk

(get.) H. van Eyken. (get.) W. J. H. Dons

„Mijn God," prevelde ik, „wanneer toch zullen we het einde zien van dit pijnigend doordringen in de Menschelijke ziel, een einde aan die zedelijke marteling? Wat toch zal het resultaat, het immer nog objectief gevolg zijn van al die verdenkingen, dat wantrouwen bij het onderzoek?

Heb toch erbarming, Gij, Groote Schepper aller dingen; wees mij genadig, ontferm U over mij, over de mijnen, over hen, die mij lief en dierbaar zijn!"

Genoeg — ik was niet meer in staat om het gesprek voort te zetten, onverschillig over welk punt het zou loopen. Het was àl te beleedigend, nadat ik reeds zoovele verklaringen had afgelegd, àl te wantrouwend.

Als een Hoofd-Magistraat als de Officier van Justitie in staat was zulke verdenkingen te berde te brengen, hoeveel te meer zou de Wereld zich dan wel geneigd gevoelen aan hun wantrouwende gedachten uiting te geven, hun intrigeerende verdachtmakingen als sensatie te verspreiden.

Was het wonder, dat ik wederom in mijn cel terug, den ernst van den toestand overdacht, dat ik méér aan het overwegen ging, dan ik mij eigenlijk had voorgenomen.

Geen bericht van mijn bejaarde Moeder, taal noch teeken van mijn Gezin, belofte van Dominee zonder vervulling, van mijn altijd trouwen Raadsman, Mr. Alfred Levy, geen antwoord, door den Officier verdacht van een opzettelijken moord, een opzettelijke berooving, door het Publiek verdacht van moord op den voor jaren gevallen Portier van de Diamantslijperij, door mijn Vijanden beschuldigd van moord op Mr. Wijsman, op den Heer v. d. Stijl, kortom, voor de Wereld in 't algemeen, een der grootste, meest beruchte Misdadigers van den dag!

Wat had mijn verdere leven, in een cel, tusschen de gemetselde muren eener Gevangenis, in een steenen graf als een levend doode, nog te beteekenen? Begraven was ik, als een kluizenaar in een hol, bovendien werd ik bewaakt, bespied, gepijnigd met de zedelijke marteling, van in 't vervolg ontrukt te zijn aan hen, die mij zoo lief en dierbaar waren, in één woord, mijn verdere leven zou een leven zijn van een naar lichaam en ziel gemartelde.

Voor de Wereld zou ik, als resultaat van het immer nog niet uitgewerkte objectief gevolg van mijn misdaad, een figuur van ontzettende tragedie zijn, ik, de eens door mijn Vrouw beminde Man, de door mijn Kinderen zoo geliefde Vader, de vroeger door Vrienden en Kennissen zoo geachte, joviale Gastheer, die nu de machtelooze handen uitstrekte naar de buitenwereld, al luisterende om in de stilte van zijn verblijf van verre de geruchten der Wereld en den klank der Menschelijke stemmen te hooren, al droomende van de ver verwijderde dagen van zijn geluk en misschien wel over de dagen van zijn zwakheid en kleingeestig optreden, van de oorzaken van zijn val en gevangenisschap, zuchtend, totdat de krankzinnigheid misschien te hulp zou komen en zelfmoord

hem zou doen verhuizen naar een eeuwigheid, waarin het oordeel Gods hem treffen zou!

Dat alles was het, dat mijn Vijanden met hun voortdurend kuipen trachtten te bereiken! Dat was het, waar zij mij, door de Justitie steeds meer tegen mij op te zetten, toe wilden brengen, zoodat zij zich niet zouden hebben te verantwoorden, geen tekst en uitleg zouden hebben te geven van hun roekelooze praktijken, van hun kunstgrepen en in 't verborgen toegepaste zeden, zoodat zij mij daarvan geen voldoening zouden hebben te geven.

Ja, daarom hadden zij mij vervolgd, mij aan armoede en schande en eindelijk, door laag en lafhartig verraad, aan de Politie overgeleverd, aan de Justitie prijs gegeven.

Zeker, mijn zaak was reeds lang verloren, mijn leven in ieder geval geruïneerd, te niet gedaan, ik wàs reeds veroordeeld, reeds jaren geleden ten ondergang gedoemd! Mijn herschenschimmige plannen lagen reeds lang in 't stof, alles was reeds lang verloren en reeds jarenlang waren mijn tranen machteloos gebleken om het verleden te herstellen!

Maar lag het dan op den weg van de voorbeeldige Justitie, van de humane Wereld mijn zaak zoo meedoogenloos te overdrijven, dat ik zelfs geen genade meer vinden kon bij hen, die mij, als gezegd, lief en dierbaar waren?

Neen toch zeker!

Helaas, toch was het zoo!

Zaterdag, 31 Januari 1925.

ZOU DE JUSTITIE INDERDAAD EEN MOORDENAAR, DIE EEN KLAARBLIJKELIJK MET OPZET GEPLEEGD MISDRIJF HAD BEGAAN, IN MIJ ZIEN, OF SPEELDE HUN BREIN HUN PARTEN, ALS GEVOLG VAN HUN BEROEP?

Waren mijn gedachten gisteren in beslag genomen door het meedoogenloos overdrijven van zoovelen omtrent mijn persoon, als was ik de meest beruchte Misdadiger der Wereld, althans het meest verdachte Individu der Maatschappij, na hetgeen ik in den afgeloopen nacht, waarin ik al zeer slecht sliep, ervoer, zou ik, zoo waar, zelf aan de waarheid van al die geruchten gaan gelooven.

Ik werd overvallen door een pijnlijk droomgezicht, een visioen van wijlen mijn Vader, die van uit den Hemel over mij scheen te waken en kennis droeg van mijn onophoudelijk worstelen, van mijn gedachten, mijn wezen en mijn bestaan. Het deed mij ineenkrimpen, terwijl mijn lichaam zich van hoofd tot voeten kronkelde van angst en vrees, mijn geheele lijf beefde van schaamte.

Inderdaad, gedurende dat droomgezicht gevoelde ik mij een der meest beruchte en doortrapte Misdadigers, een Zondaar zoo groot, dat ik, bij het aanhouden van dit visioen van mijn goeden Vader, mijn hoofd, volgens struisvogelpolitiek, zoo diep mogelijk in het strookussen duwde, waardoor ik natuurlijk wakker werd.

Maar telkens wanneer ik opnieuw door den slaap werd overmand liet dit droomgezicht mij niet met rust, bleef het visioen niet achterwege; den ganschen nacht door werd ik,

terwijl ik maar lag te woelen en te wentelen, vervolgd door groote, droevige oogen, oogen, die toch werkelijk Vaders oogen moesten zijn.

Pas in den morgen loste zich dit raadsel op: het was de reflex van mijn eigen oogen, die zich in het duister van den nacht afspiegelden op het vensterglas van het naar binnen overhellend raam.

Evenwel, vóór ik dit gewaarwerd, gaven ze mij het gevoel alsof er iets overweldigend scheefs en verachtelijks was in mijn wezen, alsof ik me zonder vorm van proces bereid had te stellen, mij door de Wereld zonder pardon te laten brandmerken!

Doch bij het opstaan was ik, alhoewel er nu direct geen zonnestralen door mijn venster binnendrongen, toch in staat die wreede indrukken van den nacht te weren, daar er den vorigen avond laat nog brieven bezorgd waren: één van mijn oudsten Broer, betreffende mijn bejaarde Moeder èn een vertroostend schrijven van een mij onbekend persoon.

Ook waren mijn gedachten dezen morgen minder melancholisch, voelde ik bij mijn overwegingen minder sterk de wreedheid van alles. Voor veel kon ik de schouders ophalen en tenslotte zelfs voor den weerzinwekkenden droom van den verschenen nacht, die mij nu voorkwam het objectief gevolg te zijn van het door den Rechter van Instructie weergegeven, dramatisch Requisitoir van den Ambtenaar van het Openbaar Ministerie.

De brief van mijn Broeder, als gezegd betreffende mijn bejaarde Moeder, gaf mij eveneens te denken, bijtijden bevredigende gedachten, maar ook, vanwege een zekere bezorgdheid, soms beklemmende.

Sedert eenige weken leefde zij n.l. in een staat van verdooving, was zij niet bij machte behoorlijk haar gedachten uit te drukken, bemerkte zij niets van de dingen, die om haar en in haar nabijheid plaats vonden, verlangde zij naar niets, had ze geen andere wenschen dan het dagelijksch brood en op tijd haar rust, haar slaap, zoodat mijn Broeder, zooals hij mij schreef, het niet op zijn weg vond liggen haar van mijn toestand, of van dien van mijn Gezin op de hoogte te brengen, daar hij vreesde haar het geluk van niets te weten, zou ontnemen.

Aan den eenen kant stelde het mij gerust, gaf het mij als gezegd een min of meer bevredigend gevoel, dat zij, door die verdooving op haar ouden dag onbekend zou blijven met mijn toestand; aan den anderen kant gevoelde ik mij bevangen door een zekere bezorgdheid vanwege die toenemende ouderdomsgebreken, het maakte dat ik mij, zooals gezegd, beklemd gevoelde, vreesde, dat mij, als gevolg van die verdooving, maar een geringe kans zou overblijven haar nog eenmaal in welstand aan te treffen, haar nog eenmaal als mijn van kindsbeen af zoo zorgzame Moeder in haar stoel te mogen begroeten.

Ik hield van mijn Moeder, niet omdat ze nu eenmaal mijn zorgzame Moeder was, maar om alles wat zij voor mij en al haar Kinderen had getrotseerd, om de opofferingen, die zij zich voor mij had getroost, om de angsten welke zij om mijnentwil had uitgestaan, omdat zij altijd in alles, wat het welzijn van haar Kinderen betrof, zekere volharding aan den dag had gelegd.

Toen ik daar zoo over zat na te denken, verdween het gevoel van bevrediging vanwege een plotseling opkomend zelfverwijt vanwege het bewustzijn nalatig te zijn geweest, en, te midden van deze overdenkingen overviel mij plotseling een uitzinnig, overweldigend vreesgevoel, een hartverscheurend berouw, toen het tot mij doordrong hoezeer mijn ongeregeld, veelbewogen leven mij de laatste jaren van haar zijde terug gehouden had, hoe dat mij geleidelijk buiten staat gesteld had om haar, zooals de gewoonte was geweest, haar ouden dag met eenigen bijstand een weinig te helpen verlichten, terwijl ik nu, in mijn onmacht niet in staat was, en door mijn toestand ook nooit meer in staat zou zijn in 't vervolg ook maar iets meer te kunnen doen.

Mij volkomen machteloos gevoelend in het besef nooit meer in staat te zullen zijn van mijn liefde jegens haar te doen blijken, mijn hart vervuld met haat en nijd jegens al hetgeen mij vroeger van haar wegnam en ook nu van haar weghield, gevoelde ik de passies, die mij zoo vaak reeds op dergelijke onstuimige oogenblikken hadden bestormd, tegelijk met hartstochtelijke gevoelens jegens hen, die mij lief en dierbaar waren, gevoelens, welke ik onwaardig was jegens hen te koesteren, stormachtiger dan ooit in mijn gemoed oprijzen.

Ik smachtte er nu eens naar mij aan de borst mijner Vrouw te werpen, dan weer aan dat liefhebbend hart mijner Moeder, om alles uit te storten wat het mijne beklemde, om al wat mijn ziel leed, al die angsten en vreezen van dat nimmer zwijgend hart, al dien strijd van het verstand daaromtrent, aan beider schoot uit te kunnen weenen en nogmaals een beroep te doen op Moeders teedere liefde, op de edelmoedigheid van Mammie, die mij, wanneer ik in aanbidding aan haar voeten neergeknield lag, zoo vaak de Wereld met al haar ellende had doen vergeten, bijtijden zelfs de Wereld had doen verachten om haar onverbiddelijkheid. Maar het was te laat! Dat had ik verbeurd!

Alleen mijn geest kon nog maar zijn weg daarheen vinden, want *persoonlijk* had ik werktuiglijk, meer als een Automaat dan als een Mensch, gedachteloos en niet bewust van mijn persoonlijke aanwezigheid, als gewoonlijk de cel onderhanden, veegde ik den vloer, stofte en ordende ik, terwijl mijn *Werkzame geest*, al zwevende van het een op het ander, redelijk en onverbiddelijk trachtte „Pro Justitia" te zijn, hoewel mijn verstand totaal in de war was door de dreigende passies, terwijl mijn gemoed vol en vervuld was van emoties, niettegenstaande mijn hart was aangedaan door smartelijke verlangens.

Maar daar kwam afleiding; thans was het de Ziekenvader, die mij al vroeg bezocht met papier, pen en inkt, zoodat ik kon voldoen aan het verzoek van Dr. Overbeek, den Psychiater, om eenige memories uit mijn leven te boek te stellen.

Ik had niet meer aan dat verzoek gedacht, en nu ik voor het feit kwam te staan, gevoelde ik spijt mijn belofte te hebben gegeven, overviel mij een weerzin tegen het beginnen daaraan!

Ik deponeerde dan ook het materiaal in het hoekkastje en zeide op een toon, die verried, dat ik in twijfel stond of ik er al of niet gevolg aan zou geven: „Er is zeker geen haast bij?"

„Tòch, er is zeer zeker haast bij," sprak de Ziekenvader ernstig en met nadruk en vervolgde, „ik zou U in het belang van het onderzoek aan willen raden, onmiddellijk ermee te beginnen, om er zoo mogelijk binnen een paar dagen mee klaar te zijn!"

„Als het dan moet," antwoordde ik ietwat terughoudend op deze nadrukkelijke woorden, „als het dan moet, zal ik er een begin mee maken, maar eerlijk gezegd, heb ik spijt het beloofd te hebben; liever deed ik het niet en zag ik er mij van ontslagen!"

„Och, U ziet het veel te zwaar in," troostte de Ziekenvader mij en raadde me, het maar zoo kort mogelijk en, zooals Dokter gezegd had, „bondig, klaar en duidelijk" op schrift weer te geven, dan was ik er het snelste van af.

„Nu, ik zal eens zien wat ik ervan terecht breng," beloofde ik den Ziekenvader, „maar ik haast mij er niet mee! Ik moet het overdenken!"

Alzoo zette ik mij voor een reusachtig dubbel vel schrijfpapier met daarnaast pen en inkt, aan mijn zoo juist geboende, houten klaptafel.

Maar helaas, ook daaraan scheen men mij niet met rust bezig te kunnen laten, want ik zat nog niet goed en wel, was eigenlijk nog niet eens aangevangen, of ik werd, zoowaar wederom, voor de zooveelste maal, naar het gebouw van Instructie geleid, alwaar mij nog eenmaal door den Inspecteur van Slobbe, in tegenwoordigheid van zijn beide Rechercheurs-Assistenten, een verhoor afgenomen werd.

Het was hen, evenals den Ambtenaar van het Openbaar Ministerie, nog maar immer niet mogelijk te gelooven, dat het verloop der gebeurtenis inderdaad zoo geweest kon zijn als ik het had verteld en gedemonstreerd, zij meenden, dat dit maar gefantaseerd was; bovendien, ik moest er hulp bij hebben gehad; kortom er moesten medeplichtigen in 't spel zijn.

Ik antwoordde hen schouderophalend, dat ik begreep, dat de Officier van Justitie mij uit hoofde van zijn beroep niet gelooven kon, dat de Politie haar plicht in de zaak had te doen, en gaf hun, evenals aan den Rechter-Commissaris, op gedwongen wijze, als stuitte het mij tegen de borst, met nadruk te kennen, dat een en ander de waarachtige waarheid betrof.

En ik voegde eraan toe, dat ik, wijl soortgelijke verhooren mij met weerzin en walging vervulden, er nu toch wel eens graag een eind aan zou willen zien, een eind aan dergelijke

zedelijke martelingen, waar een ieder mij mee overviel, mee vervolgde, gedurende welke een ieder mij aanklaagde.

Het verhoor liep daarmee ten einde, althans voor vandaag, waarop de drie Politiemannen, merkbaar min of meer ontevreden, zich na mij aan den Veldwachter te hebben overgedragen, schoorvoetend, lusteloos verwijderden.

„Wat toch verlangt de Politie?" vroeg ik mezelf af, toen ik weer alleen was in het wachtverblijf. „Wat toch is de reden van hun aanhoudend zoeken, tasten en speuren?

Zouden zij in mij inderdaad een Moordenaar, een Bedrijver van een klaarblijkelijk met opzet gepleegd misdrijf zien, of speelde hun brein hun parten?

God, vergeef het hun!"

EINDE VAN HET EERSTE DEEL.